

MAGYAR PAPI EGYSÉG

A II. VATIKÁNI ZSINAT

A II. VATIKÁNI ZSINAT

MACYAR PAPI EGYSÉG

A II. VATIKÁNI ZSINAT

MAGYAR PAPI EGYSÉG (Einheit Ungarischer Priester), Klerusblatt der ungarischen Priester im Ausland, erscheint viermal im Jahr. Sondernummer 1967. — Mit Druckerlaubnis des Erzbischöflichen Ordinariates, Wien. — Eigentümer, Herausgeber und Verleger: Ladislaus Marosi, Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Im Selbstverlag gedruckt bei Druck und Verlag Dr. Johann Herp, München 13, Amalienstraße. 67. — Für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi.

ELŐSZÓ

Mint volt zsinati atyát és mint a magyarsághoz származásomnál fogva legközelebb álló főpásztort, a szerkesztőség felkért arra, hogy írjak előszót ehhez a zsinati kiadványhoz. Örömmel teszek eleget a kérésnek. Azt a szeretetet, amelyet korán elhunyt édesatyámnak nem viszonzozhattam, adott alkalommal a magyarság felé szeretném kimutatni.

A tartalomjegyzék nézegetése közben feltűnt nekem a nagy tartalmi változatosság és meglehetősen teljesség. Szóba kerül a világ-egyház általános zsinatának története, jelentősége és határozatainak a kiértékelése. A papi lelkiség igen helyesen központi helyet foglal el, hiszen a kiadványt elsősorban papok, szerzetesek és szerzetesnők olvassák. Bár a zsinat más tárgyú határozatai és döntései is nagy jelentőségűek, ezeket a kiadvány terjedelmének korlátozott volta miatt csak kivonatossan közölhetjük, mindamellett az egyes tételek keletkezésének rövid története és a többi határozatok közti helyének megállapítása összefoglalóan szerepel a témák közt. A terjedelmes munkát válogatott zsinati bibliográfia zárja le. Ez tekintettel arra, hogy a kiadvány szétmegy a világ minden részébe, a magyar műveken kívül válogatva öt világnyelven írt könyveket tüntet fel.

Nagy változatosságot látok a munkatársak táborában is. Vannak köztük egyháziak és világiak, lekipásztorok és teológiai tanárok, férfiak és nők.

Melegen ajánlom ezt a füzetet a magyar katolikusok figyelmébe azzal a kívánsággal, hogy a zsinati határozatokban lefektetett elveket minél eredményesebben törekedjenek életükben megvalósítani.

eisenstadti püspök

I.

A ZSINAT MÉLTATÁSA

ISTEN ELŐTT — A ZSINAT UTÁN

„Hoc signum magni Regis est.“

(Epifánia I. vesp. antifónája)

„Ecce ego, mitte me!“

(Iz. 6, 8)

Istenem, hiszem, hogy a történelem, mindennekfölött pedig Egyházad története a Te epifániád, magamegmutatásod. Hiszem, hogy a Második Vatikáni Zsinat sokkal több, mint látványosság, érdekesség, világszenzáció, aminek az értetlen kívülállók látják; sokkal több mint reformok kezdete, aminek a gyakorlati emberek látják; sokkal több, mint a kereszténység önigazolása, új kor hajnala, aminek a tudós elmék gondolják. Igen, ez mind, de még sokkal több. Hiszem, Uram, hogy ebben a Zsinatban Te fordítottad felénk arcodat, olyannak, amilyennek ma akarod, hogy lássuk, Te mondtad ki benne szavadat, nekünk szánt mai mondanivalódat.

Most, amikor ez a Te nagy epifániád történetileg lezárult, Eléd térdelek, mint az apostolok térdepelhettek a mennybemenetel hegyén. Ecce ego! Tele a lelkem örömmel és hálával, csodálattal és szeretettel, reménységgel és aggódó félelemmel. Tudom, most kell elindulnia a Zsinat nagy életáramának szerte az egész Misztikus Testbe. Tudom, hogy én, szegény papi szolgád a Megújulás vizeinek elsődleges csatornája kell hogy legyek a tikkadt lelkek felüdítésére. Előttem a Zsinat aktái, a Te üzeneted, evangéliumod mának szóló formája, — és én alázatos hódolattal kérlek: Uram, mutasd meg arcodat! Add igazán megértenem Egyházunk útmutatásában „az idők jeleit“! Érted meg elmém, énekeld szívembe, milyen vagy Te, „a Zsinat Istene“, hiszen törekvésemmel olyanná kell válnom nekem is, a te alter Christusodnak, hogy elvégezhessem szőlőmben, amit kívánsz tőlem, hogy munkatársa lehessen a Szentlélek tavaszának, hadd „legyen korunk új Pünkösöd, amelyben megújítod csodáidat“! (XXIII. János).

Uram, Te a sokszerűség Istene vagy. Szentháromságos életed túlcsorduló gazdagsága, a teremtés műveiben tapintható jelenléd kimeríthetetlen változatossága elkápráztatja gyöngye szemünket.

de mindez hajszályaira sem csorbítja tökéletes Egységedet. Micsoda elragadó képe volt gazdag változatosságodnak maga az imént lefolyt Zsinat, a világ minden tájáról összesereglett atyák impozáns seregével, más-más egyéniségével, elgondolásával, mondanivalójával! De Egyházad a II. Vaticanumon elvileg is hitet tett emellett a sokszereőség mellett. Unnepélyes és anyaian szerető „igen”-t mondott minden rítusra, minden részegyházra, minden teológiai és tudományos irányra, minden népfaj és kultúra sajátosságára, minden egyes ember egyéni vallásosságára, életformájára, véleményére, — hacsak mindez benne marad a nagy Egységben a hit és jószándék közössége által. Még csak alig hangzott el a szó — és körülöttünk szinte zavarbaejtő, félelmetes erővel sarjad ki a túlbujánzó tenyészet. Pompázó, ígéretes gyümölcsfák és mérges bogycsok, érő kalászosok és haszontalan gazok... Ó Uram, ne engedd, hogy valaha hatalmába kerítsen a kísértés: jobb volt, jobb lenne egy kicsit uniformizálni, sematizálni, hatalmi szóval leegyszerűsíteni — legalább látszatra — a dolgokat. Ez nem a Te szellemed, nem a II. Vaticanum szelleme. Örüljek az életnek, ha nehézségekkel, kockázatokkal is jár. Csak a halálban nincs már kockázat, — Te pedig, Uram, az élet Istene vagy. Tanuljam megbecsülni, értékelni, szeretni a m á s t, az enyémtől különbözőt, a domború valóság másik oldalát — akkor is, ha szívemet egészen betölti valami (önmagában talán egészen kifogástalan, egészen igaz, egészen csodálatos) „egyféle”, ha talán egy egész élet során ezt az egyet szolgáltam, vagy egyféle módon szolgáltam. De Te, Uram, sohasem „egyféle” vagy. Akarom kitárni szívemet a Te sokféleségednek, amint testvéreimből, az élet eseményeiből felém árad, hadd legyek gazdagabb, egészségesebb, egyházasabb, zsinatibb, papibb, istenibb. Akarom eltanulni az evangéliumi gazda józan és bölcs türelmét még az ártatlan giz-gazzal szemben is. És ugyanakkor könyörgök hozzád: add meg nekem a helyes diszkréciót, a szellemek megkülönböztetésének adományát, hogy észrevegyem azt a pontot, ahol ez a sokféleség már felszakítja az Egységet, kikezdi az igaz hitet, s ott adj bátorságot és okosságot, hogy a Tőled kapott hatalom nevében föllépjek ellene.

Uram, Te a s z a b a d s á g Istene vagy. És magadnak teremtettél, a magad képére és hasonlatosságára teremtettél minket, vagyis gyöngé, korlátolt teremtmény-voltunkba beleadtad isteni értelmeknek, isteni szabadságodnak, isteni szeretetednek egy szikráját. Azért az ember, az emberiség örökké nyugtalan, örökké kereső, és szinte korlátlanul tágulni, fejlődni képes. Döbbenetes arányokban lendült előre ez a fejlődés itt a szemünk láttára az utóbbi évtizedekben minden evilági téren. Csak éppen mintha vallásosságunk keretei maradtak volna szűkek, mintha istenélményünk lett volna anakronisztiku-

san elmaradott vagy használhatatlanul formátlan. Ennek vége! Be-törtél a Zsinat pünkösdi viharával, fölpattantottad ablakainkat, táv-latokat és tágasságot adtál, és végre olyan vallásosságra tanítasz, amely méltó a mai kor emberéhez, a felnőtté váló és egységesülő emberiség polgárához. Nem mintha bármi tételszerűen megváltozott volna abból, amit Anyaszentegyházunk hinni elénk ad. Egy i betű, egy vesszőcske sem! Csak éppen, mint a rakéta utasa előtt a világ-úr végtelenségét, feltártad előttünk a katolikum igazi, itt-ott már-már feledésbe ment jelentőségét. Katolikus annyi mint egyetemes. Mindent magában foglaló, ami igaz, ami szép, ami jó, ami isteni. De mert ez ideál, aminek szegény embervoltunk korlátoltsága a való-ságban nem képes megfelelni, azért katolikus annyi is, mint ökume-nikus: mindent helyeslő, minden felé odahajló, mindennel együttmű-ködő, ami szép, jó és igaz, ami emberien ember és az Isten Lelké-ből való. Ó Uram, tartsd ébren bennem ezt az ökumenikus szelle-met. Magyar vagyok, annak a népnek fia, amelyben a keresztény-ség két ága századokon keresztül politikai, faji, érzelmi momentu-mokkal súlyosbítva tépte-marta egymást. Segíts jóvátenni, segíts en-gesztelni, segíts annak a mozgalomnak az élére lendülni, amelyben a Lélek egymás felé üz-hajt, hogy végre ismét „mindnyájan eggyé legyenek”. — De akarok igent mondani a Te szabadságod visszfé-nyére életünkben nemcsak az elvi tágasság, hanem a konkrét egyéni lelkiismeret terén is. Öntudatos, felelősségteljes, Téged szabadon ke-reső, szabadon választó, szolgálatod módjáról éretten és szabadon döntő, kiművelt lelkiismeretű, önálló embereket keresel és kívánsz: ilyenek a Te igazi képmásaid, ó szabad Istenünk, ilyené kell pró-bálnom formálni a rámbízottakat. Add, hogy szolgálja legyek lélek-formáló szabadságunknak, és soha — ha a legjobb szándékkal is — elnyomó zsarnoka vagy túlbabusgató gyámja lelki vagy éppen min-dennapi életüknek. Uram, félelmetes ajándékod ez a szabadság, nagykorúaknak való, s pásztori szívemben fölremeg a félelem: ez a felnőtt bánásmódot követelő, de igazában legfőjebb még csak ka-maszkorát élő emberiség, az én sokszor oly fejletlen, oly anyagias, oly világias híveim, és . . . igen, még én magam is: elég érettek va-gyunk-e rá? Nem élünk-e vissza vele, nem sodorjuk-e kataklizmába a magunk, az Egyház, a világ sorsát? De hát Te tudod, Te jobban tu-dod, Uram. Én csak azt tudom, amit annyiszor tapasztaltam a magam lelkiéletében és másokkal foglalkozva is: nincs jobb pedagógia, mint a bizalom, a szeretet, a nagylelkűség, az kitérít a szívet és minden értéket felszínre hoz belőle. Add meg nekem a bizalomnak, a re-ménynek, a szent nagylelkűségnek ezt a szellemét!

És Te a megtestülés Istene vagy. Nem maradtál megköze-líthetetlen fenség, fényben szikrázó havasok önmagának való, káp-

ráztató, zárt világa: hanem hozzánk hajoltál, közénk jöttél, lettél gögicselő, anyja után tipegő gyermek, gürcölő munkásember, a testi-lelkileg éhező tömegek láttán szánalomban felolvadó szívű vándorprédikátor, a Kereszten halálba táruló Szeretet, az Oltáriszentségben közöttünk virrasztó, állandóan rendelkezésre álló, szolgáló Jóbarát. Egyházad ennek a megtestesült Krisztusnak folytatása a földön az idők végezetéig. Lehet-e hát idegen tőle bármi, ami emberi? Taníts, Uram, taníts, a „13. szkéma” szellemében, a zsinati atyák égő lelkipásztori buzgóságának szellemében, „mindent keresztülszeretni”! Nemcsak komolyan tanulmányozni és megérteni próbálni a mai világ, a mai ember minden problémáját, gondját-baját, hanem részt venni benne, átölelni, azonosulni vele! És segíteni, ahogyan tőlem telik: talán jótanáccsal, talán résztvevő hallgatással, talán az irgalmasság valamelyik testi cselekedetével, talán elvi állásfoglalással, mindenképpen. Tudom, ez áldozatot jelent, — kényelmesebb volna a klérusi elefántcsonttoronyba zárkózni, csakhogy ez a „torony” immár ledülőben, s különben is hogyan léphetnék belőle a mindenki-szolgája Mester szomorú szeme elé? Tudom, veszedelmekkel jár . . . félek gyöngeségtől, kihagyó szeretetemtől, a világ kísértéseitől, a csalódások keserűségétől . . . De tudom azt is: ha komolyra veszem papságom lényegét, ha hagyom, hogy megigézzél, érettünk testet öltött, szeretetemben a végsőig ment Krisztusom, ha megragadok minden szolid eszközt, hogy kitartsak Melletted, akkor menni fog, mert „mindent megtehetek abban, aki engem megerősít”.

Így térdelek hát itt színed előtt, Uram, Epifániád megvalósulásának nagy hajnalán. Tele a szívem ujjongó reménnyel, tele rettegő gonddal. Együtt örül mindazokkal, akik ebben a Zsinatban régi várakozásaik, titkos törekvéseik megvalósulását köszöntik. De visszhangra talál benne az aggódók, a kételkedők, a bizalmatlanok minden félelme, minden nehézsége is. Kértem, mutasd meg Arcodat, — és most, hogy megkülönböztettem néhány vonását, elnyom saját nyomorúságom tudata, és szinte menekülnék a Küldetéstől, mint a bibliai Jónás. Kérlek, Uram, legyen néhány jó szavad emberi gyöngeségemhez, adj útmutató áldást, mielőtt nekiindulok.

★

Magyar szolgám! Áltál-e már a tenger partján? Hánykolódó hullámai, örökös mozgása szédületbe ejtik a fejet. Ha ott egyhelyben megállapodsz, a félelem és tehetetlenség zsákmánya leszel.

V e s d b e l e m a g a d é s ú s s z á l !

É s É n m e g á l d a l a k !

Ballagh István

SZÁMVETÉS A KULDETÉSSEL

A zsinat előkészítése és menete

XXIII. János pápa isteni sugallatra vezette vissza a zsinat meghirdetésének gondolatát. Amikor 1959 január 25-én először adta hírül a világnak, hogy egyetemes zsinatot akar összehívni, mindenkit váratlanul ért a bejelentés. Maguk a kardinálisok, akiket még a Szent Pál bazilika melletti bencés monostorban, majd Tardini államtitkár révén írásban is felhívott, hogy közöljék véleményüket, elgondolásvukat, javaslataikat a zsinattal kapcsolatban, érezhetően tétováztak a feladat előtt. Január 26 és április 14 között, a 74 tagú bíboroskollegiumból csak 25 válaszol a pápa kérésére és e 25 levél között csak 7 olyan akad, amely konkrét javaslatot is tartalmaz. (Nem soroltam ide egy tengerentúli kardinális levelét, aki csak azt ajánlja, hogy a zsinat rövid legyen).

Ruffini palermói érsek az egyetlen, aki azt írja, hogy a zsinat gondolata már húsz éve foglalkoztatja, s hogy XII. Piusnak fel is vetette szükségességét, de úgy tűnik, hogy az általa áhított zsinat az egyház álláspontjainak ünnepélyes, merev leszögezése lett volna. Nem véletlen, hogy a megelőző húsz egyetemes zsinat közül épp a tridenti kívánczított tollára példaképül.

János pápa, amikor a Szent Pál-monostorban először beszélt a zsinatról, mint a világegyház főpáosztora szólt, s a földi javak hajszolásában elmerült emberiség látványa lebegett szeme előtt. Ennek, a technikai fejlődés eredményeit anyagi előnyök élvezésére használó, a rend és fegyelem kötelékeit egyre kevésbé tűró, tévúton botorkáló embernek akarta a pápa feleleveníteni az evangéliumi igazságokat, és az ő szükségleteihez és igényeihez alkalmazni az egyházi fegyelem bölcs rendelkezéseit. Úgy akarta megvilágítani a keresztény igazságokat, hogy azok a mai ember problémáira feleljenek. Érdekes megemlíteni, hogy az első bejelentésben a lelkipáosztori cél mellett nincs szó a keresztények közötti egység kereséséről, míg az *Osservatore Romano*, amely nem hozta le a beszédet, csak néhány sorban ismertette tartalmát, azt írta, hogy a pápa szándéka szerint a zsinat felhívás is akar lenni az elszakadt keresztény közösségek felé az

unitas keresésére. Ez utóbbi gondolat, — amelyet 1959 áprilisától kezdve már János pápa is kiemelt — az előkészítés évei alatt annyira elterjedt, hogy Felici érsek szükségesnek tartotta 1961 őszén hangsúlyozni, hogy a zsinatnak nem az egység keresése az elsődleges célja, hanem az egyház belső életének a megújítása.

1959 januárjától 1962 júniusáig tartanak az előkészítő munkálatok, mégpedig két szakaszban: 1960 pünkösdjéig egy, minden eddigi zsinat előkészítése méreteit felülmúló, széleskörű ankét keretében összegyűjtötték a püspökök és más ordináriusok és a katolikus egyetemek „szabadon és őszintén tett” javaslatait, indítványait; 1960 novemberétől 1962 júniusáig pedig megtörtént a tervezetek összeállítása, feldolgozása, ellenőrzése. Ez az előkészület hosszú volt, de nem alapos, amint ezt az ülészak menete világosan bebizonyította.

Röviden összefoglalva, az előkészítő munkálatok főbb hibái a következők voltak: a bizottságok között nem volt meg a szükséges egyetértés és összmunka; a bizottságok túlságosan a kúriához kapcsolódtak — 12-ből 10 teljesen egy-egy Kongregáció hatáskörében állt — s a kúriából kikerülő elnökség nem mindig vette figyelembe a kisebbség véleményét, nem egyszer nem is tájékoztatta kellőképp, sőt akadt olyan bizottság is, amely egyszer sem ült össze, hanem az elnöklő kardinális néhány választott püspökkel maga készítette el a tervezetet a bizottság nevében. A János pápa által óhajtott aggiornamento, az ugyancsak általa sürgetett reformáló program és az egyházi szervezet megújulásának az igénye különös ellentétben állt a közismerten konzervatív szellemű kúriának e bizottságok keretein belüli uralmával, annál is inkább, mivel sokak szemében a megújulásnak éppen a kúria reformjával kellett volna kezdődnie.

Maga az a szellemi légkör is, amelyben az előkészületek folytak, nyugtalan, zavaros volt. 1960 elején János pápa az egyik római, külvárosi plébánián tartott beszédében kiemelte, mennyire szeretné, ha a liturgiában a nemzeti nyelvek egyre nagyobb szerephez jutnának. 1961 március 25-én, az *Osservatore Romano*-ban, „A latin az egyház nyelve” címen névtelen cikk jelent meg, amely egyenesen ikonoklasta fanatizmusnak minősítette a latin, mint a nyugati egyház egyetlen liturgikus nyelve ellen folytatott harcot. 1960 pünkösdjén János pápa megalakította Bea kardinális vezetése alatt a Keresztény Egység Titkárságát, mint a nem-katolikusokkal folytatandó dialógus szervét. 1961 telén felerősödtek Rómában a Biblikus Intézet professzorai elleni támadások, s a katolikus exegéták szabad kutatási jogának veszélyben forgása igen illuzórikussá tette a nem-katolikusokkal való párbeszéd lehetőségét. A kért „szabad és őszinte” véleménynyilvánítással nehezen volt összeegyeztethető P. Lombardi

Concilio című könyvének az esete és a modern világ problémáival való szembenézés ígérete mellett keserűen hangzott a Szent Officium Teilhard de Chardin monituma. 1960 pünkösdjén János pápa alapított egy bizottságot a világiak apostolkodására is, de egyetlen laikust sem tett meg tagjául. Felici érsek 1961 áprilisában külön is kiemelte, hogy világiak nem vehetnek részt a zsinat előkészítésében, mivel az a tanítóegyház gyülekezete. Amikor a harmadik ülés alatt visszakerül a bizottsághoz a világiak apostolkodásáról szóló javaslat, az egyik fő kifogás ellene épp túlzott klerikális szelleme lesz.

Az 1960 január 24 és 31 között lezajlott római egyházmegyei zsinat emléke, ahol a több mint 700 pontból álló határozatot egyszerűen csak felolvasták három ülés alatt, a hozzászólás minden lehetősége nélkül, ráveti árnyékát az egyetemes zsinatra is. János pápa 1962 áprilisában azzal üdvözölte a központi bizottság tagjait, hogy munkájuk annyira eredményes, hogy a zsinaton a püspökök részéről egyhangú lesz majd a tervezetek elfogadása. Még általános az egyetlen ülés hiedelme, — Felici érsek 1960 nyarán egy két hónapig tartó zsinatról beszél — s amikor, a *La Croix* tudósítója szerint, János pápa kilátásba helyez 1962 áprilisában egy esetleges második zsinati ülészetet, az *Osservatore Romano* kihagyja a beszédből az idevonatkozó mondatot.

Egyszóval, amikor 1962 október 11-én a Szent Péter bazilika kapui megnyílnak a zsinati atyák előtt, nem a jezsuita Rouquette az egyetlen, aki pesszimistán néz a történések elé.

De most, amikor a Szent Péter főhajója ismét tágasra tárult, s a tribünülések szűk sorai közül az egész világra szétáradt a zsinati határozatok szelleme és üzenete, most, amikor a szemtanú benyomásainak a frissességével, de ugyanakkor a történész távlatokhoz szokott tekintetével végignézzük mindazon, ami e három év alatt történt, lenyűgözve állunk a hatalmas eredmények előtt.

Oscar Cullmann 1966 januárjában így foglalta össze Zürichben a zsinat lényegét: mintha minden a régi szerint folytatódna a katolikus egyházban és mégis valami új lett. Egy ifjú torinói munkás az olasz televízióban ezt mondta: Rettenetesen öregnek érzem magam a zsinatban megfiatalodott egyház előtt. Ez a belső megújulás úgy jött létre, hogy az egyház számot vetett küldetésével.

Az első ülészet

Az előkészítő bizottságok 70 javaslatot terjesztettek a zsinat elé. Az első ülészet alatt 5 került közülük tárgyalásra: a liturgiáról, a kinyilatkoztatás forrásairól, a tájékoztatási eszközökről, a keleti egyházakról és az egyházzal szemben, János pápa óhajára, a zsinat a li-

turgikus szkéma megbeszélésével indult. Még mielőtt azonban a problémák megvitatására sor került volna, a zsinat ékes tanújelét adta szabadsága tudatának: élve ugyanis jelölő jogával, visszautasította a zsinati bizottságok tagjait felsoroló kész névlistát.

A liturgikus témának a dogmatikus problémák elé helyezése ki-domborította a zsinat pasztorális jellegét. Egyik legszebb tervezet került benne tárgyalásra, amely szentírási inspirációjával, mély és gazdag összefüggésben fejtette ki a hívőknek a liturgiába, a meghalt és feltámadt Krisztus misztériumába való, évtizedek óta áhított aktív bekapcsolódását. A tervezet körül kialakult vita látszólag a nemzeti nyelvek bevezetése és a püspöki konferenciáknak a liturgikus változások terén juttatott szerepe körül mozgott, — egyesek szerint az első megbontja az egyház egységét, a második pedig sérti a Szent-szék jogait —, de tulajdonképpen mélyebben lappangó ellentéteket hozott felszínre. Tagadni a püspökök közötti alapvető felfogáskülönb-séget, ami a zsinaton megnyilvánult, épp olyan téves, mint parlamen-ti vitává, harccá fokozni. Két szellem szembekerüléséről van szó, amelyek mindegyike, ez kétségen felül áll, az egyházat akarta szolgál-ni.

Az egyik főleg a spekulatív teológián nőtt fel; kevés szentírás, kevesebb patrisztika, még kevesebb történelem alkotja szellemi fel-szerelését. Ezért sztatikus: az igazságot változhatatlan formulákba merevíti, precíz képletekbe sűriti, jogi szabályokkal védelmezi. Nem követi az újabb teológiai irodalom eredményeit. Állandóan a tradi-cióra hivatkozik, de ez a hagyomány nem mindenben a krisztusi örökség patrimoniuma, hanem a századok folyamán a pápák bizonyos történelmi helyzetekhez kötött és azokban magyarázható meg-nyilatkozásai. A másik a kereszténységet elsősorban nem igazságok, szabályok, szertartások összességének tartja, hanem az üdvösség tör-ténetének. Az egyház feladata, számára, mindenekelelt az evangé-lium hirdetése, s ez eszme szolgálatába állítja magát a zsinatot is, amely nem valamely doktrinális kérdés eldöntésére hivatott, hanem arra, hogy az egyház tanítását a mai ember számára előadja. Első-sorban pasztorális beállítottságú a konzervatívokkal szemben, akiknek lelkipásztori tapasztalata igen kevés; állandóan kész a világ problé-máit meghallani, választ keres rájuk, gazdagodik belőlük, míg az elő-zők minden újítás elől elzárkóznak s a legfontosabbnak azt tartják, hogy az igazságot megmentsek, ahelyett, hogy az igazság által pró-bálnák a világot menteni.

A liturgikus tervezet összeállításában az úgynevezett progresszív irány felfogása érvényesült. Az ugyanezen az ülészakon megbeszélésre került két dogmatikus szöveg a konzervatív beállítottságú teo-lógiai bizottság munkája volt.

A kinyilatkoztatás forrásairól szóló tervezet lényegét két probléma köré csoportosíthatjuk: a szentírás és a hagyomány viszonya; az evangéliumok történeti forrásértéke és tévedhetetlensége.

A tervezet a kinyilatkoztatás két forrásáról beszélt, míg a hozzászólások tekintélyes része a szentírásról, mint a hagyomány részéről emlékezett meg és a kinyilatkoztatást egyetlen forrásra vezette vissza: Krisztusra, akiből egyetlen úton, a hagyomány által, jutott el hozzánk az evangéliumi üzenet. Az evangélisták leíró munkáját hosszabb-rövidebb ideig tartó prédikációk előzték meg, s amennyire a Szentlélek inspiráció biztosítja, hogy az evangéliumok nem tartalmaznak a hit terén tévedést, annyira biztos az is, hogy a sugallmazottság nem semmisítette meg az evangélisták szerzői szabadságát. A prédikációkra mindig hat a hallgatóság színvonala, érdeklődési köre, kora. A szónokok ezeket figyelembe véve alakítják beszédeiket, amelyekre saját elbeszélési módjuk, megfigyelőképességük, emlékezőtehetségük is befolyást gyakorol. Tehát a prédikációkból leszűrt evangéliumi szövegekben nem kereshetjük Krisztus tanítását szószerint. Az evangéliumok tévedhetetlensége csak abban áll, hogy a bennük rejlő, Krisztusnak tulajdonított gondolatok, mondások biztosan Krisztus gondolatai, mondásai, de ezeket talán más szavakkal és más összefüggésben mondta el. Ez a felfogás korántsem egyezett meg a konzervatív oldal véleményével, s részben a Szent Péter bazilika falain belül, részben — és hatalmas mértékben — a zsinaton kívül, óriási vitára adott alkalmat.

Az elnökség, alig négynapos tárgyalás után, szavazásra vitte a kérdést, óhajtja-e a zsinat a javaslat megbeszélésének a folytatását vagy sem, s a progresszív irány képviselői, akik a szöveg újraírása mellett voltak, nem érték el a szükséges számtöbbséget, úgyhogy úgy tűnt, hogy a vitát folytatni kell. November 21-én azonban János pápa elrendelte a javaslat visszavonását és egy új vegyesbizottsághoz utalta a kinyilatkoztatás problémájának a vizsgálatát, amelynek elnökévé Ottaviani és Bea bíborost tette meg. A pápai közbelépés hatalmas feltűnést keltett. Az egyházban végetért az ellenreformáció korszakal Friss levegő a zsinaton! — voltak a főbb sajtókommentárok.

Az ökumenikus gondolat jegyében három tervezet született, ékes tanújeleként az előkészítőbizottságok már említett hiányzó együttműködésének. Egyet a teológiai bizottság, egyet a keleti egyházak kommissziója, egyet pedig a Keresztény Egység Titkársága készített. A három közül, az első ülészak alatt, a keleti egyházakkal való egyesülés javaslata került a zsinat elé, *Ut unum sint* címen. De a részletekben számos érdekes pontot tartalmazó szöveg hamar lekerült a programról, hogy a másik két tervezettel egybefonva, a közös ökumenikus gondolat jegyében kerüljön átdolgozásra. A rövid tár-

gyalás azonban alkalmat nyújtott De Smedt brugesi püspöknek, hogy az ökumenikus dialógus lényegét világos és mélyenszántó beszédben tisztázza.

Az egyházzól szóló tervezet, amely az ülészak utolsó hetében került a zsinat elé, ugyanazt a kritikát kapta, mint a kinyilatkoztatás forrásairól szóló: túlságosan skolasztikus disszertáció stílusában készült, s hiányzik belőle az ökumenikus gondolat. A hozzászólók nagy része hiányolta a pápai primátus és a püspöki kollégium viszonyának tisztázását; kifogásolta, hogy a laikusoknak csupán passzív szerepet juttatott az egyházon belül, hogy az egyház-állam viszonyáról nem korszerűen szól. A szöveg visszakerült a teológiai bizottság elé.

A zsinat az ülészak végére érkezve mérlegre tette tevékenységét, s ítélete, Suenens kardinális megfogalmazásában, igen kemény volt: elvész a schémák tengerében. Az ülészakon egyetlen javaslatot sem szavaztak meg, s a tárgyalásra került szövegek ékesen ábrázolták az előkészületi munkák hiányos voltát. Suenens két szempont szerint javasolta a problémák csoportosítását: az egyház *ad intra*: lényege, misztériuma, tettei, missziós és ökumenikus tevékenysége; és az Egyház *ad extra*: az emberiséggel való kapcsolata; a háború, az éhség, a népesedés problémái. Lercaro és Montini bíborosok támogatták a belga kardinális indítványát, s azt János pápa is magáévá tette. Ugyanő egy központi ellenőrző bizottságot is alakított, amelynek az volt a főfeladata, hogy ügyeljen, hogy a bizottságok az ülészakok közötti szünetben a zsinat állásfoglalása szellemében dolgozzanak.

Ha a zsinat lefolyásának az egészében nézzük ennek az első ülészagnak a jelentőségét, ítéletünk nem lehet negatív. Ezen a szesszió dőlt el, nyugodtan mondhatjuk, a zsinat sorsa. A világegyház püspökei megismerkedtek egymással és egymás problémáival, lemérték saját nézeteik súlyát kétezer más történelmi és földrajzi helyzetben élő, más szellemi légkörben munkálkodó, más képzésben részesült püspöktársuk felfogása, tapasztalata, véleménye tükrében, utat választottak az egyház megújulása felé. Megkezdődött a számvetés a küldetéssel.

Az első és a második ülészak között meghalt János pápa. A világ szegényebb lett. 1963 június 3-án, az emberiség hirtelen rádöbbsent — Congar szavai —, „hogy Isten milyen óriási ajándékot adott benne a világnak”. A zsinat válságba jutott: az új pápa nem volt köteles folytatni. Rouquette már 1962 december 11-én azt írta, hogy a zsinat ellenzői egy új pápára számítanak. Montini bíborosban, ezzel szemben, olyan utód került Szent Péter trónjára, aki nemcsak, hogy folytatni akarta a zsinatot, de az első ülészakon a Suenens-tervhez való csatlakozásában és hetenként publikált zsinati leveleiben világosan megmutatta, melyik irányhoz érzi közel magát.

A második ülészak

1963 szeptember 29-én, a második ülészakot megnyitó beszédében, VI. Pál pápa az egyházat egy krisztocentrikus világnézet központjába állította, s a zsinat célját elsősorban abban jelölte meg, hogy az egyház tisztázza önmaga előtt lényegét és küldetését. E lelkiismeretvizsgálattal járjon együtt, mondta a pápa, egy belső megújulás, amelynek kifelé a keresztények egyesülésének az elősegítésében is meg kell nyilvánulnia. VI. Pál bocsánatot kért Istentől mindazért a felelősségért, amely az egyházak közötti egység felbomlásában a katolikusokat terheli.

Ez a második szakasz lényegesen más volt, mint a megelőző. Általában az egész zsinatra jellemző, hogy egyik ülészaka sem hasonlított a másikhoz, mindegyiknek megvolt a maga sajátos jellege. A másodikra nézve nemcsak a moderátorok kinevezése, a titoktartás fellazítása és világi auditorok meghívása jelentett változást, hanem magának az ülészaknak a menete is. Amíg az elsőnek az volt a fő célja, hogy az előkészített tervezetek lényeges átdolgozását biztosítsa, a második már újraírt szövegek részletes vizsgálatára szentelhette magát. A 70 javaslat az ülészakok közötti szünetben 17-re csökkent, s ebből 4 került 1963 őszi programra: az egyházzól, a püspökökről és az egyházmegyék kormányzásáról, Szűz Máriáról és az ökumenizmusról szóló. A harmadikat, a mariologus tervezetet, október 29-én egy alig 9 tagú többséget elért szavazás után beolvasztották az egyházzól szóló javaslatba.

VI. Pál megnyitó beszédében a zsinat feladatául azt is kitűzte, hogy a püspökök helyzetét az egyházban és Péterhez való viszonyukat meghatározza. Amikor azonban az egyházzól szóló szkéma megvitatása során a zsinat ehhez a problémakörhöz érkezett, világossá vált az atyák közötti erős véleménykülönbség.

A vita magja ez volt: kaptak-e az apostolok Krisztustól közös küldetést az Egyház kormányzására, vagy csak Péter kapta azt egyedül; küldetést, amely az apostolok utódját, a püspökök együttesét, kollégiumát, ugyancsak felhatalmazza a pápa oldalán a világegyház kormányzásában való részvételre. A püspöki kollégiális kérdés szervesen összefüggött a püspöki kormányzói hatalom eredetének a problémájával is. A kollégialitás állítói szerint ugyanis, a püspökszentelésből ered a püspökök minden hatalma, a *munus episcopale*, míg a kollégialitás ellenzői azt vélték, hogy a kormányzói hatalmat a pápa adja a püspököknek, mint az egyetlen, akinek a világegyház kormányzására hatalma van.

A probléma nem egyszerű, s bár a Máté 16, 19 és 18, 18 viszonyának kérdése már az V. század óta él, a zsinat nem rendelkezett a szükséges

előtanulmányokkal gyors eldöntéséhez. Annál kívánatosabb lett volna tehát a kérdés nyugodt tisztázása. Ehelyett a megbeszélés hamar vitává fajult, amelynek során a konzervatív szárny szenvedélyesen védeni kezdte a pápai primátust, a pápa joghatósági elsőségét, szinte nagyobb lendülettel, mint az az I. Vatikáni zsinat alatt történt, amikor az idevonatkozó dogma meghatározást nyert. Mintha a kollégialitás ténye mellett felszólaló püspökök pápaellenesek lettek volna, és állításuk nem szentírási gyökerekre támaszkodott volna. A vita ismét túlnőtt a bazilika falain, mint az első ülészak idején a kinyilatkoztatás problémája, s a Palestra del Clero hasábján, sajnálatos módon, éles és minden felebaráti szeretetet nélkülöző támadások jelentek meg a kollégialitás védői ellen. Az október 30-i szavazás a híres 5 propositio-ról azután megmutatta, hogy a zsinat többsége melyik felfogás mellett foglalt állást.

A kollégialitás mögött jóformán háttérbe szorult az egyházzól szóló javaslat egy másik pontja, a diákonusok problémája; a liturgikus schéma megvitatása óta az első, amely a teológia berkeiből a lelkipásztori tevékenységre terelte a szót, konkrét helyzeteket állítva az atyák elé. De a főleg Délamerikában, hatalmas területeken szétszóródott, minden egyházi gondoskodás nélkül élő keresztény közösségek ügye — s Suenens kardinális joggal állította melléjük az európai nagyvárosok periferiáin összezsúfolt embereket, akiknek főleg fontos lenne az Egyház szavát hallaniuk, de ez a paphiány miatt nem mindig lehetséges, — kevés megértést váltott ki konzervatív oldalon.

A kollégialitás vitája kihatott a püspökökre vonatkozó javaslat vizsgálatára is, mert ez számos olyan problémát érintett, amely a püspöki hatalom lényegének az előzetes tisztázását igényelte. A tervezet kárára szolgált, hogy ez volt az, amely a megfelelő bizottság összehívása nélkül készült. A monacói püspök, Rupp szerint, e szöveg nemcsak hogy kevés problémára nyújtott megoldást, de amire adott, abban is mindig nyitva hagyott egy egérutat intézkedéseinek az elkerülésére. Első fejezete a római kúria és a püspökök viszonyát vizsgálta oly módon, hogy azt a zsinat többsége nem találta kielégítőnek. Ennek ellenére a javaslatot elfogadták alapszövegnek, s csak módosítások révén akarták újraötvözni, mivel sok olyan problémát vetett fel, amely jó volt, ha szőnyegen marad, csak más megfogalmazásban. Ez elsősorban a püspöki konferenciákra vonatkozott, amelyek szükségességét egyöntetűen elismerték, de megoszlottak a vélemények afelől, hogy a konferenciák határozatai mily mértékben legyenek egy nemzet püspöki karán belül kötelező erejűek. Ugyancsak ez a tervezet vetette fel a szerzetesek bevonását is az egyházmegyei pasztorációba s a püspökök nyugdíjazásának a problémáját. A javasolt 75 éves korhatár erős ellenzékre talált. A szöveget a zsi-

nat visszaadta átdolgozásra és az olyan mélyrehatóan történt, hogy amikor legközelebb kézbe kapták, nemcsak címe változott meg, hanem lényege is.

Az ökumenikus javaslat a már említett három szöveg összevonásából készült. Az az első változat kettős problémakört tárgyalt: a katolikus ökumenizmus mibenlétét — a vita a katolikus jelző nem helyes használatát juttatta kifejezésre, amely azt a látszatot kellette, mintha többféle ökumenizmusról beszélhetnénk, — és a Szentszéktől elvált egyházakkal és keresztény közösségekkel folytatandó ökumenikus dialógus lényegét, — ahol az egyház szó csak a keletiekre vonatkozott, míg a vita kiemelte a protestáns közösségek egyházi jellegét is. E tervezethez ekkor még két olyan fejezet is tartozott, amelyeket később elválasztottak tőle: a zsidóságról és a vallásszabadságról szólók.

A második ülészak végén a pápa kihirdette a liturgikus konstitúciót és a tájékoztatási eszközökről szóló dekrétumot.

A harmadik ülészak

A harmadik ülészak 1964 szeptember 29-én erősen kulcsörgető, zárásra intő hangulatban kezdődött. Tisserant kardinális mindjárt az első ülésen bejelentette, hogy többen szívesen látnák, ha ez az ülészak az utolsó lenne. Agagianian bíboros is *quam citius* befejezést sürgetett, s ez a püspökök fáradtságán messze túlmenően inkább annak a lelkiállapotnak volt a vetülete, amelyet Rouquette október 11-én így jellemezett: „... a római kúria ... nem nézi szívesen a zsinat elnyúlását, mert nyugtalanítja és felforgatja begyepesedett gondolatvilágát és adminisztrációja rutinját”. De mindettől függetlenül, a zsinatra még óriási munka várt. Két javaslat eddig egyáltalán nem került megvitatásra — A világiak apostolkodása és az Egyház és a mai világ című — és egy harmadikat, a kinyilatkoztatásról szólót, olyan erősen átdolgoztak, hogy jóformán újnak számított. Ezekon kívül még hat rövidebb szöveg is megvitatásra várt — a papokról, a szerzetesekről, a missziókról, a papképzésről, a keresztény nevelésről és a házasságról szóló — s a már megtárgyalt javaslatok közül háromnak — ezek az egyház, az ökumenizmus és a püspökök problémáit tárgyalták — még vissza kellett térniük a zsinat elé szavazásra. Valószínűtlen volt, hogy a pápa indiai útja miatt amúgyis rövidebbre tervezett ülészak ez óriási anyaggal végezni tudjon. A program gazdagsága mindenesetre arra indította a zsinatot, hogy hatalmas iramban lásson munkához, s ez a versenyfutás idővel egész menetére kihatott.

Az ülészak az egyházzal szóló javaslat harmadszori vitájával indult. Az új szöveg közben lényegesen módosult s most már magában

foglalta a püspöki kollégialitás tényét és a Szűz Máriáról szóló fejezetet is. A kollégialitás ténye mellett a szöveget rendkívül gazdaggá és széppé tette az új katolikus egyháztan, amely valóban Krisztus fényét tükrözi vissza az egyház arcán, hogy ebben a fényben hirdesse a világnak Krisztus kifogyhatatlan gazdagságát. Az új szöveg kidomborította az egyháznak, mint Isten népének a fogalmát s ezzel nemcsak az egyház misztériumáról adott teológiailag mély értelmezést, hanem egyúttal elsődleges pasztorális küldetését is hangsúlyozta.

Az egyházi rend teljességét bíró püspökökről az átdolgozott javaslat elsősorban lelkipásztori feladatuk szemszögéből emlékezett meg. A vita során egyre jobban kibontakozott egy új püspöki eszménykép, amely a külső pompát, a gazdag asztalt, a feudális szokásokat, a konvencionális és méltóságteljesen üres beszélgetést kedvelő főpap helyett, a krisztusian szegény, egyszerű alázatos, de intelligens, kultúrált, papjai és hívei problémáit ismerő és megoldani akaró főpásztor vonásait viselte. Rendkívül jelentős, hogy ez a püspök-ideál épp a világ püspökeinek találkozásán és dialógusa során nyert határozottabb körvonalakat.

Ahhoz, hogy a püspökök munkája eredményes legyen, hivatása és felelőssége teljes tudatában élő klérusra van szükségük. Az egyház megújulása elképzelhetetlen a papság megújulása nélkül. E gondolat jegyében foglalkozott a zsinat — egy meghívott plébánoscsoport jelenlétében — a papi életről és szolgálatról szóló tervezettel, amely néhány lényeges pontban ügyesen rávilágított a papság mai helyzetének a nehézségeire. A vita során főleg a pap *homo Dei* és *homo inter homines* kettős feladatából folyó kötelessége bontakozott ki, amely egyrészt saját lelkisége elmélyítésére kell, hogy készítse a papságot (közösségi élet, szegénység, az evangéliumi Krisztus alakjának, mint eszményképnek a követése), másrészt pedig a mai ember problémái, nehézségei, fásultsága testvéries orvoslására tanítja. Ez utóbbi elválaszthatatlan az elsőttől: a mai ember számára a prédikációknál sokkal eredményesebb tanítás az életszentség példája.

A papság megújulásával szorosan együttjár a szerzetesi élet reformja is. A rövid és sajnos nem nagyon jelentős tervezet vitája a kontemplatív és aktív életforma megkülönböztetésére, a szerzetességnek az idők követelményeihez való alkalmazkodására és a szerzetesi engedelmességnek a felnőtt, érett emberhez illő értelmezésére vonatkozó problémákat érintette.

Külön határozat foglalkozott a papnevelés kérdésével, amely az egyik legégetőbb problémából indult ki: a hivatások világszerte csökkenő számából. A konzervatív és progresszív irány képviselői ismét két oldalon sorakoztak fel a papnevelés reformja értelmezésé-

ben. Minél fiatalabb korban kivonni az ifjúságot a világból és kitárni előtte a küsszeminárium kapuit, minél több skolasztika teológiában, minél kevesebb érintkezés a szeminaristák és a világ között az ideális az előbbieik számára. A küsszemináriumok helyett a keresztény családi nevelés fontossága, a szentírás, Szent Pál, a patrisztika minél alaposabb ismerete; Szent Tamás is, de nemcsak ő, mindenki más kizárásával, mert az egyháznak széles kultúrájú papságra van szüksége; a világgal való dialógus jelentősége, hiszen a jövendő papnak ismernie kell azoknak az embereknek a problémáit, akiket Krisztushoz kell vezetnie, — ez a haladó oldal felfogása. E vita keretében ismertette Garonne toulousei érsek a Szemináriumok és Egyetemek Kongregációja hibáit és felelősségét a papnevelés központi irányításában. Mint ismeretes, néhány hónapja, VI. Pál pápa épp Garonne érseket tette meg a Kongregáció proprefektusává.

A papnevelés kérdése egyenes vonalban vezetett a keresztény nevelés általános problémájához, amelynek vitája során Léger, montreáli érsek, egy rendkívül érdekes és értékes hozzászólásban a tudományos kutatás szabadsága mellett tört lándzsát.

Ahhoz, hogy az egyház teljesíteni tudja küldetését, az Isten népe minden tagjának a közreműködésére van szükség. Az evangélium hirdetése és megvalósítása éppúgy feladata a világiaknak, mint a papságnak, mindegyiknek a maga helyén, hiszen az eleven köre épült krisztusi egyháznak a hívek eleven kövekből épült falai. Az egyháznak e nagy távolságokat felölelő, őszinte számvetéséből nem hiányozhatott az *ordo laicorum* sem, amely amellet, hogy az Isten népe keretén és a liturgikus akción belül elnyerte az őt megillető aktív helyet, az egyetemes zsinatok történetében először, nemcsak, mint a papság apostolkodásának a tárgya szerepelt, hanem, mint maga is apostol. A javaslatához kapcsolódó vita egyik legnagyobb figyelmet érdemlő ténye az, hogy elismerte, hogy a világiak apostoli küldetése nemcsak vallásos egyesületek keretében juthat kifejezésre, hanem mindenki egyéni hivatását teljesítve, saját munkaterületén, keresztény módon élve is apostolkodik. Hogy e nyilvánvalónak tűnő felismerés értékét megértsük, tartsuk szem előtt, hogy a hozzászólók között olyan püspök is akadt, aki kötelezővé akarta tétetni a laikusok valamilyen vallásos egyesülethez való tartozását, és hogy a javaslat klerikális szelleme és az Actio Catholica monopóliumának a kérdése napokon keresztül foglalkoztatta a zsinatot. Külön érdeklődést keltett a megbeszélések során a keleteurópai püspökök hozzászólása, akik az apostolkodásnak arra az egészen sajátos feladatára hívták fel a zsinat figyelmét, amely a vallás szabad gyakorlását tiltó országokban hárul a világiakra. Általában többen kifogásolták, hogy a szöveg nem veszi kellő figyelembe azokat a nemzeteket, ahol a külső

apostolkodás nincs megengedve, s azt javasolták, jusson kifejezésre, hogy az Egyházhoz való ragaszkodás, hűség és az érte szenvedett üldözés is valódi apostolkodás.

E harmadik ülészak három nagyjelentőségű tettének az ismertetése még hátra van. Vitára bocsátotta a kinyilatkoztatásról szóló átdolgozott szöveget, amely a források számáról, a szentírás és a hagyomány kapcsolatának a kérdéséről a kinyilatkoztatásra, mint az egyház életének a lényegére, mint Istennek a keresztény közösségben továbbélő szavára helyezte a hangsúlyt; elindította „az egyház a mai világban” várvavárt szövegének a megbeszélését; bemutatta a vallásszabadságról szóló, több viszontagságon átment nyilatkozatot.

A vallásszabadság kérdésének a tisztázását a zsinat programjára érkezett javaslatok nagy része sürgette. Egy-egy erre vonatkozó tervezet elkészítésére a teológiai bizottság és a Keresztény Egység Titkársága külön-külön kapott megbízást. Az előző által összeállított szöveg, amely nem került a zsinat elé, a vallásszabadság helyett a toleranciát szorgalmazva, csak egy bizonyos vallási türelemre alapozott egymásmeléttelés szükségességét ismerte el. Az utóbbi, ezzel ellentétben, a vallásszabadság mellett foglalt állást. Az első ülészakon nem került sor a témára, s röviddel utána óriási feltűnést keltett Rómában, hogy Bea kardinális 1963 január 13-án, a különböző vallások római agapéján tartott előadása, amely a lelkiismereti szabadság és a vallásszabadság problémáját ölelte fel, s a vallásháborúkat nyíltan elítélte, az Osservatore Romano-ban mégcsak említésben sem részesült.

Az Informations Catholiques Internationales 1963 február 1-i száma, amely lehozta a beszédet, Rómában néhány nap alatt elkelt, s az egyik egyházi könyvkereskedés pap-vezetője, pult alatt, kölcsönpéldányként terjesztette. A második ülészak során, Mendez mexikói püspök a zsinaton is szóvá tette e beszéd jelentőségét kérve, hogy szövegét osszák szét az atyák között a zsinati aulában.

A második ülészakon a Keresztény Egység Titkársága az ökumenikus javaslat egy fejezeteként bocsájtotta a zsinat elé a vallásszabadság kérdéséről készített tervezetét, ezáltal annak inkább pasztorális, mint doktrinális jellegét domborítva ki. Előadója a brugesi püspök volt, akinek rendkívül világos, pontos, lendületes előadását hatalmas taps kísérte. De a fejezet nem került szavazásra, s a rövid vita során többen felvetették a probléma kényes és nehéz voltát.

A harmadik ülészak idején az elhangzott vélemények alapján módosított szöveg került a zsinat elé, többé már nem az ökumenikus javaslat egyik fejezeteként, hanem egy ahhoz függetlenként fűzött nyilatkozat formájában, amelyet ugyancsak De Smedt püspök ismertetett. Többen hozzászóltak, de mielőtt még szavazásra került volna sor, Felici érsek

október 9-én levélben közölte Bea kardinálissal, hogy a pápa kivonta a vallásszabadság kérdését a Keresztény Egység Titkárságának a hatásköréből és egy vegyesbizottsághoz utalta, amelyet az Egység Titkárság és a teológiai bizottság tagjaiból létesített. A levél a vegyesbizottság négy tagjának a nevét is tartalmazta: három közülük a Titkárság által bemutatott szöveg erős ellenzője volt. A hír hamar köztudomású lett. Egy 17 tagú kardinális-csoport a pápához fordult, kérve a zsinat szabályzatának a megtartását, azt t. i., hogy a szöveg átdolgozása maradjon a Titkárság feladata és a teológiai bizottság csak a kérdés doktrinális oldalának a megítélésében legyen illetékes. A levél az egyik sajtóügyenökség vezetőjének indiszkrécioja folytán nyilvánosságra jutott s óriási port vert fel világszerte. VI. Pál pápa eleget tett a bíborosok kérésének; a Titkárság elkészítette az új szöveget és bemutatta a teológiai bizottságnak, amely kétharmad többséggel el is fogadta. Az észrevételeket a Titkárság újra feldolgozta, s az így újjáalakított szöveg, amely többé már nem az ökuménikus javaslat része, hanem önálló nyilatkozat volt, november 17-én került az atyák kezébe. Felici titkár 19-ére be is jelentette megszavazását, de 18-án helyesbitette önmagát: mivel az átdolgozás révén — mondta — a szöveg lényegesen módosult, több oldalról kérték; hogy mielőtt szavazásra bocsájtanak, a zsinat ismét vitassa meg. Döntsenek tehát az atyák, óhajtanak-e az új szövegről szavazás formájában véleményt nyilvánítani, vagy szeretnék-e inkább a problémát újra tanulmányozni. Mielőtt azonban a döntésre sor került volna, Tisserant kardinális közölte a zsinattal, hogy az elnöki tanács a szabályokban számára biztosított joggal élve úgy határozott, hogy nem bocsátja szavazásra a kérdést, hanem egyszerűen elrendeli, hogy a vallásszabadság nyilatkozatának a tárgyalása a negyedik ülészakra marad. A bejelentés óriási megdöbbenést váltott ki, — magam is jelen voltam az ülésen, tehát mint szemtanú szólok, — s jóformán azonnal megindult a petíciók gyűjtése, amelyben többszáz püspök az elnöki tanács döntése ellen a pápához fellebbezett. November 19-én Tisserant kardinális közölte a zsinati aulában VI. Pál negatív válaszát: az elnökség a szabályok értelmében járt el; a nyilatkozat sorsa nem kerülhet többé szavazásra.

Részletesen ismertettem a vallásszabadság-javaslat történetét két okból: részben mert sok nem megbízható hír kering az eseményekkel kapcsolatban; részben és főképp, mert úgy érzem, hogy az erős ellenzék visszfényében vizsgálva jobban kidomborodik a nyilatkozatban tárgyalt problémák történeti jelentősége.

A vallásszabadság lényege az, hogy minden embernek joga és kötelessége lelkiismerete szavát követni. A javaslat, — úgy ahogy azt De Smedt püspök a harmadik ülészak elején bemutatta, — két célt igyekezett összeegyeztetni: az egyik oldalról meg akart győzni, hogy

épp a hit természetfeletti lényegéből fakadóan mindenkinek tartózkodnia kell attól, hogy vallását másokra kényszerítse, másfelől leszögezve, hogy az emberi személyiség méltóságának a lényegéből kifolyóan egy hatalomnak sincs joga bárkire valamely vallásos felfogást erőszakolni, vagy bárkit választott vallása gyakorlásában akadályozni. A hit természetfeletti jellegéből ugyanis az következik, hogy a hithez Isten kegyelme és az ember személyes és tudatos csatlakozása szükséges; az emberi személyiség méltóságának a lényege pedig megkívánja az ember teljes jogát saját vallása megválasztására. Isten szabadnak teremtette az embert. A lelkiismereti szabadság az ember elidegeníthetetlen természeti joga, s a vallásszabadság annak legemelkedettebb megnyilvánulása. A vallásszabadság — hangsúlyozta hozzászólásában Meyer amerikai kardinális — a vallásosság helyes megértését is elősegíti, amely nem egy sereg külsőséges cselekedet vagy konvenció elfogadásában és gyakorlásában áll, hanem a léleknek Isten akaratához való bensőséges alkalmazkodásában.

A vallásszabadság nem a tévedésnek ad létalapot, hanem a szabadakaratral teremtett embernek jogot, hogy az igazságot keresve, saját lelkiismerete szerint éljen. Az embernek azonban kötelessége is az igazságot keresni; a zsinati javaslat elítéli a vallási közömbösséget. Az államnak biztosítania kell a vallásgyakorlat szabad jogát mindaddig, amíg az nem sérti a közjó érdekét.

A nyilatkozat ellenzői tagadták, hogy a vallásszabadság az ember lelkiismereti joga lenne, s azt csak a közjó érdekében megtűrt elvként ismerték el; csak a katolikus vallásnak, mint egyetlen igaz vallásnak követelve a külső gyakorlás szabadságának a jogát. Ez utóbbi irány képviselői, főleg spanyol és olasz atyák között akadt olyan is, aki azt állította, hogy csak a katolikus egyháznak van joga az evangéliumot terjeszteni.

A harmadik ülészak végén a pápa kihirdette az egyházzól szóló konstitúciót, az ökumenikus és a keleti egyházakra vonatkozó dekrétumot. Az elsőhöz, a kollégialitással kapcsolatban, „fensőbb helyről” magyarázó jegyzeteket fűztek, amely a pápai primátus és a püspöki kollégium közötti viszonyt a kisebbségben maradt, ellenvéleményt valló atyák megnyugtatóra óhajtott megvilágítani. Az ökumenikus szövegben, a pápa óhajára, az utolsó pillanatban még néhány módosítás történt, amely a nem-katolikusoknak a Szentlélekhez és a szentíráshoz való kapcsolata értékelésében tartózkodóbb álláspontot juttatott kifejezésre, mint ahogy azt a zsinat többsége korábban megszavazta. Az ülészakot bezáró beszédben a pápa Szűz Máriát *Mater Ecclesiae*-vé proklamálta. Isten Anyjának ez a címe a rávonatkozó javaslat szövegében is szerepelt, de a módosítások során a többség óhajára kimaradt.

VI. Pálnak e megnyilatkozásai, amelyekkel a zsinaton kisebbségben maradt atyákat óhajtotta kielégíteni — a *De Ecclesia* konstitúció *nota explicativa praevia-ja*, az ökuménikus szöveg módosításai és a záróbeszéd máriológiai tartalma — sajnos, ahogy Ratzinger írta, a püspökök arcán árnyékot hagytak. A harmadik ülészak történetéhez ez is hozzátartozik, de téved, aki csak ennek a tükrében értékeli ki az egészet. E szesszió alatt rengeteg pozitívum történt: az egyház, a papság, a világiak lényegét és helyzetét illető problémák páratlan gazdagságban tárultak fel a zsinat előtt és olyan megvilágításban részesültek a többség részéről, hogy a János pápa óhajtotta *aggiornamento*, az ablaknyitás, a friss levegő beárasztása máris megtörténtnek volt mondható.

A negyedik ülészak

A negyedik ülészakot megnyitó beszédében, VI. Pál pápa bejelentette a püspöki szinódus létesítését, amelybe a nemzeti püspök-kari konferenciák maguk jelölhetik ki képviselőiket.

1965 szeptember 14-én még 12 javaslat várt a zsinat döntésére; közülük négyet: az egyház és a modern világ, a missziók, a papi élet és szolgálat és a vallásszabadság kérdését tárgyaló szöveget még vitára kellett bocsájtani, a többi már csak szavazások tárgyát képezte. E hatalmas program lebonyolítása szaggatottá tette az ülészak menetét. Az aránylag kevés vitát szavazások hosszú sora követte, a módosított szövegek újra meg újra visszakerültek az atyák kezébe, a bizottságok éjt nappá téve buzgalommal dolgoztak. Október 27-ig tartottak a viták, a hátralévő időt pedig szavazásokkal váltott egy-egy hetes szünet töltötte ki. Ez időre esett a búcsúkról szóló, nem nagyon szerencsés megbeszélés is, amelyen a zsinati aulában, a püspöki konferenciák elnökei fejthették ki véleményüket, s P. Lombardinak a püspökök részére tartott lelkigyakorlata, amelyben a zsinat által igazolt olasz jezsuita az eredményes zsinatutáni munka érdekében foglalta össze gondolatait.

Az egyház és a mai világ kapcsolatát vizsgáló, úgynevezett *13-ik skéma* megvitatása, amely már az előző ülészakon elkezdődött, hamar napfényre hozta a megoldások elégtelenségét. De az a széles problémakör, amelyet e javaslat szövege felölel, nem is tarthat ma még igényt mindenben kimerítő válaszra. Nem is az a leglényegesebb azonban, amit a szöveg konkrétan mond, hanem az egyháznak általa kifejezésre jutott azon igénye, hogy zsinati keretben a földi élet és a világi társadalom problémáival szembenézzen. Amikor János pápa — emlékezzünk! — a Szent Pál monostorban először fogalmazta meg a zsinat célkitűzéseit, a mai ember problémáira óhajtott

a keresztény igazságok tükrében választ adni. Az egyháznak, mint Isten népének értelmezése, a másvallásúakkal való kapcsolat bántó éleinek a lesimitása, az egyszerűbb, pasztorálisabb szellemű püspökök, s a kulturáltabb, szentéletűbb, szociálisabb érzékű papság szükségének a felismerése, a világiaknak az Egyház küldetésében való felelőssége hangsúlyozása, s apostolkodásuknak az élet mindennapos méreteibe való átvételése, s az a szólásszabadság, amelynek révén mindez létrejött, végeredményben mind ezt a célt is szolgálta. Hiszen az embernek segítőkész nyújt az az egyház, amely ilyen szellemen képes megújítani önmagát. De a zsinat nem állt meg ennél a pontnál, hanem tovább ment, s az örök élet igazságai mellett az e világi élet problémáinak is kaput nyitott, sőt magáévá tette a kisember mindennapos félelmeit, szükségleteit, reményeit, nehézségeit, éhségét, nyomorát, nemcsak a Hegyi beszéd problémamagyarázó fényében, hanem a maguk szürke tragédiáiban. Ez, véleményem szerint, a *13-ik szkéma* legnagyobb jelentősége.

Az egyház missziós tevékenységéről szóló tervezet harmadik ülészak alatti sorsa közismert: VI. Pál pápa dicsérete és ajánlása ellenére a zsinat visszavetette. Az új szöveg, amely a negyedik ülészak alatt került az atyák kezébe, teológiailag sokkal jobban megalapozott képet nyújtott az egyház eredeti, krisztusi küldetéséből fakadó miszionárius hivatásáról. A missziók krízise és a hitetlenek közötti apostolkodásnak a mai idők pásztorális követelményei szerinti alakítása képezte a hozzászólások nagy részét.

A vallásszabadság átdolgozott nyilatkozatának fő állításai a következők: semmi emberi hatalom nem kényszeríthet valakit arra, hogy lelkiismerete ellen cselekedjék, sem meg nem akadályozhatja, hogy aszerint tegyen. Ezt a szabadságot az államnak kell biztosítania. A probléma megértéséhez Beran és Slipy kardinálisok konkrét tapasztalataikat hozták, a vita történeti forrásértékét lényegesen gazdagítva. A cseh bíboros az állami korlátozások elmarasztalása mellett fájdalmasan emlékezett meg Husz János elégetéséről is. A brugesi püspök október 26-án azzal kezdte beszédét, hogy hatodik ízben ismereti a szöveget a zsinat előtt, de ez nem akadályozta meg az atyákat a módosítások oly nagy számban való benyújtásában, hogy november 19-én, pontosan egy esztendővel a szavazatok emlékezetes meg nem engedése után de Smedt püspöknek ne kellett volna még hetedszer is ismertetnie a nyilatkozat újabb, átdolgozott változatát.

A viták a papi életről és szolgálatról szóló javaslat tárgyalásával értek véget. Az utolsó hozzászóló a torinói egyetem korakereszténység történetének a tanszékéről nemrég kinevezett Pellegrino érsek volt, aki a papi kultúra szükségességét húzta alá, konkrétan rámutatva a szemináriumi könyvtárak általános szegénységére, a szeminá-

riumi professzorok alacsony fizetésére, amely nem engedi, hogy megfelelő módon tovább képezzék magukat, s ugyanakkor a templomok gazdag, díszes, költséges pompával folyó építkezésére.

A négy ülészaknak több magyar hozzászólója is volt, akik részben írásban terjesztették elő javaslataikat. Így Hamvas Endre, előbb mint csanádi püspök, utóbb mint kalocsai érsek; Brezanóczy Pál rotariái címzetes püspök egri és Cserháti József melzai c. püspök pécsi apostoli kormányzó; Kovács Sándor szombathelyi püspök, aki a szentírás jelentőségét emelte ki a papok életében, mint a lelki megújulás egyik legalkalmasabb eszközét; Bánk József győri segédpüspök, aki a káplánok nehéz helyzetére, a szemináriumi oktatás túlságos elvontságára és a vegyesházasságban élő katolikus fél lelkigondozásának a szükségességére hívta fel a figyelmet. De volt a zsinatnak egy közel félévszázaddal korábban meghalt magyar püspök-hozzászólója is. Prohászka Ottokár, akinek a háborút elítélő, még a védőháborút is ellenző gondolatai megdöbbentő hűséggel visszhangoztak az úgynevezett *13-ik skéma* idevonatkozó vitája során, a világ legkülönbözőbb nemzetiségű püspökei ajkáról.

Október 28-án, VI. Pál pápa öt szöveget hirdetett ki: a püspökök pásztorális kötelességéről, a szerzetesekről, a papképzésről, a keresztény nevelésről és az egyháznak a nem keresztény vallásokhoz való kapcsolatáról szólókat. Ez utóbbi, amely a második ülészakon bemutatott ökümenikus javaslat egyik fejezetének a bővített szövege, még a szavazás lefolyása alatt erős támadásban részesült, egy, először a *Palestra del Clero* hasábjain közölt, azután pedig különlenyomat formájában a Szent Péter bazilikában osztogatott cikkben, amelyet Carli segnii püspök írt.

Még János pápa külön kívánsága volt, hogy a Keresztény Egység Titkársága dolgozzon ki egy javaslatot arról, hogy a zsidó nép a maga egészében nem felelős Krisztus kereszthaláláért. A tisztán vallásos célt szolgáló szöveg, mint az ökümenikus javaslat egyik fejezete, arab részről politikai ellenvetésekkel találkozott. A harmadik ülészak alatt így először arra gondoltak, hogy a De Ecclesia-javaslatához csatolják és ezáltal is kidomborítják, hogy a szövegnek semmi politikai célzata sincs, ezt azonban nagy terjedelme nem engedte meg. Később felmerült a terv, hogy a nem keresztény vallások problémájával foglalkozó nyilatkozat részévé csökkentik. Ez utóbbi elhatározás, amely véglegessé vált, sokaknak nem tetszett a zsidó nép sajátos teológiai helyzete miatt, amely a hindu, buddhista és mohamedán vallásúaktól teljesen megkülönbözteti. Carli püspök támadása azonban nem erre a pontra irányult, hanem a deicida — az istenölő jelző elhagyására, mely szerinte, épp ellenkezőleg, kijár a zsidó népnek, mert módjában lett volna Krisztus

istenségéről meggyőződnie, mielőtt keresztre feszítette. Ez a gondolat, amely már magán a zsinaton heves ellenzésben részesül, váltotta ki a harmadik ülészakon az egyébként Carli püspök nézeteit osztó Ruffini bíboros részéről azt a megjegyzést, hogy Istent nem lehet megölni.

November 18-án hirdette ki VI. Pál pápa a kinyilatkoztatásról szóló konstitúciót és a laikusok apostolkodását ismertető dekrétumot; december 7-én az egyház és a modern világ pasztorális konstitúcióját, az egyház missziós tevékenységéről és a papi élet és szolgálatról szóló dekrétumot és legutoljára a vallásszabadság nyilatkozatát. E napon VI. Pál pápa és Athenagoras konstantinápolyi pátriárka visszavonta az excommunicatiot, amellyel a két egyház a XI. század közepén kölcsönösen sújtotta egymást.

1965 december 8-án, három évvel és két hónappal kezdete után, a II. Vatikáni Egyetemes Zsinat befejezte működését.

Hogy a zsinat óriási munkát végzett, azt ma már a konzervatívoknak is csak egy egészen kis csoportja tagadja. A zsinat eredményeinek mérlegelésében az ő rövidlátásukra viszont legalább olyan szükség van, mint az evangéliumban Tamás apostol kételkedésére. Így jobban látjuk ugyanis a megtett út nehézségét és eredményeit.

János pápa elsősorban az egyház belső megújulását tűzte ki a zsinat céljául. Ez azt jelenti, hogy Szent Péter utódja ennek szükségét érezte. Hogy a földkerekség püspökei túlnyomó többségben a legmesszebbmenően csatlakoztak ehhez a reformprogramhoz, ennek az érzésnek egyetemes méreteiről tanúskodik. Az egyház belső megújulása a zsinati megbeszélések során egyre nagyobb arányokat öltött: az egyházkormányzattól az egyház szervezetének problémáig; az egyház tagjaitól az egyháznak a világgal szemben tanúsított magatartásáig. De, és ez a leglényegesebb munkájában, mindezt úgy tette, hogy saját eredetéhez tért vissza, alapítása pillanatához, s küldetése szellemében igyekezett megújítani önmagát. Választott a krisztusi, a lényeges és az emberi, a változó között.

Carlo Arturo Jemolo, az olasz *Stampa* című liberális napilapban egy új, katolikus reformkor hajnalán látta az egyházat, amely a zsinaton lassan, de radikálisan elkezdte leoldani magáról a századok folyamán felgyülemlett és immáron csonttá merevedett külsőségeket. Cullmann, már idézett zürichi előadásában ugyancsak az ideigtartó formáktól való megtisztulást jelölte meg a zsinaton megújuló egyház főjellemzőjeként, amely szerinte a skolasztikus fogalmak sztatikuságából a szentírás dinamizmusába való visszatérés által vált lehetőségessé.

Akik a zsinatot elmarasztalják, általában egy öncélú, büszke, számonkérő, fölényes, parancsoló és engedelmességet követelő, a vilá-

gon kívül és fölött élő egyház apostolai. Ezek a dialógust könnyűnek találják és az anatómát szükségesnek; a másvallásúak felé nyújtott kéz számukra gyengeség jele és az emberiség mindennapi problémái, s a modern idők követelményei ismeretlenek. Ők őrzik az igazságot, de nem találják az utat, hogy életet formáljanak belőle. Ezzel szemben Krisztus nem öncélú Egyházat alapított, hanem az emberiség szolgálatában állót. *Ecclesia est non pro se ipsa, sed pro mundo; in servitium, non in dominium*, — foglalta össze Gracías bíboros VI. Pál pápa gondolatát. Ebben a szellemben ment végbe a zsinaton az egyház megújulása. A hit letétét birtoklók fölénye helyett a zsinat túlnyomó többsége a szolgálatkészséget, a szolgálni akarást választotta; a számonkérés helyett a szabadságot; az ítélet helyett a párbeszédet. A nyájáért felelősséget érző püspök és pap számára nem tűnik gyengeségnek az egyház örök tanításait a mai idők szellemének megfelelően hirdetni.

A zsinat utáni munka kettős veszélyt rejt magában: lesznek, akik minden téren újítani akarnak majd, s lesznek, akik a reformoknak még a legenyhébb formáitól is elzárkóznak. De az egyház küldetése az evangélium hirdetése és az a pasztorális szellem, amely ennek a misszióknak a megvalósításához elengedhetetlen, életszentséget és kultúrát, korismeretet és emberszeretetet egyaránt igényel, s ezek meg tudnak őrizni a végletek keresésétől és segítenek, hogy a zsinat tanítása ne porladó papír, hanem élő, eleven élet legyen.

Pásztor Lajos

A ZSINAT IDŐRENDJE

- 1959 jan. 25 XXIII. János pápa bejelenti a zsinat tervét
 máj. 17 Az előkészítő bizottság kinevezése
- 1960 jún. 5 10 bizottság és 3 titkárság megszervezése a zsinati tervezetek előkészítésére
- 1961 dec. 25 „Humani salutis” k. apostoli konstitúciójával a pápa összehívja a zsinatot 1962-re
- 1962 febr. 2 „Consilium” k. motuproprio-jával a zsinat kezdetét okt. 11-re tűzi
- aug. 6 A pápa közrebocsájtja a zsinat ügymenetét
- okt. 11 *A zsinat ünnepélyes megnyitása*
Az I. ülészak kezdete (36 általános gyűlés, a legnagyobb látogatottság: 2381, 640 hozzászólás, 33 szavazás)
 A javaslatok tárgyalásának sorrendje:
 okt. 22: liturgia
 nov. 14: kinyilatkoztatás
 nov. 23: tömegtájékoztatási eszközök
 nov. 26: keleti egyházak
 dec. 1: Egyház
- dec. 8 Az ülészak lezárása
- 1963 jún. 3 A zsinat félbeszakítása XXIII János pápa halálával
- jún. 27 VI. Pál pápa újra összehívja a zsinatot
- szept. 29 *A II. ülészak kezdete* (43 általános gyűlés, 637 hozzászólás, 92 szavazás)
 A javaslatok tárgyalásának sorrendje:
 szept. 30: Egyház
 nov. 5: a püspökök lelkipásztori feladata
 nov. 18: ökumenizmus
- dec. 4 A II. ülészak lezárása
 A következő határozatok ünnepélyes kihirdetése:
 A szent liturgiáról szóló konstitúció (7806 szó; a szavazás eredménye: + 2147, — 4)
 A tömegtájékoztatásról szóló határozat — (2225 szó; + 1960, — 164)

- 1964 jan. 25 A liturgikus konstitúció végrehajtását irányító bizottság megszervezése
- ápr. 2 A tömegtájékoztatás bizottságának föllállítása
- máj. 18 A nemkeresztény vallásokkal foglalkozó titkárság föllállítása
- szept. 14 A III. ülészak megnyitása (48 általános gyűlés, 618 hozzászólás, 147 szavazás)
A javaslatok tárgyalásának sorrendje:
szept. 15: Egyház
szept. 18: püspökök lelkipásztori feladata
szept. 23: vallásszabadság
szept. 25: nemkeresztény vallások
szept. 30: kinyilatkoztatás
okt. 6: világiak apostolkodása
okt. 13: papi szolgálat és élet
okt. 15: keleti egyházak
okt. 20: az Egyház a mai világban
nov. 6: missziók
nov. 10: szerzetes rendek
nov. 12: papképzés
nov. 17: keresztény nevelés
nov. 19: házasság (nov. 20-án a pápára bízták)
- 1964 nov. 21 A III. ülészak lezárása
A következő határozatok ünnepélyes kihirdetése:
Az Egyháztól szóló dogmatikus konstitúció — (16.200 szó; + 2151, — 5)
A katolikus keleti egyházakról szóló határozat — (1806 szó; + 2110, — 39)
Az ökumenizmusról szóló határozat (4790 szó; + 2137, — 11)
- 1965 ápr. 8 A nem hívőkkel foglalkozó titkárság felállítása
- szept. 14 A IV. ülészak kezdete (41 általános gyűlés, legnagyobb látogatottság: 2400, 332 hozzászólás, 250 szavazás)
A javaslatok tárgyalásának sorrendje:
szept. 15: vallásszabadság
szept. 21: az Egyház a mai világban
okt. 7: missziók
okt. 13: papi szolgálat és élet
- szept. 15 VI. Pál pápa „Apostolica sollicitudo” c. motuproprio-jával felállítja a püspöki szinodust

- okt. 28 A 7. nyilvános ülés. A következő határozatok ünnepélyes kihirdetése:
 A püspökök lelkipásztori feladatáról szóló határozat (5982 szó; + 2319, — 2)
 A papképzésről szóló határozat (2987 szó; + 2318, — 3)
 A szerzetesi élet megújításáról szóló határozat — (3189 szó; + 2321, — 4)
 A keresztény nevelésről szóló nyilatkozat (2604 szó; + 2290, — 35)
 Az Egyház viszonya a nemkeresztény vallásokhoz, nyilatkozat (1117 szó; + 2221, — 88)
- nov. 18 8. nyilvános ülés. A következő határozatok ünnepélyes kihirdetése:
 Az isteni kinyilatkoztatásról szóló dogmatikus konstitúció (2996 szó; + 2344, — 6)
 A világiak apostolkodásáról szóló határozat (7016 szó; + 2340, — 2)
- dec. 7 9. nyilvános ülés. A következő határozatok ünnepélyes kihirdetése:
 Az Egyház a mai világban, lelkipásztori konstitúció (23.335 szó; + 2309, — 75)
 Papi szolgálat és élet dekrétum (7896 szó; + 2390, — 4)
 Az Egyház missziós tevékenységéről szóló határozat (9870 szó; + 2394, — 5)
 A vallásszabadságról szóló nyilatkozat — (3195 szó; + 2308, — 70)
- Konstantinápoly és Róma közti exkommunikáció megszüntetése
 A „szent officium” helyébe a „hittani kongregáció” lép
- dec. 8 10. nyilvános ülése. A zsinat ünnepélyes befejezése.

*) A szerzők és a kiadó engedélyével átvéve: K. Rahner - - H. Vorgrimler, Kleines Konzilskompodium. Freiburg (Herder) 1966.

A ZSINAT STATISZTIKÁJA

1) A résztvevők statisztikája

a) Zsinati atyák:

az I. ülészsakra meghívtak	2908 atyát,	megjelent	2540
a IV. " " " " " "	3090 " " " "	" " " "	2567
a négy ülészsakon összesen résztvett			2860

Nemzetközi megoszlásuk:

Európa	1114
Észak-Amerika	395
Dél- és Közép-Amerika	600
Négerafrika	307
Ázsia	284
Arab világ	87
Oceánia	73
Összesen	2860

A zsinat vezetősége:

Elnöki tanács (10 bíboros): *Tisserant* (Róma), *Liénart* (Lille), *Tappouni* (Beyrut), *Gilroy* (Sydney), *Spellmann* (New York), *Frings* (Köln), *Ruffini* (Palermo), *Caggiano* (Buenos Aires), *Siri* (Genua), *Wyszynski* (Varsó), *Alfrink* (Utrecht), *Shenan* (Baltimore).

Moderátorok (4 bíboros): *Agagianian* (Róma), *Döpfner* (München), *Lercaro* (Bologna), *Suenens* (Mecheln).

A zsinat főtitkára: *Felici Pericles* c. érsek.

b) Teológusok:

Hivatalos szakteológus (peritus) az első ülészsak kezdetén 190 volt, a végén 306, a negyedik ülészsak végén számuk 430-ra emelkedett.

A szakteológusokon kívül sok püspöknek vagy bizottságnak volt magánteológusa. Az összes teológusok száma meghaladta a 2000-et. — 38 plébános is részt vett a tanácskozásokon.

c) *Megfigyelők:*

I. ülészakon: 42 (17 szervezet képviselésében) és 10 vendég
IV. " : 87 (29 " " ") és 15 vendég

d) *Hallgatók és hallgatónők:*

Az I. ülészakon: 1, a II.-on: 13, a III.-on 23 + 17 nő, a IV.-en: 29 + 23 nő.

A szakértők szerint a zsinat munkájában legalább 10.000 ember volt foglalkoztatva. 2880 újságíró kísérte figyelemmel az eseményeket.

A megfigyelők a következő közösségeket képviselték:

aa) <i>Ortodox egyházak:</i>	Metodista világtanács
Konstantinápolyi pátriárkátus	Kongregacionista világegyház
Alexandriai görög-ortodox "	Krisztus tanítványainak
Moszkvai orosz-ortodox "	világközössége
Szerb-ortodox egyház	Quaekerek
Georgiai-ortodox "	A liberális kereszténység
Bulgáriai-ortodox "	nemzetközi szövetsége
Orosz-ortodox egyház külföldön	A dél-indiai egyház
Kopt-ortodox " (Egyiptomban)	Japán egyesült-Krisztusegyház
Szír-ortodox "	A francia reformátusok
Örmény-ortodox" (UdSSR)	szövetsége
Örmény-ortodox" (Cilicia)	Az Egyházak Világtanácsa (Genf)
Etiop-ortodox "	Ausztráliai egyházak tanácsa
Szír-ortodox " (India)	

bb) *Protestáns egyházi közösségek:* cc) *Önálló intézmények:*

Ókatolikus egy (Utrechti Unio)	A párisi ortodox teológiai intézet
Szír-malabár(Mar-Thoma) egyház	New-yorki ortodox teológiai
Különböző anglikán közösségek	szeminárium
(Anglia, Jordánia, Kanada, USA)	Taizé-i közösség
Luteránus Világszövetség	A missouri luteránus szinodus
Presbiteriánus "	Az USA-beli Krisztus-egyházak
Német evangélikus egyház	nemzeti tanácsa

2) *Munkastatisztika*

A négy ülészakon: I. 1962 okt. 11 — dec. 8. = 59 napig tartott
II. 1963 szept. 20 — dec. 4. = 68 napig tartott
III. 1964 szept. 14 — nov. 21. = 59 napig tartott
IV. 1965 szept. 14 — dec. 8. = 86 napig tartott

A négy ülészakon volt 168 általános gyűlés 542 óra időtartammal. Ezekon elhangzott 2212 vitabeszéd, 147 előadás, 4361 írásbeli állásfoglalás, 544 szavazás.

A villany számológépnek 1,360.000 lyukkártyát kellett feldolgoznia (jelenléti és szavazólap).

Végrehajtási utasítások

a) A pápa döntései:

1. 1966 január 11-i „Finis concilii” apostoli iratával VI. Pál pápa 5 posztkonciliáris és egy koordináló központi bizottságot állított fel, továbbá az uniós titkárság mellé két újabb titkárságot a nem-keresztényekkel és a nem-hívőkkel való kapcsolatok ápolására.
2. 1966 június 15-én „De episcoporum munere” c. apostoli iratával újabb felhatalmazásokat adott a püspököknek.
3. 1966 augusztus 12-én: „Ecclesiae sanctae” kezdetű motu proprio-jával négy dekrétum végrehajtását rendelte el.
4. 1967 januárjában felállította a világiak tanácsát és a „Justitia et pax” béke-titkárságot a fejlődő népek problémáinak tanulmányozására.
5. 1967 február 22-én a S. Congr. pro Eccl. Or. közli, hogy a pápa zsinatnak a katolikus-keletiek és ortodoxok közti vegyes házasságoknak adott engedményét kiterjeszti a latin-ortodox vegyes házasságokra is (forma canon. ad liceitatem tantum). Komoly nehézségek esetén az ordinárius fölmentést adhat a forma c. alól.
6. 1967 június 24-én kibocsátotta a pápa a „Sacerdotalis coelibatus” körlevelet.

b) A liturgikus bizottság instrukciói:

1. Első instrukció: 1964 szeptember 26.
2. Második instrukció: 1967 május 7.

c) A S. Congr. Rituum instrukciója:

Instrukció az eucharisztikus kultuszról.

d) Az Egység-Titkárság intézkedései:

1967 május 4-én, pünkösd ünnepén kibocsátotta az ökumenikus direktórium első részét a zsinat ökumenizmus-határozatainak végrehajtási módozataira vonatkozólag.

LELKIPÁSZTORI PROBLÉMÁINK A ZSINAT UTÁN

Szinte közfelfogássá vált már a zsinatot Karl Rahner szavaival a „kezdet kezdetének” mondani. Nyilvánvaló, hogy a II. Vaticanum atyái több feladatot fogalmaztak meg, mint megoldást. Ezért fontosnak látszik tudatosítanunk magunkban azokat a lelkipásztori problémákat, amelyekkel a zsinat szándékainak megvalósításában találkozunk.

Talán vannak még, akik a zsinatra vonatkozó felfogásukban azonosítják magukat azzal a véleménnyel, amelyet egy teológus így fogalmazott meg: „a Jóisten egy igazságokkal teli zsákot adott nekünk és a teológusok feladata nem más, mint hogy azokat elrendezzék”. — Legtöbbünkben azonban fölülkerekedett egy beállítottágában gyökeresen ellenkező nézet, amelynek egyik legtalálhatóbb megfogalmazását Montini bíboros adta az első ülészak zárószavában: az Egyház akkor talál önmagára és akkor újul meg, amikor a világot keresi és amikor fölveszi a párbeszédet a társadalommal.

A nagy dialógus a világgal ezek szerint nem pusztán pasztorális módszer, az eredményesség érdekében használt „trükk”; benne az egyház alapvető dogmatikai értelemben valódi hivatásához mindig visszatér és megújul. Ebben a hatalmas programban, amely bizonyos mulasztások pótlásának sürgető súlyával is nehezedik ránk, fokozottan felelőssé válunk nemcsak igehirdetésünk tartalmának, hanem lelkipásztori stílusunknak minden részletéért is. Röviden megfogalmazva: nagy mértékben rajtunk, lelkipásztorokon és papokon múlik, milyen mértékben és milyen ütemben valósul meg a zsinat célja, milyen mértékben és milyen ütemben követi a „kezdet kezdetét” az igazi kezdés és folytatás. Sokrétű tennivalónk részleteit kiolvashatjuk a zsinati aktákból. Ebben a rövid eszmélődésben inkább a problémák oldaláról foglalkozunk a feladatokkal, a problémák oldaláról, amelyekbe tevékenységünk során szinte szükségszerűen ütközünk.

Az első nagy problémának talán magát a *változás* tényét jelölhetnénk meg. És itt többre gondolok, mint a már önmagában is eléggé súlyos két nehézségre, t. i. amit a mi számunkra jelent a változások

elméleti feldolgozása és a gyakorlatban (pl. a liturgiában) való alkalmazása. A változás ténye a gyakorlatban is és dogmatikai jelentésében is sokkal mélyebbre megy.

Ma már könnyen előfordul, hogy járni és beszélni nem tudó kisgyermeknél olyan játékszert találunk, amelyről csak hosszas találgatás után tudjuk megállapítani, hogy az műanyagból készült radar-kereső vagy úrhajók alkatrésze. — Mindig így volt ez: az új generációk mint tökéletes megszokott valósággal nőnek fel olyan dolgok környezetében, amelyeket az előző generációkból valójában csak nagyon kevés szakember ismert. — Ezzel az egyre gyorsulóbb ütemben változó világgal vette fel a párbeszédet a (talán kissé sématicusan kifejezve, de a zsinaton elhangzott megfogalmazással élve) a Tridentinum sokkjától megmerevedett egyház.

A zsinat mindenekelőtt jelévé vált a változásoknak, hiszen egy bizonyos szempontból nézve már ható erők kirobbanása volt. De a zsinatnak első nagy tanítása is lett a változás, amelyet bármilyen fárasztó is, nekünk magunknak kell feldolgoznunk, megemésztünk és a hívőkkel megértetnünk. És ezt ismét sokkal mélyebb értelemben, mint azt a tétéles vagy gyakorlati felszíni változások szűkségessé tennék. Most kellene igazán végiggondolnunk Émile Mersch nagyszerű gondolatmeneteit Krisztus és az egyház viszonyáról. Az ő számára Krisztus a mag, amelyet az egyház állandó növekedésben változatosan kifejleszt és kibont. Krisztus a mű első fejezete, amelyben az egész tartalom bennfoglaltatik, de amelyet az egyház történelme mindig újabb magyarázó, a tétéleket kibontó és a sokrétű valóságra alkalmazó fejezetekkel és kötetekkel gyarapít. Mersch számára Krisztus nem érhető, ha az egyházban nem az ő lényegi folytatását látjuk. Hiszen, mint mondja, Krisztusnak földi életében nem sikerült megvalósítania céljait. A világ világosságának tanításán évszázadokon át vitakoznak, a világ megváltójának halálakor kis félnék csoport jelenti csak a hívőket. Ha Krisztus csóddal távozott volna a földről, istenségét kellene tagadnunk. Mersch válasza: nem távozott csóddal a földről, hisz ő bontja ki tanítását továbbra is a zsinatok vitáiban, ő keresztel és térít tovább a lelkipásztorok munkájában. — A változás tehát az így felfogott egyháznak dogmatikai lényegéhez tartozik.

De ha a zsinat változtatásait megfigyeljük, ott is észrevesszük a további változtatás igényét és szükségességét. — A liturgia megváltozott. Ez igaz. De ez a változás olyan természetű, amely nemcsak megengedi, hanem igényli és szinte előírja a további változtatást, variálást, gazdagítást. Vagyis az új liturgiát nem elég „átvenni”, azt állandóan szerveznünk kell, személyesen gazdagítanunk. Gondoljunk

itt a szentbeszédeknek új értelmezésére a miséhez való szervezesebb hozzátartozás értelmében, a hívek imájának több szempontból tetszéspontú megvalósítására és egyáltalán a hívek bekapcsolásának változatos lehetőségeire. — Vegyünk még egy példát: a püspöki kar gyakorlati funkciójának kiszélesedését és a világegyház központi szervének tervezett püspöki szinódus megalapítását. Mindez többek között annyit is jelent, hogy sokkal közvetlenebbül és sokkal reálisabban vehetünk ezentúl részt az egyház élete útjának meghatározásában. Az egész újításnak szelleméből és gyakorlati megvalósításának kezdeti tüneteiből világos, hogy felfogásunk és gyakorlatunk sokkal inkább el fog jutni a megfelelő fórumokhoz, mint régebben, amikor ilyen ügyekkel bonyolult lépéseken keresztül kellett volna külön akciókkal az egyházi hatóságokhoz fordulnunk. Az állandóan változó körülmények között az egyház életében mindig új reformok szükségesegek: ezeknek megvalósításáért, a késések elkerüléséért ma már nemcsak a teológusok, hanem fokozott mértékben a lelkipásztorok és a világiak is felelősek. — Ami egy rövid lelkiismeretvizsgálatra adhatna alkalmat: sok másirányú, karitatív és adminisztratív munkánk mellett tudunk-e annyit foglalkozni és gondolkodni lelkipásztori módszereinkről és problémáinkról, hogy adott esetben igényeket, programokat, újításokat tudjunk megfogalmazni az illetékesek felé?

Lelkipásztori problémáink második csoportját a *csalódások* körébe lehet sorolni. Mindnyájan tudjuk, hogy nem kis problémáról van szó, hisz mindannyian végigéltük a munkáspapi mozgalom betiltását, amely ha jogos és szükséges volt is, végrehajtási módjában sem dicsőségesnek, sem örvendetesnek nem mondható. És azóta két szempontból is nehezebbé vált a helyzet: megszaporodtak a témák, amelyek csalódásokat okozhatnak és mégjobban kifejlődött az a szellem az egyház közvéleményében, amely ítélni, kritizálni és ezért csalódni képes. — A csalódás lehetőségeinek három fajtáját látom.

Az első abból a tényből származik, hogy több kérdésben — ha szabad így kifejezni — vissza kell vonulnunk. Amit tegnap még szilárdan és lelkesen védünk, vagy az egyház nevében elítéltünk, rossz voltát bizonyítottuk, pl. a halottégetés, vegyesházasság, vagy a születésszabályozás bizonyos kérdéseiben, azt ma ellenkező előjellel kell hirdetnünk és épp olyan őszinte bevetéssel védenünk. A helyes visszavonulás nem egyszerű művészet, és bizony alaposan járatosnak kell lennünk azokban a kérdésekben, amelyekre az előző fejezetben az egyház változó természetével kapcsolatban utaltunk, hogy magunk őszintén, és másoknak a lelki kára nélkül tudjunk elégséges magyarázatot adni a csalódások ezen fajtáira nézve.

A csalódás lehetőségeinek másik csoportját magában a zsinat történelmi lefolyásában jelölném meg. Sokakban keltett zavart és megütközést a veszekedéseknek, pártoskodásoknak, éles ellentéteknek a napi sajtóban olvasott zszurnalisztikus közlése. A szokottnál nyilvánvalóbbá vált a zsinati híradások alapján az is, hogy az egyháznak még annyira hittani jellegű döntéseibe és megfogalmazásaiba is, mint a zsidók felelőssége Krisztus halálában, milyen erőteljesen belejátszanak politikai szempontok. És elég átfutni Serafiannak Der Pilger című könyvét (mely ro-ro-ro kiadásban ugyancsak sokak kezébe eljutott), hogy a hívő ember csalódottan és botránkozva ismerje fel a zsinati események nem egy profán hátterét. — A válasz útját ezen a téren is az egyház helyes, reális fogalmának tisztázásában kell keresnünk. Ha nem is könnyű ez a feladat, talán éppen örülnünk kellene, hogy végre rákényszerülünk az „ecclesia sine macula et ruga” fogalmának az élet bármilyen durva realitásával való összeegyeztetésére. Így a jövőben talán valamivel kevesebb kárt fog okozni, ha a hívőnek nem tetszik a pap stílusa, vagy nem tudja összehangolni felfogását az övével, vagy ha pl. valóságos hibákkal, aposztáziával találkozik.

A csalódás lehetőségeinek harmadik fajtáját abban a tényben látom, amelyet legalább is elvben, éppen az egyház emberi természetéről alkotott reális fogalmunk alapján könnyen belátunk, hogy t.i. a zsinat intézkedései között nem mind nevezhető tökéletesnek, sőt néhányat nagyon is hiányosnak vagy átmenetinek érezhetünk. Gondolhatunk itt az ökumenikus megoldásokra, esetleg a vegyesházasság, a diakonátus vagy a születésszabályozás kérdéseire. — Itt is a helyes egyházfogalom szolgáltatja a megoldás elemeit és itt is módunkban van valami pozitívot kapcsolni a csalódás kivédéséhez, illetve feloldásához, t.i. a felelősség felébresztését. Valóban itt az idő, hogy a laikus hívő megértse: szavai, írásai, állásfoglalásai megnyílt utakon eljutnak oda, ahol a döntések, az egyház életének mindig megújuló irányjai születnek. De mindez csak a helyesen értelmezett hit és engedelmesség szellemében gyakorolható.

Lelkipásztori problémáink harmadik csoportjaként azokat a jegyeket jelölném meg, amelyek a *reformok szellemét* alkotják. Nyilvánvalóan érezzük, hogy a hozott újítások nem heterogén elemekként kerültek a zsinati aktákba, és nem is annyira egyes elharapódzott visszaélések vagy eltorzulások megfelelő orvosságairól van szó. Sokkal inkább feltűnik, hogy a reformok az új szellemi áramlatokhoz való alkalmazkodás igényéből születtek. Az emberiség kultúrtörténetében mindig új életérzésekkel, meglátásokkal gazdagodik, a hangúlyt, a fontosságot mindig más és más pontra helyezi. A tanító egy-

ház is, a teológusok munkája és az egyház közvéleményének alakulása nyomán a kinyilatkoztatásnak teljességében mindig új és új szempontokat, értelmezéseket fedez fel. Nem először, de szinte megrendítő mértékben történt ez a II. vatikáni zsinaton. — Már most kétségtelen, hogy sem az egyházi rend szentsége, sem a keresztség szentsége nem predestinál senkit arra, hogy az emberiség kultúrtörténeti fejlődésében, szellemi áramlataiban milyen álláspontot foglal el. Sőt, amit talán kevesen hittek volna el a zsinat előtt, de amit a tapasztalat ékesen bizonyít: még az életkor sem jelent ebben a kérdésben döntő meghatározást. A zsinaton láttunk aggastyánokat, akik a haladó szárnynak is az élén álltak, és fiatalokat, akik a legteljesebb konzervativizmusról tanúskodtak. — Ám ha mindez így van, akkor nyilvánvaló, hogy a reformok szelleme, az a szellem, amelyből a reformok születtek, nem szükségképpen annak a papnak a szelleme, akinek a zsinat reformjait őszintén igenelni és propagálni kell, és nem szükségképpen annak a hívőnek a szelleme, akinek a reformok szellemét átvenni és a reformokat így végrehajtani kell. Mindkét esetben súlyos lekipásztori problémával és felelősséggel állunk szembe.

Ezért érdemes megkísérelnünk a reformok szellemének fő irányait meghatározni, még ha ez a szubjektív meglátásnak tág teret nyit is, és ha semmiképpen sem tekinthető kizárólagosnak.

Négy ilyen főirányt különböztetnék meg: a demokratizálódás, a szabadság, a pluralizmus és az őszinteség szellemét.

Ha a szó használatának helyessége erősen vitatható is, közhasználatú értelmében demokratizálódásnak nevezném azt a folyamatot, amely sok zsinati reformban megvalósult. A püspöki kolegialitás egy bizonyos értelemben az egyházban uralkodó monarchikus elem ellensúlyozását, alárendelt funkciók hatalmának növekedését jelenti. Hasonlóképpen értelmezhető a kúria kritikája és reformja szembeállítva a világ püspökeinek képviselőiből alkotott római szinódussal. Idetartozik még a hívők papságának felértékelése, aminek szintén egy bizonyos demokratizálódást kell eredményezni az egyházi rend szentségének jegyével ellátott papokkal szemben a felelősségek és jogok újrendezésének értelmében. Még magának a diakonátusnak gyakorlati újjáélesztése is egy bizonyos demokratizálódást jelent, ha ebben a régi értelemben vett klerikalizmus gyöngülését tudjuk felfedezni.

Demokratizálódás tehát az egyházban, amint demokratizálódás folyik feltartóztathatatlanul a világban. — De nem lehet-e ebben egyszerűen a krisztusi kinyilatkoztatás örök igazságának új felfedezését

látunk: „bizony mondom nektek: Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek” (Mt 25, 40). És Szent Pál tanításával: „Isten nem személyválogató” (Gal 2, 6, Róm 2, 11, Ef 6, 9, Kol 3, 25).

A reformok szellemének másik fő iránya a szabadság élménye. Két nagy zsinati dokumentumot kell itt elsősorban emlékezetbe idéznünk: a vallásszabadságról és a 13. szkémában az emberi személy jogairól. De ide kellene értenünk és éppen ebből a szempontból kellene átgondolnunk még sok más zsinati reformot is, amelyekben a rubrikák és szabályok bizonyos relativizálódását és a lelkiismereti döntés mind erősebb kihangsúlyozását fedezhetjük fel. Sokan a zsinat leglényegének látják éppen ezért a „karizma” előretörését a „hierarchiával” szemben, amint azt Kampe püspök a magyar Pax Romana kongresszuson szellems példával ábrázolta, felhasználva a feltámadással kapcsolatos szentírási történetet. Péter és János, a hierarchia és karizma futnak Krisztus felé. János gyorsabban fut, és ez így van rendjén, amíg el nem szakad a hierarchiától. A sírba már Pétert engedi előbb belépni, hogy a hierarchia tévedhetetlen tekintélyével ellenőrizze és szavatolja a karizmatikus felfedezést. — A zsinatnak ez az alapbeállítottsága máris több, mint holt betű. Mindig több olyan megnyilatkozás hangzik el az egyház vezetőinek részéről, mint pl. Döpfner bíborosé volt, aki nemrégiben a földművesekhez szóló prédikációjában azt fejtegette: ne szaladgáljatok papotokhoz felmentést kérni a vasárnapi munkatiltalom alól. Tudjátok a parancs értelmét, ismeritek az okokat, amelyek felmentést jelentenek alóla. Döntsetek lelkiismeretek szerint, ne hársítátok a felelősséget a papra. Mit ér az ő engedélye, ha végeredményben helytelen módon dolgoztok vasárnap.

A szabadság szelleme tehát újjáéled az egyházban, amint a szabadság kihangsúlyozása folyik feltartóztatlanul a világban. — De nem lehet-e ebben egyszerűen a krisztusi kinyilatkoztatás örök igazságának új felfedezését látunk: „nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis, hogy ismét félelemben éljete, hanem a fogadott fiúság lelkét kaptátok, amelyben azt kiáltjuk: 'Abba, Atya!'" (Róm 8, 15). Vagy másutt „az Úr ugyanis Lélek: ahol az Úr lelke, ott a szabadság” (2 Kor 3, 17). Vagy a Galatákhoz írt levélben: „testvérek, ti szabadságra vagytok hivatva” (5, 13).

A reformok szellemének harmadik fő irányaként a pluralizmus t lehet felfedezni a zsinati akták és intézkedések sorában. Arra az alapvető beállítottságra gondolok, amely a nyitottság magatartása mások felé, annak elfogadása, hogy rajtunk kívül mások is vannak és joggal vannak, és hogy jó ez, hogy ők másként vannak. Arra a

magatartásra gondolok, amelyik sokkal kevésbé kizárólagosan vagy sokkal kevésbé hangsúlyozottan foglalkozik a saját féltékeny megőrzésével, védelmével és a másik támadásával, elítélésével. Sokkal inkább levetkőzve a könnyű leegyszerűsítés állandó emberi kísértését, elfogadja a valóság fárasztóan többrétű, bonyolult voltát, és ebben a sokszerűségben értékeket kíván felfedezni, gazdagítja magát a kitárulással.

Ebbe az irányba sorolható az ökumenikus szellem minden megnyilvánulása a zsinaton, a szinte hiánytalanul megvalósított alapelv: nem elítélni hanem megérteni és közeledni. Ide sorolható mindaz, amit az egyes vidékek püspöki karának nagyobb szabadsága és jogainak bővítése jelent. Hiszen ez magában foglalja a sokszínűség elismerését, értékelését és ratifikálását. A pluralizmus szellemét fogadta el és ugyanakkor megvalósította a liturgikus reform is, amikor fölládozta nagy mértékben a latin nyelv hatalmas egység-szimbólumát és az istentiszteletet ezer nyelvű, ezer formájú kifejezéssé tette.

A pluralizmus szelleme él tehát az egyházban, amint a pluralizmus terjedése és elfogadása folyik feltartóztatlanul a világban. — De nem lehet-e ebben egyszerűen a kinyilatkoztatás örök igazságának új felfedezését látnunk? Az uniformizálni akaró emberi tiránia bábéli tornyát Isten úgy rombolja le, hogy az emberek ne értsék egymás nyelvét (Gen 11, 9). Amikor azonban a szeretet Lelke árad a világra, az egység a sokféleség lerombolása nélkül valósul meg: „Mikor ez a zaj támadt, tömeg verődött össze és megzavarodott, mivel ki-ki tulajdon nyelvén hallotta beszélni őket” (Ap Cs 2, 6).

Végül a reformok szellemének negyedik fő iránya az eredetiségre, az autenticitásra való törekvés, egyszóval az őszinteség. Ez a szellem áradt a pápai megnyilatkozásokból, amelyekben végre nyíltan, az egész világ előtt elismerte a katolikus egyház a szakadások szomorú történetében ráeső felelősséget és hibát. Ugyanaz a szellem kapott nagyszerű szimbólumot abban a gesztusban, amellyel a pápa koronáját a szegényeknek adta. De idetartozik az a már nehezebben megfogható és megfogalmazható magatartás, amely szinte az összes zsinati tárgyalást jellemezte (főleg talán a vallásszabadsággal, az egyháznak a modern világhoz való viszonyával kapcsolatban): a realitások realisabb szemlélete. De gondolhatunk itt mindarra, amit a liturgia reformja az egyszerűség, a ceremóniák leépítése és az autenticitás irányában megvalósított vagy megvalósítani szándékozik: az őszinteség, az eredetiség keresésének szellemére, amint a mai világ is az egyszerűséget keresi formáiban, stílusában. Nem ezt tanította-e Krisztus is a hegybeszédben :„beszédetek legyen: igen, igen; nem nem” (Mt 5, 37)?

Végére érve a fárasztó felsorolásnak, nem szorul különös bizonyításra, hogy amint jelen világunk új szellemi irányai, új magatartásai és nézőpontjai számtalan problémát és konfliktust zárnak magukba, úgy a zsinat nyomán az egyház életébe is betörő új szellemiség mindmegannyi problémát jelent lelkipásztori munkánk számára. Ám ez, éppen ez az a világ, amellyel Krisztus nyomán és Krisztus nevében az egyház felveszi a párbeszédet, önmagára talál és megújul. — Ha Krisztus a hitben a teljes bizalmat jelenti számunkra, akkor a legkisebb nyugtalanság nélkül hallgathatjuk oly súlyos felelősségre utaló szavait is: „Napszálltakor azt mondjátok: jó idő ígérkezik, mert vöröslik az ég. Reggel pedig: ma zivatar lesz, mert borus ég vöröslik. Az ég színéből tehát tudtok következtetni, az idők jeleit azonban nem ismeritek” (Mt 16, 2)?

Morel Gyula

A ZSINATI HATÁROZATOK

Sorszám	Kihirdetés	Zsinati határozat	Terjedelem sorrendje	Beosztása
A 2. ülészakon				
1.	1963 dec. 4.	Konstitúció a szent liturgiáról <i>Sacrosanctum Concilium</i>	5	7 fej., 130 pont
2.		Dekrétum a tájékoztatási eszköz- zökről, <i>Inter mirifica</i>	14	2 fej., 25 pont
A 3. ülészakon				
3.	1964 nov. 21	Hittani konstitúció az Egyházzól, <i>Lumen gentium</i>	2	8 fej., 69 pont
4.		Dekrétum a keleti katolikus egy- zakról, <i>Orientalium Ecclesiarum</i>	15	30 pont
5.		Dekrétum az ökumenizmusról, <i>Unitatis redintegratio</i>	8	3 fej., 44 pont
A 4. ülészakon				
6.	1965 okt. 28	Dekrétum a püspökök lelkipásztori feladatáról, <i>Christus Dominus</i>	7	3 fej., 44 pont
7.		Dekrétum a szerzetesi élet korsze- rű megújításáról, <i>Perfectae caritatis</i>	10	25 pont
8.		Dekrétum a papnevelésről, <i>Optatum totius</i>	12	22 pont
9.		Nyilatkozat a keresztyén nevelés- ről, <i>Gravissimum educationis</i>	13	12 pont
10.		Nyilatkozat az egyház nemkeresz- tyén vallásokhoz való viszonyáról, <i>Nostra aetate</i>	16	5 pont
11.	1965 nov. 18.	Hittani konstitúció az isteni ki- nyilatkoztatásról, <i>Dei verbum</i>	11	6 fej., 25 pont
12.		Dekrétum a világi hívek apostol- kodásáról, <i>Apostolicam actuositatem</i>	6	6 fej., 33 pont
13.	1965 dec. 7	Nyilatkozat a vallásszabadságról, <i>Dignitatis humanae</i>	9	15 pont
14.		Dekrétum az egyház missziós te- vékenységéről, <i>Ad gentes divinitus</i>	3	6 fej., 42 pont
15.		Dekrétum a papi szolgálatról és életről, <i>Presbyterorum ordinis</i>	4	3 fej., 22 pont
16.		Lelkipásztori konstitúció az egy- házzól a mai világban, <i>Gaudium et spes</i>	1	2 rész (4+5 fej) 93 p.

II.

PAPI LELKISÉG

A PAPSÁGRÓL SZÓLÓ HATÁROZAT

1967 december 7-én tette közzé a II. Vatikáni zsinat a papok szolgálatáról és a papi életről szóló határozatát, a „Presbyterium Ordinis” kezdetű dekrétumot. A zsinati atyák különböző nyilatkozataikban már többször foglalkoztak a papi hivatással és étellel, így a liturgikus konstitúcióban, a püspökökről és a papnevelésről szóló határozatban; de a Zsinat végén nehéz munkájuk befejeztével a püspökök mégis jónak látták, hogy egy önálló nyilatkozatban forduljanak papjaikhoz, hiszen a Zsinat sikere és megvalósítása nem utolsó sorban a papok munkájától és életszentségétől függ.

Mit tartalmaz a határozat? Az első rész egy alapvető, dogmatikus-jellegű bevezetés a papság mivoltáról és lényegéről. A második rész a papi szolgálattal, a harmadik pedig a papi étellel foglalkozik. Ehhez járul előljáróképpen egy rövid bevezetés és befejezésül egy rövid buzdítás.

Az első rész mintegy a papság meghatározását adja, amely meghatározás (mint általában minden meghatározás) egyben elhatározás is. Az általánosságban vett papság kegyelmét ugyanis Jézus Krisztus minden megkeresztelt hívének megadja, hiszen az ő titokzatos Testében mindannyian részesedünk a „királyi papság” méltóságában. Ezen felül azonban a Megváltó mégis kiválasztott egyeseket, akiket különös értelemben is szolgálivá tett, s akiknek hatalmat adott arra, hogy áldozatot mutassanak be, hogy megbocsássák a bűnöket, s hogy az ő nevében nyilvánosan fellépjenek. Ezek a kiválasztottak az ő apostolai; utódaik püspökök; a papok pedig a püspökök szolgálatában és hatalmában alárendelt fokon részesednek. Mindebből világos, hogy a papi hivatás Jézus Krisztustól származik, különbözik a hívek általános jellegű papi mivoltától, s hogy a pap a püspökkel és a püspöki renddel benső összefüggésben és kapcsolatban áll.

Ez az első rész egyébként még azt is nagyon kihangsúlyozza, hogy a papok az emberek közül valók és az emberek képviselőiterekre vannak rendelve. Ezért a papnak a többi embertársával úgy kell bánnia, mint testvérével, alkalmazkodnia kell hozzájuk, az emberi életet meg

kell ismernie, s az emberek közt élnie, mint a Jópásztornak, aki az elveszett juhot keresi. Mindennek megvalósításában sokat fog neki segíteni, ha az „emberi“, természetes erényeket becsüli és ápolja: a jószívűséget, az őszinteséget, a lelkierőt, az állhatatosságot, az igazságosságot, udvariasságot; amint szent Pál is buzdít bennünket: „arra irányuljanak gondolataitok, ami igaz, ami tisztességes, ami igazságos, ami ártatlan, ami kedves, ami dicséretre méltó, ami erényes és magasztos“ (Fil. 4, 8).

A második rész a papi szolgálattal foglalkozik. Hármasként feladata van a papnak: az Evangéliumot kell hirdetnie, a szentségeket kell kiszolgáltatnia, s mint a nyáj pásztora a híveit kell vezetnie. Talán a legfeltűnőbb ebben a felsorolásban, hogy a Zsinat a papi szolgálatok sorában az Evangélium hirdetését az első helyre teszi, de hogy minden félreértésnek elejét vegye, kifejezetten is mondja: „Mivel senki, aki nem hisz, nem üdvözülhet, a papoknak, mint a püspökök segítőtársainak első kötelessége, hogy az Isten Evangéliumát mindenkinek hirdessék“ (4).

Ez a rész alaposan foglalkozik még a papok és a püspök, a papok egymás közötti, valamint a papok és világiak kölcsönös viszonyával; majd a papságnak az egész földkerekségen való szétszórásával, s végül a papi hivatás ápolásával.

A harmadik rész a papi élet követelményeit tárja elénk. A papnak életszentségre kell törekednie. Ezt kívánja tőle a hivatása. Már a keresztség alapján is áll rá Krisztus felhívása: „Olyan tökéletesek legyetek, mint a mennyei Atyátok“ (Mt 5, 48). Még inkább áll rá ez a kötelezettség, hiszen a papszentelés által Krisztussal jut benső kapcsolatba, s őt képviseli ezen a világon az emberek közt. Ezt a tökéletességet a papnak elsősorban a munkájában és feladatának elvégzésében kell elérnie, megvalósítania. Az életszentség ugyanis nem valami „különcködés“, hanem elsősorban abban áll, hogy szentül élünk és dolgozunk; vagy más szóval: a szentséget nem a mindennapi élet mellett, hanem éppen ebben az életben kell megvalósítanunk. Különösképpen lelkünkre köti a Zsinat, hogy Jézus Krisztust utánozzuk az alázatos és engedelmes szolgálatban, a test vágyainak megfékezésében (papi nőtlenség) és az emberi s anyagi javak helyes értékelésében és használatában.

Ennek a nem könnyű életmódnak a megvalósításában a papokat segíti a Szentírás olvasása, a szentségek gyakori vétele, a különböző ima-formák gyakorlása, időnkénti tanfolyamok látogatása, a teológia elmélyülő tanulmányozása, s nem utolsósorban egy anyagilag, ha szerényen is, de biztosított élet. Ennek az utóbbinak biztosítására a

pap joggal várja el a hívek támogatását, azonban a püspök segítségét is.

Befejezésül a püspökök megemlékeztek még egyszer a püspök nehéz munkájáról, s a papi élet nehézségeiről, főleg a pap látszólagos egyedüllétéről és elhagyatottságáról; s buzdítanak bennünket, hogy ne adjunk helyet a csüggetegségnek, mert hiszen a Mindenható magavan velünk.

Ezután a nagyon rövid és nagyon is vázlatos jellegű ismertetés után csak azt szeretnénk még megjegyezni, hogy jó lenne, ha mindannyian többször és alaposan foglalkoznánk ezzel a zsinati határozattal. Meg vagyok győződve, hogy mindannyiunk lelkében örömet fog kelteni ennek tanulmányozása. Lehet ugyan, hogy a pasztorális módszereket illetőleg nem sok új gondolatot fogunk találni benne; egy azonban biztos: ez a határozat lényegesen különbözik az elmúlt idők egyházi és pápai nyilatkozataitól, főleg reális és emberi hangja által, amely elsősorban a bevezetésben és a befejezésben, de a főszöveg egyes részeiben is kicseng. Legyünk hálásak érte.

Hegyí János

PAPI SZOLGÁLAT ÉS ÉLET

Bevezetés

1. Az áldozópapi rend nagy jelentőségére e szent zsinat már több ízben felhívta a figyelmet.¹⁾ Mivel azonban a papságra Krisztus Egyházának megújulási folyamatában rendkívül fontos és egyre nehezebbé váló feladatok várnak, célszerűnek tartottuk az áldozópapokról részletesebben és alaposabban is szólni. Amiről a következőkben szó lesz, az minden papra vonatkozik, elsősorban a lelkipásztori szolgálatban állókra; megfelelő módosításokkal alkalmazni kell a szerzetespapokra is.

Az áldozópapok, a püspököktől kapott szentelés és küldetés révén, Krisztusnak, a Tanítónak, Papnak és Királynak szolgálatára rendeltetnek; részeseivé lesznek az Ő munkájának, amely itt a földön folytonosan építi az Egyházat Isten népévé, Krisztus testévé és a Szentlélek templomává. A Zsinat a mostani, sokszor gyökeresen megváltozott lelkipásztori és emberi körülmények között minél hathatóbb segítséget akar nyújtani az ő munkájukhoz és minél jobban

akar gondoskodni életük alakításáról: ezért a következőket fejt ki és rendeli el.

I. A papság és az Egyház küldetése

2. Az Úr Jézus, „akit az Atya megszentelt és a világba küldött” (Jn 10, 36), a Szentléleknek Rá kiáradó ajándékaiban¹⁾ egész Titokzatos testét részesíti: Benne ugyanis az összes hívek szent és királyi papságot alkotnak, lelki áldozatokat mutatnak be Jézus Krisztus által az Istennek, és annak dicsőségét hirdetik, aki a sötétségből csodálatos világosságára hívta őket.²⁾ Nincs tehát egyetlen tagja sem Krisztus Testének, aki az egész Test küldetésében ne részesednék; hanem minden tagnak szentül kell őriznie szívében Jézust,³⁾ és a prófétálás lelkével tanúságot tennie Jézusról.⁴⁾

De ugyancsak az Úr Jézus, aki azt akarta, hogy a hívek egy testé forrjanak össze, amelyben „nem minden tagnak ugyanaz a feladata” (Róm. 12, 4), a hívek közül egyeseket papi szolgálatra rendelt, hogy a hívek közösségében papi hatalommal rendelkezzenek a szent áldozat bemutatására és a bűnök megbocsátására,⁵⁾ és Krisztus nevében hivatalosan töltsék be a papi tisztet az emberek javára. Apostolait elküldte a világba, amint őt küldte az Atya,⁶⁾ majd az apostolok révén szent hatalmának és küldetésének részeseivé tette azok utódait, a püspököket is⁷⁾: ezek feladatukra viszont alacsonyabb fokon átszállt az áldozópapokra⁸⁾, hogy a Krisztustól kapott apostoli küldetés teljesítésében a püspöki rendnek munkatársai legyenek⁹⁾.

Az áldozópapi hivatal, éppen a püspöki renddel való kapcsolata folytán, részese annak a hatalomnak, amellyel maga Krisztus az Ő Testét építi, megszenteli és kormányozza. Ezért a papi méltóságot — bár a keresztténnyé avatás szentségeit (keresztség, bérmálás) feltételezi — mégis külön szentség közli: e szentség által a papok a Szentlélek ajándékából sajátos kitörölhetetlen jegyet kapnak, amely *Krisztushoz, a Paphoz teszi őket hasonlónak*. Így Krisztusnak, az Egyház Fejének képviselésében cselekedhetnek.¹⁰⁾

Az áldozópapok, a nekik rendelt mérték szerint, részesei az apostolok küldetésének, ezért Istentől kegyelmi erőt nyernek arra, hogy Krisztus Jézus szolgálói lehessenek a népek között, Isten evangéliumának szent szolgálatát végezzék, hogy így a népek a Szentlélektől megszentelt kedves áldozattá legyenek.¹¹⁾ Isten népét ugyanis az evangélium apostoli hirdetése hívja és gyűjti egybe, hogy azután mindazok, akik e néphez tartoznak, a Szentlélektől megszentelten önmagukat adják oda „élő, szent, Istennek tetsző áldozatul” (Róm. 12, 1). A híveknek ez a lelki áldozata a papi szolgálat révén válik tökéle-

tessé azáltal, hogy egyesül Krisztusnak, az egyedüli közvetítőnek áldozatával: ezt az áldozatot az Eucharisziában vértelen és szentségi módon mutatják be a papok az egész Egyház nevében, míg csak el nem jön maga az Úr.¹²⁾ A papi szolgálatnak ez a végső célja és betetőzése. Munkájuk az evangélium hirdetésével kezdődik, erejét és hatékonyságát Krisztus áldozatából meríti, és végső fokon arra irányul, hogy „az egész megváltott népet, vagyis a szentek közösségét Istennek egyetemes áldozatul bemutassa a Főpap, aki szenvedésében önmagát is áldozatul hozta értünk, hogy ilyen kiváló Főnek testévé lehessünk.“¹³⁾

Az a cél tehát, amelyre a papok munkájukkal és életükkel törek-szenek, az Atyaisten dicsőségének Krisztusban való munkálása. Ez a dicsőség abban áll, hogy az emberek Istennek Krisztusban végrehaj-tott művét tudatosan, szabadon és hálásan elfogadják és egész életük-
ket aszerint alakítják. A papok tehát akár imádságnak szentelik ide-jüket, akár az ígét hirdetik, a szentmiseáldozatot mutatják be vagy más szentségeket szolgáltathatnak ki, akár egyéb szolgálatokat végez-
nek az emberek javára, mindezzel egyrészt Isten dicsőségét gyara-pítják, másrészt az embereket előresegítik az isteni élet útján. Mind-
ennek forrása Krisztus húsvéti misztériuma, és teljes betetőzést nyer majd akkor, amikor az Úr dicsőségesen eljön és átadja az uralmat az Atyaistennek.¹⁴⁾

3. A papok az emberek közül valók és az emberekért vannak rendelve az Istennel kapcsolatos dolgokban, hogy ajándékokat és áldozatokat mutassanak be a bűnökért¹⁵⁾: ezért *a többi emberrel test-véri kapcsolatban állnak*. Az Úr Jézus is, az Isten Fia, kit az Atya emberként küldött az emberekhez, miköztünk lakozott, és a bűnt ki-véve, mindenben hasonlóvá akart lenni testvéreihez.¹⁶⁾ Őt követték az apostolok is, és Szent Pál, a népek tanítója, „akit Isten evangéliu-mának hirdetésére választott ki“ (Róm. 1, 1), azt mondja magáról, hogy mindenkinek mindene lett, hogy így mindenkit megmenten.¹⁷⁾ Az Újszövetség papjait a hivatás és szentelés tényleg valamiképpen kiválasztja Isten népe körében, de nem azért, hogy őket akár az egy-ház többi tagjaitól, akár bármely más embertől elkülönítse, hanem, hogy teljesen arra a munkára szentelje, amelyre az Úr hívta őket.¹⁸⁾

Nem lehetnének Krisztus szolgálói, ha nem lennének egy más élet-nek tanúi és munkásai, mint csak e földi lété; viszont nem tudnák iga-zán szolgálni embertársaikat, ha életkörülményeiktől idegenek marad-nának.¹⁹⁾ Papi szolgálatuk nyomatékosan megköveteli tőlük, hogy ne szabják magukat a világhoz.²⁰⁾ Viszont ugyanakkor azt is megkíván-ja, hogy benne éljenek a világban, embertársaik között, jó pásztor-ként ismerjék bárányaikat, és azokat is, akik nem ebből az akolból

valók, igyekezzenek hazavezetni, hogy azok is meghallják Krisztus hangját, és egy akol legyen meg egy pásztor.²¹⁾ E célok elérését nagyban elősegítik azok az erények, amelyeket az emberi társadalom méltán nagyrabecsül, mint a szívből fakadó jóság, egyeneslélkűség, lelki bátorság és következetesség, az igazságosság követelményeinek állandó tiszteletbentartása, az udvariasság és hasonlók. Ezeket Szent Pál is figyelmünkbe ajánlja: „Arra irányuljanak gondolataitok, ami igaz, ami tisztességes, ami igazságos, ami ártatlan, ami kedves, ami becsületet szerez, ami erényes és dicséretre méltó.” (Fil. 4, 8)²²⁾

II. A papi szolgálat

1) Az áldozópapok feladatai

4. Isten népét először is az élő Isten igéje gyűjti egybe¹⁾: ennek hirdetése tehát mindenképpen a papok szent kötelessége.²⁾ Senki sem üdvözülhet, ha előbb nem hisz³⁾: ezért a papoknak, mint a püspökök munkatársainak, első feladata, hogy Isten evangéliumát mindenkinek hirdessék.⁴⁾ Azzal, hogy teljesítik az Úr parancsát: „Mentek el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek” (Mk. 16, 15)⁵⁾, létrehozzák és gyarapítják Isten népét. Az üdvösség igéje a hitetlen szívében felkelti, a hívőben pedig megerősíti a hitet, és ennek a hitnek a révén alakul ki s növekszik tovább a hívők közössége. Erre vonatkozik Szent Pál szava: „A hit hallásból ered, a hallás pedig Krisztus igéjéből” (Róm. 10, 17). A papok tehát mindenkinek tartoznak azzal, hogy közöljék velük az evangéliumi igazságot,⁶⁾ amelynek maguk is boldog birtokosai. Lehet, hogy hitetlen környezetben becsületes életük példájával vezetik rá az embereket Isten dicsőítésére;⁷⁾ lehet, hogy keresztény hitoktatást végeznek vagy az egyház tanítását fejtik ki, esetleg a kor problémáit igyekeznek Krisztus fényével megvilágítani: minden esetben azonban az a kötelességük, hogy ne saját bölcsességüket, hanem Isten szavát hirdessék, és mindenkit a megtérés és életszentség útjára hívjanak.⁸⁾ A mai időkben gyakran nehéz feladat a papi igehirdetés: hogy igazán elérhesse a hallgatók lelkét, Isten igéjét nem elég csak általánosságban és elvontan kifejteni, hanem a való élet körülményeihez kell az örök evangéliumi igazságokat alkalmazni.

Az ige szolgálatának tehát sokféle módja van, a hallgatóság szükségletei és az igehirdetők adottságai szerint. Nem-keresztény vidékeken és embercsoportoknál az evangélium hirdetése arra szolgál, hogy az embereket a hithez és a szentségekhez elvezesse;⁹⁾ a keresztény közösségben viszont, különösen azok esetében, akik kellő hit

és megértés nélkül vesznek részt a vallási gyakorlatokon, a prédikációt éppen a szentségek kiszolgáltatása kívánja meg, hiszen ezek a hit szentségei, a hité, amely az igéből fakad és táplálkozik.¹⁰⁾ Különösen áll ez az ige liturgiájára, a szentmise ünneplésében. A szentmisében ugyanis elválaszthatatlan egységbe kapcsolódik az Úr halálának és feltámadásának hirdetése, az igét hallgató nép válasza, és maga az áldozat, amellyel Krisztus saját vérében megpecsételte az Új Szövetséget és amelyhez a hívek lelki odaadásukkal és az Oltáriszentség vételével csatlakoznak.¹¹⁾

5. Isten, aki egyedül Szent és Megszentelő, embereket kívánt maga mellé venni segítőtársakul, hogy az emberek megszentelésének munkájában alázattal részt vegyenek. Ezért Isten a püspök keze által papokat szentel, hogy Krisztus papságában különös módon részese legyenek, a szent cselekmények végzésében Annak szolgálói legyenek, aki papi tisztét szüntelenül gyakorolja értünk a Szentlélek által a liturgiában.¹²⁾

A keresztség által az embereket bevezetik Isten népének közösségébe; a bűnbánat szentségében a bűnösöket kiengesztelik Istennel és az Egyházzal; a betegek olajával megkönnyítik a betegségben szenvedőket; főképpen pedig a szentmisében Krisztus áldozatát mutatják be szentségi módon. Valamennyi szentség kiszolgáltatásában az áldozópapok hierarchikus kapcsolatban állnak a püspökkel és őt mintegy megjelenítik az egyes egyházközségekben,¹³⁾ mint ezt már az ősegyház korában tanúsítja Szent Ignác vértanú.¹⁴⁾

Minden más szentség, mint ahogy az egyházi szolgálat és apostolkodás minden műve is, kapcsolatban áll az Eucharisziával és feléje irányul.¹⁵⁾ Az Oltáriszentség ugyanis magában foglalja az Egyház lelki értékeinek teljességét,¹⁶⁾ t.i. magát Krisztust, a mi húsvéti bárányunkat és élő kenyerünket, aki a Szentlélektől éltetett és életet fakasztó szent Teste által életet ad az embereknek, és őket arra hívja és vezeti, hogy önmagukat, munkájukat és az egész teremtett világot Vele együtt mutassák be Istennek áldozatul. Az Eucharisztia így az egész ígéhirdetés forrása és tetőpontja: a hitűjencokat fokozatosan vezetik el az Eucharisziában való részesedésig, a hívek pedig, akik már felvették a keresztség és bérmálás szentségét, az Eucharisztia révén forrnak bele teljesen Krisztus testébe.

Az eucharisztikus áldozat tehát a pap által vezetett hívőközösség életének középpontja. Ezért a papok tanítsák meg a híveket arra, hogy a szentmisében ajánlják fel az Atyaistennek Krisztust, az isteni áldozati ajándékot és Vele együtt saját életüket is. Krisztusnak, a jó Pásztornak szellemében vezessék rá őket arra, hogy bűneiket töredelmes lélekkel az Egyház ítélete alá vessék a bűnbánat szentségé-

ben, és így mindinkább Istenhez térjenek, gondolva Krisztus szavára: „Tartsatok bűnbánatot, mert közel van a mennyek országa!” (Mt 4, 17) Arra is neveljék rá őket, hogy a liturgikus cselekményeken igazán imádságos lélekkel vegyenek részt, valamint arra, hogy egész életüket hassa át az imádság szelleme és abban mind tökéletesebb fokra jussanak el, kinek-kinek kegyelmi ajándékai és szükségletei szerint. Serkentsenek mindenkit állapotbeli kötelességei teljesítésére, a többre törekvőket az evangéliumi tanácsok követésére is, egyéni lehetőségük mértéke szerint. Így arra nevelik a híveket, hogy himnuszokat és szent énekeket zengve tudjanak szívükben dalolni az Úrnak, hálát adva mindenkor mindenért Urunk Jézus nevében Istennek, az Atyának.¹⁷⁾

Maguk a papok a szentmise istendicséretét és hálaadását tovább folytatják a nap különböző óráiban a szent officium végzésével, amelyben az Egyház nevében a rájuk bízott népért, sőt az egész emberiségért Istenhez könyörögnek.

Az imádság háza, ahol az Eucharisziát ünneplik és őrzik, ahol a hívek összegyűlnek, és az Isten Fia, az áldozati oltáron feláldozott Üdvözítőnk a hívek segítségére és vigaszára jelen van, — legyen tiszta és szép, alkalmas az imádságra és a szent szertartások végzésére.¹⁸⁾ Benne lelkipásztorok és hívek egyaránt hálás szívvel válaszoljanak Krisztus ajándékára, aki szent embersége által szüntelenül isteni életet áraszt Teste tagjaiba.¹⁹⁾

A papok igyekezzenek a liturgiát elméletileg és gyakorlatilag jól elsajátítani, hogy az ő liturgikus szolgálatuk által a rájuk bízott keresztény közösségek mind tökéletesebben dicsőítsék az Istent, az Atyát, a Fiút és a Szentlelket.

6. Az áldozópapok, a maguk megbízatási körében, Krisztusnak, az Egyház Fejének és Pásztorának tisztét is gyakorolják: a püspök nevében *Isten családját* testvéri közösségként tartják össze és Krisztus által a Lélekben az Atyához vezetik.²⁰⁾ Mint többi feladatuk végzéséhez, úgy ehhez is lelki hatalmat kapnak, mégpedig építő céllal.²¹⁾ Az Egyház építésének munkájában tanúsítsanak minden ember iránt megérett jóságot, az Úr példája szerint. Emellett azonban ne az emberi tetszést keressék,²²⁾ hanem a keresztény tanítás és élet követelményei szerint bánjanak velük. Tanítsák őket, és mint kedves fiaikat²³⁾ intsék is, az Apostol felszólításának megfelelően: „Hirdesd az igét! Állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan! Ints, kérj, buzdíts nagy türelemmel és hozzáértéssel.” (2 Tim. 4, 2)²⁴⁾

Ezért a papoknak, mint hitbéli nevelőknek, fontos feladata, akár személyesen, akár mások segítségével arról gondoskodni, hogy az egyes hívek a Szentlélek vezetésével mielőbb eljussanak saját hi-

vatásuknak az evangélium szellemében való betöltésére, az őszinte és tevékeny szeretetre, a Krisztus-akta lelki szabadságra.²⁵⁾ A legszebb szertartások és a legvirágzóbb egyesületek sem sokat használnak, ha nem arra irányulnak, hogy az embereket a *keresztény érettségre* vezessék.²⁶⁾ Ennek érdekében segítsék őket a papok abban, hogy az élet nagy és kis eseményeiben fel tudják ismerni, mit követel a helyzet, mi Isten akarata. Neveljék a keresztény embereket arra is, hogy ne éljenek önzőn csak maguknak, hanem a szeretet új törvényének követelményei szerint azzal a kegyelmi ajándékkal, amit egyénenként nyertek, szolgáljanak egymásnak²⁷⁾ és így kötelességeiket az emberi társadalomban valamennyien keresztény lelkiismerettel teljesítsék.

Bár a papnak mindenkivel törődnie kell, mégis érezze át, hogy különösképpen gondjaira vannak bízva a szegények és gyengék. Maga az Úr azonosítja magát velük²⁸⁾ és messiási munkája ismertetőjelének mondja, hogy örömhírt visz nekik.²⁹⁾ Nagy gonddal foglalkozzék az ifjúsággal, továbbá a házassal és szülőkkel. Kívánatos, hogy ezek baráti körökben találkozzanak és egymást kölcsönösen segítsék abban, hogy a sokszor súlyos életkörülmények között könnyebben és eredményesebben tudjanak igazán keresztény módon helytállni. Gondoljanak a papok arra is, hogy a férfi és női szerzetesek, mint akik kiemelkedő részét alkotják Isten házában, különös gondoskodást érdemelnek, hogy lelkileg előrehaladjanak az egész Egyház javára. Végül nagy gondjuk legyen a betegekre és haldoklókra, látogassák és az Úrban erősítsék meg őket.³⁰⁾

A lelkipásztor feladata nem szorítkozik a hívekkel való egyéni törődésre, hanem kiterjed az *igazi keresztény közösség* kialakítására is. A közösségi érzés helyes kibontakozásához hozzátartozik, hogy ne csak a helyi egyházközséget fogja át, hanem kiterjedjen az egész egyházra. Maga a helyi egyházközség is ne csak saját hívő tagjainak gondját viselje, hanem missziós lelkülettől eltelve minden embert segítsen a Krisztushoz vezető útra. Különösen viselje szívében a keresztiségre készülők és az újonnan megtértek sorsát, akiket fokozatosan kell bevezetni a keresztény élet ismeretébe és gyakorlatába.

A keresztény közösség azonban csak úgy épülhet fel, ha alapja és sarokköve a szent Eucharisztia ünneplése.³¹⁾ Viszont az eucharisztikus ünneplés csak akkor lesz őszinte és teljesértékű, ha egyrészt a szeretet gyakorlati megvalósításához és kölcsönös segítségnyújtáshoz, másrészt az apostoli munkához és a keresztény tanúságtétel különböző formáihoz vezet.

A szeretet, imádság, jópélda és vezeklés által a keresztény közösség igazi édesanyjai szerepet tölt be a lelkek Krisztushoz vezetésében. Hatékony eszköze ugyanis annak, hogy a még nem hívő em-

berék felismerjék és megtalálják a Krisztushoz és Egyházához vezető utat, a hívők pedig felbuzduljanak, gazdagodjanak és a lelki harcra erőt nyerjenek.

A keresztyén közösséget építő munkájukban a papok ne valamely ideológia vagy párt érdekeit akarják szolgálni, hanem mint az evangélium hírnökei és az egyház pásztorai, erejüket Krisztus Teste lelki gyarapodásának szolgálatába állítsák.

2) A papoknak az emberekhez való viszonya

7. Az összes papok a *püspökökkel együtt* egyazon krisztusi papság és szolgálat részesei, így magának a szentelésnek és küldetésnek egysége megkívánja hierarchikus közösségüket a püspöki renddel.³²⁾ Ez egyes alkalmakkal különösen szépen megnyilvánul a koncelebrálásban, és minden szentmisében kifejezésre juttatják, hogy a püspökkel való közösségben mutatják be az eucharisztikus áldozatot.³³⁾ A püspökök tekintsék az áldozópapokat, akik a szentelésben megkapták a Szentlélek ajándékát, szükséges segítőtársaiknak és tanácsadóiknak az Isten népének tanítására, megszentelésére és vezetésére irányuló hivatásukban és munkájukban.³⁴⁾ Nyomatékosan rámutatnak erre a liturgikus szövegek, már az ősegyház korától kezdve, amikor ünnepélyesen kéri Istent, árássa a szentelendő papra „a kegyelem és tanács lelkét, hogy tiszta szívvel segítse és kormányozza a népet”,³⁵⁾ mint ahogy Mózes szelleme kiáradt hetven bölcs férfi lelkébe,³⁶⁾ és „az ő segítségükkel könnyen tudta kormányozni a nép roppant sokaságát”.³⁷⁾

Az egyazon papságban és hivatásban való közösség miatt tekintsek a püspökök papjaikat testvéreiknek és barátaiknak,³⁸⁾ és mind anyagi, mind főképpen lelki javukat viseljék szívükön, amennyire csak lehet. Papjaik életszentségéért elsősorban őket terheli súlyos kötelezettség³⁹⁾: ezért papságuk állandó továbbképzésére igen nagy gondot fordítsanak.⁴⁰⁾ Szívesen hallgassák meg őket, sőt kérjék ki tanácsaikat, beszéljessenek el velük mindarról, ami a lelkipásztori munka szükségleteire vagy az egyházmegye javára tartozik. Ennek megvalósítása érdekében létre kell hozni, a mai körülményeknek és szükségleteknek megfelelően⁴¹⁾ és a jog által majd pontosabban körvonalazott keretek és szabályok szerint, a *papi tanácsot vagy szenátust*,⁴²⁾ amely az egész papságot képviseli, hogy a püspököt javasolataival az egyházmegye kormányzatában hatékonyan támogassa.

A papok viszont tartsák szem előtt, hogy a püspökök az egyházi rend szentségét teljes fokban nyerték el, és tiszteljék bennük Krisztusnak, a legfőbb Pásztornak tekintélyét. Ragaszkodjanak tehát őszinte szeretettel és engedelmességgel püspökökhöz.⁴³⁾ Ennek az

együttműködés szellemétől áthatott engedelmességnek alapja éppen a püspöki feladatkörben való részesedés, amelyet az áldozópapok a szentelés és a *missio canonica* révén kapnak. ⁴⁴⁾

A papoknak a püspökökkel való szoros egységére manapság annál inkább szükség van, mivel korunkban többféle okból is az apostoli feladatok nemcsak nagyon változatos formákban jelentkeznek, hanem szükségképpen túllépik egy-egy plébánia vagy akár egyházmegye határát. Egy pap sem töltheti be igazán feladatát elkülönülve, egyénileg, hanem csakis paptársaival összefogva, azok vezetése alatt, akik az egyház élén állnak.

8. A papokat, akik a szenteléssel a papi rend tagjai lettek, benső szentségi *testvériség* fűzi össze. Különösen pedig az egyházmegyén belül, amelynek szolgálatára vannak rendelve saját püspökük vezetése alatt, *egy prezbitériumot, papi testületet* alkotnak. Mert ha különböző feladatokkal vannak is megbízva, mégis egyazon papi szolgálatot végzik az emberek javára. Az összes papok ugyanis arra kaptak küldetést, hogy közösen dolgozzanak egy cél érdekében: akár plébániai vagy plébániák fölötti lelkipásztori munkát végeznek, akár tudományos vagy tanári tevékenységet fejtenek ki, vagy akár fizikai munkával foglalkoznak, maguknak a munkásoknak életét vállalva, ahol ez az illetékes egyházi felsőbbtség jóváhagyásával célszerűnek látszik, akár pedig másfajta apostoli vagy az apostolkodást elősegítő feladatokat teljesítenek. Valamennyien egy célra törekszenek, tudniillik Krisztus Testének építésére, és ez a cél — főleg a mai korban — sokféle munkakört és a helyzethez való alkalmazkodás új formáit kívánja. Ezért rendkívül fontos, hogy az összes papok, legyenek akár egyházmegyei, akár szerzetespapok, egymásnak segítségére legyenek mint az igazság munkatársai.⁴⁵⁾

A papi testület többi tagjaival mindenegyes papot az apostoli szeretet, szolgálat és testvériség különleges szálai kötik össze. Ősi idők-től kezdve kifejezésre jut ez a liturgiában, amikor a szentelésnél a püspökkel együtt a körülálló papok is felteszik kezüket az újonnan felszenteltre, vagy amikor a papok egy szívvel-lélelkel közösen mutatják be a szentmisét (*concelebratio*). Az egyes papokat tehát paptársaikkal a szeretet, imádság és sokféle közös munka köteleke kapcsolja össze, és így megnyilvánul az az egység, amelyet Krisztus akart, hogy övéi tökéletesen egyek legyenek és ebből ismerje meg a világ, hogy a Fiút az Atya küldte.⁴⁶⁾

Az *idősebbek* fogadják ezért fiatalabb paptársaikat igazán mint testvéreiket, legyenek segítségükre a papi szolgálat kezdeti nehézségeinél. Igyekezzenek megérteni gondolkozásmódjukat, még ha az eltér is az övékétől, és kezdeményezéseiket jóakarattal kísérik. A *fiatalok* viszont tiszteljék az idősebbek korát és tapasztaltságát, be-

széjjék meg velük a lelkipásztori teendőket és készségesen működjenek velük együtt.

A testvéri szeretet szellemében ne feledkezzenek meg a papok a vendégszeretetről,⁴⁷⁾ gyakorolják a jótékonyt és osszák meg egymással javaikat.⁴⁸⁾ Különösen gondoljanak azokra, akik betegek, bajban vannak, túlságosan sok munkával vannak megterhelve, magányosak, hazájukat kénytelenek voltak elhagyni, vagy üldözést szenvednek.⁴⁹⁾ Felüdülésül is szívesen és jókedvvel jöjjenek össze, gondolva az Úr szavaira, amelyekkel kifáradt apostolait pihenésre hívta: „Jöjjetek félre egy magányos helyre és pihenjétek ki magatokat egy kicsit.” (Mk 6, 31)

Ezenfelül, hogy a papok lelki és szellemi életükben kölcsönös segítséget találjanak, hogy a papi szolgálatban jobban együtt tudjanak működni és a magányosságnak esetleg fellépő veszélyeitől megmeneküljenek, alakítsanak ki *valamiféle közös életet* vagy testvéri összefogást. Ennek, az egyéni vagy lelkipásztori szükségletek szerint különböző formái lehetnek, pl. közös házban lakás vagy együttes étkezés, vagy legalább gyakori és rendszeres összejövetelek. Nagyra kell becsülni és elő kell mozdítani azokat a társulatokat is, amelyek az illetékes egyházi szervek által jóváhagyott szabályzatok alapján, megfelelő és jól bevált életrend és testvéri segítségadás révén előmozdítják a papok lelki tökéletesedését hivatásuk gyakorlása közben, és így az egész papi rendnek javára szolgálnak.

Végül még egyet: a közös papság alapján érezzenek különös felelősséget azokkal a társaikkal szemben, akik bizonyos nehézségekkel küszködnek. Idejében nyújtsanak nekik segítséget és ha kell, tapintatosan figyelmeztessék őket. Azok iránt pedig, akik valamilyen téren komolyabb hibákat követtek el, tanúsítsanak mindenkor testvéri szeretetet és nagylelkűséget, buzgón imádkozzanak értük, és legyenek velük szemben igazi testvérek és jóbarátok.

9. Bár az Újszövetség papjai szentelésük révén Isten népe közt és annak javára kiemelkedő és szükséges atyai és tanítói szerepet töltenek be, mégis az összes hívekkel együtt ők is Krisztus tanítványai, akiket Isten meghívott és kegyelmével országának részeseivé tett.⁵⁰⁾ Mindazokkal együtt, akik újjászülettek a keresztség forrásában, a papok is testvérek a testvérek között,⁵¹⁾ hiszen egyazon Krisztusi Test tagjai, amelynek építése mindenkinek szent feladata.⁵²⁾

A papok tehát úgy legyenek előljárók, hogy ne a maguk javát keressék, hanem Krisztus Jézusét.⁵³⁾ Dolgozzanak *együtt a világi hívekkel* és oly magatartást tanúsítsanak velük szemben mint a Mester, aki „nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és váltságdíj adja oda életét sokakért.” (Mt 20, 28) Őszintén ismerjék el és segítsék kibontakozni a világiak méltóságát és az

Egyház küldetésében nekik jutó sajátos szerepet. Tartsák tiszteletben azt a jogos szabadságot, amely a földi társadalomban mindenkit megillet. Hallgassák meg szívesen a világiakat, kívánságaikat testvéri lélekkel vegyék figyelembe, ismerjék el tapasztalatukat és hozzáértésüket az emberi tevékenység különböző területein, hogy így velük együtt képesek legyenek felismerni az idők jeleit. Megvizsgálva a szellemeket, hogy Istentől valók-e,⁵⁴⁾ hívő érzékkel fedezzék fel a világiak sokféle kegyelmi adományait, az egyszerűbbeket éppúgy mint a magasabbrendűeket, örömmel ismerjék el azokat és gondosan ápolják. Isten különféle ajándékai között, amelyek bőségesen megtalálhatók a világi hívekben, különös gondot kell fordítani azokra az adományokra, amelyek a hívek nem kis számát magasabb lelki életre serkentik. Továbbá: bízzanak meg a világi hívekben, adjanak nekik feladatokat az Egyház szolgálatára, hagyjanak nekik megfelelő működési teret és szabadságot, sőt okosan bíztassák őket kezdeményezésekre is.⁵⁵⁾

Végül, Isten azért állította a papokat a világiak közé, hogy őket mind a szeretet egységére vezessék, és így „a testvéri szeretetben gyöngédek, a tiszteletadásban egymás iránt előzékenyek legyenek” (Róm. 12, 10). Az tehát a papok feladata, hogy a különböző nézeteket összehangolják és így senkise érezze magát idegennek a hívek közösségében. Legyenek a közjó védelmezői, amelynek gondját viselik a püspök nevében, és ugyanakkor az igazság bátor harcosai, nehogy a megtévesztő emberi tanítás szele ide-oda sodorja a híveket.⁵⁶⁾ Fordítsanak különös gondot azokra, akik már nem járulnak a szentségekhez, sőt talán a hittől is elszakadtak. Ne mulasszák el, hogy jó pásztorként ezeket is megközelítsék.

Az ökumenizmusról kiadott rendelkezések⁵⁷⁾ szemmeltartásával ne feledkezzenek meg azokról a testvérekről sem, akik nincsenek velünk teljes egyházi közösségben. Gondoljanak végül arra, hogy azok is rájuk vannak bízva, akik Krisztust nem ismerik el Megváltójuknak.

A hívek pedig érezzék át, mivel tartoznak papjaiknak, és ezért őket, mint pásztoraikat és lelkiatyáikat, gyermeki szeretettel vegyék körül. Osztozzanak gondjaikban, *segítsék papjaikat imával és tettel*, hogy azok könnyebben legyőzhessék a nehézségeket és feladataikat eredményesebben teljesíthessék.⁵⁸⁾

3) A papság területi elosztása és a papi hivatások kérdése

10. Az a lelki adomány, amelyet a papok a szentelésben nyernek, nem valami korlátozott és körülhatárolt küldetésre készíti fel őket, hanem az üdvösség szolgálatának mindent átfogó és *egyetemes* küldetésére „egészen a föld végső határáig.” (Ap. Cs. 1, 8) Minden

papi szolgálat Krisztus által az apostoloknak adott küldetés mindent átölelő egyetemességének a részese. A papok Krisztus papságában részesülnek, ez pedig szükségképpen minden népnek és minden kornak szól, nem ismer faji, nemzeti vagy a korszellemből adódó korlátokat. Ennek titokzatos előképe már Melkizedek alakja.⁶⁰⁾ Gondoljanak tehát a papok arra, hogy valamennyi egyház gondját szívükön kell viselniük. Ezért azoknak az egyházmegyéknek a papjai, amelyekben bőven vannak hivatások, szívesen álljanak készen arra, hogy saját ordináriusuk engedélyével vagy buzdítására olyan vidékeken, missziósterületeken vagy munkakörökben teljesítsenek szolgálatot, ahol paphiány mutatkozik.

Az *inkardinációra* és *exkardinációra* vonatkozó jogi szabályokat olyan értelemben kell felülvizsgálni, hogy ez a nagyon régi intézmény érvényben maradjon ugyan, de a mai lelkipásztori követelményeknek jobban megfeleljen. Ahol az apostoli szempontok úgy kívánják, ott ne csak a papok helyes elosztását könnyítsék meg, hanem egyes társadalmi csoportok felé irányuló különleges feladatok elvégzését is, amelyek valamely területen, valamelyik nép körében a világ bármely részén szükségessé válnak. Erre a célra hasznos lehet néhány nemzetközi szemináriumot, különleges egyházmegyét, vagy személyi prelaturát és más hasonló intézményeket létrehozni. Ezekhez papokat lehet beosztani vagy inkardinálni, az egész egyház közös javára, — az egyes vállalkozások céljának megfelelően megállapítandó jogi formák szerint és a helyi ordináriusok jogainak mindenkori tiszteletbentartása mellett.

Idegen területre azonban, hacsak lehet, ne küldjenek egyenként papokat, különösen ha még nem ismerik jól az ottani nyelvet és szokásokat, hanem Krisztus tanítványainak példájára⁶¹⁾ legalább kettes-hármas csoportokban, hogy egymásnak segítségére legyenek. Gondosan törődni kell lelki életükkel is, valamint szellemi fejlődésükkel és testi egészségükkel. Amennyire a helyzet megengedi, olyan munkaterületekre és olyan körülmények közé állítsák őket, amelyek egyéni adottságaiknak megfelelnek. Fontos az is, hogy akik új országba kívánnak menni, ne csak az ott beszélt nyelvet tanulják meg alaposan, hanem annak a népnek, amelynek alázattal szolgálni akarnak, lelki és szociális sajátosságait is jól ismerjék meg, és így minél tökéletesebben eggyé váljanak vele. Ezzel Szent Pál példáját követik, aki elmondhatta magáról: „Bár mindenkitől független voltam, mindenkinek szolgájjává lettem, hogy minél többet megnyerjek. A zsidók közt zsidóvá lettem, hogy megnyerjem a zsidókat.” (1 Kor. 9, 19-20)

11. Lelkünk pásztora és gondozója⁶¹⁾ úgy rendezte be Egyházát, hogy az Ő kiválasztott és tulajdon vére árán megszerzett népének⁶²⁾

a világ végéig *mindig legyenek papjai*, nehogy a keresztények bármikor is pásztor nélküli juhokká váljanak.⁶³⁾ Az apostolok, felismerve Krisztus akaratát, a Szentlélek indítására kötelességüknek érezték, hogy olyan szolgálattevőket válasszanak ki, akik „mások oktatására is alkalmasak” (2 Tim 2, 2). Ez a kötelesség nyilván hozzátartozik a papi küldetéshez, amelynek révén az egyes pap bekapcsolódik az egész Egyház gondjába, hogy Isten népe itt a földön sohasem maradjon munkások nélkül. Mivel azonban „a hajó kormányosának és utasainak közös az érdeke”,⁶⁴⁾ ezért az egész keresztény népet is fel kell világosítani arról, hogy kötelessége különböző módon — buzgó imádság és más rendelkezésére álló eszközök segítségével⁶⁵⁾ — közreműködni abban, hogy az Egyháznak mindig legyenek papjai, akik szükségesek isteni küldetésének teljesítéséhez.

Először is tehát a papok legyenek teljes erővel azon, hogy igehirdetésükkel és a szolgálat szellemét meg igazi húsvéti örömet sugárzó életük példájával a hívek elé tárják a papság értékét és fontosságát. Azokat a fiatalokat, vagy idősebb korúakat is, akiket józan megítéléssel ily nagy szolgálatra alkalmasaknak tartanak, fáradságot és áldozatot nem sajnálva támogassák, hogy megfelelően felkészüljenek és azután majd a püspöktől meghívást kaphassanak, természetesen külső és belső szabadságuk teljes tiszteletben tartásával. E cél érdekében a gondos és okos lelkivezetés a leghasznosabb. A szülők és tanárok pedig, és mindazok, akikre bármiképpen a gyermekek és fiatalok képzése tartozik, úgy neveljék őket, hogy az Úrnak nyája iránti gondoskodó szeretetét megismerjék, az Egyház szükségleteit számbavegyék, és ennek alapján nagylelkű készséggel feleljenek az Úr hívó szavára: „Itt vagyok, küldj engem!” (Iz. 6. 8) Az Úrnak ezt a hívó szavát persze nem úgy kell érteni, mintha az valami rendkívüli módon jutna el a jövőd pap füléhez. Olyan jelek alapján kell felismerni és megítélni, amilyenek a mindennapi életben is az okos keresztény ember számára Isten akaratát jelzik: ezeket a jeleket a papoknak okosan mérlegelniük kell.⁶⁶⁾

Nagyon figyelmükbe ajánljuk a különböző egyházmegyei vagy nemzeti intézményeket, amelyek a papi hivatások előmozdítását szolgálják.⁶⁷⁾ A szentbeszédekben, hitoktatásban, folyóiratokban fejtsék ki meggyőző szóval az egyetemes és helyi egyház szükségleteit, világítsák meg élénken a papi szolgálat értelmét és kiválóságát, hiszen benne a nagy terhek mellett igen nagy örömök is vannak, és éppen benne lehet, mint a szentatyák is tanítják, Krisztus iránti szeretetünket legjobban kimutatni.⁶⁸⁾

III. A papi élet

1) A papok hivatása a tökéletességre

12. A szentelés által az áldozópapok Krisztushoz, a Főpaphoz válnak hasonlónvá, hogy a Főnek szolgálói legyenek az egész Test, vagyis az Egyház építésének munkájában, mint a püspöki rend segítőtársai.

Mint minden kereszény hívő, úgy ők is már a keresztség szent-ségében megkapták annak a nagy hivatásnak és kegyelemnek jelét és ajándékát, hogy ha gyarló emberek is,¹⁾ képesek és kötelesek legyenek a tökéletességre törekedni, amint az Úr mondja: „Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok.” (Mt 5, 48) Mint papok azonban egész különösen is kötelesek a tökéletesség megszerzésére, hiszen az egyházi rend szentsége által új módon vannak Istennek szentelve, és Krisztusnak, az örök Főpapnak eszközeivé válnak, hogy az Ő csodálatos művét, amely isteni hatékonysággal megújította az egész emberi közösséget, továbbfolytassák a történelmen át.²⁾ Minthogy minden pap a maga módján Krisztust képviseli, külön kegyelmet is kap arra, hogy a rábizott embercsoport és az egész Isten-népe szolgálatával jobban elérhesse Annak tökéletességét, akit képvisel, és hogy emberi gyarlóságát meggyógyítsa Annak a szentsége, aki számunkra „szent, ártatlan, szeplőtelen, bűnösöktől elkülönített” Főpap-pá lett! (Zsid. 7, 26)

Krisztus, akit az Atya megszentelt és a világba küldött,³⁾ „önmagát adta értünk, hogy minden gonoszságtól megváltson, megtisztítson, és jótettekben buzgólkodó választott néppé tegyen minket.” (Tit. 2, 14) Tehát a szenvedésen át ment be dicsőségébe.⁴⁾ Így vannak a papok is: a Szentlélek kegyelme által felszentelve, és Krisztustól küldve, önmagukban megőlik a test cselekedeteit és teljesen embertársaik szolgálatának szentelik magukat, és ezen az úton a Krisztustól nyert életszentségben előrehaladhatnak egészen a „meglett ember tökéletességéig”.⁵⁾

Tehát a „Lélek és a megigazulás” szolgálatát⁶⁾ végezve maguk is megerősödnek a lelki életben, csak legyenek fogékonyak Krisztus Lelke iránt, aki őket élteni és vezet. A naponként végzett szent cselekmények, és egész szolgálatuk, amelyet a püspökkel és paptársaikkal együttesen végeznek, az életszentség felé irányítja őket. A példás papi élet viszont nagyban elősegíti a papi munka eredményes végzését: igaz ugyan, hogy Isten kegyelme méltatlan szolgálók által is végre tudja hajtani az üdvözítés művét, mégis általában Isten szívesebben mutatja meg csodálatos tetteit olyan emberek által, akik a Szentlélek ösztönzése és vezetése iránt fogékonyabbak, és Krisz-

tussal való belső kapcsolatuk és életszentségük folytán elmondhatják az Apostollal: „Élek ugyan, de nem én, hanem Krisztus él bennem.” (Gal. 2, 20)

Éppen ezért a Szent Zsinat, hogy az Egyház megújulására, az evangéliumnak az egész világon való elterjesztésére és a mai világgal való párbeszédre irányuló pasztorális céljait elérhesse, nagy nyomatókkal buzdítja az összes papokat, hogy az Egyház által ajánlott célravezető eszközök felhasználásával) *törekedjenek mindig nagyobb életszentségre*, és így Isten népének szolgálatában egyre alkalmasabb eszközökké váljanak.

13. Az életszentséget a papok sajátos módon, *éppen papi munkájuk* becsületos és fáradhatatlan teljesítésével érik el.

Mint Isten igéjének hirdetői, naponta olvassák és hallják Isten szavát, amelyet másoknak hirdetniök kell. Ha mármost komolyan törekszenek azt önmagukba is befogadni, akkor az Úrnak egyre tökéletesebb tanítványai lesznek, amint Szent Pál írja Timóteusnak: „Ezekre legyen gondod, ezeknek szenteld magad, hogy haladásod mindenki előtt nyilvánvaló legyen. Ügyelj magadra és a tanításra, légy állhatatos benne. Ha így teszel, magadat is, hallgatódait is üdvösségre segited.” (1 Tim 4, 15-16) Miközben ugyanis azt keresik, hogy hogyan tudnák minél hasznosabban másoknak átadni az átelmélkedett igazságokat,⁸⁾ maguk is egyre mélyebben megismerik Krisztus felfoghatatlan gazdagságát” (Ef 3, 8) és Isten sokoldalú bölcsességét.⁹⁾ Ha szem előtt tartják, hogy az Úr az, aki a szíveket megnyitja,¹⁰⁾ és hogy a tanítás kiválósága nem tőlük maguktól, hanem az Úr erejéből van,¹¹⁾ akkor éppen az igehirdetés végzésében bensőbb kapcsolatba lépnek Krisztussal és az Ő Lelke vezetésére bízzák magukat. Így a Krisztussal való közösség révén részeseivé válnak Isten szeretetének, amelynek titka kezdettől fogva el volt rejtve,¹²⁾ de Krisztusban nyilvánvalóvá lett.

A papok, mint a szent dolgok sáfárai, főleg a szentmiseáldozat bemutatásakor, közvetlenül az emberek megszenteléséért önmagát áldozatul adó Krisztust képviselik. Ezért magukban is meg kell valószínűsíteniük, amit végeznek, vagyis ha az Úr halálának misztériumát ünneplik, sajátmaguk is igyekezzenek a bűnöknek és gonosz vágyaknak meghalni.¹³⁾ Az eucharisztikus áldozatban, amelynek bemutatása legmagasztosabb papi feladatuk, megváltásunk műve állandóan továbbfolytatódik:¹⁴⁾ ezért nagyon ajánljuk nekik a naponkénti misézést. Ez még akkor is Krisztus és az Egyház aktusa, ha esetleg hívek nem is tudnak jelenlenni.¹⁵⁾ Mikor így a pap egybekapcsolódik Krisztus papi ténykedésével, naponként egészen Istennek áldozza magát. Mikor pedig Krisztus testét magához veszi, szívvel-lélekkel belekapcsolódik Annak szeretetébe, aki tápláléklul adja magát hívei-

nek. Ugyanígy Krisztus szándékával és szeretetével egyesül a szentségek kiszolgáltatásakor is, különösképpen akkor, ha a bűnbánat szentségének a közvetítésére mindig és minden körülmények között készen áll, valahányszor a hívek megokoltan kérik. A breviárium végzésében az Ő hangja által maga az Egyház szól, amely az egész emberiség nevében állhatatos marad az imádságban, Krisztussal egyesülve, aki „mindenkor él, hogy közbenjárjon értünk.” (Zs. 7, 25)

Mint Isten népének vezetőit és pásztoraikat, arra ösztönzi a papokat a jó Pásztor szeretete, hogy életüket adják juhaikért,¹⁶⁾ készen a végső áldozatra is. Ebben azoknak a papoknak példáját kövessék, akik napjainkban is készek voltak életüket feláldozni.

Ők, akik a hit terén mások nevelői, maguk is „Krisztus vérének erejébe vetett bizó hittel lépnek be a Szentek Szentjébe” (Zs. 10, 19) és „őszinte szívvel, teljes hívő bizalommal” (Zsid. 10, 22) járulnak Isten elé. Szilárd reményt tanúsítanak a hívek előtt,¹⁷⁾ hogy megerősíthessék az embereket minden szorongatásukban, annak a vigasztalásnak erejében, amellyel Isten vigasztalja őket.¹⁸⁾ Mint a közösség vezetői, a lelkipásztorok sajátos aszkézisét gyakorolják, vagyis félretéve egyéni érdekeiket, nem azt keresik, ami nekik maguknak hasznos, hanem ami másoknak az, hogy üdvözüljenek.¹⁹⁾ Igyekeznek mindig előre haladni a lelkipásztori feladatok egyre tökéletesebb teljesítésében, és ha kell, készek a lelki gondozás új útjaira is rálépni, a Szeretet Lelkének vezetése alatt, aki ott működik, ahol akar.²⁰⁾

14. A mai világban az embereknek nagyon sok a teendőjük, sokféle problémával kell megbirkózniuk és azokra rendszerint gyors megoldást találniuk: így nem egyszer fennáll az a veszély, hogy szétforgácsolják erőiket. A papok is, akiket annyiféle hivatásbeli kötelesség vesz igénybe, aggodó szívvel vethetik fel a kérdést, hogyan lehet harmonikus egységbe fogni belső lelki életüket külső tevékenységük követelményeivel. Ezt az élet-egységet sem a pasztorális munkának pusztán külső szervezettsége, sem a lelkiélet gyakorlatainak rendszeres végzése önmagában biztosítani nem tudja, bármennyire elősegíti is azt. Ezt a *belső egységet* úgy tudják kiépíteni a papok, ha papi szolgálatuk végzésében az Úr Krisztus példáját követik: az Ő eledele az volt, hogy annak akaratát teljesítse, aki őt küldte, hogy művét elvégezze.²¹⁾

Krisztus, hogy az Atyának ugyanezt az akaratát tovább is szüntelenül teljesítse a világban az Egyház által, papjai révén működik, és így mindig Ő marad életük egységének forrása. A papok tehát úgy tehetik egységessé életüket, ha Krisztussal egyesülnek az Atya akaratának felismerésében és a rájuk bízott nyájért való önfeláldozásban.²²⁾ Ha igazán jó pásztorként dolgoznak, akkor éppen a lelkipásztori szeretet gyakorlásában fogják megtalálni a papi tökéletes-

ségnek azt a kötelékét, amely életüket és tevékenységüket egységbe fűzi. Ez a pásztori szeretet²³⁾ elsősorban a szentmiseáldozatból fakad, ezért ez a papi élet középpontja és gyökere. A papi léleknek arra kell törekednie, hogy azt, ami az áldozati oltáron végbemegy, sajátmagában is valóra váltsa. Ezt viszont csak úgy lehet elérni, ha a papok imádságos lélekkel mind mélyebben behatolnak Krisztus titkába.

Hogy ezt az életegységet konkrétan is megvalósítsák, vizsgálják meg minden kezdeményezésüket annak a fényében, mi az Isten akarat²⁴⁾ más szóval mennyire egyeznek meg kezdeményezéseik az Egyház evangéliumi küldetésének alapelveivel. Nem lehet ugyanis elválasztani a Krisztus iránti hűséget az Egyház iránti hűségtől. A lekipásztori szeretet tehát azt kívánja, hogy a papok mindig püspökeikkel és paptestvéreikkel szoros kapcsolatban végezzék munkájukat, különben hiába fáradoznak.²⁵⁾ Ha a papok eszerint járnak el, akkor saját életük egységét éppen az Egyház küldetésének egységében találják meg. Így lesznek Urukkal, és Általa az Atyával a Szentlélekben úgy, hogy megtelnek vigasztalással és túlrad bennük az öröm.²⁶⁾

2) A papi élet sajátos lelki követelményei

15. A papi szolgálatban különösképpen megkívánt erények között ki kell emelni azt a lelkületet, hogy mindig készek nem a maguk akaratát keresni, hanem azét, aki őket küldte.²⁷⁾ Az az isteni feladat ugyanis, amelyre a Szentlélek kiválasztotta őket,²⁸⁾ túlhalad minden emberi erőt és emberi bölcsességet; hiszen az Isten „azt választotta ki, ami a világ szemében gyöngé, hogy megszégyenítse az erőseket.” (1 Kor 1, 27) Saját gyöngesége tudatában tehát Krisztus igazi szolgálója alázatos lélekkel végzi munkáját. Keresi, hogy mi kedves az Úrnak,²⁹⁾ és mint a Lélek foglya,³⁰⁾ mindenben az Ő akaratának vezetésére bízta magát, aki minden ember üdvösségét akarja. Ezt az akaratot képes felismerni és követni a mindennapi életkörülmények között, azzal, hogy alázatosan szolgálatára áll mindazoknak, akiket Isten rábíz, akár hivatala gyakorlásában, akár az élet különféle eseményei közben.

A papi szolgálat tulajdonképpen magának az Egyháznak a szolgálata, ezért csakis az egész Test hierarchikus közösségében lehet végezni. A lekipásztori szeretet tehát arra ösztönzi a papokat, hogy munkájukat ebben a közösségben végezve, az *engedelmesség* által áldozzák fel önakaratukat Isten és embertestvéreik szolgálatára, a hit szellemében fogadják és hajtsák végre mindazt, amit a pápa, saját püspökük vagy más előljárójuk előír vagy ajánl. Örömet hoz-

zanak áldozatot, sőt áldozzák fel magukat teljesen³¹ bármilyen megbízatásban, még ha az szerényebb is és anyagilag kevésbé előnyös. Ily módon megőrzik és elősegítik a szükséges egységet paptestvéreikkel, főképpen azokkal, akiket az Úr Egyházának látható vezetőivé rendelt, és Krisztus testét segítik építeni, amely „minden tag arányos együttműködésével”³²) növekszik. Ez az engedelmesség, amely Isten gyermekeinek érettebb szabadságára vezet, természet-szerűen megkívánja, hogy a papok, amikor hivatásuk gyakorlása közben a szeretet indítására okosan új utakat keresnek az Egyház nagyobb javára, ezen kezdeményezéseiket adják elő bizalommal előjáróiknak, és világosan tárják fel előttük a rájuk bízott nyáj szükségleteit, mindig készen arra, hogy alávéssék magukat azok döntésének, akik az Egyház kormányzásában vezető tiszteletet töltenek be.

Ezzel a felelősségtől áthatott és önkéntes engedelmességgel a papok Krisztushoz válnak hasonlóvá, és bennük is ugyanaz az érzület lesz meg, amely Krisztus Jézusban volt, aki „kiüresítette magát, szolgai alakot véve fel, és ... engedelmes lett mindhalálig.” (Fil 2, 7-9) Ezzel az engedelmisséggel Krisztus legyőzte és jóvátette Ádám engedetlenségét, amint az apostol írja: „Amint egynek engedetlensége miatt bűnösökké váltak sokan, úgy sokan megigazulnak egynek engedelmissége miatt.” (Róm 5, 19)

16. A mennyek országáért vállalt és egész életre szóló teljes *önmegegyezés* az Úr Jézus ajánlotta,³³ és a századok folyamán, így napjainkban is, sok keresztény készségesen vállalta és becsülettel teljesítette. Az egyház ezt mindig nagyra becsülte, különösen a papi élet szempontjából. Hiszen ez a jele és egyúttal ösztönzője a lelkipásztori szeretetnek és a lelki termékenység fontos forrása.³⁴)

Igaz ugyan, hogy maga a papság nem kívánja meg természeténél fogva a nőtlenséget, mint az ősegyház gyakorlata³⁵) és a keleti egyházak hagyománya mutatja. A keleti egyházakban azok mellett, akik az összes püspökökkel együtt a kegyelem ajándékából önként vállalják a celibátust, vannak nagyon értékes házasságban élő papok is. Amikor tehát a Szent Zsinat rámutat a celibátus értékére, semmiképpen sem kívánja megváltoztatni a keleti egyházakban törvényesen érvényben lévő ettől eltérő gyakorlatot. Inkább nagy szeretettel buzdítja azokat a papokat, akik mint házasságban élő emberek vették fel a papi rendet, hogy tartsanak ki szent hivatásukban és igyekezzenek továbbra is életüket teljes odaadással a rájuk bízott nyáj szolgálatára szentelni.³⁶)

A *celibátus* sok szempontból összhangban áll a papi hivatással. A pap küldetése ugyanis teljes egészében annak az „új embernek” szolgálatára irányul, akit Krisztus, a halál legyőzője, a Lélek által hoz létre a földön, és aki „nem vérből, sem a test ösztönéből, sem

a férfi akaratából, hanem Istenből" (Ján 1, 13) származik. A mennyek országáért megőrzött szüzesség vagy celibátus által³⁷⁾ a pap új és magasztos jogcímen van Krisztusnak szentelve, könnyebben ragaszkodik Hozzá osztatlan szívvel,³⁸⁾ szabadabban áldozhatja magát Benne és Átala Isten és az embertársak szolgálatára, akadálytalanul dolgozhat Isten országáért és isteni újjászületés művéért. Így alkalmassabbá válik arra, hogy Krisztusban sokaknak lelki atyja legyen. Ezáltal az emberek előtt is kinyilvánítja, hogy osztatlanul a rábízott feladatnak akarja szentelni magát, vagyis hogy a híveket egy férfinak jegyezze el és tiszta szűzként vezesse Krisztushoz.³⁹⁾ Így rámutat arra az Isten rendelte, és majd a jövőben teljesen kinyilvánuló titokzatos menyegzőre, amelyben az Egyház egyetlen Vőlegénye Krisztus.⁴⁰⁾ Ezenfelül a nőtlen pap élő jele annak az eljövendő, de a hit és szeretet által már köztünk lévő világnak, amelyben a feltámadás fiai nem nősülnek és nem mennek férjhez.⁴¹⁾

Ezeknek a Krisztus titkában és küldetésében gyökerező motívumoknak alapján a celibátust eleinte csak ajánlották a papoknak, később azonban a latin egyházban minden szentelendő számára törvényben írták elő. Az erre vonatkozó törvényes rendelkezéseket az áldozópapokat illetően ez a Szent Zsinat is helybenhagyja és megerősíti. A Lélek által bízik abban, hogy a celibátusnak az újszövetségi papság számára oly megfelelő ajándékát bőven megadja majd az Atya, ha azok, akik az egyházi rend szentségének felvételével Krisztus papságának részesei, és velük az egész Egyház, alázatosan és buzgón imádkoznak érte. A zsinat arra is buzdítja az összes papokat, akik Isten kegyelmében bízva Krisztus példájára szabadon magukra vállalták a szent celibátust, hogy nagylelkűen és teljes odaadással ragaszkodjanak hozzá, tartsanak ki ebben az állapotban, érezzék át ennek az ajándéknak értékét, amelyet az Atyától kaptak és amelyről az Úr Jézus oly nagy megbecsüléssel szól,⁴²⁾ tartsák szemük előtt azokat a nagy titkokat, amelyek a celibátusban kifejezésre jutnak és beteljesednek. Minél inkább lehetetlennek tartja a mai világban sok ember a teljes önmegtartóztatást, annál alázatosabban és állhatatosabban imádkozzanak a papok az Egyházzal együtt és hűség kegyelméért, amelyet sohasem tagad meg az Isten azoktól, akik kérik. Együttal használják fel a mindenkinek rendelkezésére álló természetfölötti s természetes eszközöket. Főképp ne hagyják el azoknak az aszketikus szabályoknak követését, amelyek az Egyház tapasztalata szerint beváltak és a mai világban is szükségesek. Arra kéri tehát a Szent Zsinat nemcsak a papokat, hanem az összes híveket is, hogy a papi celibátus értékes ajándékát tartsák szívügyüknek, és valamennyien kérjék Istent, hogy ezt az ajándékát mindig bőven adja meg Egyháznak.

17. Az egymásközi és a többi embertársaikkal való szívélyes és testvéri kapcsolat révén a papok megtanulják tisztelni az emberi értékeket és megbecsülni a *teremtett javakat*, mint Isten adományait. De ha a világban élnek is, mégse felejtsek el soha, hogy az Isteni Mester szavai szerint ők nem e világból valók.⁴³⁾ Úgy használják tehát a világ dolgait, mintha nem használnák,⁴⁴⁾ és akkor eljutnak arra a szabadságra, amely megszabadítja őket minden rendetlen gondtól, és fogékonyvá teszi őket arra, hogy Isten szavát a mindennapi életben is meghallják. Ebből a szabadságból és fogékonyságból fakad aztán az a lelki érzék (*discretio spiritualis*), amelynek segítségével meg tudják találni a világhoz és a földi javakhoz való helyes viszonyt. Ennek a helyes viszonynak a kialakítása rendkívül fontos a pap számára, hiszen az Egyháznak küldetését ebben a világban kell teljesítenie és a teremtett javak az emberi személy kibontakozásához mindenképpen szükségesek. Legyenek tehát hálások mindazért, amit nekik a mennyei Atya az élet helyes kialakításának céljára ad. Viszont jól vizsgáljanak meg a hit fényében mindent, amivel csak dolguk akad, hogy a földi javakat Isten akaratának megfelelően tudják használni és elutasítsanak mindent, ami hivatásbeli munkájukat akadályozza.

A papok „része és öröksége” (4 Móz. 18, 20) az Ūr, tehát a földi javakat csak olyan célokra használhatják, amelyek összhangban vannak Krisztus Urunk tanításával és az Egyház útmutatásával.

A szoros értelemben veit *egyházi javakat* a papok, ha lehet világi szakértők bevonásával, természetszerűleg az egyházi törvények előírásai szerint kezeljék, és mindig olyan célok szolgálatába állítsák, amelyek erkölcsileg megokolttá teszik az Egyháznak földi javak birtoklását; ilyenek: az istentisztelet végzése, a klérus tisztaságának biztosítása, az apostolság vagy a felebaráti szeretet szolgálatában álló, különösen a szegények támogatására irányuló feladatok.⁴⁵⁾

Amit viszont a papok, éppúgy mint a püspökök, valamely egyházi tisztség betöltése során személyesen szereznek, azt — a helyi jogszabályok tiszteletben tartása mellett⁴⁶⁾ — fordítsák elsősorban önmaguk tisztaság eltartására, és állásukkal járó kötelességeik teljesítésére; ami pedig fennmarad, adják egyházi vagy karitatív célokra. Ne tekintsek tehát egyházi hivatalukat nyereszkeredés forrásának, és az abból eredő jövedelmeket ne a családi vagyoni gyarapítására fordítsák.⁴⁷⁾ Ne ragaszkodjon a szívük a gazdagsághoz,⁴⁸⁾ kerüljenek el minden kapzsiságot és gondosan tartsák magukat távol az üzérkedés minden formájától.

Inkább arra hívjuk fel őket, hogy vállalják az *önkéntes szegénységet*, és ezzel méginkább hasonlóvá legyenek Krisztushoz, és készebbek szent szolgálatuk gyakorlására. Ő, aki gazdag, érettünk sze-

génnyé lett, hogy szegénysége által meggazdagodjunk.⁴⁹⁾ Az apostolok példájukkal bizonyították, hogy Isten ajándékát ingyen kell tovább adni,⁵⁰⁾ és tudtak bővelkedni is, nélkülözni is.⁵¹⁾ Nagyban elősegíti a lelkipásztori munka eredményességét egy bizonyos mértékű *közös vagyonhasználat*, az ősegyház történetében nagy dicsérettel említett *vagyonközösség* mintájára.⁵²⁾ Az ilyen életforma révén a papok dicséretes módon át tudják vinni a gyakorlatba a szegénységnek Krisztus által ajánlott szellemét.

Az Úr Lelke felkente Üdvözítőnket és elküldte, hogy a szegényeknek hirdesse az evangéliumot.⁵³⁾ Ettől a Lélektől vezérelve, az áldozópapok éppúgy mint a püspökök is, kerüljenek el mindent, ami a szegényeket bármiképpen elidegenítené. Inkább mint Krisztus többi tanítványai, törekedjenek elhagyni mindent, ami fényűzés vagy hivalkodás jele lenne. Lakásukat úgy rendezzék be, hogy oda bárki bemehessen és senki, még az alacsonyabb sorsú ember se érezze magát feszélyezve benne.

3) A papi élet lelki és anyagi erőforrásai

18. Hogy Krisztussal való benső kapcsolatukat az élet minden körülményei között megőrizhessék, a papoknak — hivatásbeli munkájuk lelkiismeretes végzésén kívül — rendelkezésére állnak mindazok az általános és különleges, hagyományos vagy újabb lelki eszközök, amelyeket a Szentlélek nem szűnik meg életre hívni Isten népe körében. Ezeknek az eszközöknek használatát az Egyház ajánlani szokta tagjainak lelki előhaladására, sőt némely esetben elő is írja.⁵⁴⁾

Az összes lelki segítőeszközök közül azok a legkiválóbbak, amelyek révén a hívek a *Szentírás és az Eucharisztia kettős asztaláról* az Isteni Igével táplálkoznak.⁵⁵⁾ Nyilvánvaló, hogy a pap sajátos lelkiélete szempontjából mindkettő rendszeres használatának rendkívül nagy a jelentősége.

A papok, a szentségi kegyelem közvetítői, bensőségesen egyesülnek Krisztussal, Megváltónkkal és jó Pásztorunkkal, amikor maguk is méltóan a szentségekhez járulnak, különösen a gyakran végzett szentségi gyónásban. A *gyónás*, amelyet a mindennapos lelkiismeret-vizsgálat előkészít, nagyban elősegíti a léleknek az irgalmasság Atyja felé fordulását, amire annyira szükség van.

A *lelkiolvasás* táplálja a hitet. A hit fényében a papok képesek felismerni az élet különböző fordulatai között Isten akaratának jeleit és kegyelmének indításait, és így a Szentlélekben vállalt küldetésük iránt mind fogékonyabbá válnak. Ennek a készséges fogékony-

ságnak csodálatos példaképét találják meg a *Boldogságos Szűzben*, aki a Szentlélek vezetése alatt egészen az emberi megváltás titká-
nak szentelte magát.⁵⁶⁾ Őt, az örök Főpap Anyját, az apostolok ki-
rálynőjét és papi szolgálatuk oltalmazóját, gyermeki bizalommal és
odaadással tisztelik és szeressék.

Papi hivatásuk hűséges teljesítését nagyban elősegíti, ha szívesen
mennek naponként beszélgetni az Úr Jézussal, mikor az *Oltárszent-
séget látogatják* és egyénileg is hódolnak előtte. Szívesen vegyenek
részét lelkigyakorlatokon, és értékeljék a lelkivezetést. Sokféle mó-
don, főleg a bevált elmélkedő imádságnak és a szabadon választott
változatos ima-formáknak segítségével, keressék és Istentől buzgón
kérjék papjaink az igazi imádás szellemét, hogy annak révén a rá-
juk bízott néppel együtt egygyéforrjanak Krisztussal, az Új Szövet-
ség közvetítőjével, és így mint Isten fogadott fiai kiálthassák: „Ab-
ba, Atyánk!” (Róm 8, 15)

19. A püspök a szentelés szertartásában arra figyelmezteti az
áldozópapokat, hogy „érettek legyenek a tudásban” és hogy „tani-
tásuk legyen Isten népének lelki orvossága”.⁵⁷⁾ Aki a szent dolgok
szolgája, annak *tudománya* is legyen szent: vagyis szent forrásból
eredjen és szent célra irányuljon. Ezt a tudást tehát elsősorban a
Szentírás olvasásából és átelméledéséből lehet meríteni,⁵⁸⁾ és gyü-
mölcsozően lehet gyarapítani a szentatyák és egyháztanítók, vala-
mint a hagyomány más emlékeinek tanulmányozásával. Emellett,
hogy a mai emberek által felvetett kérdésekre helyesen meg tudja-
nak felelni, a papoknak jól kell ismerniük az egyházi tanítóhivatal,
főképpen a zsinatok és római pápák, megnyilatkozásait, és keresse-
nek további eligazítást a legjobb és elismert teológiai írók művei-
ben.

Mivel pedig korunkban az emberi kultúra és a teológiai tudomá-
nyok is erős ütemben haladnak előre, arra buzdítják a papokat,
hogy az isteni és emberi dolgokra vonatkozó tudásukat kellőképpen
és rendszeresen fejlesszék, és így készüljenek fel a kortársaikkal
való eredményesebb párbeszédre. Hogy a papság minél könnyebben
továbbképezhesse magát és minél eredményesebben elsajátíthassa
a hit hirdetésének és az apostoli munkának módszereit, a legna-
gyobb gonddal kell számára a kellő segítséget megteremteni. Ide
tartozik pl. különböző tanfolyamok és kongresszusok szervezése,
az egyes országok körülményeinek megfelelő módon: lelkipásztori
tanulmányi központok létrehozása, könyvtárak felállítása, és az egy-
házi tanulmányok színvonalas irányítása hozzáértő szakemberek ál-
tal. Ezenkívül tanulmányozzák a püspökök, akár külön-külön, akár
többen összefogva azt a kérdést, hogyan lehetne legmegfelelőbb

megoldani, hogy összes papjaik meghatározott időközökben, de főleg néhány évvel a szentelés után, továbbképző tanfolyamokon vehessenek részt,⁵⁹⁾ ahol alkalmuk legyen egyrészt a lelkipásztori módszerek és a teológiai tudományok alaposabb megismerésére, másrészt lelkiéletük megerősítésére és paptestvéreikkel való apostoli tapasztalat kicserélésére.⁶⁰⁾ Ilyen és más alkalmas segítségadással támogassák különös gonddal az újonnan kinevezett plébánosokat, valamint azokat, akiket új lelkipásztori munkaterületre irányítanak, vagy idegen egyházmegyébe vagy országba küldenek.

Végül pedig legyen gondjuk a püspököknek arra, hogy néhány papjuk a teológiai tudományok mélyebb tanulmányozására szentelje magát. Ennek az a célja, hogy sohase hiányozzanak képzett tanárok a papnövendékek nevelésére; másrészt hogy a többi pap és a hívek is segítséget kapjanak tőlük a szükséges ismeretek megszerzésében, és a szent tudományok terén meglegyen az egészséges fejlődés, amelyre az Egyháznak mindenképp szüksége van.

20. A papok hivatásuk gyakorlásában egészen Isten szolgálatára szentelik magukat, megérdemlik tehát, hogy méltányos remunerációt kapjanak, hiszen „méltó a munkás a bérére” (Lk 10, 7)⁶¹⁾ és „az Úr is úgy rendelte, hogy az evangélium hirdetői az evangéliumból éljenek.” (1 Kor 9, 14) Ezért ha a papok *méltányos anyagi ellátásáról* másképpen nem történik gondoskodás, maguk a hívek, akiknek javára a papok tevékenységüket kifejtik, tartoznak gondoskodni arról, hogy a tisztességes és méltó élethez szükséges anyagi eszközök rendelkezésükre álljanak. A püspökök kötelesek erre felhívni a hívek figyelmét, és akár egyenként a saját egyházmegyéjükre, akár inkább többen együttesen egy közös területre, léptessenek életbe bizonyos normákat, amelyek kellőképp biztosítják azoknak az embereknek tisztességes ellátását, akik Isten népe szolgálatára valamely hivatalt viselnek vagy viseltek. Figyelembevételre mind az egyes beosztások jellegét, mind a hely és kor követelményeit, az egyes papoknak járó remuneráció legyen elvileg egyforma mindazok számára, akik azonos helyzetben vannak. Legyen társadalmi állásuknak megfelelő, és tegye számukra lehetővé, hogy egyrészt tisztességesen fizethessék azokat, akik a papság szolgálatára állnak, másrészt, hogy valamilyest személyesen is támogathassák a nélkülözőket, hiszen a szegények szolgálatát az Egyház kezdettől fogva nagyra értékelte. A remuneráció legyen ezenfelül olyan mértékű, hogy a papoknak lehetővé tegye az őket megillető elégséges évenkénti szabadságot. A püspök kötelessége, hogy ennek lehetőségét biztosítsa is.

A díjazásnál elsősorban magát a betöltött hivatalt kell figyelembe venni. Az úgynevezett beneficium-rendszert tehát meg kell szün-

tetni, vagy legalábbis úgy kell átalakítani, hogy a beneficium-rész vagyis a javadalomból fakadó bevételekhez való jog csak másod-sorban jöjjön számításba, és jogilag az első helyet maga az egyházi hivatal foglalja el. Mostantól kezdve egyházi hivatalnak kell tekinteni minden, lelki cél szolgálatára adott állandó jellegű megbízatást.

21. Lebegjen mindig szemünk előtt a jeruzsálemi ősegyház híveinek példája, akiknek „mindenük közös volt” (Ap. Cs. 4, 32) és „ebből mindenkinek szükségéhez mértén adtak”. (Ap. Cs. 4, 35) Tehát nagyon is helyénvaló, hogy legalábbis azokon a területeken, ahol a papság eltartása teljesen vagy nagyrészt a hívek adományaitól függ, az e célra adott összegeket egy egyházmegyei intézmény gyűjtse össze. Ennek irányítása a püspökre tartozik, megbízott papok és ahol ez ajánlatosnak látszik, néhány gazdasági dolgokban jártas világi hívő segítségével. Kívánatos ezenkívül, hogy — amennyiben megvalósítható — létesítsenek az egyes egyházmegyékben vagy nagyobb területeken *közös vagyonalapot*: ez arra szolgáljon, hogy a püspökök eleget tehessenek az Egyháznak szolgálatot teljesítő személyek iránti kötelezettségeknek, támogathassák a különböző egyházmegyei célokat, továbbá, hogy a gazdagabb egyházmegyék a szegényebbek segítségére siethessenek, és így az ő bőségük ezek hiányát pótolja.⁶²) Ezt a közös vagyonalapot elsősorban szintén a hívek adományaiból létesítsék, de kiegészíthetik más, a jog által majd meghatározandó forrásokból származó jövedelmekkel is.

Azokban az országokban, ahol a papság szociális ellátása még nincs kellőképpen megszervezve, gondoskodjanak a püspökkari konferenciák arról, hogy az egyházi és állami törvények figyelembevételével, létesüljenek olyan biztosítóintézetek, amelyek a hierarchia felügyelete alatt, kielégítően gondoskodnak az egészségügyi megelőzésről és a betegellátásról, valamint a betegség, rokkantság vagy öregség következtében munkaképtelenné vált papok támogatásáról. Az ilyen intézetek lehetnek egyházmegyeiek, esetleg ezek társulása; lehetnek több egyházmegyét együttesen szolgáló intézmények, vagy egy egész országra kiterjedő hálózat. Az így felállított intézményeket a papoknak támogatniuk kell. Ebben vezesse őket egyrészt a paptestvéreikkel való szolidaritás szelleme — részvétet tanúsítva irántuk nyomorúságaikban⁶³ — másrészt vegyék figyelembe, hogy ha így nem kell aggódniuk a jövő miatt, maguk is lelkesebben, igazi evangéliumi szellemben gyakorolhatják a szegénységet és egészen a lelkek üdvösségének szolgálatára fordíthatják erejüket. Azok pedig, akiket illet, legyenek rajta, hogy a különböző népek hasonló biztosítóintézetei között kapcsolatok jöjjenek létre, és így azok biztosabb anyagi alaphoz jussanak és szélesebb körben terjedjenek el.

Befejező buzdítás

22. E Szent Zsinat, miközben jól látja a papi élet örömeit és értékeit, nem feledkezik meg a mai körülmények között a papokra nehezedő súlyos problémákról sem. Jól tudja azt is, mennyire átalakulóban vannak a gazdasági és társadalmi viszonyok, sőt az emberi erkölcsök is, és mennyire változik az emberek felfogásában az értékek rendje. Ennek következtében az Egyház papjai, sőt nem egyszer a hívek is, ebben a világban mintegy idegeneknek érzik magukat, és aggódó lélekkel keresik azt a nyelvet, azokat a módszereket, amelyeknek segítségével kapcsolatba kerülhetnek a világgal. A hit útjában tornyosuló akadályok, a végzett munka látszólagos sikertelensége és a gyakran fájdalmasan tapasztalt magányosság, — abba a veszélybe sodorhatja őket, hogy kedvüket és bátorságukat veszítik.

Pedig: ezt a világot is, amely ma az Egyház pásztorainak szeretetére és szolgálatára van bízva, Isten úgy szerette, hogy Egyszülött Fiát adta érte.¹⁾ A valóság az, hogy ez a mai világ, amelyet kétségtelenül sok bűn terhel, de amely nagy értékekkel is rendelkezik, ez szolgáltatta az Egyház élő köveit,²⁾ amelyek egybeépülnek a Lélekben Isten hajlékává.³⁾ És a Szentlélek, aki az Egyházat arra ösztönzi, hogy új utakat keressen a mai világ megközelítésére, a papi szolgálat korszerűsítésének megfelelő formáit is sugalmazza és előmozdítja.

Ne felejtsek el tehát a papok, hogy munkájuk végzésében soha sincsenek egyedül, hanem Isten mindenható ereje támogatja őket. A Krisztusban való hit legyen erejük, aki őket papságának részeseivé tette, és végezzék teljes bizalommal feladatukat annak tudatában, hogy hatalmas az Isten és gyarapítani tudja bennük a szeretetet.⁴⁾ Gondoljanak arra is, hogy paptestvéreik, sőt az egész világon élő hívek is az ő segítőtársaik. A papok ugyanis valamennyien közreműködnek Isten üdvözítő szándékának, vagyis Krisztus misztériumának, a kezdettől fogva Istenben elrejtett szent titoknak megvalósításában.⁵⁾ Ez az isteni terv csak lassanként, lépésről lépésre valósul meg, sokféle szolgálat együttes közreműködésével, amely építi Krisztus Testét, míg el nem jut életkorának teljességére. Mindez Krisztussal az Istenben van elrejtve,⁶⁾ ezért tulajdonképpen csak hittel fogható fel. Isten népének vezetői a hit útján kell hogy járjanak, a hívő Ábrahám nyomán, aki „hittel engedelmeskedett a hívásnak, hogy költözzék arra a vidékre, amelyet majd örökségül kell kapnia; kivándorolt anélkül, hogy tudta volna, hová megy.” (Zsid. 11, 18) Isten titkainak sáfárját joggal lehet ahhoz a magvető emberhez hasonlítani, akiről az Úr azt mondja: „Akár alszik, akár virraszt, s éjszaka

van vagy nappal, a mag csak kicsirázik és szárba szökken, maga sem tudja hogyan." (Mk 4, 27)

Egyébként, amikor az Úr Jézus azt mondta: „Bizzatok, én legyőztem a világot” (Jn 16, 33), ezzel a szóval nem ígért Egyházának teljes győzelmet itt a földön.

Örömmel tölti el mindenesetre a Szent Zsinatot, hogy a föld, amelyre az Evangélium magja hullott, sok helyen bő termést hoz az Úr Lelkének vezetésével, aki betölti a földkerekséget és aki sok pap és hívő szívében igazi missziós lelkületet fakasztott. Mindezért a Zsinat a világ minden papjának nagy szeretettel mond köszönetet.

„Neki pedig, aki a bennünk működő erővel mindent megtehet azon felül is, amit kérünk vagy megértünk: Neki legyen dicsőség az Egyházban és Krisztus Jézusban.” (Ef 3, 20-21)

(*Csizmazia Placid fordítása*)

J e g y z e t e k

A bevezetéshez

1) A II. Vat. Zsinat „Sacrosanctum Concilium” kezdetű konstitúciója a szent liturgiáról, 1963. dec. 4: AAS 56 (1964) 97 kk.; „Lumen Gentium” kezdetű dogmatikus konstitúciója, 1964. nov. 21: AAS 57 (1965) 5 kk.; „Christus Dominus” kezdetű dekrétuma a püspökök lelkipásztori feladatáról az Egyházban, 1965. okt. 28.; „Optatum totius” kezdetű dekrétuma a papnevelésről, 1965. okt. 28.

Az I. fejezethez

- 1) V. ö. Mt 3, 16 Lk 4, 18; Ap. Cs. 4, 27; 10, 38.
- 2) V. ö. 1 Pét. 2, 5. 9.
- 3) V. ö. 1 Pét. 3, 15.
- 4) V. ö. Jel. 19, 10; II. Vat. Zsinat „Lumen Gentium” kezdetű dogmatikus konstitúciója, 1964. nov. 21., 35. pont: AAS 57 (1965) 40-41. l.
- 5) Trentói Zsinat, XXIII. ülés, 1. fej. és 1. kánon: DENZ. 927 és 961 (1764 és 1771).
- 6) V. ö. Jn 20, 21; II. Vat. Zsinat „Lumen Gentium” kezdetű dogm. konstitúciója, 1964. nov. 21., 18. pont: AAS 57 (1965) 21-22. l.
- 7) II. Vat. Zsinat „Lumen Gentium”, 1964. nov. 21., 28. pont: AAS 57 (1965) 33-36. l.
- 8) u. o.
- 9) *Pontificale Romanum*, a papszentelés prefációja. Ezek a szavak már megtalálhatók a *Sacramentarium Veronesé*-ben (kiad. L. C. Mohlberg, Róma 1956, 122. l.), a *Missale Francorum*-ban (kiad. L. C. Mohlberg, Róma), a

Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae-ben (kiad. L. C. Mohlberg Róma, 1960, 25. l.), valamint a *Pontificale Romano-Germanicum*-ban (kiad. Vogel-Elze, Città del Vaticano, 1963, I. köt. 34. l.).

10) V. ö. II. Vat. Zsinat „Lumen Gentium” kezdetű dogm. konstitúciója, 1964. nov. 21., 10. pont: AAS 57 (1965) 14-15 l.

11) V. ö. Róm. 15, 16 (a görög szöveg szerint).

12) V. ö. 1 Kor. 11, 26.

13) SZENT ÁGOSTON, *De civitate Dei*, 10, 6; PL 41, 284.

14) V. ö. 1 Kor. 15, 24.

15) V. ö. Zsid. 5, 1.

16) V. ö. Zsid. 2, 17; 4, 15.

17) V. ö. 1 Kor. 9, 19-23 (Vulg.)

18) V. ö. Ap. Cs. 13, 2.

19) V. ö. VI. Pál pápa „Ecclesiam suam” kezdetű körlevelét, 1964. aug. 6.: AAS (1964) 627. és 638. l.

20) V. ö. Róm. 12. 2.

21) V. ö. Jn 10, 14-16.

22) V. ö. SZENT POLIKÁRP, *Ep. ad Philippienses*, VI. 1 (kiad. F. X. Funk, Patres Apostolici, I. köt. 303 l.).

A II. fejezethez

1) V. ö. 1 Pét. 1, 23; Ap. Cs. 6, 7; 12, 14. SZENT ÁGOSTON, In. Psalm. 44, 23: PL 36, 508.

2) V. ö. Mal. 2, 7; 1 Tim. 4, 11-23; 2 Tim. 4, 5; Tit. 1, 9.

3) V. ö. Mk 16, 16.

4) V. ö. 2 Kor. 11, 7. Minthogy a papok a püspökök segítőitársai, rájuk is érvényesek e tekintetben a püspökökről szóló határozatok: v. ö. *Statuta Ecclesiae Antiqua*, 3. fej. (kiad. Ch. Munier, Paris 1960, 79. l.); *Decretum Gratiani*, C. 6, D. 88 (kiad. Friedberg, I, 307); Trentói Zsinat, *Decr. de Reform.*, Sess. V, c. 2, n. 9; (*Conc. Oec. Decret.*, Herder, Róma 1963, 645. l.); Sess. XXIV. c. 4. (u. o. 739 l.); II. Vat. Zsinat „Lumen Gentium” kezdetű dogm. konstitúciója, 1964. nov. 21., 25. pont: AAS 57 (1965) 29-3., 1.

5) V. ö. *Constit. Apostolorum*, II, 26, 7 (kiad. F. X. Funk), *Didascalia et Constit. Apostolorum*, I, Paderborn 1905, 105. l.). Ugyanez a gondolat kifejezésre jut a papszentelés prefációjában, a *Sacramentarium Leonianum*-tól kezdve a többi sacramentáriumon át a *Pontificale Romanum*-ig; ugyanígy a *Liber Ordinum Liturgiae Mozarabicae* papszentelési prefációjában (kiad. M. Férotin, Paris 1904, 55. hasáb).

6) V. ö. Gal. 2, 5.

- 7) V. ö. 1 Pét. 2, 12.
- 8) V. ö. Az alexandriai jakobita egyház papszentelési szertartásait: H. Denzinger, *Ritus Orientalum*, II, Würzburg 1863, 14. l.
- 9) V. ö. Mt 28, 19; Mk 16, 16. TERTULLIANUS, *De baptismo*, 14, 2 (Corpus Christ. Ser. Latina, I, 289, l. 11-13); SZENT ATANÁZ, *Adv. Arianos*, 2, 42 (PG 26, 237); SZENT JEROMOS, In Mat., 28, 19 (PL 26, 218 BC); SZENT TAMÁS, *Expositio primae Decretalis*, § 1 (kiad. Marietti, *Opuscula Theologica*, Taurini-Romae, 1954, 1138).
- 10) II. Vat. Zsinat „Sacrosanctum Concilium” kezdetű konstitúciója a szent liturgiáról, 1963. dec. 4; 35, 2: AAS (1964) 109. l.
- 11) U. o. 33. 35. 48. és 52. pont (108-9, 113, 114 l.)
- 12) U. o. 7. pont (100-1. l.); XII. Pius pápa „Mystici Corporis” kezdetű körlevele, 1943. jun. 29: AAS (1943) 230. l.
- 13) II. Vat. Zsinat „Lumen Gentium” kezdetű dogm. konstitúciója, 1964. nov. 21., 28. pont: AAS 57 (1965) 33-36. l.
- 14) SZENT IGNÁC vértanú, *Smyrn.*, 8, 1-2 (kiad. F. X. Funk, 282. l. 6-15); *Constitutiones Apostolorum*, VIII, 12, 3 (kiad. F. X. Funk, 496. l.); VIII, 29, 2 (532. l.).
- 15) V. ö. SZENT TAMÁS, *Summa Theol.* III, q. 73, a. 3 c; III, q. 65, a. 3.
- 16) V. ö. SZENT TAMÁS, *Summa Theol.* III, q. 65, a. 3, ad 1; q. 79. a. 1 c, és ad 1.
- 17) Ef. 5, 19-20.
- 18) V. ö. SZENT JEROMOS, 114. levél, 2 (PL 22, 934); II. Vat. Zsinat „Sacrosanctum Concilium” kezdetű konstitúciója a szent liturgiáról, 1963. dec. 4; 122-127. p.: AAS 56 (1964) 130-132. l.
- 19) VI. Pál pápa „Mysterium fidei” kezdetű körlevele, 1965. szept. 3: AAS 57 (1965) 771. l.
- 20) II. Vat. Zsinat „Lumen Gentium” kezdetű dogm. konstitúciója, 1964. nov. 21., 28. pont: AAS 57 (1965) 33-36. l.
- 21) V. ö. 2 Kor. 10, 8; 13, 10.
- 22) V. ö. Gal. 1, 10.
- 23) V. ö. 1 Kor. 4, 14.
- 24) V. ö. *Didascalia*, II, 34, 3; II, 46, 6; II, 47, 1; *Constit. Apostolorum*, II, 47, 1 (kiad. F. X. Funk, *Didascalia et Constitutiones*, I, 116. 142. és 143. l.).
- 25) V. ö. Gal. 4, 3; 5, 1 és 13.
- 26) SZENT JEROMOS, 58. lev. 7: (PL 22, 584).
- 27) V. ö. 1 Pét. 4, 10 kk.
- 28) V. ö. Mt 25, 34-45.
- 29) V. ö. Lk 4, 18.

30) Más csoportokat is fel lehetne sorolni, mint pl. vándormunkások, nomádok stb. Ezekről szó van a zsinat „Christus Dominus” kezdetű, a püspökök lelkipásztori feladatáról szóló dekrétumban (1965. okt. 28.).

31) V. ö. *Didascalia*, II, 59, 1-3 (kiad. F. X. Funk, I, 170. l.); VI. Pál pápa allokúciója az olasz papság Orvietóban tartott XIII. lelkipásztori konferenciájának résztvevőihez, 1963. szept. 6: AAS 55 (1963) 750 kk.

32) II. Vat. Zsinat „Lumen Gentium” kezdetű dogm. konstitúciója, 1964. nov. 21., 28. pont: AAS 57 (1965) 35. l.

33. V. ö. *Constitutio Ecclesiastica Apostolorum*, XVIII: (kiad. Th. Schermann, *Die allgemeine Kirchenordnung*, I, Paderborn 1914, 26. l.; A HARNACK, T. u. U., II, 4, 13. l. 18-19); PSEUDO-HIERONYMUS, *De septem Ordinibus Ecclesiae* (kiad. A. W. Kalf, Würzburg 1937, 45. l.); SZEVILLAI SZENT IZIDOR, *De Ecclesiasticis Officiis*, c. VII; (PL 83, 787)

34) V. ö. *Didascalia*, II, 28, 4 (kiad. F. X. Funk, 108. l.) *Constitutiones Apostolorum*, II, 28, 4; 3 (u.o. 109. és 117. l.).

35) *Constit. Apostolorum*, VIII, 16, 4 (kiad. F. X. Funk, I, 522. l. 13.); v. ö. *Epitome Constit. Apost.*, VI (u.o. II, 80 l. 3-4); *Testamentum Domini* (ford. I. E. Rahman, Mainz 1899, 69. l.); *Trad. Apost.*, (kiad. B. Bote, *La Tradition Apostolique*, Münster i.W. 1963, 20. l.)

36) 4 Móz 11, 16-25.

37) *Pontificale Romanum*, a papszentelés prefációja. E szavak már megvannak a *Sacr. Leonianum*-ban, *Gelasianum*-ban és *Gregorianum*-ban is. Hasonló szövegek találhatóak a keleti liturgiákban is, pl. *Trad. Apostolorum* (kiad. B. Botte, *La Tradition Apostolique de S. Hippolyte. Essai de reconstruction*, Münster i.W. 1963, 20. l.); *Constit. Apost.* VIII, 16, 4 (kiad. F. X. Funk, I, 522. l. 16-17); *Epitome Constit. Apost.* 6 (u.o. II, 20 l. 5-7); *Testamentum Domini* (ford. I. E. Rahman, Mainz 1899, 69. l.); *Euchologium Serapionis XXVII*, (kiad. F. X. Funk, *Didascalia et Constitutiones*, II, 190. l. 1-7); papszentelési szertartás a maronita rítusban (ford. H. Denzinger, *Ritus Orientalium*, II, Würzburg 1863, 161. l.). Az atyák közül idézhetjük: THEODORUS MOPSUESTENUS, *In 1 Tim.* 3, 8 (kiad. Swete, II, 119-121. l.); THEODORETUS, *Quaest. in Numeros XVIII* (PG 80, 372 b).

38) II. Vat. Zsinat „Lumen Gentium” kezdetű dogm. konstitúciója, 1964. nov. 21., 28. pont: AAS 57 (1965) 35. l.

39) XXIII János pápa „Sacerdotii Nostri primordia” kezdetű körlevele, 1959. aug. 1: AAS 51 (1959) 576. l.; X. Szent Pius pápa „Haerent animo” kezdetű buzdító szózata a papsághoz, 1908. aug. 4: S. Pii X Acta, IV (1908) 237 kk.

40) II. Vat. Zsinat „Christus Dominus” kezdetű dekrétuma a püspökök lelkipásztori feladatáról az Egyházban, 1965. okt. 28., 15. és 16. pont.

41) A jelenlegi jogban is megvan már a székesegyházi káptalan (*Capitulum Cathedrale*), mint a püspök „szenátusa és tanácsadó testülete” (CIC 391. kánon), vagy ennek hiányában az egyházmegyei konzultorok (tanácsosok) csoportja (v. ö. CIC 423-428. kán.). Kívánatos azonban ezen intézményeknek olyan átalakítása, hogy a mai körülményeknek és szükségleteknek jobban megfeleljenek. Magától értetődő, hogy ez a papi tanács nem azonos a „Christus Dominus” dekrétum (a püspökök lelkipásztori feladatáról az Egyházban, 1965. okt. 28) 27. pontjában említett lelkipásztori tanács-csal, amelynek laikusok is tagjai, és amelynek feladata csupán a lelkipásztori problémák megvizsgálása. — A papokról, mint a püspökök tanácsadóiról szó van a következő ókeresztény iratokban: *Didascalía*, II, 28, 4 (kiad. F. X. Funk, I, 108. l.); *Constit. Apost.*, II, 28, 4 (kiad. F. X. Funk, I, 109. l.); SZENT IGNÁC vértanú, *Magn.*, 6, 1 (kiad. F. X. Funk, 234. l.); *Trall.*, 3, 1 (u.o. 244. l. 10-12); ORIGENES, *Adv. Celsum*, 3, 30 (PG 11, 957 d-960 a).

42) SZENT IGNÁC vértanú, *Magn.*, 6, 1: (kiad. F. X. Funk, 234. l. 10-13); *Trall.*, 3, 1 (u.o. 244. l. 10-12.); SZENT JEROMOS, *In Isaiam*, II, 3 (PL 11, 61 A).

43) VI. Pál pápa allokúciója, 1965. márc. 1: AAS 57 (1965) 236. l.

44) V. ö. *Constit. Apost.* VIII, 47, 39 (kiad. F. X. Funk, 577. l.)

45) V. ö. 3 Jn 8.

46) V. ö. Jn 17, 23.

47) V. ö. Zsid. 13, 1-2.

48) V. ö. Zsid. 13, 16.

49) V. ö. Mt 5, 10.

50) V. ö. 1 Tessz. 2, 12; Kol. 1, 13.

51) V. ö. Mt 23, 8. — VI. Pál pápa „*Ecclesiam suam*” kezdetű körlevele, 1964. aug. 6: AAS 58 (1964) 647. l.

52) V. ö. Ef. 4, 7. és 16. *Constit. Apost.* VIII, 1. 20 (kiad. F. X. Funk, I, 467).

53) Fil. 2, 21.

54) 1 Jn 4, 1.

55) II. Vat. Zsinat „*Lumen Gentium*” kezdetű dogm. konstitúciója, 1964. nov. 21, 37. pont: AAS 57 (1965) 42-43. l.

56) V. ö. Ef. 4, 14.

57) II. Vat. Zsinat „*Unitatis redintegratio*” kezdetű dekrétuma az ökumenizmusról, 1964. nov. 21: AAS 57 (1965) 90 kk.

58) II. Vat. Zsinat „*Lumen Gentium*” 37. pont: AAS 57 (1965) 42-43. l.

59) V. ö. Zsid. 7, 3.

60) Lk 10, 1.

61) 1 Pét. 2, 25.

62) Ap. Cs. 20, 28.

63) V. ö. Mt 9, 36.

64) *Pontificale Romanum*: a papszentelés szertartása.

65) II. Vat. Zsinat „Optatum totius” kezdetű dekrétuma a papnevelésről, 1965. okt. 28., 2. pont.

66) VI. Pál pápa allokúciója, 1965. máj. 5: L'Osservatore Romano, 1965. V. 6., 1. l.

67) II. Vat. Zsinat „Optatum totius” kezdetű dekrétuma a papnevelésről, 2. pont.

68) Ezt tanítják a szentatyák, amikor Krisztusnak Péterhez intézett szavait magyarázzák: „Szeretsz engem?.. Legeltesd juhaimat” (Jn 21, 17) pl. ARANYSZÁJÚ SZENT JÁNOS, *De sacerdotio*, II, 1-2 (PG 47-48, 633); NAGY SZENT GERGELY, *Regulae Past. Liber*, I, 5 (PL 77, 19 a).

A III. fejezetlez

1) V. ö. 2 Kor. 12, 9

2) XI. Pius pápa „Ad catholici sacerdotii” kezdetű körlevele, 1935. dec. 20: AAS 28 (1936) 10. l.

3) Jn 10, 36.

4) V. ö. Lk 24, 26.

5) V. ö. Ef. 4, 13.

6) V. ö. 2 Kor. 3, 8-9.

7) V. ö. többek között: X. Szent Pius pápa „Haerent animo” kezdetű buzdító szózata a papsághoz, 1908. aug. 4: S. Pii Acta, IV (1908) 237 kk.; XI. Pius pápa „Ad catholici sacerdotii” kezdetű körlevele, 1935. dec. 20: AAS 28 (1936) 5 kk.; XII. Pius pápa „Menti Nostrae” kezdetű buzdító szózata, 1950. szept. 23: AAS 42 (1950) 657 kk.; XXIII. János pápa „Sacerdotii Nostri primordia” kezdetű körlevele, 1959. aug. 1: AAS 51 (1959) 545 kk.

8) SZENT TAMÁS, *Summa Theol.*, II-II, q. 188, a. 7.

9) Zsid. 3, 9-10.

10) V. ö. Ap. Cs. 16, 14.

11) V. ö. 2 Kor. 4, 7.

12) V. ö. Ef. 3, 9.

13) V. ö. *Pontificale Romanum*: a papszentelés szertartása.

14) V. ö. *Missale Romanum*: Pünkösöd ut. 9. vasárnap, oratio super oblata.

15) VI. Pál pápa „Mysterium fidei” kezdetű körlevele, 1965. szept. 3: AAS 57 (1965) 761-762. l. II. Vat. Zsinat „Sacrosanctum Concilium” kezdetű konstitúciója a szent liturgiáról, 1963. dec. 4., 26. és 27. pont: AAS 56 (1964) 107. l.

16) V. ö. Jn 10, 11.

17) V. ö. 2 Kor. 1, 7.

18) V. ö. 2 Kor. 1, 4.

- 19) V. ö. 1 Kor. 10, 33.
- 20) Jn 3, 8.
- 21) V. ö. Jn 4, 34.
- 22) V. ö. 1 Jn 3, 16.
- 23) SZENT ÁGOSTON, *Tract. in Io.*, 123, 5: PL 35, 1967.
- 24) Róm. 12, 2.
- 25) V. ö. Gal. 2, 2.
- 26) V. ö. 2 Kor. 7, 4.
- 27) V. ö. Jn 4, 34; 5, 30; 6, 38.
- 28) V. ö. Ap. Cs. 13, 2.
- 29) Ef. 5, 10.
- 30) V. ö. Ap. Cs. 20, 22.
- 31) V. ö. 2 Kor. 12, 15.
- 32) V. ö. Ef. 4, 11-16.
- 33) V. ö. Mt 19, 12.
- 34) II. Vat. Zsinat „Lumen Gentium” kezdetű dogm. konstitúciója, 1964. nov. 21., 42. pont: AAS 57 (1965) 47-49. l.
- 35) V. ö. 1 Tim. 3, 2-5; Tit. 1, 6.
- 36) XI. Pius pápa „Ad catholici sacerdotii” kezdetű körlevele, 1935. dec. 20: AAS 28 (1936) 28. l.
- 37) V. ö. Mt 19, 12.
- 38) V. ö. 1 Kor. 7, 32-34.
- 39) V. ö. 2 Kor. 11, 2.
- 40) II. Vat. Zsinat „Lumen Gentium” kezdetű dogmatikus konstitúciója, 1964. nov. 21., 42. és 44. pont: AAS 57 (1965) 47-49. és 50-51. l.; „Perfectae caritatis” kezdetű dekrétuma a szerzetesi élet megújításáról, 1965. okt. 28., 12. pont.
- 41) V. ö. Lk 20, 35-36. — XI. Pius pápa „Ad cath. sacerdotii” kezdetű körlevele, 1935. dec. 20: AAS 28 (1936) 24-28. l.; XII. Pius pápa „Sacra Virginitas” kezdetű körlevele, 1954. márc. 25: AAS 46 (1954) 169-172. l.
- 42) V. ö. Mt 19, 11.
- 43) Jn 17, 14-16.
- 44) 1 Kor. 7, 31.
- 45) Antiochiai zsinat, 25. kánon: MANSI 2, 1328, *Decretum Gratiani*, c. 23, C. 12, q. 1 (kiad. Friedberg, I, 684-685).
- 46) Ez elsősorban a keleti egyházak jogszabályaira és szokásaira vonatkozik.

47) 829-es párizsi zsinat, 15. kánon: M. G. H., Sect. III, *Concilia*, II. köt. 6. rész 622; Trentói zsinat, XXV. ülés, *de reform.*, 1. fej.

48) Zs. 62, 11 (Vulg. 61).

49) 2 Kor. 8, 9.

50) V. ö. Ap. Cs. 8, 18-25.

51) Fil. 4, 12.

52) Ap. Cs. 2, 42-47.

53) V. ö. Lk 4, 18.

54) CIC 125. és köv. kánonok.

55) II. Vat. Zsinat „*Perfectae caritatis*” kezdetű dekrétuma a szerzetesi élet megújításáról, 1965. okt. 28., 6. pont; „*Dei verbum*” kezdetű dogm. konstitúciója az isteni kinyilatkoztatásról, 1965. nov. 18., 21. pont.

56) II. Vat. Zsinat „*Lumen Gentium*” kezdetű dogm. konstitúciója, 1964. nov. 21., 65. pont: AAS 57 (1965) 64-65. l.

57) *Pontificale Romanum*: a papszentelés szertartása.

58) II. Vat. Zsinat „*Dei Verbum*” kezdetű dogm. konstitúciója az isteni kinyilatkoztatásról, 1965. nov. 18., 25. pont.

59) Ez a tanfolyam nem azonos az „*Optatum totius*” kezdetű dekrétum (a papnevelésről, 1965. okt. 28.) 22. pontjában említett pasztorális kurzussal, amelyet mindjárt a szentelés után kell elvégezni.

60) II. Vat. Zsinat „*Christus Dominus*” kezdetű dekrétuma a püspökök lelkipásztori feladatáról az Egyházban, 1965. okt. 28., 16. pont.

61) V. ö. Mt 10, 10; 1 Kor. 9, 7; 1 Tim. 5, 18.

62) V. ö. 2 Kor. 8, 14.

63) V. ö. Fil. 4, 14.

A befejező buzdításhoz

1) Jn 3, 16.

2) V. ö. 1 Pét. 2, 5.

3) Ef. 2, 22.

4) *Pontificale Romanum*: a papszentelés szertartása.

5) Ef. 3, 9.

6) Kol. 3, 3.

A SZERZETESI DEKRÉTUM

Keletkezése

Küzdelmes munka előzte meg ennek a dekrétumnak megjelenését. Keletkezésének útja négy szakaszra osztható. A legelső tervezet a zsinat megnyitására készült el. A 100 oldalas munka címe: „A tökéletességre való törekvés állapotáról szóló alkotmány tervezete”. Nagy terjedelme miatt kevésbé volt alkalmas zsinati tárgyalásra. Még 1962 novemberében a zsinat elnöki bizottsága a tervezet tetemes megrövidítését és az általános elvek 4 pontra való összevonását kérte. 1963 áprilisában mutatták be a még mindig 35 oldalas, új tervezetet a következő címmel: „A tökéletesség megszerzésének módosítatai”. Ez kevésbé volt jogi fogalmazású és élesebben világította meg a rendi élet megújításának útjait. A zsinat II. sессioja azonban ezt is elvetette. A jó cél érdekében még több rövidítést látott szükségesnek. Így jött létre 1964 áprilisában a „Szerzetesekre vonatkozó javaslatok tervezete”, — ez viszont inkább csak váznak tűnt föl és nem életképes műnek. A zsinati atyák kedvezőtlen véleménye következtében egy bővített és módosított tervezet került a zsinat III. sессioja elé. Ugyanazon év novemberében a kétharmad többségű szavazás eredményeként a tervezet utolsó része (a hét utolsó pont) nyert jóváhagyást; ez alkotja a dekrétum 18-24 szakaszát. A tervezet többi pontját lényegesen módosítani kellett. Így aztán a szerzetesi lelki élet, az evangéliumi tanácsok, a közös élet fontossága mellett külön hangsúlyozást nyert a szemlélődő élet, a segítő testvérek lelki élete és az institutum saeculare intézménye. Végeredményként a tervezetet 2126 szavazattal fogadták el a zsinati atyák és csak 13 szavazat volt ellene.

A dekrétum címe

A két korábbi tervezet általános jellegű címével szemben a dekrétum címe pontosan körülhatárolt célkitűzést jelez és az Istennek szentelt közös élet korszerű megújításáról szól. Érzékelteti, hogy a legfontosabb föladat a megújulás és a jelen idők kívánalmaihoz való alkalmazkodást írja elő. Korunk társadalmának gondolkodásmódja

jelentős változásokon megy át, ezért a megújulás és alkalmazkodás igénye is sürgetőbben jelentkezik napjainkban, mint jelentkezett más időkben. Így a szerzetesi élet is kell hogy magán viselje egy új szellem jegyeit és megfiatalodott külsőben lépjen a világ elé.

„Istennek szentelt közös élet” — mondja a cím és mint ilyen egyetemesebb jellegű, mint a régebbi fogalmazás: „A tökéletességre való törekvés állapotai”. A fogadalmas életnek a kolostorin kívül van még más formája is és ezért a dekrétum külön fejezetet (11.) szentel az institutum saeculare intézményének.

A dekrétum kezdőszavainak jellege

A pápai vagy zsinati okiratok — a tartalmukat leginkább kifejező — két szóval kezdődnek. A szerzetesi életre vonatkozó zsinati határozat kezdőszavai szerencsésen érzékeltetik az evangéliumi tanácsok szellemét: a tökéletes szeretetet (*caritas perfecta*).

Az utolsó, elfogadott tervezetben szerepel a két kezdő szó s benne a régebbi „szentség” szót a „szeretet” kifejezése (*caritas*) váltotta föl. Közvetlenül a kihirdetés előtt végrehajtott simítás rendkívül célszerűen hangsúlyozta a rendi élet eszményi szépségét. Igaz, minden keresztény élet a teljesértékű istenszeretetre hivatott, de ez a célra-törekvés különleges módon csak az evangéliumi tanácsok követésével bontakozik ki. „Istenszeretet a legmagasabb fokon” — mondja a „*Lumen gentium*” kezdetű zsinati konstitúció (44. pont). Ennek gyakorlati tanítását nyújtja tartalmilag a „*Perfectae caritatis*” határozat. Ez a „tökéletes szeretet” a maga alapvetően kettős irányulásában Istent és a felebarátot tartja szem előtt.

Ami pedig a dekrétum címében említett korszerű alkalmazkodást illeti, a zsinati határozat kiemeli, hogy „az evangéliumi tanácsok által Istennek elkötelezett élet nagy értéke és fontos szerepe kell, hogy a mai körülmények között is az Egyház nagyobb javát szolgálja” (1. pont). Erre pedig csak az a szeretet képes, amely „mindenkinek mindenévé tud lenni” (2 Kor 9, 22).

A dekrétum tárgya

A dekrétum a szerzetesi életről Szentírásan alapuló, szolid tanítást ad. A határozat szövege nem áll fegyelmi szabályok vagy jogi kánonok felsorolásából; a fogadalmas élet lényegbevágó elveit rögzíti le a megújítás és korszerűsítés szándékával. Gyors és fölszines átolvasása nem kelti a nagy mű benyomását; a részletek figyelmes tanulmányozása azonban tömör mondanivalójának gazdagságát sejteti. Nem új kodex-alkotás a célja, sem közvetlenül kivitelezhető intézke-

dések összegezése. Ez nem is lett volna kívánatos az intézmények különfélesége miatt sem, amelyek a Szentlélek segítségével önállóan kell, hogy keressék a megújulás és alkalmazkodás járható útjait.

A dekrétum szelleme

A határozat mindenekelőtt az Egyház szellemét tükrözi, amely a zsinati tárgyalások légkörét mindenkor jellemezte, hasonlóan a „*Lumen gentium*” konstitúcióhoz, amely a szerzetes élet jelentőségét és szerepét újból meghatározta. Az Egyház „*nagyobb java*” kifejezés nagyon hasonlít az ismert elvhez: „Isten nagyobb dicsőségére”; ez a „nagyobb dicsőség” itt még szemléletesebben — az Egyház nagyobb javával vehető egynek és ilyen értelemben a szerzetesélet valódi céljának tekintendő.

Az evangéliumi tanácsok követői az Egyházat gazdagítják: „A szerzetet által, amelyet a Szentlélek áraszt szívükbe” (Róm 5, 5), mindinkább Krisztusnak és az Ő testének, vagyis az Egyháznak élnek (Kol 1, 24). Minél bensőbben egyesülnek Krisztussal egész életükre szóló önátadásuk által, annál túlradóbb lesz az Egyház élete és annál gyümölcsözőbb apostoli tevékenysége is” (1.pont). Mert az Istennek szentelt élet alapjában véve az Egyház életében való részesedés.

A szövegben vissza-visszatér az „Egyház java, haszna” kifejezés, s amikor az Egyház életében való részesedést ajánlja minden vonatkozásban, az egyén legfőbb lelki javának munkálását is sürgeti. A közös életforma követésére utal az Apostolok Cselekedeteinek szavaival: „Az ősegyház példája nyomán (Ap Cs 4, 32) folytatott közös élet, amelyben a hívők sokasága egy szív és egy lélek volt... álljon fenn továbbra is az ima és az egységes szellem közösségében (Ap Cs 2, 42)” (15. pont).

Újnak tekinthető-e ez a beállítás? Kétségtelen, hogy minden szerzet az Egyház szolgálatában állt és apostoli célokat követett, de mintegy sajtószzerűen, független egészet alkotva az Egyházban. Újdonság az, hogy a dekrétum felszakítja a zárt (egyéni) kereteket és szűk szempontok helyett a közös érdekek távlataira nyitja meg a kilátást. Minden intézmény Egyházunk eleven részének tekintse magát és vegye ki részét Egyházunk világmegújító, lélekmentő szerepéből. Az utánpótlás biztosításának szándékával ne a rend, hanem az Egyház gondjainak elosztatása legyen a céljuk: „... komolyan fáradozzanak azon, hogy megfelelő és gondos kiválasztás alapján és az Egyház szükségleteinek arányában... hivatásokat keltsenek” (24. pont).

Ezen az egyházas méretezésen kívül, a dekrétum erőteljesen hangsúlyozza utasításainak krisztológiai jellegét: gyakran idézi az evan-

géliumi Krisztus alakját, mint a Neki szentelt élet eszményképét és alapját. A megújulást visszatérésnek tekinti Krisztushoz, az evangélium forrásához: hiszen a rendi élet is az Ő szoros követése. Krisztus „szűz és szegény volt” és a „kereszthalálíg való engedelmességgel váltotta és szentelte meg az embereket” (1. pont). A tisztaság Krisztussal és az ő Egyházával való egyesülés előfeltétele (12. pont). A tényleges és lelki szegénység gyakorlásával részt vesznek Krisztus szegénységében (13. pont); az engedelmesség révén önmaguk akaratát áldozva föl Istennek, jobban egyesülhetnek Isten üdvözítő akaratával (14. pont); a közös élet a Szentlélek nevében összegyűlt igazi családban biztosítja Krisztus közöttünk való jelenlétének élvezését (15. pont).

Ezek világos igazságok. Valljuk be, már több nehézségünk van az evangéliumi Krisztus eszményének megközelítésével. Ez eszmény és ennek követése a különféle intézményekben nagy eltéréseket mutat. A megújulás igaz szellemét csak a Krisztussal megvalósított tökéletesség világos, átható tudata, ismerete és a Vele való egyesülés igényei alapozhatják meg. Maga a korszerű megújulás is csak az eredeti forrásokhoz való visszatéréssel (tehát szellemi-lelki) felfrissüléssel érhető el, ami egyúttal a korhoz való sikeres igazodást is segíti. A közös élet szempontjai mellett a lelkiség igényei is érdemlegesen szerepelnek. Szemlélődés és apostoli buzgóság elválaszthatatlan egysége kell, hogy lényeges velejárója legyen minden intézmény életének (5. pont).

Szerkezete

Ha a határozatban nem is kereshetünk logikus és kerek egészet, azért egyszerű és világos szerkezete nyomban szembetűnő. A bevezető utal a határozat és az Egyházzal szülő konstitúció szoros összefüggésére, leírja a kolostori élet eredetét, történeti fejlődését, röviden kifejti a lényeges elemeket és jelzi a határozat tárgyát. A következő három szakasz a megújulás és alkalmazkodás irányelveiről szól: alapvető normák (2), a gyakorlati föltételek (3) és a felelős tényezők felsorolásával (4).

Majd a szerzetesi élet természetével együttjáró lelki és apostoli igényekre tér ki, s az állandó istenkeresést, az elmélkedő imának apostoli szeretettel való összekapcsolását ajánlja figyelmükbe (5), a lelkiélet ápolásának elsőbrendűségét hangoztatva (6).

A dekrétum megemlíti a szerzetesélet különféle formáit, hogy megadhassa számukra a reform szempontjait: a csak szemlélődő szerzeteket (7), az apostoli tevékenységgel foglalkozókat (8); említi a szem-

lélődő élet ápolását a rendházakban (9), a nem papi intézményeket (10), a rendházakhoz nem kötött világi intézményeket (11). Kitér az Istennek szentelt élet sajátos elemeire, szabatosan vázolja a tisztaság eszményét (12), a szegénységét (13), az engedelmisségét (14), a közös élet jelentőségét (15) és ezek alkalmazását a modern élet követelményeihez.

Végezetül rátér egyes részletes kérdésekre: apácák klauzúrája (16), a tagok ruházata (17), a növendékek képzése (18), új intézmények alapítása (19), munkák, amelyeket meg kell tartani, a viszonyokhoz alkalmazni, esetleg meg kell szüntetni (20), nem életképes intézmények, rendházak (21), önálló intézmények, rendházak szövetkezése, egyesülés (22), felsőbb előljárók közös megbeszélései és azok összehangolása a püspöki konferenciákkal (23), az Istennek szentelt életre való hivatás ápolása (24).

A befejezés hangsúlyozza a szerzetes élet nagyrabecsülését, buzdítja a tagokat, hogy hivatásuknak készségesen igyekezzenek megfelelni, majd Mária közbenjárását kéri, „akinek az élete mindnyájunk életszabálya” (25).

Kitűnő anyaga az elmélkedésnek

A dekrétum szövege — a szentírásból merített gondolatai és mély lelkiisége folytán igen alkalmas az eszmélődésre és a benne rejlő értékek imádkozva végzett kiaknázására. Valóráváltásának is első mozzanata a róla végzett elmélkedés legyen; az imádság révén tűnnek majd elő igazi értékei.

A Szentlélek megvilágosító kegyelmével alakult ki a dekrétum szövege, segítségével lesz érthetővé időszerűsége, naggyá hatásterülete és gyakorlativá haszna.

Cser-Palkovits István

A SZERZETESI ÉLET KORSZERŰ MEGÚJÍTÁSA

Jegyzet. A határozat szövegében lépten-nyomon előfordul az „*institutum*” szó. Ezzel összefoglalja mindazokat a vallásos intézményeket, amelyeknek tagjai az egyházi hatóságoktól elfogadott, tehát nem tisztán magánúton letett hármass fogadalommal vagy esküvel Istennek szentelik magukat és az egyházi hatóságtól jóváhagyott módon közös vezetés alatt élnek. Az *institutum* szót „intézmény” szóval fordítjuk. „*Religiosus*”-nak, Istennek szentelt személynek nevezi a zsinat egész általánosan az említett intézmények tagjait.

A cikkelyek számozása a zsinattól, a tartalom összefoglaló megjelölése a fordítótól származik.

1) Az Istennek szentelt közös élet jelentősége az Egyházban

A Szent Zsinat a *Lumen gentium* kezdetű határozatában már korábban utalt arra, hogy az evangéliumi tanácsok útján a tökéletes szeretetre való törekvés isteni Mesterünk tanításából és példájából ered és szinte ragyogó előképe a mennyországnak. Most pedig azoknak az intézményeknek az életéről és fegyelméről akar szólni, amelyeknek a tagjai szegénységet, tisztaságot és engedelmisséget fogadnak és rájuk vonatkozólag a kor követelményeinek megfelelően akar intézkedni.

Már az egyház kezdetén is voltak férfiak és nők, akik az evangéliumi tanácsok megtartása által nagyobb szabadságban kívánták Krisztust követni és törekedtek Őt tökéletességben utánozni. A maguk módján Istennek szentelt életet éltek: sokan közülük a Szentlélek sugallatára vagy a magányba vonultak vagy szerzetesi közösségeket hoztak létre; az Egyház a maga tekintélyével szívesen védelmébe vette és jóvá is hagyta őket. Így jött aztán létre, a Gondviselés terve szerint, a szerzetesi közösségek csodálatra méltó sokfélesége, amely nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az Egyház nemcsak minden jócselekedetre (2 Tim 3, 17), az istenszolgálatra és Krisztus teste fölépítésére volt képes (1. Ef 4. 12), hanem gyermekeinek sokféle kegyelmi kincseivel megáldva jelenhetett meg, mint a vőlegény előtt fölékesített menyasszony (Jel 21, 2) és általa nyilvánvaló lett Isten sokszoros bölcsessége (Ef 3, 10).

Valamennyien, akiket Isten különféle módon hívott meg az evangéliumi tanácsok követésére, és akik azok megtartására fogadalmat tesznek, magukat különösképpen az Úrnak szentelik; Krisztust követik, aki szűz és szegény volt (Mt 8, 20; Lk 9, 58), és a kereszthalálig való engedelmisségével (Fil 2, 8) az embereket megváltotta és megszentelte. Így a szeretet által, amelyet a Szentlélek áraszt szívükbe (Róm 5, 5), mindinkább Krisztusnak és az Ő testének, vagyis az Egyháznak élnek (Kol 1, 24). Minél bensőbbben egyesülnek Krisztussal egész életükre szóló önátadásuk által, annál túlradóbb lesz az Egyház élete és annál gyümölcsözőbb lesz apostoli tevékenysége is. Az evangéliumi tanácsok által Istennek elkötelezett élet nagy értéke és fontos szerepe kell, hogy a mai körülmények közt is az Egyház nagyobb javát szolgálja. Ezért a Szent Zsinat az alábbiakat rendeli el. Ezek azonban csak általános elvek: a részletes útmutatásokat a megfelelő magyarázatokkal és alkalmazásokkal a zsinat után az illetékes egyházi hatóság fogja megállapítani.

2) A korszerű megújulás elvei

Az Istennek szentelt élet korszerű megújítása egyrészt magában foglalja a teljes keresztény élet forrásaihoz és az intézmények eredeti eszményéhez való folytonos visszatérést, másrészt pedig a megváltozott körülményekhez való alkalmazkodást. Ezt a megújítást a Szentlélek sugallata és az Egyház vezetése mellett a következő elvek szerint kell végrehajtani:

a) Mivel az Istennek szentelt élet legfőbb törvénye Krisztus követése, amelyet az evangélium tár elénk, ez legyen minden intézmény legfőbb szabálya.

b) Teljesen megfelel az Egyház érdekeinek az, hogy minden intézmény továbbra is megtartsa a maga sajátosságát és föladatát. Ezért pontosan kell ismerni és meg kell őrizni az alapítók szellemét, sajátos célkitűzéseit, és az egészséges hagyományokat, amelyek az intézmények örökségét képezik.

c) Minden intézmény vegyen részt az Egyház életében és annak kezdeményezéseit és célkitűzéseit sajátossága és lehetősége szerint tegye magáévá és mozdítsa elő pl. a szentírástudományban, a liturgiában, a hittudományban, a lelkipásztorkodásban, a vallásokat egyesítő (ökumenikus) törekvésekben, a hitterjesztésben.

d) Az intézmények tagjai ismerjék kellőképpen koruk, valamint embertársaik problémáit és az Egyház szükségleteit úgy, hogy a hit szellemében helyesen tudják a mai korviszonyokat megítélni és apos-

toli buzgóságukkal hatékonyabban tudjanak embertársaik segítségére lenni.

e) Mivel az Istennek szentelt élet célja mindenekelőtt az, hogy a tagok Krisztust kövessék és az evangéliumi tanácsok megtartása által Istennel egyesüljenek, komolyan fontolják meg, hogy a korunk követelményeihez való legtökéletesebb alkalmazkodás is eredménytelen marad, ha azt nem hatja át a lelki megújulás, amelynek mindig, még az intézményen kívüli feladatok megoldásánál is, a legnagyobb fontosságot kell tulajdonítani.

3) Gyakorlati szempontok az alkalmazkodásban és a lelki megújulásban

Az életmód, az ima és a munka módja feleljen meg a tagok jelenlegi fizikai és lélektani adottságainak, továbbá az egyes intézmények sajátossága szerint az apostolkodás szükségleteinek, a kultúra követelményeinek, a társadalmi és gazdasági helyzetnek. Így legyen ez mindenütt, de főleg a missziókban. Ugyanezen szempontok szerint kell az intézmények kormányzási módját is felülvizsgálni. Ezért az alapszabályokat, az „irányelveket”, a szokásokat, gyakorlatokat, ima- és szertartás könyveket is megfelelően át kell vizsgálni és őket a Szent Zsinatnak az előírásaihoz alkalmazni, eltörölve az elavult előírásokat.

4) Kinek a feladata az alkalmazkodást és a reformot megvalósítani?

A tényleges megújulást és a helyes alkalmazkodást csak úgy lehet elérni, ha abban az intézmény valamennyi tagja közreműködik.

A megfelelő reformok irányelveinek a megállapítása, törvények alkotása kellő és józan határok közti kísérletezés engedélyezése egyedül az illetékes hatóságok, főleg az általános rendi káptalanok joga, és amennyiben mindez jóváhagyást igényel, az egyházjog értelmében érintetlenül kell hagyni a Szentszék vagy a püspöki hatóság jóváhagyási jogát. Az előjárók pedig, ha az egész intézmény sorsáról van szó, megfelelő módon kérjék ki a tagok tanácsát és hallgassák meg a véleményüket.

A szerzetesnők rendházainak a korviszonyokhoz alkalmazkodó megreformálásánál a véleményeket és előterjesztéseket a szövetségek tanácsuléseitől, vagy a törvényesen összehívott más konventgyűlésektől is ki lehet kérni.

Ne feledjék azonban, hogy a reform sikere inkább a szabályok és az alaptörvények pontosabb megtartásától, mint a törvények szaporításától függ.

5) Néhány részletes előírás, amely az Istennek szentelt élet különböző formáiban azonos

Az összes intézmények tagjai fontolják meg, hogy elsősorban isteni hívásnak engedelmességek, amikor az evangéliumi tanácsok útjára léptek, ezzel pedig együtt jár, hogy nemcsak a bűnnek kell meghalni (1 Róm 6, 11), hanem búcsút kell mondani a világ szellemének is és egyedül Istennek kell élniök. Mert egész életüket az Ő szolgálatára áldozták; ez pedig különös önátadást jelent, amelynek gyökerei mélyen a keresetségi Istennek való szentelésben gyökereznek és azt még teljesebben kifejezésre is juttatják. Mivel az Egyház ezt az önátadást elfogadta, legyenek annak tudatában, hogy kötelezve is vannak az Egyház szolgálatára.

Istennek ez a szolgálata serkentse és segítse őket az erények, főleg az alázat, engedelmesség, lelki erősség és a lelki tisztaság gyakorlására. Így követik lelkileg Krisztust, aki teljesen kiüresítette önmagát (Fil 2, 7-8), és így részesülnek az Ő életében (Róm 8, 1-13).

Tehát az Istennek szentelt személyek, fogadalmukhoz hűen, Krisztusért mindenüket elhagyva (1 Mk 10, 28) Őt kövessék, mert egyedül ez szükséges (1 Lk 10, 42); az Ő szavaira hallgassanak (Lk 10, 39), és a Vele való foglalkozás töltsen el lelküket (L Kor 7, 32).

Ezért bármiféle intézmény tagjai legyenek is, mindenekelőtt és egyedül az Istent keressék; az elmélkedő imát, amely őket szívben és lélekben Istenhez fűzi, apostoli szeretettel kapcsolják össze. Így iparkodjanak a megváltás művébe bekapcsolódni és Isten országát terjeszteni.

6) Legfőképpen a lelkiéletet kell ápolni

Akik fogadalmat tettek az evangéliumi tanácsokra, mindenekelőtt keressék és szeressék Istent, aki előbb szeretett minket (1 Ján 4, 10), és minden körülmény közt törekedjenek azt az életet ápolni, amely Krisztussal az Istenben van elrejtve (1 Kol 3, 3). Ebből származik és nyer ösztönzést a világ üdvösségét és az Egyház épülését szolgáló felebaráti szeretet, ami viszont lélekkel tölti el és irányítja magát az evangéliumi tanácsok követését is.

Ezért az intézmények tagjai a keresztyény lelkiség eredeti forrásaiból merítve állandóan és buzgón ápolják az imádság szellemét és magát az imát is. Naponkint vegyék kezükbe a Szentírást, hogy a szent iratok olvasása és átelmélkedése révén megtanulják „Krisztus Jézusnak fölséges ismeretét” (Fil 3, 8). Az Egyház szellemében, szívvel és ajakkal végezzék a szent liturgiát, különösen az euchariszta

fenséges titkát, és ebből a dúsdazdag forrásból táplálják lelki életüket.

Így az isteni törvény és a szent oltár asztalánál erőt nyerve testvéri szeretettel szeressék Krisztus testének tagjait; lelki vezetőiket tiszteljék és a gyermekek lelkületével szeressék, egyre jobban éljenek és érezzenek együtt az Egyházzal és szenteljék magukat egészen az Egyház küldetésének.

7) A szemlélődő életet élő intézményekről

Krisztus titokzatos testében, amelyben nem mindegyik tagnak ugyanaz a feladata (Róm 12, 4), az intézmények, amelyek egészen a szemlélődő életre vannak beállítva, mindig meg fogják tartani kimagasló szerepüket, és tagjai a magányban, hallgatásban, állandó imában és nagylelkű vezeklésben egyedül az Istennel foglalkoznak, ha még oly sürgető volna is az apostoli tevékenység. Mert a dicséret felséges áldozatát mutatják be Istennek, népét a szentség bőséges gyümölcseivel gazdagítják, példájukkal ösztönzik az Ő népét és rejtett apostolkodásukkal megtermékenyítik. Ezáltal az Egyház dicsézt és a kegyelem forrását képezik. Emellett azonban életmódjukat az alkalmazkodás reformjának említett elvei és szempontjai szerint felül kell vizsgálni, úgy azonban, hogy a világtól való félrevonultságukat és a szemlélődő élet sajátos gyakorlatait szentül megőrizték.

8) Az apostoli tevékenységgel foglalkozó intézmények

Igen sok papi és nem papi intézmény van az Egyházban, amelyek az apostolkodás különféle ágaival foglalkoznak, és amelyeknek, a nekik adott kegyelem szerint különféle lelki adományaik vannak: a szolgálat ajándéka a szolgálatban, a tanítóé a tanításban, a buzdítóé a buzdításban, az alamizsnaosztóé egyszerűségben, az irgalmaságot gyakorlóé derűben (1 Róm 12, 5-8). „ A lelki adományok különfélék, de a Lélek ugyanaz” (1 Kor 12, 4).

Ezekben az intézményekben az Istennek szentelt élet sajátos természetéhez tartozik az apostoli és a jótékonysági tevékenység, mely szolgálat és egyben a szeretet gyakorlása, amelyet az Egyház bízott rájuk és amelyet az ő nevében kell gyakorolniuk. Ezért a tagok egész szerzetesi életét hassa át az apostoli szellem, viszont pedig minden apostoli tevékenységüket a szerzetesi szellem éltesse. Hogy tehát a tagok Krisztus követésére való elhivatottságuknak valóban megfeleljenek, és Krisztus tagjaiban magának Krisztusnak szolgáljanak, kell, hogy apostoli tevékenységük a Vele való bensőséges egysülésből származzék. Ezen a módon mind az Isten, mind a felebarát iránti szeretet erősödni fog bennük.

Ezért ezek az intézmények hozzák megfelelő módon összhangba előírásaikat és szokásaikat annak az apostolkodásnak a követelményeivel, amelynek szentelik magukat. Mivel pedig az apostolkodással foglalkozó szerzetesi életnek sokféle formája van, azért ennek az alkalmazkodó reformja legyen a sokféleségre tekintettel, hogy a különféle intézmények sajátos és megfelelő eszközei támogassák a tagokat Krisztus szolgálatában.

9) A szemlélődő élet ápolása a szerzetesi rendházakban

A szemlélődő élet tiszteletreméltó intézményét Keleten és Nyugaton egyaránt eredeti tisztaságában fenn kell tartani; sőt kívánatos, hogy értékei egyre jobban kidomborodjanak. Hiszen ez a típus hosszú évszázadokon át rengeteg érdemet szerzett az Egyháznak és az emberi társadalomnak. A szemlélődő szerzetesek főfeladata az, hogy az isteni Fölség alázasatos és egyben magasztos szolgálatát a kolostor falain belül ellássák, akár kizárólag Isten szolgálatára szentelik magukat a tagok visszavonult életmódjukban, akár pedig törvényeik értelmében az apostolkodásnak vagy a keresztény szeretetnek bizonyos feladatait vállalták. Megőrizve saját intézményük jellegzetességét, újítsák meg régi, áldásos hagyományait, és azokat úgy alkalmazzák a lelkek mai igényeihez, hogy rendházaik a hívek épülésének igazi központjává váljanak. Hasonlóképpen azok a szerzetek is, amelyek szabályzatuk vagy alkotmányuk értelmében az apostoli életet szorosan egybekapcsolják a karimával és egyéb szemlélődő foglalkozásokkal, életmódjukat a nekik megfelelő apostolkodás követelményeivel úgy hozzák összhangba, hogy sajátos életmódjukat hűségesen megőrizték, ami az Egyháznak csak javára szolgálhat.

10) A nem papi intézmények

Az Istennek szentelt élet a férfi és női nem papi intézményekben szintén az evangéliumi tanácsok követésének teljes értékű megvalósítása. A szent zsinat ezt nagyon értékeli, már csak azért is, mert az ifjúság nevelése, a betegek ápolása és egyéb feladatok ellátása révén nagy segítséget jelentenek az Egyháznak lelkipásztori munkája végzésében. Egyben megerősíti tagjait hivatásukban és buzdítja őket is, hogy alkalmazzák életmódjukat a mai követelményekhez.

A szent zsinat kijelenti: semmi akadályja nincs annak, hogy a testvérek rendjeiben, nem papi alapjellegük megőrzése mellett, a legfőbb káptalan rendelkezésére egyes alkalmas tagok felvegyék az egyházi rend szentségét, hogy házaikban a papi teendőket ellássák.

11) A rendházhoz nem kötött világi intézmények (Instituta saecularia)

Bár a „világi” intézmények nem szerzetesrendek, mégis az evangéliumi tanácsok teljes értékű, az Egyháztól elismert követését jelentik. Fogadalmuk a világban élő férfiakat és nőket, klerikusokat és laikusokat, Istennek szenteli. Ezért különösen törekedjenek arra, hogy magukat a szeretet tökéletességével teljesen Istennek áldozzák; intézményeik pedig sajátos és különleges jellegüket, a világi jelleget őrizték meg, hogy apostoli feladatukat, amely a világi életben folyik le és a világi életből adódik, hatékonyan és mindenütt betölthessék, hiszen ebből a célból létesültek. Viszont ne feledjék, hogy ennek a nagy feladatnak csak úgy lesznek képesek megfelelni, ha a tagok alapos kiképzést nyernek a teológiában és hivatásukban egyaránt, hogy valóban a világ kovásza lehessenek Krisztus titokzatos testének erősítésére és gyarapítására. Az előjárók tehát komolyan gondoskodjanak a tagok főleg lelki kiképzéséről, de azután továbbképzésükről is.

12) A tisztaság

„A mennyek országaért” vállalt tisztaságot (Mt 19, 12), amelyet az Istennek szentelt személyek fogadnak, nagy kegyelmi ajándéknak kell tekinteni. Mert ez az emberi szívet nagy fokban szabaddá teszi (1 Kor 7, 32-35), hogy könnyebben felgyulladjon Isten- és felebaráti szeretetre. Ezért is egész különleges jelképe a mennyei javaknak és igen alkalmas eszköz, amellyel az Istennek szentelt személyek akadálytalanul, teljes odaadással az Úr szolgálatának és az apostolkodás feladatainak szentelik magukat. Így az egész kereszténységnek hirdetik azt a csodálatos jegyesi viszonyt, amelyet Isten rendelt, és amely csak a jövőben lesz teljesen nyilvánvaló, amely által Krisztus az Egyház egyetlen jegyese.

Törekedjenek tehát hűen megtartani fogadalmukat, higgyenek az Úr szavának, bízzanak Isten segítségében, de ne bízzanak saját erejükben. Gyakorolják az önmegtadást, örködjének érzekeik fölött. A természetes eszközöket se hanyagolják el, amelyek a lélek és a test egészségét előmozdítják. Így aztán nem fogják őket a hamis tanok megtántorítani, amelyek azt hirdetik, hogy a teljes megtartóztatás lehetetlen és hátrányos az emberi személyiség kifejlődése szempontjából; és mindazt, ami a tisztaságot veszélyeztetheti bizonyos lelkiösztönnel el tudják maguktól utasítani. Ezenkívül fontolják meg mindnyájan, főleg az előjárók, hogy könnyebb megőrizni a tisztaságot, ha a tagok közt a közös életben igazi testvéri szeretet uralkodik.

Mivel a tökéletes önmegtartóztatás közvetlenül érinti az emberi természet mélyebb hajlamait, a jelöltek a tisztasági fogadalom letételére meggondoltan vállalkozzanak, s arra csak kielégítő próbaidő után bocsátassanak, ha megvan a kellő lelki és érzelmi érettségük. Nemcsak a tisztaságot fenyegető veszélyekre kell őket figyelmeztetni, hanem úgy kell kioktatni őket, hogy az Istennek szentelt, házasságon kívüli életet egész személyiségük előnyének is tekintsék.

13) A szegénység

A Krisztus követése céljából vállalt önkéntes szegénységet az Istennek szentelt személyek buzgón ápolják és ha szükséges, újabb módon is juttassák kifejezésre, hiszen manapság általában Krisztus követése értékes jelének tartják. Átala részt vesznek Krisztus szegénységében, aki értünk szegénnyé lett, bár gazdag volt, hogy szegénysége által mi gazdagodjunk (2 Kor 8, 9 és Mt 8, 20).

Ami ezt a szegénységet illeti, nem elég a dolgok használatában alávetni magát az előljáróknak, hanem az is szükséges, hogy a tagok tényleg és lélekben is szegények legyenek, mint akiknek kincse a mennyben van (Mt 6, 20). A maga munkakörében érezze magát mindenki alávetve a munka általános törvényének és amíg így a megélhetésükre és a munkáikhoz szükséges anyagiakat megszerzik. hagyjanak föl minden fölösleges aggodalommal és bízzák magukat a menyneyi Atya gondviselésére (Mt 6, 25).

Szerzetes közösségek megengedhetik alkotmányukban, hogy a tagok szerzett vagy szerzendő örökségükről lemondjanak.

Maguk az intézmények a helyi körülmények figyelembe vételével iparkodjanak mintegy kollektív tanúságot is tenni a szegénységről és szívesen járuljanak hozzá a sajátjukból az Egyház szükségleteinek fedezéséhez és a szűkölködők életfenntartásához, akiket az összes Istennek szentelt személyek Krisztus lelkületével szeressenek (Mt 19, 21; 25, 34-46; Jak 2, 15-16; Ján 3, 17). Az intézmények tartományai és házai anyagiakban támogassák egymást úgy, hogy azok, amelyek jobbmódúak, segítsék azokat, amelyek nélkülöznek.

Bár az intézményeknek, amennyiben szabályaik és alaptörvényeik megengedik, joguk van mindazt birtokolni, ami megélhetésükre és munkáikhoz szükséges, mégis kerüljék a fényűzést, a mértéktelen nyereszkeskedés és a vagyonhalmozás minden látszatát.

14) Az engedelmisség

A szerzetesek az engedelmisség fogadalma révén, saját akaratuk átadásával, mintegy önmagukat áldozzák föl Istennek, és így szilár-

dabban és biztosabban egyesülnek Isten üdvözítő akaratával. Ezzel Jézus Krisztus példáját követik, aki azért jött, hogy az Atya akaratát tegye (Ján 4, 34; 5, 30. Zsid 10, 7; Zsolt 39, 9), szolgálai alakot vett föl (Fil 2, 7), és a szenvedés vállalásával engedelmisséget gyakorolt. (Zsid 5, 8). Hasonló módon rendelik alá magukat a szerzetesek előjáróiknak, akik Istent helyettesítik, és magukat vezetni engedik általuk azok szolgálatára, akik Krisztusban testvérek; mindezt hittel teszik, a Szentlélek indítására. Így tett Krisztus is, aki azzal szolgált testvéreinek, hogy alávetette magát az Atyának, és életét váltságul adta sokakért (Mt 20, 28; Ján 10, 14-18). Ezáltal még szorosabb kapcsolat fűzi őket az Egyház szolgálatához, és iparkodnak Krisztus korának teljességét elérni (Ef 4, 13).

Az alattvalók tehát a hit és Isten akarata szerinti szeretet szellemében, szabályzatuk és alkotmányuk előírása szerint, alázatosan engedelmeskedjenek előjáróiknak, szívvel-lélekkel a természetadta képességeik teljes felhasználásával teljesítsék a kapott parancsot, töltsék be a rájuk bízott hivatalokat abban a tudatban, hogy így Isten tetszése szerint közreműködnek Krisztus titokzatos teste építésében. Engedelmisségük nemcsak hogy nem csökkenti emberi személyiségük biztonságát, hanem ellenkezőleg Isten gyermekeinek nagyobb szabadsága révén, teljesen kiérleli.

Az előjárók pedig, akiknek a rájuk bízott lelkekről számot kell adniuk (Zsid 13, 17), legyenek hivatalukban tanulékonyak Isten akaratával szemben és tekintélyüket csak testvéreik érdekében, a szolgálat szellemében használják fel, hogy így kifejezésre juttassák azt a szeretetet, amellyel Isten szereti őket. Alattvalóikat úgy irányítsák, mint Isten gyermekeit, legyenek tisztelettel emberi személyük iránt, és könnyítsék meg nekik, hogy önként rendeljék alá magukat. Ezért adják meg nekik a kellő szabadságot, pl. a gyónásra és a lelki vezetésre vonatkozólag. Vezessék rá a tagokat arra, hogy hivatalos teendők végzésében és a rájuk bízott feladatok teljesítésében tevékenyen és felelős engedelmességgel működjenek közre. Az előjárók tehát szívesen hallgassák meg alattvalóikat és mozdítsák elő együttműködésüket az intézmény és az Egyház javára, azonban úgy, hogy tekintélyük ne csökkenjen, amikor dönteniük kell és meg kell határozniuk, hogy alárendeltjeik hogyan járjanak el.

A káptalanok és a tanácstestületek lássák el lelkiismeretesen a kormányzás körében rájuk bízott teendőket, és a maga módján mindegyik juttassa kifejezésre az összes tagok részvételét, és az egész közösség érdekében kifejtett munkásságát.

15) A közös élet

Az ősegyház példája nyomán (Ap. Cs. 4, 32) folytatott közös élet, amelyben a hívők sokasága egy szív és egy lélek volt, és amelyet az evangéliumi tanítás, a szent liturgia, és főleg az eucharisztia táplált, álljon fenn továbbra is az ima és az egységes szellem közösségében (ApCs 2, 42). A szerzetesek, mint Krisztus testének a tagjai, a testvéri érintkezés terén előzzék meg egymást a kölcsönös megbecsülésben (Róm 12, 10), és viseljék egymás terhét (Gal 6, 2). Mert a Szentlélek által szívükbe árasztott istenszeretet révén a közösség, mint az Úr nevében összegyűlt igazi család, az Ő jelenlétét élvezzi (Róm 5, 5 és Mt 18, 20). Mivel a szeretet a törvény tökéletes teljesítése (Róm 13, 10), és a tökéletesség köteléke (Kol 3, 14), rajta keresztül éljük át, hogy a halálból átjutottunk az életre (Ján 3, 14). Sőt, a testvérek közötti egység Krisztus majdani eljövételét is szemmel láthatóvá teszi (Ján 13, 35; 17, 21), és belőle nagy apostoli erő árad ki.

Hogy pedig a tagok közt a testvéri érzület kapcsolata bensősége-sebbé váljon, érezzék magukat a segítőtestvérek, munkatársak, vagy bárhogyan is hívják őket, a közösség életével és munkáival teljesen szolidárisnak. Hacsak a helyzet okvetlenül más megoldást nem követel, el kell érni azt, hogy a női intézményekben a nővérek közt csak egyetlen egy közösség létezzen, és a rendtagok közt csak az a megkülönböztetés álljon fenn, amelyet a különféle munkakörök különbsége tesz elkerülhetetlenné, amelyekre a nővéreket vagy különleges hivatásuk, vagy különleges képességük jelöl ki.

Férfi rendházak és intézmények, amennyiben nem tisztán laikusok részére létesültek, sajátos jellegük szerint és alkotmányuk értelmében fölvehetnek klerikusokat és laikusokat egyaránt, akik azonos szempontból tekintve egyenlő jogokkal és kötelességekkel bírnak, kivéve mindazt, ami a magasabb egyházi rendekkel függ össze.

16) Az apácák klauzúrája

A tisztán szemlélődő életet élő apácák pápai klauzúrája maradjon ugyan meg, azonban hely és idő körülményeihez kell alkalmazni és az elavult szokásokat meg kell szüntetni. Azonban meg kell hallgatni egyes rendházak kívánásait is.

A többi szerzetesnővérek pedig, akik alkotmányuk értelmében kifelé való apostolkodás munkáival foglalkoznak, legyenek a pápai klauzúra alól kivéve, hogy a rájuk bízott apostoli föladatokat jobban teljesíthessék. De az alkotmányukban előírt klauzúra maradjon meg.

17) A tagok ruházata

A rendi ruha, mint az Istennek szentelés jele, legyen egyszerű, szerény, szegényes, de illendő; azonkívül feleljen meg az egészségi követelményeknek és alkalmazkodjék a kor és a hely körülményeihez, valamint a hivatásbeli teendők követelményeihez. A férfiak és a nők ruházatát is meg kell változtatni, ha a fenti előírásoknak nem felel meg.

18) A tagok képzése

Az intézmények megfelelő reformja leginkább a tagok kiképzésétől függ. Ezért ne küldjék a nem klerikusokat és a szerzetes nőket közvetlenül az újonc idő letelte után apostoli munkákra, hanem folytassák szerzetesi, apostoli, tudományos vagy technikai kiképzésüket erre a célra alkalmas házakban, és szerezzék meg maguknak a megfelelő oklevelet is.

Hogy azonban az Istennek szentelt életnek korunk követelményeihez való alkalmazása ne tisztán csak külsőséges legyen, és hogy azok, akik alkotmányuk értelmében apostoli munkákkal foglalkoznak, hivatásuk betöltésére alkalmasak legyenek, a tagokat szellemi képességük és egyéniségük szerint megfelelően be kell vezetni a modern társadalom szokásainak, érzés- és gondolatvilágának az ismeretében is. Ez a kiképzés, a különböző témák harmonikus egybekapcsolása révén olyan legyen, hogy mozdítsák elő a tagok szorosabb egységét.

A tagok egész életükön át törekedjenek ezt a lelki, szellemi vagy technikai kiképzést szorgalmasan tökéletesíteni és az előljárók a lehetőség szerint gondoskodjanak részükre a megfelelő alkalomról, segédeszközökről és időről.

Az előljárók feladata azt is biztosítani, hogy a tagok kiképzőit, lelki vezetőit és tanárait jól megválogassák és hivatalukra előkészítsék.

19) Új intézmények alapítása

Új intézmények alapításánál komolyan meg kell fontolni, szükséges-e, vagy legalább is nagyon hasznos lesz-e az, és meg lesz-e a lehetőségük a fejlődésre, nehogy meggondolatlanságból olyan intézmények jöjjenek létre, amelyeknek sem komoly jelentőségük, sem megfelelő életképességük nincs. Az új alapítású egyházmegyékben az Istennek szentelt életnek főleg olyan formáit kell előmozdítani és ápolni, amelyek a bennszülöttek jellemének, műveltségének, a helyi szokásoknak és körülményeknek megfelelnek.

20) Az intézmények munkáit, amelyeket meg kell tartani, a viszonyokhoz kell alkalmazni, vagy esetleg meg kell szüntetni

Az intézmények eddigi működésüket tartsák meg, folytassák és tekintettel az egész Egyház és az egyházmegyéik javára, igazítsák azokat hozzá az idő és helyi viszonyok szükségleteihez. Megfelelőbb új módszereket is alkalmazzanak; azokat a munkákat pedig, amelyek az intézmény szellemének és eredeti jellegének ma kevésbé felelnek meg, szüntessék meg.

A missziós lelkületet az intézményekben mindenképpen meg kell őrizni és az egyes intézmények sajátos viszonyai szerint a mai követelményekhez kell szabni, hogy az evangélium hirdetése eredményesebben jusson el minden néphez.

21) A nem életképes intézmények és rendházak

Azoknak az intézményeknek és rendházaknak, amelyek az illetékes helyi püspöki hatóság meghallgatása után a Szentszék ítélete szerint nem nyújtanak alapos reményt arra, hogy a jövőben életképesek lesznek, meg kell tiltani, hogy újoncokat vegyenek fel, és ha lehet, más olyan életképesebb intézménnyel vagy rendházzal kell őket egyesíteni, amely célkitűzése és szelleme szerint közel áll hozzájuk.

22) Önálló intézmények és rendházak közti szövetezés, egyesülés

Azok az intézmények és jogilag önálló rendházak, amelyek bizonyos értelemben ugyanahhoz a szerzetes családhoz tartoznak, szövetezzenek egymás közt, vagy egyesüljenek egymással, ha alapszabályaik, szokásaik és szellemük nagyjából azonosak. Esetleg alkossanak munkaközösségeket, ha túlságosan kis létszámúak, ha kifelé való működésük azonos, vagy hasonló irányú.

23) Felsőbb elöljárók közös megbeszélései

Támogatni kell a Szentszék részéről előírt konferenciákat vagy tanácskozásokat a felsőbb elöljárók közt, mert nagyban hozzájárulhatnak ahhoz, hogy az egyes intézmények céljukat jobban elérjék, az összmunkát az Egyház javára hatásosabbá tegyék, az evangélium terjesztőit az egyes területeken igazságosabban osszák el, és a rendtagok közös ügyeit is eredményesebben tudják megtárgyalni. A lelkipásztorkodásra vonatkozólag létre kell hozni a megfelelő egybehangolást és együttműködést a püspökkari konferenciákkal.

Ilyen tanácskozásokat lehet a „világi” intézményekben is tartani

24) Az Istennek szentelt életre való hivatás ápolása

A papok és a keresztyén nevelők komolyan fáradoznak azon, hogy megfelelő és gondos kiválasztás alapján és az Egyház szükségletei arányában az Istennek szentelt életre hivatásokat keltsenek. A szokásos szentbeszédekben is többször kell szólni az evangéliumi tanácsokról és az Istennek szentelt életre való hivatásról. Ugyanezt a hivatást alakítsák és védjék a szülők is gyermekeik szívében azáltal, hogy a keresztyén erkölcs szellemében nevelik őket.

Az intézményeknek joguk van arra, hogy magukat hivatások szerzése céljából ismertté tegyék és jelölteket keressenek. Ennek azonban csak kellő okossággal, a Szentszék és a helyi egyházi előljárásság előírásainak betartásával szabad történnie.

A rendtagok legyenek annak tudatában, hogy életük példája intézményük legjobb ajánlása, és a leghatásosabb biztatás az Istennek szentelt életre.

25) Befejezés

Az intézmények, amelyeknek megfelelő megreformálására a szent zsinat ezeket az irányelveket adta, feleljenek meg készségesen korunkban is Istentől nyert hivatásuknak és az Egyházban elfoglalt munkakörüknek. A szent zsinat igen értékeli tiszta, szegény és engedelmes életüket, amelynek példaképe Krisztus Urunk és sokat vár termékeny, rejtett vagy nyilvános működésüktől. Az Istennek szentelt összes személyek csorbíthatatlan hitükkel, isteni és felebaráti szeretetükkel, a kereszt szeretetével és az eljövendő dicsőség reményével vigyék szanaszét a világba Krisztus jó hírét, hogy tanúbizonyságuk mindenki előtt nyilvánvaló legyen és mennyei Atyánkat megdicsőítsék (Mt 5, 16). Így aztán a jóságos Szűzanya közbenjárására, „akinek az élete mindnyájunk életszabálya”, (Szent Ambrus: De virginitate), majd napról-napra előbbre haladnak és az üdvösség gyümölcseiből egyre bővebb termést hoznak.

Mindazt, ami ebben a határozatban benne van, a szent zsinat atyái a maga egészében és egyenkint is jóváhagyták. Mi is mindezt, Krisztustól nekünk adott apostoli hatalmunknál fogva, a tisztelendő atyákkal együtt a Szentlélekben helyeseljük, elhatározzuk, elrendeljük és ezeknek a zsinati határozatoknak a kihirdetését Isten dicsőségére megparancsoljuk.

Én, PÁL, a katolikus Egyház püspöke

(Itt következnek a zsinati atyák aláírásai.)

(Baják Mihály fordítása)

A PAPNEVELÉSRŐL SZÓLÓ HATÁROZAT

Ezt a főként gyakorlati szempontból fontos zsinati határozatot fogadták el igen nagy szótöbbséggel az 1965 október 28-i nyilvános ülésen: a szavazásnál jelenlévő 2321 zsinati atya három kivételével mind teljes tetszését fejezte ki a benne lefektetett elvek és rendelkezések iránt. Az azóta nyilvánosságra hozott szöveg kezdő szavai mindennél világosabban megmutatják a határozat fontosságát és a benne rejlő mély reformszándékot:

„A Szent Zsinat világosan tudatában van annak, hogy az egész egyház annyira várt megújodása attól függ, mennyire hatja át Krisztus szelleme a papság szolgálatát. Mindenki előtt ki is hangsúlyozza a papnevelés igen nagy fontosságát. Meghatározza tehát azt a néhány főbb alapelvet, amely egyrészt megerősíti a papnevelésről szóló többszázados tapasztalat-kipróbálta törvényeket, másrészt olyan újításokat hoz be a Szent Zsinat többi konstitucóinak és határozatainak a szellemében, amelyek majd megfelelnek a mai kor megváltozott igényeinek.”

Nincsen tehát szó a trienti zsinat lényegbevágó határozatainak megváltoztatásáról vagy megszüntetéséről. Sőt ellenkezőleg, ez az új határozat kifejezetten is hangsúlyozza, hogy folytatni akarja a trienti zsinaton megkezdett papnevelési reformtörékvéseket. Mivel azonban a korviszonyok azóta megváltoztak, azért újból szükség van a papnevelés korszerűsítésére. Miben áll ez az aggiornamento?

Erre a kérdésre a fent idézett szöveg maga adja meg a választ: a II. Vatikáni Zsinat dokumentumaiban lefektetett szellemben kell nevelni a jövő papját. Aki először veszi kezébe a papnevelésről szóló határozatot, annak mindjárt feltűnik, hogy a szövegnek szinte minden lényeges pontja részletesen kifejtve megtalálható a zsinat többi határozataiban, ezért nem is szabad önmagában, elszigetelten tanulmányozni. A szöveg visszatükrözi a zsinat vezérgondolatait: a lelkipásztori gondoskodást, a Szentírás komoly elmélkedéséből folyó krisztusi és egyházas érzületet, a nagyobb autonómiára való törekvést a nemzeti egyházak ügyeinek, — így a papnevelésnek is — a megszervezésében, de ugyanakkor az egyetemes egyház égető szük-

ségeinek az előjogát, a mai kor emberével való dialógus szükségességét, különösen, ha az egyházon kívül áll, és végül a felkészülést arra az új feladatra, amely a laikusok apostoli hivatásának a nagybecsüléséből folyik. A teológiát nem kell többé latinul végezni, viszont a kispapnak meg kell ismernie azokat a koráramlatokat és főbb vallásokat, amelyeknek ismerete nélkül nem tudna a mai emberrel értelmesen párbeszédet folytatni. Ami azonban a legfontosabb, az az, hogy nincs többé szó úgynevezett „zárt” papnevelési rendszerről: már a kisseminaristának is meg kell tapasztalnia a valós életet, a kispapoknak kiképzésük folyamán állandóan kapcsolatban kell lenniük a legmodernebb és legégetőbb lelkipásztori problémákkal. Az egyház egyszer s mindenkorra tudomásul vette, hogy az a világ, amelyben isteni küldetését teljesítenie kell, állandóan változik, halad és ebből le is vonja a logikus következtetést: nem lehet többé a papnevelést és a papképzést végleges normák megsabta korlátok közé szorítani, hanem azt a kor haladásával lépést tartva állandóan revideálni, „korszerűsíteni” kell. Az egyes papok képzésében sincs megállás: a szeminárium befejeztével sem szünhet meg a pap lelki, szellemi és lelkipásztori képzése. Az új helyzetek szülte új problémákat is meg kell ismerniük és igyekezniük kell megtalálni a megoldásukat az állandóan elmélyülő — s ezért haladó — teológia fényénél. A papnevelés tehát valóságos életprogram.

Ezt a programot a határozat tömören 7 pontban fejt ki.

1. A zsinat elismeri, hogy az egyes országok és népek sajátos helyzetére, eltérő történelmi és kulturális tradíciójára való tekintettel nem hivatott részletekbe menő, minden helyi és időbeli körülményre egyaránt alkalmazható normákat szabni. A püspöki konferenciák sem állíthatják össze egyszer s mindenkorra a papnevelés végleges tervezetét: állandó, éber figyelemmel kell kísérniük a társadalomban végbemenő változásokat és az új helyzetek támasztotta új igényeknek megfelelően időnkint fölül kell vizsgálniuk a papnevelés módszereit és programját, amelyre Róma adja meg a végső jóváhagyást. A cél ugyanis az, hogy a kispapok kiképzésük folyamán fölkészüljenek a mindenkori új helyzet szülte lelkipásztori feladatokra. A zsinat tehát nem elvont nevelést akar adni, hanem azt kívánja, hogy a kispapok előkészüljenek a konkrét apostoli munkákra és megismerjék a leghatásosabb munkamódszereket.

2. Hatékonyabban kell foglalkozni a papi hivatásokkal. A hivatások előmozdításának és fölkarolásának a kötelezettsége az egész egyház föladata. Elsősorban ugyan a családoknak és a plébániáknak, de a püspökök vezetésével mindenegyes hívőnek is tevékenyen közre kell működnie ebben a fontos munkában. Erre való az imádság

és az önmegtágadás, de ugyanakkor a hithirdetés minden fokán, a hitoktatásban éppúgy, mint a szószéken, a hírközlés modern eszközeit is fölhasználva szüntelenül hirdetni kell a hivatás nagy értékét és szükséges voltát. Mindenekelőtt azonban az egyetemes egyház érdekeit kell szem előtt tartani, s ezt nem szabad az egyes egyházmegyék vagy szerzetes családok egyéni, közvetlen érdekeinek alárendelni.

A hivatások előmozdítása érdekében a zsinat hasznosnak tartja a kisszemináriumokat. Arra azonban fölhívja a figyelmet, hogy a nevelésben az intézet vezetőjének közre kell működnie a szülőkkel. Ezért a növendékeknek fönn kell tartaniuk a normális kapcsolatot a családjukkal. Mindez arra szolgál, hogy a modern pszichológia és pedagógia elveinek megfelelően a növendékeknek egészséges nevelésben legyen részük, és hogy az életet megismerve már a kisszemináriumban is bizonyos élettapasztalatra tegyenek szert. A tanulmányokat úgy kell megszervezni, hogy a növendékek szükség esetén — vagyis ha más életpályát választanának, — minden zökkenő nélkül tovább tudják folytatni képzésüket más intézetekben.

3. Ez a pont a trienti zsinat nyomán hangsúlyozza a szemináriumok elengedhetetlen szerepét a papnevelésben, de ugyanakkor sürgeti átszervezésüket is. Hogy a mai kor megkívánta magas lelki és szellemi nivót biztosítani tudják, szükség esetén több szemináriumot össze kell vonni, sőt az ország egyházmegyéinek közösen kell egy központi szemináriumot megszervezniük. A tanerőknek a papok legjavából kell kikerülniük, akiket kiváló lelkiségük és szellemi képességük ajánl, s akik a szakszerű tudományos képzettség mellett megfelelő lelkipásztori tapasztalattal és pedagógiai adottságokkal is rendelkeznek. A minőségi nevelés érdekében ez a követelmény elengedhetetlen.

A határozat ezután rátér a papnevelés céljának a meghatározására: a papképzésnek és papnevelésnek a legfőbb célja lelkipásztori, Krisztusnak, mint legfőbb tanítónak, főpapnak és pásztornak a követeése. Ezt szó szerint így fogalmazza meg:

„A papnövendékek egész kiképzésének az a célja, hogy belőlük a mi Urunk Jézus Krisztus, tanító mesterünk, főpapunk és pásztorunk példájára a lelkek igazi pásztorai váljanak. Elő kell tehát készíteni őket az ige szolgálatára azáltal, hogy Isten kinyilatkoztatott Igéjét mindjobban megértsék, az Igéről elmélkedve annak birtokába jussanak, Őt ajkukkal és életükkel megvallják. Meg kell tanítani őket az egyház szertartásainak méltó végzésére és arra, miként működjenek közre hatásosan a hívek megszentelésében. Imájuk és a szertartások által, amelyek közül az eucharisztikus áldozat és a szent-

ségek a legfontosabbak, folytassák az üdvösség művét. Készüljenek föl végül a lelkipásztori szolgálatra: legyenek az emberek előtt Krisztus képviselői, aki nem „azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem azért, hogy Ő szolgáljon és életét adja sok ember megváltásáért” (Mk 10, 45; v. ö. Ján 13, 12-17). Legyenek mindenkinek szolgálatára, hogy minél több embert tudjanak megnyerni (v. ö. 1 Kor 9, 19).

4. A szemináriumokban behatóbban kell gondoskodni a lelki nevelésről. A lelkinevelés elmélyítése érdekében a püspökök, ha jónak látják, bevezethetnek úgynevezett noviciátust. Át kell hidalni a lelkiélet, tanulás és a lelkipásztori munka közötti ellentétet; a lelkiéletet teológiai alapokra kell helyezni, és benne első helyet kell adni a Szentháromság, Krisztus és az egyház misztériumának. Mivel a zsinat a latin egyházban továbbra is szükségesnek látja a papi nőtlenség fönntartását, felhívja a figyelmet arra, miként kell a papnövendékeket rávezetni a nőtlen állapot teológiai, eszkatológikus értékelésére anélkül, hogy ezáltal a keresztény házasság értékét lebecsülnék.

Fontos továbbá a kispapok nevelésében, hogy a keresztény pedagógia elvei összhangban legyenek a modern pszichológia és pedagógia követelményeivel. Érettségre kell nevelni a kispapokat: találják meg mielőbb lelki egyensúlyukat, tudják helyesen megítélni az embereket és a különféle helyzeteket, legyenek képesek felelősségteljes döntéseket hozni. A püspököknek jogukban áll a korhatárt kitolni és későbbre halasztani, míg a papnövendékek megfelelő érettségre nem tesznek szert. Közben mint szerepapak működhetnek.

5. Újjá kell szervezni az egyházi tanulmányokat. A szemináriumba való felvételhez szükséges az egyes országokban megszabott humanista, illetve természettudományos képzés. A nyelvek közül ismerni kell elsősorban a latint, azonkívül a Szentírás és az egyházi hagyomány főbb forrásainak tanulmányozásához szükséges nyelveket.

De miben áll a tulajdonképpeni tanulmányi reform? Ennek egyik lényeges vonása a szerves egységre való törekvés: nem szabad az egyes tárgyakat — még a filozófiát és a teológiát sem szétválasztani, hanem az összes tanulmányokat Krisztus, az egész emberiség történetét átfogó misztériumának egységes szemléletében kell végezni. Ezért a teológiát egy bevezető előadássorozattal kell kezdeni, amelyben a hallgatókat mindjárt be kell vezetni a megváltás központi misztériumába. Meg kell nekik mutatni, miként meríti az egész hittudomány és a hittudományt aprópénzre váltó lelkipásztori munka ebből a hittitokból értelmét és egységét.

A bölcelet előadásában különösen két dologra kell ügyelni: egyrészt föl kell kelteni a hallgatók lelkében az igazság iránti őszinte

szeretetet, másrészt meg kell mutatni nekik, hogy az ember megismerő-képessége véges. Ebben a szellemben kell átfogó ismeretet el-sajátítani az emberről, a világról és az Istenről. E három fő téma megvilágításánál támaszkodjanak elsősorban az örökéletű bölcseleti hagyományra, de használják fel a modern tudományok, valamint az újabb bölcseleti kutatások eredményeit is. Különös súlyt kell helyezni az egyes országokban uralkodó tudományos és bölcseleti irányzatokra: ezeknek a beható ismerete nélkül nem tudnának érthető nyelven szólni embertársaikhoz.

A teológia tanításában a következő irányelveket kell követni:

A teológia tantárgyait a hit világánál és az egyházi tanítóhivatal vezetése alatt kell előadni. A hallgatók merítsék a katolikus tant az isteni kinyilatkoztatásból, hatoljanak bele, tegyék azt lelkiéletük táplálékává, hogy képesek legyenek papi szolgálatuk folyamán méltóképpen hirdetni, kifejteni és megvédelmezni. A Szentírás legyen az „egész teológiának a lelke”, belőle ismerjék meg a kinyilatkoztatás központi misztériumait, s az legyen napi elmélkedésük tápláléka.

A dogmatikát három részre kell osztani. Az első, szentírási részben, fejtsék ki a fontosabb szentírási gondolatokat. A második részben az egyházatyák, zsinatok és a teológusok munkáinak az eredményeit mutassák be a szentírás témáival kapcsolatban. Az egész teológiát végül egy harmadik, spekulatív résznek kell betöltenie. Ennek az a célja, hogy az emberi értelem segítségével minél mélyebben megértsék a hittitkokat, továbbá a dogmáknak egymással való kapcsolatát és összefüggését. Ebben az elmélyítő értelmi munkában Aquinói Szent Tamás legyen a mesterük. Egyszóval, arra kell törekedni, hogy a dogmákat minél mélyebben megértsék, a megértett igazságokat a liturgiában átéljék és adják tovább érthető nyelven kortársaiknak.

A teológia többi tárgyait is életszerű kapcsolatba kell hozni Krisztus misztériumával és az üdvtörténettel: az erkölcsstant is inkább szentírási alapokra kell helyezni; az egyházjogot pedig az egyház misztériumával összekapcsolni. Ajánlatos a szakadár egyházaknak a tanulmányozása is, valamint az egyes országokban elterjedt fontosabb, nem keresztény vallások kellő ismerete.

A teológia tanításában tehát egységre kell törekedni: megmutatni a mély összefüggést az egyes tárgyak között. Minthogy nem pusztán ismeret továbbadása a cél, hanem a hallgatók képzése, azért ügyelni kell arra, hogy ne legyen túl sok előadás; mellőzni kell azokat a problémákat, amelyeknek már semmi időszerűségük sincs, vagy amelyeket egyetemi nívón kell tanulmányozni. Ezzel szemben meg kell adni a kispapoknak a lehetőséget az egyéni munkára, hogy a teoló-

giát elmélyíthessék. Ugyanebből a célból szorgalmazni kell kisebb tanulmányi körök megalakítását, hogy a problémákat egymás között komolyan megvitathassák.

Ez a határozat elsősorban a világi papság általános képzésével foglalkozik ugyan, de nem feledkezik meg az egyház különleges, komoly tudományos kiképzést megkövetelő apostoli igényeiről sem. A püspökök feladata, hogy a tehetségesebb hallgatókat kiválasszák és őket tudományos teológiai intézetekbe vagy egyetemekre küldjék. Az egyház ugyanis nem tudja a hittudósokat nélkülözni, és szüksége van olyan papokra is, akik a profán tudományok művelésével különleges apostoli hivatást töltenek be.¹⁾

6. Elő kell mozdítani a szoros értelemben vett lelkipásztori nevelést. Készítsék elő a kispapokat a reájuk váró különféle apostoli munkákra: a hitoktatásra, az igehirdetésre, a liturgiára, a szentségek kiszolgáltatására, karitatív munkákra, a lelkivezetés kényes feladatára, a tévelygők és a hitetlenek lelki segítésére. Fejlesszék ki bennük mindazt a készséget, ami alkalmassá teheti őket az emberekkel való érintkezésre: tudják meghallgatni embertársaikkat, legyenek fogékonnyak szükségleteik és igényeik iránt. Képezzék ki őket a laikusok apostoli munkájában való közreműködésre. Ismerjék meg nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is, az apostolkodás modern, hatásos eszközeit és módszereit. Egyszóval, az egész képzést apostoli, lelkipásztori szellemben végezzék, amely mindenkor az egyetemes egyház javát akarja előmozdítani. Ezért a jövő papjának készen kell lennie arra, hogy „az evangéliumot bárhol hirdesse”, ahol arra csak szükség van.

7. Biztosítani kell a továbbképzést a szemináriumi tanulmányok befejezése után is. Ezt a pontot részletesen kifejti a Papi Életről szóló zsinati határozat. A lényeg itt annak a kihangsúlyozása, hogy a papképzés nem ér véget a szemináriumban. A papnak tovább kell tanulnia, állandó kapcsolatban kell maradnia a teológia haladásával. Ezért a püspöki konferenciák állítsanak fel lelkipásztori intézeteket, hogy ott a papság egyrészt kicserélhesse lelkipásztori tapasztalatait, másrészt elmélyíthesse teológiai tudását.

A befejezésben a zsinati atyák kifejezik abbeli reményüket, hogy a szemináriumok vezetői és tanárai a zsinat szellemében fogják a papnövendékeket nevelni.

¹⁾ Ismeretes, mekkora hatást gyakorolt a tanulmányi reformról szóló zsinati szöveg megírására Karl RAHNER-nek a *Stimmen der Zeit* 1964. decemberi számában megjelent cikke. Érdemes a két dokumentumot egymással összehasonlítani.

A II. Vatikáni Zsinatnak a papképzésről szóló rövid határozata kétségkívül nagyban hozzá fog járulni egy modern, új szellemű papság és papi eszmény kialakításához. Protestáns oldalról is többször elismerték, hogy a trienti zsinat még akkor is elérte a célját, ha a katolikus egyházban a papképzés megreformálásán kívül semmi más reformot nem hajtottak volna végre. Ha nem is lehet — ma még egyébként is korai volna — a két zsinat papnevelési reformtervét és ennek a korszakalkotó jelentőségét összehasonlítani, egy tény egyre világosabban fog minden pártatlan szemlélőnek a szemébe ötléni: az emberekkel, az élettel, a világgal való kapcsolat elmélyítése, a kor uralkodó szellemi áramlatainak a beható tanulmányozása párosítva egy a Szentírásra és a hagyományra épülő teológiai reflexióval, amely az Igazságban való személyes és imádságos elmélyülésnek a gyümölcse, nagyban hozzá fog járulni ahhoz, hogy a pap tud majd a kor emberéhez szólni és vele valóságos „párbeszédet” folytatni. S ez a párbeszéd nem lesz más, mint az Isten szava a lélekhez, a Szentlélek élő eszköze, vagyis a pap által. Mert az egyház csak így teljesítheti hivatását a világban.

Viola Kálmán

IRÁNYELVEK ÉS UTASÍTÁSOK

négy zsinati határozat végrehajtására

A vatikáni zsinát végeztével a Szentatya bizottságokat szervezett; ezeknek feladata volt megadni az irányelveket és utasításokat, amelyek szerint a zsinati határozatokat a modern korhoz alkalmazva, most már gyakorlati sikon életbe kell léptetni. A bizottságok javaslata elkészült, így aztán a Szentatya ez év augusztus 6-án kelt Apostoli Leve.ével a püspökök főpásztori hivatalára, a papok szolgálatára, a szerzetesek életmódjának időszerű megújítására és az Egyház missziós tevékenységére vonatkozó határozatok végrehajtásának irányelveit hivatalosan és kötelezően kihirdette, de egyelőre csak kipróbálásra; addigra, míg az új egyházi törvénykönyv meg nem jelenik, vagy az Apostoli Szentszék közben más intézkedést nem lát szükségesnek. Az irányelvek és utasítások ez év október 11-től kezdve kötelező erővel bírnak; a püspöki tanácsülések (konferenciák) közölhetik tapasztalataikat és előterjeszhetik javaslataikat. A négy okmányt kivonatosan ismertetjük az eredeti latin szöveg alapján.

A püspökök főpásztori hivatala és a papság szolgálata

A főpásztorok a rájuk bízott hármasság lelki hivatal lelkiismeretes teljesítése mellett nemes lelkűen vegyenek részt a pápa világegyházi kormányzati gondjaiban is, és vállaljanak összmunkát más egyházmegyék javára is. Munkájukban munkatársaik és tanácsosaik első-sorban saját papjaik, ezért szívesen hallgassák meg őket, sőt kérjenek is tanácsot tőlük, de az irányítás és a döntés a püspök feladata marad.

Minden országos püspöki konferencia mellett létesüljön egy bizottság: ennek főadata legyen szemmel tartani az egyházmegyék helyzetét és megfontolni, vajon átengedhet-e valamelyik egyházmegye papi állományából valamit más egyházmegyének, mely a papi hivatásokban hiányt szenved. A papnövendékeket úgy kell nevelni, hogy érdeklődési körük kiterjedjen egyházmegyéjük határain túlra is, hogy szükség esetén szívesen vállalkozzanak más, nehéz helyzetben lévő egyházmegye megsegítésére.

Válasszanak ki a püspökök vagy a püspöki konferenciák egy vagy több, kellő tudással és erénnyel rendelkező papot, aki megszervezi a tanulmányi központokat, vándorkönyvtárakat, katekétikai, homilétikai, liturgikus stb. összejöveteleket a papság továbbképzésére.

A püspöki konferenciák gondoskodjanak papjaik igazságos és méltányos anyagi ellátásáról is. Az egyházi jövedelem rendszerének megreformálása a kánonjogi bizottság főadata.

Nagyon kéri az utasítás a megyéspüspököket és a jogilag velük egy sorba helyezetteket, hogy amint életük 75. évét elérik, önként nyújtsák be lemondásukat az illetékes felsőbbszéknél; ez minden esetben tekintetbe véve a körülményeket, intézkedni fog a továbbiakra nézve.

Minden egyházmegyében föl kell állítani a papi tanácsot, amely a papságot képviseli, és tanácsaival hathatósan segíti a püspököt az egyházmegye kormányzásában. A tanács tagjai közt helyet foglalhatnak a szerzetesek is, amennyiben szerepük van a lelkipásztorkodásban. A papi tanácsnak azonban csak tanácsadó szavazati joga van. Ezenkívül nagyon ajánlotta a zsinat a lelkipásztori tanács megszervezését is. Ennek fôadata mindazt, ami a lelkipásztori tevékenységgel összefügg, megvitatni, a püspök elé terjeszteni, gyakorlati javaslatokat tenni, hogy Isten népének élete és tevékenysége mindjobban összhangba jöjjön az evangéliummal. Ebben a tanácsban helyük van világiaknak is, akiket a püspök külön meghí.

Ha egy plébános mûködése, akár saját súlyos hibáján kívül is, a kánonjogban felsorolt vagy más hasonló okból káros vagy legalább is eredménytelen, akkor elmozdíthatja vagy áthelyezheti a püspöke más plébániára vagy más egyházi hivatalba. Kéri az utasítás az összes plébánosokat, hogy amint 75. életévüket betöltik, önként jelezzék a püspök elé lemondásukat, aki figyelembe véve az összes személyi és helyi körülményeket, dönteni fog a lemondás elfogadásáról vagy elhalasztásáról. A püspök gondoskodik a lemondók lakásáról és tartásáról. A túlnagy plébániákat lehetőleg föl kell osztani, a nagyon kicsinyeket pedig össze kell vonni.

Az összes szerzeteseket, az exempteket is, kötelezik a törvények, határozatok, rendeletek, amelyeket a helyi egyházi fôhatóság ad ki a fôhatóságtól elôírt vagy ajánlt lelkipásztori és szociális munkákra vonatkozólag. Éppúgy kötelezik ôket az eszmeközlési eszközöket, nyilvános látványosságok látogatását, eltiltott társulatokkal való együttmûködést illetô rendeletek is. Az ordinárius vagy a püspöki konferencia megtilthatja nekik is, hogy a hívek megütközése miatt a nyilvánosság elôtt világi ruhában jelenjenek meg. A szerzetesek aláírási gyûjtést ne szervezzenek a fôhatóság engedélye nélkül. Sajátos munkáik végzésében legyenek tekintettel az egyházmegyék különleges lelki szükségleteire és maradjanak testvéri egyetértésben a világi papsággal és az intézményekkel, amelyek hasonló munkákkal foglalkoznak.

A különféle társulatok, amelyeket szerzetesek vezetnek, a püspök iurisdictioja és fôlügyelete alá tartoznak. Az ordináriusnak joga van az exempt szerzetesek templomait és fényilvános kápolnáit is, ha azokat a hívek rendszeresen látogatják, meglátogatni és utána nézni,

megtartják-e ott az általános törvényeket és a püspöki előírásokat az istentiszteletre vonatkozólag. Ha visszaélés fordulna elő és hiába figyelmeztetné az illetékeseket, saját maga intézkedhetik. Joga van a püspöknek a szerzetestársulatok iskoláit, szeretetműveit stb. személyesen vagy megbízottja által meglátogatni.

A szerzetesi élet időszerű megújítása

Az Istennek szentelt élet időszerű megújítása elsősorban magukhoz a szerzetesi intézményekhez tartozik, amelyek ezt főleg az általános rendi gyűlések (kapitulumok) által eszközlik. Ezek ne csak törvényeket alkossanak, hanem hatékonyan mozdítsák is elő a lelkeség és az apostolkodás szellemét.

A szerzetesi intézmények alaptörvényeiből ki kell hagyni azt, ami már elavult vagy a kor szokásai szerint változásnak van alávetve, vagy csupán helyi szokásnak felel meg. Elavultnak kell tekinteni mindazt, ami az intézmény lényegét és célját nem alkotja; ami elvesztette jelentőségét és hatékonyságát, és így az Istennek szentelt életet már igazán nem segíti elő. De a megítélésben tekintettel kell lenni a bizonyágtételre is, amelyet az Istennek szentelt szerzetesi élet köteles nyújtani a világnak.

Az utasítás ajánlja az intézményeknek, hogy az *Officium parvum* helyett, ha azt szokták a tagok végezni, a breviárium egy részét vagy az egészét végezzék, hogy így az Egyház liturgikus életében bensőségesebben részt vegyenek. A szóbeli imák nagy száma helyett több idő jusson az elmélkedő imára, azonban az Egyházban általánosan elterjedt áhitatgyakorlatokat meg kell tartani. Gondoskodni kell arról, hogy a tagok megfelelő kiképzést nyerjenek a lelki életben.

Az Istennek szentelt személyek járjanak elő jó példával a vezeklésben és önmegtagadásban. Az egyes intézmények vezeklési gyakorlatait is át kell vizsgálni, amennyiben szükséges; esetleg új, a mai életmódból vett gyakorlatokat is lehet bevezetni.

A szerzetesi intézmények főleg általános rendi gyűléseik révén buzgón és gyakorlatiasan mozdítsák elő a szegénység szellemét és annak valóra váltását az életben. Keressenek új megnyilvánulási formákat is és sürgessék azt, ami napjainkban a szegénység gyakorlatát és bizonyágtételét hatásosabbá teszi.

Az apostolkodással foglalkozó intézményekben igen fontos a közös élet, hogy a tagok, mint Krisztusban egyesült család, testvériesen éljenek együtt. A napi rendet úgy kell összeállítani, hogy a tagoknak az imára és a munkára fordított időn kívül bizonyos idő álljon rendelkezésére saját maguk részére és megfelelő üdülésre.

Az általános rendi gyűlések keressék a módját annak, hogyan lehetne a segítő testvéreket is a közösség bizonyos ténykedéseiben és

a választásokban lassankint aktív, sőt bizonyos hivatalokban passzív szavazati joggal is ellátni. Így jobban összeforrnak a közösség életével és műveivel és a papok szabadabban fogják lelki hivatalaikat gyakorolni.

A rendi kiképzés rendszerében helyet kell adni az elegendő és okos kipróbálásnak is. A továbbképzés a noviciátus után mindenképpen szükséges. A kiképzés ne legyen tisztán elméleti. Ha az egyes intézmények nem képesek megfelelő elméleti vagy technikai tudást adni, ki lehet azt egészíteni több intézmény testvéries együttműködésével is.

Ha valamely alig tengődő intézményt vagy rendházat föl kell osztlatni, a fölosztatás előtt minden egyes rendtagot meg kell hallgatni és mindenben a szeretet szellemében kell eljárni.

Nagyon fontos, hogy az egyes országok főelöljáróinak szövetkezete vagy konferenciája bizalommal és tisztelettel együtt működjék a püspöki konferenciákkal. A mindkét részt érintő problémákat közös bizottságban kell megtárgyalni.

Az egyház missziós tevékenysége

A zsinatnak az Egyház missziós tevékenységére vonatkozó határozata az egész Egyházat érinti; azt teljes egészében meg kell tartani úgy, hogy az egész Egyház valóban missziós Egyház legyen, és hogy az Isten egész népe tudatában legyen missziós kötelességének. Ezért gondoskodjanak az egyházi főhatóságok, hogy ez a határozat valamennyi hívő tudomására jusson; tartsanak róla előadásokat a klérus tagjainak és szentbeszédeket a népnek. Az Egyház missziós természetét helyezze a teológia a kellő megvilágításba. Hogy a missziós szellem a keresztény népben növekedjék, rá kell vezetni, hogy imádkozzék és hozzon áldozatot a missziókért, hogy az évi missziós nap mintegy természetes megnyilvánulása legyen az általános missziós szellemnek.

Minden egyházmegyében ki kell jelölni egy papot, akinek főadata legyen a missziók érdekeit előmozdítani. A püspöknek gondja legyen missziós hivatások ébresztésére, a missziók szükségleteinek ismertetésére és a missziók anyagi megsegítésére. A püspöki konferenciák mellett is legyen egy missziós bizottság.

A keresztény országok püspökei gondoskodjanak arról, hogy a missziók területéről az ő területükre érkező bevándorlókat szívéllyesen fogadják és őket lelkileg is megfelelően gondozzák.

A világi missziós segítőknél sürgetni kell a tiszta missziós szándékot, a kellő előkészületet, érettséget, szakképzést és kitartást a missziós szolgálatban. Szociális helyzetüket is biztosítani kell.

Baják Mihály

III.

A ZSINAT HÁTARÓZATAI

A) KONSTITÚCIÓK

A LITURGIKUS KONSTITÚCIÓ

Kétségtelen, hogy a zsinat összes javaslatai közül a liturgia megújítására vonatkozó volt a legérettebb stádiumban. A zsinat zsongéját érlelte már elsősorban az évtizedes liturgikus mozgalom, de századunk pápai is előkészítették.

A liturgikus mozgalom

A nyilvános élet egyre növekvő elvilágiasodásával szemben, annak ellenhatásaként indul meg századunk elején a liturgikus mozgalom.¹⁾

Nem foglalkozhatunk itt a külföldön egyre terebélyesebben kibontakozó liturgikus mozgalommal,²⁾ kötelességünknek érezzük azonban, hogy az ezekhez viszonyítva talán szerény, de számunkra mégis jelentős magyar liturgikus apostolságot röviden megemlítsük.

Liturgiátörténeti részletkérdésekről már a 19. század folyamán jelennek meg tudományos cikkek és önálló művek is, s ezek — mint külföldön is — előkészítették a talajt a liturgikus mozgalom számára. A hívek liturgikus élete szempontjából elsősorban a misszálé magyar fordításai jelentősek. Szórványos korábbi próbálkozásoktól eltekintve (1865 *Officium Divinum*, 1912, Cséfalvay Nándor, A szentmise) a 30-as évek elején egymás után jelennek meg magyar misekönyvek (1931-ben a Palladis, 1932-ben a párisi Desclée kiadásában, Klinda P. filléres Mindenki misekönyve), de leginkább a magyar liturgikus apostolság fáradhatatlan atyjának: *Szunyogh Xav. Ferenc OSB* teljes misekönyv fordításának van komoly hatása (Magyar-latin misszálé 1933¹, 1944², füzetes kiadásban az egyes vasárnapokra már előbb is). Ugyancsak, nagyrészt az ő kezdeményezésére, már 1924-ben megtartották az első magyar liturgikus hetet a Katolikus Hittanárok és Hitoktatók Országos Egyesületének rendezésében.³⁾ Szunyogh atya bejárta az egész országot előadásokat, népmisz-

¹⁾ J. A. Jungmann, *Das Grundanliegen der liturgischen Erneuerung*: LJ 11 (1961) 129-141.

²⁾ Th. Bogler, *Liturgische Bewegung in aller Welt*, Maria Laach 1950.

³⁾ *Előadások a katolikus liturgiáról*. Budapest 1924.

sziókat, liturgikus lelkigyakorlatokat tartva, számos kiadvánnyal és sorozattal népszerűsítette a liturgiát, de terve: egy magyar liturgikus központ létesítése (mely egyesítené magában a liturgikus apátságok klasszikus szerzetesi liturgiáját a népliturgikus irányzattal) nem tudott megvalósulni. A középkori magyar liturgia legalaposabb ismerője *Radó Polikárp OSB* nemcsak tudományos kiadványaival, hanem mint a budapesti teológiai fakultás liturgia professzora, évtizedek óta neveli az ifjú papi nemzedéket a liturgia alapos ismeretére és szeretetére. De természetesen más szerzetesrendek tagjai s a világi papság köréből is sokan kivették részüket (részben önálló liturgikus művekkel, azután főleg fordításokkal, s az ifjúság és felnőttek liturgikus nevelésével) a magyar liturgikus apostolságból.

A régi magyarországi liturgia latin és magyar énekeivel Rajeczky Benjamin és Szigeti Kilián foglalkoznak, míg a magyar népi vallásosság és liturgikus szokások kutatói közül elsősorban Bálint Sándort kell megemlítenünk. Ha mindez szerénynek is tűnik a külföldi liturgikus mozgalmakhoz viszonyítva, valamiben előbbre voltunk külföldnél: magyarnyelvű miseénekeinkre gondolunk, amelyek összeállítására és megtisztítására: Sík Sándor, Harmat Artúr és Bárdos Lajos nevéhez fűződik (Szent vagy Uram 1931). Egyázi énekkultúránk világviszonylatban is jelentős fejlettsége sok jeles zeneszerzőnk és az Országos Cecilia Egyesület, a klasszikus polifónia és modern egyházi zene mintaszerű kiadványai pedig a Magyar Kórus kiadóvállalat érdeme.

A pápák liturgikus rendeletei

A liturgia megújításának igénye azonban nemcsak „alulról”, a liturgikus mozgalmak részéről mutatkozott. Ennek szükségességét megértették századunk pápái is, akik egymás után adták ki liturgikus részlet-reformjaikat. 1903-ban jelenik meg X. Pius Motu proprioja az egyházi zenéről, ezt követi 1905-ben a gyakori, 1910-ben a korai szentáldozásról szóló. 1911-ben rendeli el a breviárium és a rubrikák reformját. 1943-ban adja ki XII. Pius „mystici Corporis”, 1947-ben pedig „Mediator Dei” enciklikáját, amelyet joggal nevezhetünk a liturgia „magna chartájának”, de ide tartozik a nagyhét reformja, az esti misék, népnyelvű rituálék megengedése, a szentségi böjt enyhítése; végül XXIII. János rendelete a breviárium és misszálé új rubrikáiról 1960-ban már szinte a zsinat előestéjén.

A konstitúció keletkezése

XXIII. János pápa a zsinat meghirdetése után hamarosan kinevezte az első előkészítő bizottságot s felszólította a püspököket, a katolikus egyetemeket, hogy terjesszék elő javaslataikat. A több mint

20000 javaslatnak körülbelül negyedrésze a liturgiára vonatkozott. Érdekes ezeket a szépen rendezett javaslatokat⁴⁾ tanulmányozni s közben megállapítani, hogy a zsinat legtöbbször túlhaladt. 1960-ban 10 szakbizottságot állított fel a pápa, köztük a liturgikusokat, amelynek elnöke Cicognani bíboros lett, titkára pedig a lazarista A. Bugnini, konzultornak hívták meg Radó Polikárpot is Budapestről. Cicognani halála után 1962-ben Larraona bíboros lesz az elnöke. A bizottság tagjai nemcsak a liturgia legjobb szakértői voltak, hanem az egész világot is képviselték.

Hogy a zsinat tanácskozásait éppen a liturgiával kezdte — ha tudjuk is, hogy ez volt János pápa szándéka is — először kiútnak tűnt a kezdeti nehézségek között, hamarosan kiútnak azonban — s ezt a nemkatolikus megfigyelők is észrevették, — hogy itt sokkal többről van szó: az egész egyházi élet lényegéről.

A konstitúció tartalma⁵⁾

Az előszó beilleszti a zsinat általános programjába a keresztény élet elmélyítését, korszerűsítését és az egység előmozdítását (1). Egyszerű biblikus képekkel beszél az egyház kettős (földi és égi) jellegeről, s mindjárt rámutat a liturgia feladatára: a hívők életében megvalósítani Krisztus misztériumait (2). Leszögezi, hogy csak a római ritust akarja megreformálni, bár az alapelvek természetesen minden ritusra alkalmazhatók (3).

Az első fejezet a megújulás általános alapelveit tárgyalja. Krisztus az emberek megváltását húsvéti misztériumai által vitte végbe (5), a

⁴⁾ Acta et documenta Concilio Oecumenico Vaticano II. apparando. Series I. Antepreparatoria, Vatican 1961.

⁵⁾ Magyar fordítása: a II. vatikáni zsinat rendelkezései a szent liturgiáról. Budapest 1964.

A legjelentősebb kommentárok:

F. Antonelli — R. Falsini, Constitutione Conciliare sulla Sacra Liturgia. Milano 1965².

G. Baraúna, A Sagrada Liturgia renovada pelo Concilio. Petropolis 1964 (olaszul is).

J. A. Jungmann, Konstitution über die heilige Liturgie, LThK I. pótkötet, Herder 1966.

Maison-Dieu, 77 (1964) I 3-221 (francia).

M. Nicolau, Constitución Liturgica del Vaticano II. Madrid 1964.

H. Schmidt, Constitutie over de heilige Liturgie, Antwerpen 1964 (holland, francia, német — Herder-Bücherei 218 — o'asz fordításban is).

C. Vagaggini, etc. Constitutio de Sacra Liturgia cum Commentario, Eph. Lit. 78 (1964) 185-420 (latin).

A konstitúciót magyarul ismerteti:

Mihályi G., Liturgia és hitélet. A II. vatikáni zsinat liturgikus döntvényének méltatása. Brüsszeli Magyar Ház 1966.

liturgia lényege: a megváltás művét az emberekben megvalósítani az áldozat és a szentségek révén (6). A liturgikus cselekedetekben Krisztus jelen van: annak személyében, aki a papi szolgálatot végzi, mindenekelőtt az eucharisztikus színekben, erejével a szentségekben, jelen van szavával, amikor a szentírást olvassák, végül amikor az egyház imádkozik és énekel. Ehhez kapcsolódva meghatározza a liturgiát, amely nem más, mint Krisztus papi tevékenységének gyakorlása, amelyben érzékelhető jelek jelzik és meg is valósítják az ember megszentelődését, amikor a teljes közös istentiszteletet a Fej és a tagok együtt mutatják be (7). A földi liturgiában elővételezzük az égit (8). Kettős irányú túlzás elkerülésére leszögezi, hogy a liturgia nem foglalja magába az egyház egész tevékenységét, szükséges a hithirdetés, az apostolkodás, a szeretet gyakorlása (9), de semmiképpem mellékes valami, ellenkezőleg: csúcsa és forrása minden cselekedetének (10). A helyes részvétel feltétele a megfelelő előkészület, azután, hogy szívünk szavunkkal egyezzék, ezért a lelkipásztorok ne csak az előírások pontos megtartására ügyeljenek, hanem arra is, hogy a hívek tudatosan, cselekvő módon és lelki haszonnal vegyenek részt rajta (11). Ajánlja a népi ájtatosságokat is, de ezeket is a liturgiához kell alkalmazni (13). A lelkipásztoroknak alapos liturgikus kiképzésben kell részesülniök, de az egész papképzést és a papok életét is a liturgia szellemének kell formálnia (14-17). Magát a liturgiát is gondosan meg kell újítani, hogy a nép könnyen megérthesse s benne tevékenyen részt vehessen (21). Az Apostoli Szék mellett az illetékes püspöki karok is jelentős jogokat kapnak a liturgia rendezése terén, de a reform bevezetését alapos teológiai, történelmi és pasztorális kutatásnak kell megelőznie (23). A szentírás bensőséges és élő szeretetét elő kell mozdítani (24).

A liturgia természetéből folyik, hogy hierarchikus, de szociális jellegű is, ezután mindenki csak azt végezze, ami a reaeső feladat (28): a ministránsok, a felolvasók, az énekkar vagy a nép is tényleges liturgikus szolgálatot végez, ezért ami az ő szerepük, azt a papnak nem kell külön megismételnie (29). A maga idején a szent hallgatást is meg kell őrizni (30).

A liturgia tanító jellegéből következik, hogy nemesen egyszerű, rövid, áttekinthető legyen, minden felesleges ismétléstől mentes, a hívek felfogóképességéhez alkalmazkodó (34). Bővebben merítsen a szentírásból; ne maradjon el a prédikáció, mert az is hozzátartozik a liturgikus cselekményhez, rövid utalásokat is be lehet iktatni. Bea kardinális javaslatára bekerült, hogy külön igeistentiszteletet is lehet tartani főleg nagyobb ünnepek előestéjén, ádventben és nagyböjtkben, s ezt pap híján diakonus, vagy a püspök megbízásából más is tarthatja (35). Megengedi a népnyelv használatát (36), nem kívánja

a merev egységet, ellenkezőleg: támogatja a népek sajátos szellemi örökségét (37), s az egységes népek sajátosságaihoz és hagyományaihoz való alkalmazkodást a szentségek és szentelmények kiszolgáltatásánál, a körmenetekben, a zenében és művészetben (38-39). Egyes közösségek engedélyt kaphatnak kísérletezésre (40). Legyenek egyházmegyénként és területenként szakemberekből álló — s ezek világiak is lehetnek — liturgikus bizottságok (44-45) ajánlatos egyházzenei és egyházművészeti bizottságot is szervezni (46).

A második fejezet az Eucharisztia szent titkát, vagyis a szentmisét⁶⁾ tárgyalja (47). Újra leszögezi, hogy ezen a hívők nem kívül álló, néma szemlélők, hanem akik értik, tudatosan, buzgón és cselekvően együtt ünnepelnek (48). Éppen ezért át kell dolgozni a miserendet, különösen a néppel együtt tartott szentmiséket (49), hogy a hívők tevőleges részvétele könnyebb legyen (50). Le kell egyszerűsíteni, egyetmást elhagyni, mást viszont (pl. a hívek könyörgését) (53) újra bevezetni. Itt is megengedi a népnyelv használatát, de ezért a hívek tudjanak latinul is felelni, vagy énekelni (54). Lehetőleg ugyanabban a szentmisében konszekrált ostyából áldozzanak a hívek is, egyes alkalmakkor két szín alatt is áldozhatnak (55). Világosan megkülönbözteti a szentmise két részét: az Ige és az Eucharisztia liturgiáját, buzdít arra, hogy a teljes szentmisén vegyünk részt (56). Szabályozza végül az újra bevezetett koncelebrációt (57).

A harmadik fejezet a szentségeket és szentelményeket tárgyalja. Fontos, hogy a hívek a szentségi jegyeket könnyen felismerjék és teljes odaadással vegyék (59). A szertartások azon elemeit, amelyek kevésbé érthetők, korunk szükségleteihez kell alkalmazni (62). A népnyelv itt is széles teret kap (63). A felnőttek számára vissza kell állítani a több fokozatból álló keresztségi előkészítést, esetleges helyi szokásokkal (64), a felnőttek keresztségének szertartásait teljesen át kell dolgozni (66), a gyermekekét is (67), a keresztségi szertartások pótlásnál pedig kifejezésre kell juttatni, hogy a szükségkeresztységben részesített már az egyház tagja (69). Leszögezi a többi szentesség ritusának megújítási elveit is (71-78), s hogy bizonyos szentelményeket laikusok is kiszolgáltathatnak (79). Kívánatosnak tartja, hogy a szerzetesi fogadalmakat is a szentmise keretében tegyék le (80), s hogy a temetési szertartás a keresztnyenyek halálának húsvéti jellegét fejezze ki (81).

A negyedik fejezet a zsolozsmáról szól, a liturgikus mozgalomnak ezt a mostoha gyermekét is meg kell újítani. Úgy kell az istendicséretet elrendezni, hogy az egész napot megszentelje, de számolva a

⁶⁾ Ehhez a legjelentősebb fejezethez a talajt J. A. Jungmann *Missarum Sollemnia*, Herder 1962^s műve készítette elő.

mai életkörülményekkel (84). A laudes valóban reggeli, a vesperás pedig esti ima legyen (88), ez utóbbit különösen vasár- és ünnepnapokon a hívekkel együtt végezzék (100). A zsoltárokat ne egy hétre, hanem hosszabb időre osszák szét (91), s hogy a breviárium valóban lelki táplálék legyen, a szentírásból, az atyák és egyházi írók műveiből bővebben merítsenek, a szentek életrajza pedig a történelmi hitelességnek feleljen meg (92). Az ordináriusok egyes esetekben fölmenthetnek a zsolozsma kötelessége alól vagy átváltoztathatják azt (pl. szentírás-olvasásra, 97). A papok összejöveteleiken imádkozzák közösen a zsolozsmának egyes részeit (99). Egyes — nem papi — közösségek, vagy egyének a zsolozsma népnyelvén történő végzésére is kaphatnak engedélyt, s a zsolozsmára kötelezett papok is eleget tesznek kötelezettségeiknek, ha a hívekkel népnyelven végzik a zsolozsmát (101).

Az ötödik fejezet az egyházi évet tárgyalja röviden. Ennek magja az Úr-napja, a vasárnap, amelyen az Úr feltámadására emlékezünk (102), az év folyamán Krisztus misztériumát tárja elénk, boldog édesanyjának ünnepeivel együtt (103) a vértanúk és szentek napjaival, akik szintén a húsvéti titkot hirdetik (104). A nagybőjtben a keresztségre vonatkozó elemeket jobban ki kell domborítani (109), ugyanígy a töredelem szociális jellegét is (110). A szentek ünnepeit általában helyileg ünnepljük meg, az egész Egyházban csak azokat, akiknek jelentősége valóban egyetemes (111).

A hatodik fejezet az egyházi zenével foglalkozik. A művészetek közül kiemelkedik az egyházi zene, mert az igével összekötve a liturgia szerves része, annál szentebb, minél jobban kapcsolódik a liturgikus cselekményhez (112). A segédlettel és énekelve végzett szertartások a liturgia legnemesebb formái, az ének nyelvére vonatkozóan az általános elvek mérvadóak, vagyis a népnyelv is használható (113). Az egyházi zene kincseit meg kell őrizni, de úgy, hogy az egész közösséget bevonjuk az énekbe (114). Az első helyet a gregoriánnak biztosítja, de nem zárja ki a többszólamú éneket sem, csak feleljenek meg a liturgia szellemének (116). Ajánlja a vallásos népelemek buzgó ápolását (118). Az egyes népek sajátos zenei hagyományait is fel lehet használni a liturgiában (119), úgyszintén a nagyrabecsült orgona mellett egyéb alkalmas hangszereket (120). Az egyházi zene művelőire szép feladat vár: alkossanak műveket főleg kisebb énekkarok és az egész nép számára (121).

A hetedik fejezet a liturgikus eszközökről és ruhákról, s az egyházművészetről szól. Leszögezi, hogy az egyház egy stílust sem tekint a maga sajátos stílusának, természetesen korunk művészetét is szabadon lehet gyakorolni (123). Felemeli óvó szavát a vallást vagy a művészi szempontokat sértő alkotásokkal szemben (124). Előírja,

hogy módosítani kell a templom, az oltár, a szentségház építésére vonatkozó szabályokat, méltó helyet kell a keresztség számára is biztosítani (128), s korlátozza végül a főpapi jelvények használatát (130).

Teológiai alapjai

A konstitúció nemcsak a liturgikus reform szabályait foglalja össze, több mint dekrétum: konstitúció, s bár nem akar semmit sem dogmatikailag meghatározni, gyakorlati intézkedései alapjául teológiai tételek szolgálnak.⁷⁾

1. Mindenekelőtt a liturgiáról alkotott eddigi felfogást revideálja. A konstitúció nem kisebb igénnyel lép fel, minthogy a liturgiát az egyház legfontosabb cselekedetének jelöli meg: „A liturgia forrása és csúcspontja az egyház minden tettének”! A liturgia ugyanis nem más, mint Krisztus papi tevékenységének végrehajtása az ember megszentelésére; az egész Titokzatos Test, a Fő és a tagok hivatalos istentisztelete. Két összetevője van: üdvöztetés az Ige és a szentségek révén és Isten dicsőítése imával és áldozattal. A liturgia elsősorban nem az ember tette Istennel szemben, hanem előbb cselekszik az Isten: megdicsőíti, szentté teszi az embert, aki azután Istennek ebben a szerető átölelésében képes az Istent dicsőíteni.

2. A liturgia ilyen egyetemesebb értelmezése mellett főleg az Isten szent népéről szóló új, illetve felújított, egyházfogalom szolgál a reform teológiai alapjául. Az utóbbi évtizedek ekkleziológiai tava-sza ellenére is a liturgia igazi hordozói mégiscsak a papok voltak; egyáltalán, amikor szóba került az egyház, a katolikus hívő önkéntelenül is a papságra gondolt, így liturgiánk egyoldalúan klerikálissá vált. Pedig az egyház valójában nem a papság, hanem a híveknek a papok által szolgált és vezetett közössége. A szentmise igazi alapformája a közösségi szentmise, ha tudjuk is, hogy a magánmisét is az egész világ üdvösségéért mutatjuk be (VI. Pál, *Mysterium fidei* enciklikája). Különböző is a határok a szentmise egyes típusai között elmosódtak.

A szentmise egész jellegénél fogva közösségi tett, valóságos szerepfel-
osztással. Bizonyos feleletek és énekek csak a hívek számára vannak
fenntartva, más másságokat és énekeket a pappal együtt végeznek, aktív
szerepük lehet az adományok felajánlásánál, a békecsóknál és termé-

⁷⁾ H. Volk, *Theologische Grundlagen der Liturgie. Erwägungen nach der Constitutio De Sacra Liturgia*. Mainz 1964.

⁸⁾ J. Feiner—M. Löhrer, *Mysterium Salutis, Die Grundlagen heilsgeschichtlicher Dogmatik*. Benzinger 1965.

szetesen az áldozásnál. A konstitúció nemcsak a szentmise rendes szerepeivel (lektor, énekesek) számol, hanem azzal is, hogy főleg missziós területeken és a diaszporában a püspök engedélyével laikusok is tarthatnak istentiszteletet, kiszolgáltathatják a keresztséget egy rövidebb formában (s ez nem szükségkeresztség!), s bizonyos esetekben a szentelményeket. Ide sorolhatjuk az annyira ajánlott zsolozsmát is, különösen a vesperást.

3. A liturgikus konstitúció teológiai szempontból még valami újat domborít ki a „paschale-mysterium”, a húsvéti titok középpontba állításával: az üdvtörténeti alapbeállítottságot.⁹⁾ Sok évszázad után napjainkban a teológia ismét visszatér a Krisztus misztériumnak az egyszerű történelmi szemléletéhez, amellyel a szentírásban és az atyáknál találkozunk. A keresztségben ismét az életet látjuk, nem csupán a törvénykönyvet vagy életszabályokat. A tézis-teológia akadémikuskodása ellenére is visszataláltunk az isteni élet teológiájához, hiszen a kinyilatkoztatás élet, s ezt akarja a liturgia is: találkozni Istennel Krisztusban.

Néhány lelkipásztori elv⁹⁾

A konstitúció jellegénél fogva kifejezetten lelkipásztori igényeket tart szem előtt, mint ezt már a teológiai alapok is mutatták, amelyek mind gyakorlati vonatkozásúak.

1. A zsinattal végérvényesen vége annak a kornak, amikor a lelkipásztorkodásban a liturgia csak mellékes, szélmenti jelenségnek számított, amikor hitoktatás, egyesületi élet, házlátogatás vagy hivatal kötötte le teljesen a lelkipásztort. A konstitúció nem formákat és szövegeket akar csupán változtatni, hanem a lelkipásztorkodást olyanná tenni, hogy „csúcspontja és forrása” a liturgia legyen. Ezért történt gondoskodás a papság liturgikus kiképzésének reformjáról. Persze nem elég csak egy szemináriumi tárggyá — ha mindjárt főtantárggyá is — tenni, hanem az összes többi tárgyat és az egész neveltetést úgy kell alakítani, hogy az igazi liturgikus élet szinte természetes folyománya legyen. S akkor látni fogjuk, hogy mennyi, szinte nem is sejtett lehetőség nyílik.

2. Ennek a lelkipásztori munkának azonban az legyen a lényege, hogy a hívek érezzék: életüket Krisztus húsvéti misztériuma alakítja, hogy ők is meghaljanak a bűnnek és Krisztushoz hasonlóvá váljanak. Munkánkat tehát sokkal lelkibbé, spirituálisabbá kell tennünk.

⁹⁾ B. Fischer, Das pastorale Anliegen der Liturgiekonstitution; LJ 15 (1965) 65-78.

Mit jelent ez is gyakorlatilag? Azt, hogy az aktivitás elé helyezük az imát, az elmélkedést, az elmélyülést.

Ha a pasztoráció feladata a „paschale-mysterium“¹⁰⁾ megvalósítása, akkor a legnagyobb gonddal kellene a húsvétot, annak évenkénti, de minden héten is visszatérő ünnepét, a vasárnapot megülni.¹¹⁾ Amíg a légkör katolikus volt, el lehetett tűrni bizonyos súlypont eltolódásokat pl. a karácsony vagy más ünnep kiemelését, partiális áhitat-gyakorlatokat, de itt az idő, hogy újra felfedezzük (a franciák *ressourcement*-nek mondják) legősibb ünnepünket, a hefenkint megismétlődő húsvétot, esetleg a hét vége: a péntek-szombat-vasárnap kiemelésével, amely az Úr transzitu-sára, átmenetére emlékeztessen.

Lelekipásztori munkánk elmélyítéséhez tartozik az is, hogy a tekintély, szokások, általában az institutionális erők, amelyek évszázadokon át, mint szoros gyűrű tartották össze közösségeinket, ma már nem tartanak; ma ismét az egyén személyes döntésére van szükség, mint a keresztség felvételekor. A vallás, hit személyes üggyé válik, ezért szükséges, hogy az egyes ember is személyesen jusson kapcsolatba a misztérium-mal. A liturgia tehát a közösség minden hangsúlyozása mellett sem hagyolja el az egyént.¹¹⁾

A reform általános vágya mellett készületlenül érte még a papokat is a váratlanul ránk köszöntött nagyobb szabadság. Ezért is szükséges, hogy a reformokat fokozatosan, jól meggondoltan (a különböző lehetőségeket mérlegelve) megfelelő előkészítéssel vezessük csak be. Nem történhet meg minden máról-holnapra, s nem is térhetünk vissza az egyház gyermekkorába, amikor karizmatikus szabadsággal alakították a liturgiát. Minden demokratizálódás mellett az egyháznak és a liturgiának is hierarchikus vezetés alatt kell állnia, éppen kritikus korunkban. Ez következik különben a liturgia testvéries, családi szelleméből is.

Gyakorlati pasztorális teendők

A konstitúció vissza akarja adni az Isten szavának az őt megillető helyet.

Ezt szolgálja a népnyelv bevezetése, a többéves perikóparendszer és az önálló igeistentisztelet.¹²⁾ Persze az egyszerű felolvasás nem elég, foglalkozni kell a lektorokkal. Szükséges továbbá a homília is.

¹⁰⁾ Oesterliches Heilmysterium. Das Paschamysterium-Grundmotiv der Liturgie-Konstitution. Laacher Hefte 36, 1965.

¹¹⁾ Ezzel foglalkozott az 1950-évi németországi, az 1951-évi luxemburgi liturgikus hét, és erről szól a Maison-Dieu 1965 évi 83. száma is.

¹²⁾ J. A. Jungmann, Wortgottesdienst, Regensburg (Pustet) 1965⁴.

A szentírásban letagadhatatlanul van valami homály is, magyarázni kell, hiszen 2000 évvel ezelőtt, s más ég alatt foglalták írásba. S ha a biblikus lelkiséget akarjuk erősíteni, foglalkoznunk kell a szentírással, a bibliakutatás és magyarázat legújabb eredményeivel. A valamikor oly természetes zsoltármagyarázatot is fel kellene újítani.

Az aktív részvételt kétségtelenül legjobban az ének révén érhetjük el.¹³⁾ Ezen a téren volna a legtöbb teendő is. Népünk szeret énekelni, vannak szép egyházi énekeink, tehetséges zeneszerzőink. Ehhez járul még egy újabb jelenség az utóbbi években: világviszonylatban is élen jár zenepedagógiánk.

Valójában az ének sem más, mint emelkedettebb ima. De talán meg kell említenünk, hogy a liturgia reformja során a közös és magán imát is meg kell újítanunk. A hívek könyörgésének összeállításánál¹⁴⁾ nagy a szabadságunk. Vonjuk be ebbe a híveket is, ők is segítezhetnek. Egyes templomokban külön könyv áll a hívek rendelkezésére, amelybe kéréseiket is beírhatják, de más módot is találhatunk arra, hogy híveink gondját, baját is közöljük a könyörgések összeállítóival. Mindenesetre foglaljuk bele azokat, akiket különös öröm (születés, esküvő, évforduló), vagy bánat (betegség, halál) ért. S talán különösnek hangzik, de a liturgia lehetőséget nyújt a magánimára is, erre kellene felhasználnunk a „Könyörögjünk” felszólítás utáni csendet vagy az úrfelmutatás utánit, mint ezt a konstitúció kifejezetten is említi. Egyben megtanít arra is, hogyan tegyük magánimáinkat is liturgikusabbá.

Sok új feladat tárul elénk a templomok és az egyházi felszerelés¹⁵⁾ megújítása terén. Az új templomok építésénél új teológiai és pasztorális elvekből kell kiindulni, azt mutatják a teljesen újszerű alaprajzok és külső formák, a szent sátor, az oltársziget, s a nem elhanyagolandó technikai szempontok: fényhatás, akusztika, bizonyos fokig a kényelem is. Az Isten házában, amely elsősorban a közösség háza, nem csupán esztétikai, vagy díszítési kérdéseket kell megoldaniuk a művészeknek, hanem elsősorban funkcionálisakat.

Néha a közösség minden tagja bekapcsolódhatna bizonyos akcióval. Nem akarunk most itt a testtartásról (állás, ülés, térdelés, ke-

¹³⁾ Szigeti Kilián, Kántorképző tanfolyam. Győr 1964.

J. Gelineau, Chant et musique dans le culte chrétien. Paris 1962.

¹⁴⁾ De oratione communi seu fidelium. Libreria editrice Vaticana, 1966.

¹⁵⁾ Többek között: E. Egloff, Liturgie und Kirchenraum. Zürich 1964. — Th. Filthaut, Kirchenbau und Liturgiereform. Mainz (Grünwald) 1965. — H. Muck, Die Gestaltung des Kirchenraumes nach der Liturgiereform (Lebendiger Gottesdienst 12). Münster 1966.

resztvetés) szólni, ennél a helyi szokások mérvadóak. Egy lehetőség, hogy egyes különös alkalmakkor (első áldozás, szentelések) az egész közösség körmenetileg vonulhatna a szentmise helyére. Minden ünnepélyes szentmisénél pedig nagyobb kísérettel (ministránsok, cereferek, schola) vonulhatna a pap az oltárhoz, a főbejáraton, vagy legalább is hosszabb úton a sekrestyéből az oltárhoz. Egy másik körmeneti lehetőség adódna az offertóriummal. Itt azonban inkább csak a közösség képviselői: ministránsok, egyházközségi vezetők gyűjthetnék össze az adományokat, s vihetnék az oltárhoz. Néha lehetne (első áldozás, jubileum) gyertya vagy virág, vagy valamilyen más felajánlást is beiktatni. A legfontosabb volna azonban egy harmadik, amelynek egy szentmiséből sem volna szabad hiányoznia, s ez az áldozási menet volna. A jövő útja, azt hisszük, az, hogy körmenetben, párosával járulnak a hívek az áldozáshoz és állva áldoznak. Mindezt természetesen megint ének kísérmé.

A koncelebráció¹⁹⁾

A liturgikus reformnak papi közösségeket és összejöveteleket egyik legközvetlenebbül érintő rendelkezése a koncelebráció bevezetése. Helyességét, szükségességét mutatja az a tény, hogy ahol bevezették (hol nem?), máris olyan természetesnek találják, s általában sok lelki és praktikus haszonnal jár. Az 1965 március 7-én kiadott: *Ritus servandus in concelebratione missae* szabályozza. Engedélyezését, bizonyos általános eseteken kívül (nagycsütörtök, zsinatok, apátok benedikálása, s természetesen az eddig is meglévő pap- és püspökszentelés mellett) a konstitúció a püspökre bízta. Ezek legtöbbje máris adott olyan rendelkezést, amely gyakorlatilag minden esetben, amikor több pap áll rendelkezésre, lehetővé teszi a koncelebrációt.

Ha hívek is jelen vannak a koncelebráción, ne feledkezzünk meg egy finom kis előírásról :a koncelebrálók köre a hívek felé maradjon nyitva, ezzel is kifejezésre juttatjuk, hogy ők is az asztalközösséghez tartoznak. Előfordulhat — papi összejövetelek alkalmával, vagy szerzetes házakban, — hogy csak a papság (és a kórus) vesz részt rajta. Ilyenkor a kórus elején lévő, nép felé fordított oltárok-nál is, a — jelen nem lévő néppel háttal — a kórus felé fordulva álljon a főcelebráns (a versus populum oltárokat tehát mindig úgy kell építeni, hogy mindkét oldalról használhatók legyenek.

¹⁹⁾ Concelebrazione dottrina e pastorale (Collana „Culmen et fons“ 7) Brescia (Queriniana) 1965.

A liturgikus reform végrehajtása Magyarországon és a külföldi magyarok közt²⁰⁾

1964 október 18-án jelent meg a liturgikus reform első általános végrehajtási utasítása. A püspökkari rendeletek nyomán a Világegyházban már 1965 nagyböjt első vasárnapjával életbelépett a reform első fokozata. Magyarországon ekkor csak a magánmisére vonatkozó változásokat vezették be, a külföldön élő magyarok a vendéglátó országok szokása szerint végeztek magyarul a csendes imát és a kánon kivételével az egész szentmisét. Közben szorgos munka folyt: megalakultak az egyházmegyei liturgikus bizottságok és az Országos Liturgikus Tanács (elnöke: Kovács Sándor szombathelyi püspök) s végrehajtó szerve, az Országos Liturgikus Titkárság (vezetője Radó Polikárp). Szakemberek bevonása és alapos tárgyalások után 1965 folyamán elkészül az Ordinárium magyar fordítása, amelyet a Szent-szék 1966 február 7-én hagyott jóvá. Hamarosan sor került kinyomtatására.²¹⁾ Így munkába léphettek a zeneszerzők is. Az év folyamán számos új „népmise” készült. A legismertebb Kodály Zoltán zseniális, komoly igényű, és Szigeti Kilián dallamos, könnyed Magyar Miséje. De olyan sok az új alkotás, hogy „a postás szinte nem győzi hordani” az Egyházzenei Tanácshoz. 1966 őszén római jóváhagyást nyert néhány népének is. Ezek propriumként használhatók. Elkészült a hívek könyörgésének gyűjteménye, s egy új perikopa terv is. A Magyar Püspöki Kar körlevele intézkedett a szentmise magyar nyelvű állandó szövegeinek bevezetéséről, az állandó részeket pedig a Róma által jóváhagyott három misszáléból engedélyezte.²²⁾ Mindezek után 1966 novemebr 27-én, ádvent 1-ső vasárnapján került sor a magyar nyelvű szentmise általános bevezetésére.

Galambos Ferenc

²⁰⁾ Galambos F., A liturgia reformja, A zsinat, Roma 1966, 40-53.

²¹⁾ A szentmise állandó részei, Budapest (Szent István Társulat) 1966.

²²⁾ Szunyogh Xav. F., Magyar-latin Misszálé az év minden napjára a római misekönyv szerint. Budapest 1944²

Jávor E., Vasárnapi misekönyv, Róma 1967³ (Az Ordinárium új magyar szövegével, Szigeti K. Magyar Miséjének kottáival).

A. C. Liturgikus munkaközössége, Magyar Misekönyv. Budapest 1965⁴.

AZ EGYHÁZRÓL SZÓLÓ HITTANI KONSTITÚCIÓ

Keletkezése

Az első ülészak utolsó napjaiban új javaslatot terjesztettek megvitatásra a zsinat elé. Mindenki csodálkozott, hogy mérték ilyen rövid időre még csak elő is hozni a zsinat legsúlyosabb témáját. Pedig ez az intézkedés gondviselészerű volt. Azokban az 1962 december eleji napokban találta meg a zsinat önmagát, tárgyát és hangját. Ez emberileg főként a Suenens-Montini-Lercaro bíboros-triónak köszönhető. A háttérből pedig ott sugárzik a zsinat atyjának, XXIII. János pápának áldott hatása. Hiszen ő már profétai jellegű zsinati imájába is belevette: „Jussunk el az Egyház tanának mélyebb megismerésére”, s ő nevezte szeptember 11-i rádiószózatában az Egyházat „Lumen Gentium”-nak. Ezt ajánlotta a belga primás a konstitúció címéül. A rengeteg javaslat egységesítésére és a további tárgyalások tengelyéül pedig kettős szempontot vetett föl: az Egyház feladatai befelé (Ecclesia ad intra) és küldetése kifelé (Ecclesia ad extra). A milánói bíboros kiemelte: az Egyház Krisztus élő jelenlétének kifejezője. Célja, hogy Krisztushoz vezessen. Bologna szociális lelkületű érseke az evangéliumra hivatkozva hangsúlyozta, hogy csak a szegény Egyház képviseli méltóan Krisztus jelenlétét a világban. Suenens tehát megjelölte a keretet, Montini a krisztus-központiséget, Lercaro az evangéliumi szellemet. Eddig sok volt a tervezet, most megszületett az egységes program.

Az Egyház a középkor óta kereste lényegének kifejezését. Mind-egyik kor a maga egyházképét dolgozta ki. Hosszú az út a középkor „imperium” jellegű egyházától a II. Vaticanum misztérium-jellegű zarándok-egyházáig. A trienti zsinat a megtámadott igazságok védelmében az Egyház intézmény-voltát emelte ki. A barokk kor egyháza a győzelmes Egyház képében jelent meg. Az I. vatikáni zsinat 15 fejezetből álló tervezete már a misztikus test tanában jelölte meg az Egyház lényegét (ezt aztán XII. Pius pápa enciklikája dolgozta ki), de fejezetei erősen jogi vontkozásúak voltak. A II. vatikáni zsinat elé terjesztett, 11 fejezetből álló első javaslat még szintén erősen hierarchikus és „klerikális” jellegű volt. A hozzá szóló atyák kifogásolták laza szerkezetét, a tartalom konzervativitását, a hierarchi-

kus jelleg túlzott kidomborítását, a kidolgozásban az apologetikus módszert, a skolasztikus stílust és a „győzelmes Egyház” képét felidéző hangot. Hiányolták benne a biblikus és patrisztikus teológiát, a lelkipásztori, ökumenikus és időszerű beállítottságot.

A második ülészakra G. Philips löweni dogmatikus, a teológiai bizottság másodtitkára 4 fejezetből álló új tervezetet dolgozott ki. Az Egyház titok jellege, Isten népe biblikus fogalma és a világiak szerepének hangsúlyozása megnyerte az atyák tetszését. De még igen kemény vitákra (az I. ülészakon 1 hét, a II.-on 1 hónap, a III.-on 4 nap), ismételt átépítésekre és átdolgozásokra, rengeteg szavazásra (a IV. session két hónapon át) volt szükség, mire megszületett a mostani konstitúció, amely 8 fejezetből áll. A legnagyobb vitát a püspöki kollégiálítás tana váltotta ki. Sokan a pápai primátust látták benne veszélyeztetve. Az 1963 október 30-án megejtett kísérleti szavazás végre megmutatta, hogy az atyák több mint kétharmada elfogadja a javaslat vitatott pontjait: a püspökszentelés szentségi mivoltát, a püspöki kollegiálítás tanát és isteni eredetét, az önálló diakonátus időszerűségét. A Szűz Máriáról szóló tant is ekkor építették be az Egyházzal szóló konstitúcióba. A döntő szavazás előtt még két kiegészítő közleményt terjesztettek a zsinat elé (a konstitúció tanának hittudományos minősítéséről és a „püspöki testület (értelméről), hogy az ellenzék kételyeit eloszlassák. Végre 1964. november 21-én érett gyümölcsként bocsátották a konstitúciót a nyilvánosság elé.

Sok gond és rengeteg munka után lett az Egyházzal szóló konstitúció a zsinat legfontosabb dokumentuma és az összes többi rendelkezés kulcs-okmánya. Benne nemcsak a 20. század egyháztana nyeres kifejezést, hanem feltűnően mutatja a zsinat munkájában, főleg a sürgető előtörésben, a Szentlélek működését.

A konstitúció a további viták során is megtartotta központi jellegét. A többi határozat tulajdonképpen az Egyházzal szóló hittani rendelkezés tanbeli továbbépítése (konstitúciók) vagy gyakorlati alkalmazása (dekrétumok). Az egyháztéma ezen központiségét K. Rahner szemléltette 1965. decemberi müncheni beszédében:

- 1) Az Egyház benső mivoltának a feltárása: Az Egyházzal szóló konstitúció.
- 2) Az Egyház belső élete (ad intra): Krisztus papi, királyi és prófétai hivatalának örököseként végzi az egyház,
 - a) a megszentelés munkáját: A szent liturgiáról szóló konstitúció,
 - b) a kormányzás hivatalát: a A püspökök lelkipásztori feladatáról és A keleti katolikus egyházakról szóló dekrétumok,
 - c) tanítói feladatát: Az isteni kinyilatkoztatásról szóló konstitúció és A keresztény nevelésről szóló nyilatkozat,

- d) Az Egyház hármasságáról szól 3 dekrétum: A papi szolgálat és élet, A szerzetesrendek korszerű megújítása, s A világiak apostolkodása.
- 3) Az Egyház küldetése kifelé (ad extra):
- a) a nem katolikus keresztényekhez való viszonyát tárgyalják: Az ökumenizmusról és A katolikus keleti egyházakról szóló dekrétumok,
 - b) a nem keresztény vallásokhoz való viszonyát mutatják: A nem keresztény vallásokról szóló nyilatkozat és A missziós dekrétum,
 - c) a profán világhoz való küldetését vizsgálja: Az Egyház a mai világban című lelkipásztori konstitúció és A tájékoztatási eszközökről szóló dekrétum.
 - d) a világnézetileg többértű társadalomban megillető jogait „A vallásszabadságról” szóló nyilatkozat fejtegeti.

A zsinat dogmatikus konstitúciónak, hittani rendelkezésnek nevezi ezt az okmányt. XXIII. János pápa útmutatása nyomán a II. Vaticán nem akart új dogmát hirdetni. De mint az Egyház legfőbb tanítói hivatalának rendelkezése lelkiismeretben belső engedelmességre kötelez minden katolikust. A minősítés rangjának megjelölésében eltérő a teológusok véleménye. Többségükben a „De fide” fokot adják neki.

A kidolgozásban nem a szokásos apologetikus módszert követi, hanem a bibliai és patrisztikus forrásokra támaszkodva az Egyház dogmatikus képét mutatja be.

Tartalma

Az első fejezet 8 cikkelyben az Egyház misztériumát tárgyalja.

Krisztus a világ világossága, szentsége visszatükröződik az Egyház arcán. Az egyház a kegyelem hatékony jele, mintegy *szentség*, „vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egysülésnek és az egész emberi nem egységének” (1). (A konstitúció nem használja az Egyházra vonatkozóan egyes mai teológusok „ős-vagy alapszentség” kifejezését, de az Egyház szentség-jellege mégis végigvonul az egész konstitúción: 1, 9, 48).

I. Az Egyház titka

Az örök Atya elhatározta, hogy felemeli az embereket az isteni életben való részesedésre, a Krisztusban hívőket pedig összegyűjti az Anyaszentegyházban. Az Egyház egyetemessége teljes mértékben csak az idők végén lesz valóság, amikor az összes igazakat átöleli Ádámtól kezdve. Az Atya üdvösség-tervét a megtettesült Fiú váltot-

ta valóra a megváltásban. A Szentlélek vezet rá az Egyházat minden igazságra, megfiatalítja és az evangélium erejével örökösen megújítja. Az Egyház nem egészen azonos az Isten országával, ennek csak magját és kezdetét alkotja a földön; de Krisztus igéjében, tetteiben és jelenlétében már felragyogott az emberek előtt (2-5).

A Szentháromságba nyúló Egyház benső természetét a zsinat a prófétáktól meghirdetett és az Újszövetségben kifejtett képek alapján rajzolja meg. A változatos képek: akol, nyáj, Isten szántóföldje, szőlőskertje, épülete, a szeplőtelen Bárány jegyese, Anyánk, stb., az Egyház gazdagságáról tanuskodnak (6).

A „*Misztikus Test*” képeről részletesen tárgyal a konstitúció. A Test tagjai a hívek, feje Krisztus. Minden tagnak Őhöz kell idomulnia, amíg Krisztus ki nem alakul bennünk. Vele együtt kell szenvednünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk. A Szentlélek — az emberi lélek módjára — isteni adományaival élteni, egyesíti az egész testet, ösztönzi, hogy kiterjedjen és eljusson Istennek egész teljességére. Az Egyház egysége nem egyöntetűséget jelent, hanem a különböző adományok és szolgálatok egységes rendjét (7).

A hit-remény-szeretet közösségét az egyetlen közvetítő Krisztus *látható* szervezetként alapította a földön. Azonban a szerves rendfokozatú intézményt és Krisztus titokzatos testét nem szabad két különálló dolognak tekintenünk. Egyetlen összetett valóságot alkotnak, amely a megtestesült Ige titkához hasonlóan emberi és isteni elemből áll. Krisztus ezen egyetlenegy, szent, egyetemes és apostoli egyháza „a katolikus Egyházban él”, (subsistit in Ecclesia Catholica, az eredeti „est” helyett). A katolikus Egyház szervezetén kívül is megtalálni a megszentelődés és igazság több olyan elemét, amelyek szintén Krisztus egyházának sajátos adományai és egyetemes egységre sarkallnak.

Az Egyház nem azért létesült, hogy a földi dicsőséget keresse, hanem hogy az alázatosságot és az önmegtagadást terjessze. Az Egyház szegény és szenvedő Alapítójának a képmását ismeri fel a szegényekben és szenvedőkben. Bűnösöket is foglal magában, ezért állandóan tisztulásra szorul. Ez a földi zarándok-Egyház képe, amely „a világtól eredő sok üldözés, meg az Istentől kapott vigasztalás közepett vándorolva halad előre” (Szent Ágoston, De Civitate Dei). Az Úr keresztségét és halálát hirdeti, amíg el nem jön (8).

II. Az Isten népe

Kilenc cikkelyben szól a zsinat Isten népéről, mégpedig a hierarchikus fokozatok előtt, mert Isten népébe a hierarchia tagjai is beletartoznak.

Isten minden ember üdvösségét akarja. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy valamelyik népet különös tulajdonának válassza ki. Az Ószövetségben Izrael, az Újszövetségben Krisztus messiási népe a kiválasztott. Ez az új nép, bár nem egyszer kiseded nyájnak tűnik fel, mégis az „egész emberi nem számára az egységnek, reménynek és üdvösségnek az erős magja marad”. A messiási népet Isten fiainak méltósága és szabadsága jellemzi, törvénye a szeretet új parancsa; célja, hogy terjessze Isten országát (9).

Krisztus, a főpap, ezt az új népet Atyja országává és papjává tette. A hívek általános papsága és az egyházi rendű papság egymáshoz vannak rendelve, jóllehet lényegesen különböznek egymástól: mind-egyik a maga módján részesedik Krisztus egyetlen papságában (10). Isten népe papi jellegét a szentségek vételében és az erények gyakorlásában valósítja meg. Tetőpontja a szentmiseáldozat; a szentáldozásban Krisztus teste kézzelfoghatóan fejezi ki e nép egységét (11). Krisztus prófétái tisztében is részesedik, amikor hitélete és szeretete által terjeszti a Róla szóló eleven tanúbizonyságot. A hívek összessége a Szentlélek kenete folytán hitében nem csalatkozhatik. Ezt a természetfeletti hitérzéknek közvetítésével akkor nyilvánítja ki, amikor az egész nép kifejezésre juttatja közös felfogását a hit és erkölcs területén. A Szentlélek ma is különböző erényekkel és karizmákkal ajándékozza meg az Isten népét az Egyház javára (12).

Az Isten új népének tagjai közé valamennyi ember meghívást kap. A különböző népek jó képességeit és szokásait fölkarolja, átveszi, megtisztítja és megneemesíti. Az Egyház nemcsak különböző népekből toborzódik, hanem belső felépítése tekintetében is különböző hivatalokból, egyházi és szerzetesrendekből, stb., áll és jogosan léteznek a sajátos hagyományokkal bíró részegyházak is (13).

A konstitúció a Szentírás és a Hagyomány alapján azt tanítja, hogy ez a földön vándorló Egyház *az üdvösségre szükséges*. „Ezért nem üdvözülhetnek azok, akik nem akarnak belépni az Egyházba, vagy nem akarnak benne megmaradni, jóllehet tudnak a katolikus Egyházzól és Isten-akarta, Jézus Krisztus által létesített szükséges voltáról” (14).

A következőkben a zsinat a különböző vallású embereknek az Egyházhoz való viszonyát vizsgálja. Mellőzi a „tagság” fogalmát és bizonyos többrétű hozzátartozást enged meg. A katolikus hívek a bekebelezettek (incorporati), a nem katolikus keresztények kapcsolatban állnak vele (coniuncti), a nem keresztények pedig hozzá vannak rendelve (ordinati).

Azok tartoznak teljes mértékben az Egyház közösségéhez, akik elfogadják egész rendjét és a hitvallás, szentségek, az egyházi kormányzat és a közösség kötelei által egyesülnek vele. A hit-

újoncokat kifejezett kívánságuk fűzi az Egyházhoz (14). (A többi csoportnál a „Mystici Corporis” kezdetű pápai enciklikában még anynyira előtérben álló „votum” alkalmazását mellőzi, mert a „tudatalatti vágyódás” meglehetősen zavaros fogalom.)

A *nem katolikus keresztényeknél* hiányzik vagy a teljes hit, vagy a Péter utódával egybeforró közösség, mégis található náluk olyan értékek, amelyek őket a katolikus Egyházzal egybefűzik. Ilyenek a keresztség, a szentírás mint hit- és életszabály, az Atyában és üdvözítő Fiában való hit, továbbá a hét szentség közül néhány, esetleg az eucharisztia is és az istenszülő Szűzanya iránti tisztelet. A Szentlélek bennük is működik megszentelő erejével, egyeseket közülük vérük ontásáig is megerősített és fölkelte bennük a tevékeny vágyat, hogy a Krisztus akarta módon egy nyájban egyesüljenek, egy pásztor vezetése alatt (15).

A *nem keresztény népek* különbözőképpen rendelődnek az Isten népéhez. A mohamedánok elismerik a Teremtőt, a zsidók imádják az egy igaz Istent. Isten üdvözítő szándéka őket is felöleli. Sőt ebből azok sincsenek kizárva, akik csak homályos képekben keresik az ismeretlen istenséget.

„Mindazok nyerhetik az örök üdvösséget, akik önhibájukon kívül nem ismerik Krisztus evangéliumát és az Egyházat, de őszinte szívvel keresik Istent és a kegyelem hatása alatt arra törekcszenek, hogy tetteikkel teljesítsék az Ő akarátát, amelyet lelkiismeretük szavában felismernek. Az isteni gondviselés még azoktól sem tagadja meg az üdvösséghez szükséges támogatást, akik ugyan önhibájukon kívül nem jutottak el Isten kifejezett ismeretére, de — aligha az isteni kegyelem segítsége nélkül — iparkodnak a helyes utat megtalálni. Mert ami jó és igaz van bennük, azt az Egyház az evangéliumra való előkészületnek és Isten adományának tekinti (16).”

Mindez a lehetőség nem teszi fölöslegessé a hithirdetést, sőt ellenkezőleg, a Szentlélek indítja az Egyházat az evangélium terjesztésére, mert Isten Krisztust tette meg az üdvösség kezdetévé, és mert az emberek az evangélium és a keresztség által nőnek bele Krisztus teljességébe (17).

III. Az Egyház hierarchikus alkotmánya, különösen a püspöki méltóság

Az Egyház a zsinaton ökumenikus szellemű dialógusba kezdett. Ha valahol, akkor ebben a fejezetben mutatkozik meg erre való készsége, ahol a protestánsok felé a különböző rendű hivatalokról, az ortodoxok felé pedig szinodális alkotmányáról tesz tanúságot.

Itt dőlt el a zsinat sorsa. Egy belga zsinati teológus a benne kifejtett kollegiális tan miatt az egész zsinat „magna charta”-jának nevezi ezt a részt. Gazdag tartalmát csak vázlatosan ismertetjük.

Krisztus különböző tisztségeket alapított, ezek viselőit más és más hatalommal ruházta fel, de valamennyit a testvérek szolgálatába állította. A tisztség a biblia nyelvén diakonia, azaz szolgálat.

A zsinat megerősíti az I. Vaticanum primátus-tanát, majd azt folytatva és kiegészítve megvallja a püspökökről, mint az apostolok utódairól szóló tanítását, akik az élő Isten házanépét Péter utódával, az egész Egyház fejével együtt kormányozzák (18).

Krisztus testület vagy állandó együttes módjára hívta meg az apostolokat és élükre Pétert helyezte. Küldetésük a világ végéig tart, ezért az apostolok utódok rendeléséről gondoskodtak. A püspökök tehát isteni intézkedés folytán léptek az apostolok nyomába, a püspöki testület pedig az apostoli kollégium helyébe (19).

A püspökszentelés az egyházi rend szentségének teljességét közli, és a szentelés adományával együtt a tanítás és a kormányzás adományait is átruhazza. De ezeket csak a testület fejével és tagjaival való rendfokozati közösségben lehet gyakorolni (21).

A szentelés és hierarchiás közösség tesz valakit a püspöki szervezet tagjává. A kollégiumnak csak akkor van hatalma, ha együtt értődik a római pápával, a testület fejével. A pápának egyedül is teljes, legfelsőbb és általános hatalma van az Egyház fölött és ezt mindig szabadon gyakorolhatja. A püspökök rendje azonban a római pápával együttesen — és sohasem e fő nélkül, — ugyancsak hordozója az egész Egyházzal vonatkozó legfőbb és teljes hatalomnak, de ezt a hatalmat csak a római püspökkel egyetértésben gyakorolhatja. Ez többnyire általános zsinaton történik, vagy akkor, ha a testület feje testületi ténykedésre szólítja fel a tagokat, máskor legalábbis jóváhagyja, vagy szabadon elfogadja a püspökök közös ténykedését (22).

A testületi egység megmutatkozik az egyes püspököknek a részegyházakkal és az egész Egyházzal való kapcsolataiban is. Amint a római pápa az egész Egyház egységének látható jelképe, úgy az egyes püspökök saját részegyházaik egységének látható szimbólumai. Isten népének rájuk bízott részlegén gyakorolják lelkipásztori kormányzatukat. Mint a püspöki testület tagjai kell, hogy az egész Egyházzal is törődjenek: főleg a hit egységét és az Egyház közös fegyelmét illetően. Közös gondoskodásuk irányuljon a missziók és a rászoruló egyházmegyék támogatására.

A régi pátriárkai egyházak szervezete sajátos egyházfegyelmeükkel, liturgikus gyakorlatukkal, teológiai és lelkiéleti örökségükkel egyetemben az isteni gondviselés műve. A zsinat elismeri jogaikat.

Nyugaton a püspökkari konferenciák kiépítésében nyilatkozik meg ez a testületi szellem (23).

A püspökök Krisztus helyetteseiként kormányozzák a rájuk bízott részegyházakat. Ehhez szükségük van kánoni küldetésre, amelyet a pápától, vagy szokásjog alapján más formában is nyerhetnek. De nem mint a római püspök helytartói működnek, hanem saját hatalmukból kifolyólag (24, 27).

A püspökök egyik főfeladata az Evangélium hirdetése: ők a hivatalos igehirdetők (praecones), az isteni és katolikus igazság tanúi. Tanításukat a hívek akarati és értelmi engedelmességgel tartoznak elfogadni. A püspökök külön-külön nem csatlakozhatatlanok, de ha a földkerekségen szétszólva mindnyájan Péter utódával együtt hivatalos tanításuk során ugyanazt a tételt tekintik végérvényesen kötelezőnek, akkor csatlakozhatatlanul hirdetik Krisztus tanítását. A csatlakozhatatlanság a római püspökökben külön is megvan, ezért döntései megmásíthatatlanok, mégpedig maguk miatt, nem pedig az Egyház hozzájárulása folytán.

A tanítóhivatal hordozóinak erkölcsi kötelességük, hogy a krisztusi kinyilatkoztatással állandóan kapcsolatban álljanak. Így a tanítóhivatal az összegyház tévedhetetlenségébe van beágyazva (25). Krisztus Egyháza ott van a püspök irányítása alatt a hívek valamennyi törvényes helyi közösségében, bármelyik oltárközösségben (26).

Krisztus — apostolai közvetítésével — saját fölszentelésének és küldetésének részeseivé tette a püspököket. A püspökök viszont szolgálatuk tisztjét — különböző fokokban — törvényesen tovább adják a különböző egyházi személyeknek. Az áldozópapok a papi méltóság és az egyházirend szentségének erejével vannak velük összeköttetésben. Velük együtt „egyetlen presbyteriumot” alkotnak. A hívek egy-egy helyi közösségében megjelenítik a püspököt. A papok hármas hivatala: az igehirdetés, a hívek vezetése, az istentisztelet végzése. Örömmel vállalják az egyházmegyei feladatnak és gondnak rájuk eső részét. Necsak a hívekre, hanem az eltávolodottakra is legyen gondjuk. (A Zsinat ebben továbbviszi a kollegialitás szellemét a papság felé és egységes szerves egyháztan alapjait rakja le) (28).

A fejezet utolsó cikkelyében a szerpapokról van szó. A rangfokozat alsóbb fokán állanak. Nem a papságra, hanem szolgálatra kapják a kézfeltételt. De szentségi kegyelemmel megerősítve a liturgia, ige és a szeretet diakóniájában szolgálják Isten népét. (Főbb szolgálataik: keresztelés, áldoztatás, esketés, hitoktatás és prédikálás, temetés.) Minthogy ezek a szolgálatok az Egyház életében nagyon szükségesek, a jövőben a latin Egyházban is helyre lehet állítani a szerpapi tiszteletet az egyházi rangsor sajátos és állandó fokozata gyanánt. Az illetékes püspökkari konferenciákra tartozik annak eldön-

tése, hogy vajon szükséges-e a bevezetése. Erre érettebb korú házasokat is ki lehet választani. Az ifjabbak azonban papi nőtlenségre vannak kötelezve (29).

IV. A világiak

A papság és a szerzetesek rendje mellett foglal helyet az Egyházban a világiak „rendje”. Ők is teljesjogú tagok, a keresztyén méltóságban a klérussal egyenrangúak, sajátos vonásuk azonban a világba való tartozás. A világi élet ügyeinek intézése és az Isten parancsa szerinti rendezése által keresik Isten országát; belülről ható kovászként járulnak hozzá a világ megszenteléséhez („sanctificatio mundi”, 31).

Ők is részesednek Krisztus hármias hivatalában és az Egyház üdvözítő küldetésében. Erre őket Krisztus a keresztség és a bérmlás szentségével, meg az Oltáriszentség táplálta isten- és emberszeretettel készíti elő, mert ez az apoltóság lelke. Főleg arra vannak hivatva, hogy „jelenlévővé és tevékenyé tegyék az Egyházat azokon a helyeken, ahol az Egyház csak rajtuk keresztül lehet a föld sója” (33).

Papi tisztük tanúságtétel Krisztus mellett, egyúttal pedig alázatos szolgálata is. Minden imájuk, imádságuk, hitvesi és családi életük, valamint szenvedésük Istennek kedves áldozattá válik, ha mindezt a Szentlélekben viszik végbe, és mint az oltár áldozatával egyesülő imádkozók — a Mennyei Atyának ajánlják fel. Ily módon a világiak is Istennek szentelik a világot („consecratio mundi”, 34).

Profétai tisztük megfelelő betöltése céljából Krisztus felruházta őket a hit érzékével és a szó kegyelmével. Krisztus-hirdetésük és élettanúságuk sajátos jelleget és különös hatékonyságot kap azáltal, hogy a megszokott körülmények közt megy végbe, főleg a házas- és családi életben. Közvetlen apostolkodásuk érdekében igyekezzenek eljutni a hitigazságok mélyebb ismeretére és ezért kérjék Istentől a bölcsesség ajándékát (35).

Királyi tisztük legyen alázatos szolgálat, hogy Krisztus szelleme járja át a világot. Egyházi és világi jogait és kötelességeiket iparkodjanak egymással összhangba hozni és keresztyén lelkiismeretességgel teljesíteni (36).

Az állam jogosan fordítja figyelmét az evilági ügyekre, csak ne akarja a társadalmi életet a vallás mellőzésével felépíteni (36).

A világi embernek joga van arra, sőt néha kötelessége is, hogy fölszentelt pásztora előtt véleményét nyilvánítsa. A lelkipásztorok pedig ismerjék el és mozdítsák elő a világiak megbecsülését és használják fel okos tanácsukat; bizalommal ruházzanak rájuk komoly feladatokat és hagyjanak nekik megfelelő cselekvési szabadságot (37).

V. Az Egyházban mindenki hivatalos az életszentségre

Az Egyház fogyatkozhatatlanul szent, mert Krisztus kereszthalálával megszentelte, jelenlétével most is szüntelenül megszenteli és a szentség Lelkének kegyelmeivel elárasztja (39).

Nem érdemeink folytán, hanem Isten kegyelmes akaratából kapunk meghívást az Egyházba. A keresztségben Isten fiaivá, szentekké és Krisztus szentségeinek részeseivé lettünk. Minden keresztyén meghívást kapott a szeretet tökéletességére és ez az életszentség a világi társaséletben is előmozdítja az emberségesebb magatartást (40).

A különféle életkeretekben mindenki csak egyfajta életszentséget ápolhat, ami a tökéletes Isten- és felebaráti szeretetben áll. A konstitúció a továbbiakban felsorolja a különböző utakat-módokat, ahogyan a püspökök, áldozópapok, növendékpapok, keresztyén hitvesek, szegények és betegek stb., az életszentséget gyakorolhatják. A papokat buzdítja, hogy hivataluk mindennapos gyakorlata által növekedjenek a szeretetben, tartsák fenn a papi egység kapcsolatait, legyenek gazdagok lelki értékekben és mindenki előtt adjanak élő tanúbizonyságot Istenről.

„A keresztyén hívek hivatásukban, kötelességeik teljesítésében és bármilyen életkörülményeik között, sőt éppen ezek révén napról-napra egyre jobban megszentelődnek, feltéve, hogy mindent a hit szellemében fogadnak a Mennyei Atya kezéből, Isten akaratával közreműködnek és munkájukkal mindenki előtt tanúságot tesznek arról a szeretetről, amellyel Isten a világot szerette“ (41).

A 42. cikkely a szeretet különleges tanúbizonyságait sorolja fel. Legnagyobb a vértanúság; csak keveseknek adatik meg, de mindenkinek készen kell rá lennie, hogy megvallja Krisztust az emberek előtt és kövesse Őt a kereszttúton. Az isteni kegyelem kimagasló értékei: az önkéntes szűzesség, szegénység és engedelmesség, amelyek osztatlanul Istennek szentelik és lelkileg termékennyé teszik a tanácsok követőit.

VI. A szerzetesek

Az Úr szavain és példáján alapuló szegénység, tisztaság és engedelmesség evangéliumi tanácsai útján keresi és találja meg a szerzetes az életszentséget. Ez az életállapot, amelyet az Egyház ugyan Isten ajándékának tekint, nagyrabecsül és szabályoz, mégsem része isteni rendfokoztú alkotmányának (43).

A hármass fogadalom vagy eskü által a szerzetes teljesen Istennek szenteli magát; a keresztség kegyelmeit bőségesebben gyümölcsöz-

teti és megszabadul azoktól az akadályoktól, amelyek a tökéletes istenszeretet útjában állnak. A szeretet révén különös módon kapcsolódik az Egyházhoz és lelki életét is az Egyház felé kell irányítania. Imával és munkával iparkodják Isten országának a terjesztésén és megszilárdításán fáradozni (44).

A 45. cikkely röviden kitér a püspöknek tartozó engedelmes-ségre és ennek keretén belül az exemptio kérdésére. Erről azonban kimerítőbben tárgyalnak a püspöki és szerzetesi dekrétumok.

Ha minden keresztény meghívást kapott a tökéletességre és élet-szentségre, akkor kérdezhetjük, micsoda sajátos létjogosultsága van a szerzetesi életnek. A zsinat csak ebben a pontban szól valamit az evangéliumi tanácsok mélyebb teológiájáról. A szerzetesi állapotot figyelmeztető jelnek mondja, amely nyilvánvalóvá teszi a hívek előtt a már e világon megkapott mennyei javakat és hatásosan hirdeti az eljövendő feltámadást. A szerzetesek tehát a túlvilági élet földi tanúi.

A szerzetesi élet egyben szorosabb Krisztus-követést jelent.

„A szerzetesek főgondja az legyen, hogy rajtuk keresztül az Egyház napról-napra hatásosabban állíthassa a hívők és hitetlenek szeme elé Krisztust, aminő a hegyen szemlélődik, a sokaságnak Isten országát hirdeti, betegetek és sebetteket gyógyít, vagy téríti a bűnösöket és mindenki-vel jót tesz, közben azonban mindig Atyja akaratának engedelmeskedik, aki Őt küldte” (46).

A konstitúció visszautasítja a ma felhozott ellenvetéseket, mintha ez az életforma az emberi méltóság kibontakozásának útjában állna, tagjait pedig elidegenítené az emberektől és a földi hazától. Ellenkezőleg, — hangsúlyozza — elősegíti a szív tisztulását és a lelki szabadságot (46).

Végül kintartásra buzdítja a szerzeteseket, akik „alázatos hűségükkel” Krisztus Menyasszonyának díszére válnak és sokféle nagylelkű szolgálatot végeznek az emberek javára.

VII. A zarándok - Egyház eszkatologikus jellege és a mennyei Egyházzal való egysége

XXIII. János pápa kívánsága volt, hogy a zsinat foglalkozzék a szentek tiszteletével is. Sok zsinati atya pedig hangsúlyozottan kérte, hogy az Egyház túlvilági jellegéről se feledkezzen meg. Így született meg ez a fejezet.

Az Egyház csak a mennyei dicsőségben válik teljessé és tökéletessé, de a megújulás már elkezdődött Krisztusban, előrejutott a Szentlélek küldésével és folytatódik az Egyházban. A végső idő már

elérkezett hozzánk. Amíg azonban nem létezik az új ég és az új föld, addig „a zarándok-Egyház a világ mostani időszakához tartozó szentségeiben és intézményeiben e világ mulandó alakját hordozza és maga is még azok közé a teremtmények közé számít, amelyek vajudnak és várják Isten fiainak a megnyilvánulását” (48).

A földi Egyház szoros kapcsolatban áll a tisztuló és a megdicsőült testvérekkel (49). (A zsinat mellözi a nem biblikus küzdő-szenvedő-dicsőséges Egyház kifejezést.)

A kereszténység kezdettől fogva ápolta a holtak emlékét és közbenjáró imákat ajánlott fel értük. Az apostolokat és vértanúkat, majd a hitvallókat is tisztelte Szűz Máriával és a szent angyalokkal együtt és bizalommal kérte eredményes közbenjárásukat.

A szentek útmutatóink Krisztus követésében. De nemcsak példakép gyanánt tiszteljük őket, hanem még inkább azért, hogy a testvéri szeretet gyakorlása által megszilárduljon az Egyház egysége. A szentek egységének a szelleme a legnemesebb módon a liturgiában, főleg a szentmisében jelentkezik, amely mindennél jobban egyesít minket a mennyei Egyház liturgiájával (50).

A konstitúció buzdítja az illetékeseket, hogy a szentek tiszteletébe becsúszott visszaéléseket törekedjenek kijavítani és arra tanítsák a híveket, hogy a szentek igazi tisztelete nem a külső tettek sokaságában, hanem a tevékeny szeretetben áll. Végül kijelenti, hogy a szentek tisztelete nem szegényíti, hanem inkább nagyon is gazdagítja az Istennek kijáró imádást.

VIII. A Boldogságos Szűz Mária Krisztus és az Egyház titkában

A konstitúció VIII. fejezete a *Boldogságos Szűz Máriáról* szól Krisztussal és az Egyház titkával való kapcsolatában. Heves viták folytak arról, hogy külön határozat méltassa-e a Szűzanya szerepét, vagy sem. Egyesek csalódást éreztek, amikor a többség döntése értelmében a téma az Egyház-konstitúció függelékébe került. Pedig hol lett volna méltóbb és szervesebb helye, hogy Szűz Máriáról, az Egyház Anyjáról tárgyaljanak, ha nem itt?

A fejezet öt pontra oszlik. A bevezetés (I.), mint valami zenekari nyitány, előrebocsátja a *mariológia legfontosabb tételeit, főleg Mária istenanyaságát, s elénk állítja a Boldogságos Szűzet, mint az Egyház kiemelkedő, egyedülálló jellegű tagját, típusát és ősképét. A szöveg azonban kiemeli, hogy a Zsinat nem akar teljes Mária-tant nyújtani, sem pedig dönteni a még nyílt teológiai kérdésekben. Tehát az eddig is szabadon tanított különböző nézetek érintetlenül maradnak.*

A II. pont rávilágít *Mária szerepére az üdvösség rendjében*. Előljáróban megjelöli ennek a kérdésnek kútfejét, az ó- és újszövetségi szentírást és a szenthagyományt. Ezután végigtekint Mária életén, kiemelve Fiával való tökéletes egyesülését. A Zsinat a szentatyák véleményével egyetértve vallja, hogy Isten Máriát nem merőn passzív értelemben vette igénybe, hiszen elvárta tőle, hogy hite és engedelmissége szabad eltökéltségében működjék közre az emberiség üdvösségén.

A III. pont *Máriának az Egyházhoz való viszonyáról* tárgyal. Itt még félreérthetlenebbül jut kifejezésre, hogy a Szent Szűz öröktől fogva benne volt a megtestesülésről szóló isteni elgondolásban és mint Krisztus anyja, egyedülálló módon működött közre a megváltás művében, tehát a lelkek természetfölötti életének visszaszerzésében is. Ezért a kegyelem rendjében Ő a mi anyánk. Ez a természetfölötti anyasága megszakítás nélkül tovább tart az összes választottak üdvözülésének beteljesedéséig. Ma is anyai szeretettel törődik Szent Fia „testvéreivel”, akik még veszélyek és szorongatások között járnak földi zarándokútjukat a mennyei haza felé. A fejezet — dogmatikus és ökumenikus szempontból egyaránt nagyon helyesen — ismételten kiemeli és bizonyítja, hogy Máriának ez a szerepe legkevésbé sem csorbitja Krisztus egyedüli közvetítői és megváltói feladatát, hiszen neki alá van rendelve, belőle forraszik és Isten akaratából történik.

Itt találjuk a Boldogságos Szűz és az Egyház viszonyára vonatkozó elgondolás magvát. Mária az Egyház típusa: mint szűz és anya példakép gyanánt áll előtte, minthogy az Egyház is titokzatos módon szűz (Krisztus jegyese) és anya (édes magyar nyelvünkön ma is „Anyaszentegyház”-nak mondjuk!). Típusa az Egyháznak azért is, mert bizonyos módon egyesíti magában a hit misztériumait, — hiszen a legbensőbb módon vett részt az üdvösség történetében, — és újra kisugározza őket. Az Egyház reá szegezi tekintetét apostoli küldetésében, hogy eltanulja tőle azt az anyai szeretetet, amellyel mindenkinek teltekeznie kell, hogy közreműködhessék az emberek újjászületésében.

A IV. pont a *Mária-tiszteletnek* van szentelve. Tudvalevő, hogy ez ősidők óta különleges módon megvan Krisztus Egyházában és hatékonyan előmozdítja a Fiúisten imádatát és dicsőítését. A Zsinat buzdítja az Egyház gyermekeit, becsülik nagyra és gyakorolják Mária tiszteletét. A teológusok és szónokok ügyeljenek arra, hogy tartsák távol magukat mind a túlzásoktól, mind a szűkkeblűségtől. A hívek pedig fontolják meg, hogy az igazi máriás áhitat nem merül ki sem a terméketlen és mulandó érzelmekben, sem pedig a könnyű hiszé-

kenységben, hanem az igazi hitből forrasozik és Mária erényeinek követésére ösztönöz.

Az V. pont szerint a földi zarándokútját járó Isten népének a testi-lelkileg *megdicsőült Mária a reménye és vigasza*. Kérjük bensőségesen közbenjárását főképp a keresztények egységének és a világ békéjének megvalósítására.

Méltatása

Az Egyházzól szóló javaslat volt mindvégig a zsinat legvitatottabb témája, mint konstitúció azonban a legérettebb gyümölcse. A viták folyamán bekövetkezett tanbeli fejlődés és tisztázódás a legmerészebb várakozást is felülmúlta.

Kiadványunk kerete nem engedi meg, hogy ezt a fejlődést végigkísérjük. Csak a zsinat újszerű egyházképét és teológiai súlypontjait emeljük ki.

A sztatikus szemlélettel szemben az Egyház dinamikus, vitális jellegét, az egész világra szóló hivatását és a külső, látható, jogi intézmény mellett a belső, kegyelmi közösséget hangsúlyozza. Az apologetikus tárgyalás helyett a dogmatikus feldolgozást választja. A skolasztikus fogalmazást a biblikus, patrisztikus és liturgikus forrásokra támaszkodó életszerű, lelkipásztori Egyház képe váltja föl. Az ellenreformáció küzdő Egyháza helyébe az ökumenikus megértést és a világgal dialógust kereső nyitottszemű Egyház lép. Ennek az egyházképnek pozitív oldala a következő eredményekben mutatkozik.

Az Egyház titok-jellege belső mivoltában kegyelmi közösség. A misztikus test és a többi biblikus kép mutatja ennek a valóságnak a gazdagságát. — Az Egyház „szentség”, Isten és az emberiség egységének hatékony jele, az üdvösség egyetemes szentsége, „sacramentum mundi” (Schillebeeckx). Mint Krisztus művének folytatója erősen krisztocentrikus jelleget mutat. Mint Isten új népe, beleépül az általános üdvösség-történetbe. Benne a világi hívek nem passzív engedelmeskedők, hanem felelősségteljes, világalakító szereppel bíró aktív tagok. Hivatásuk a profán ügyek megszentelése.

Az „Egyház-tagság” fogalma helyett az Isten népéhez való több-rétű hozzátartozást enged meg bekebelezés, egyesülés és hozzárendelés útján. Az Egyház határait kitágítja, amennyiben látható keretén kívül is ad üdvösség-lehetőséget: nem a régi szubjektív vágyódás (votum) formájában, hanem objektív, létrendi Krisztusba-kapcsolódás útján, éspedig nemcsak az egyeseknek, hanem a közösségnek mint ilyenek is.

Az első vatikáni zsinat kiegészítéseként az Egyház kormányzásában kihangsúlyozza a kollégiális és szinodális jelleget. Minden püspök Krisztus helyettese. A világegyház mellett a püspökök vezetett részegyházaknak külön hivatásuk van.

Minden tisztség, a hierarchikus hivatal és a világi együttműködés is diakonia, azaz szolgálat. (Itt tükröződik János pápa arculata, az új püspöki és apostoli ideál.) Minden egyháztag meghívást kap az élet-szentségre. Ez nem annyira külső gyakorlatokban áll, hanem a hitremény-szeretet növekedésében. A szerzetesség az eljövendő dicsőséges élet földi tanúsága.

Néhány újabbkori teológiai fogalom is kihangsúlyozódik a konstitúcióban. Ilyenek: a hitigazságok hierarchiája, az általános papság, az Egyház tagjaiban működő természetfeletti hitérzék és karizmatikus vonás jelentősége, a szentségek ecclesiológias jellege, a világi és állami élet autonómiája, a többbretű társadalom jogossága stb.

Az Egyházzal szülő konstitúciónak nagy értékei mellett hiányosságai is vannak. Szerkezete a sok átdolgozás folytán mozaikszerű. Elég sok benne az ismétlődés. Bár erősen kiemeli az Egyház belső mivoltát és a keleti atyák kérésére a Szentlélek szerepét, a pneumatológia még nincs benne kiépítve. A kidolgozásban sem mindig következetes. Az V. fejezetet az ontológiai életszentség szép fogalmával kezdi, de azután hamarosan rátér a szokványos erkölcsi gyakorlatokra. A szerzetesek teológiája még nagyon kezdetleges. A kényes teológiai pontokat a béke kedvéért kerüli, többször kompromisszumos megoldást keres.

Ezen hiányok ellenére a zsinat egyedülálló okmányával állunk szemben. Gondolatai nemcsak a zsinaton, hanem az Egyház életében is fordulópontot jelentenek. Erre az iratra a keresztények még századok folyamán is hivatkozni fognak és belőle élni.

De bármennyire gazdag is a konstitúció tartalma, az igazi munka csak ezután kezdődik. A határozat nem más, mint a kezdet kezdete (K. Rahner), program, amelyet meg kell valósítani. A döntéseknek át kell mennie az Egyház vérkeringésébe. VI. Pál pápa ismételt hangsúlyozta: a II. vatikáni zsinat nem akart új teóriákat felállítani, hanem új energiaforrásokat nyitni. Tőlünk függ, hogy lesz-e a betűből szellem, a szóból tett, az előírásból élet.

Szegedi József

AZ ISTENI KINYILATKOZTATÁSRÓL SZÓLÓ DOGMATIKUS KONSTITÚCIÓ

A konstitúció méltatása

A kinyilatkoztatásról szóló dogmatikus konstitúcióban ébredt a zsinat először önmagára. A tervezett sémának „A kinyilatkoztatás forrásai” lett volna a címe. Hamarosan kiderült azonban, mennyire kényes témába kezdtek a püspökök. 1962 novemberében a többség ugyan a vita folytatása ellen szavazott, de nem érte el a kívánt kétharmadot. XXIII. János pápa mégis beszüntette a további diszkusziót, és egy vegyes bizottságot bízott meg egy új javaslat megfogalmazásával. Ennek a címe: „Az isteni kinyilatkoztatásról”. Az 1964 szeptemberében a zsinat elé terjesztett javaslat már a harmadik javított szöveg volt. Ezt követte még egy negyedik. A szavazásra 1965 szeptemberében került sor. Még mindig kellett javítani rajta, sőt maga a pápa is javasolt itt-ott változtatást a szövegben, de teljes szabadságot adott a teológiai bizottságnak. A püspökök 2344 szavazattal 6 ellen elfogadták a szöveget és 1965 november 28-án ünnepélyesen kihirdették.

Mint a cím is mutatja, dogmatikus konstitúcióval van dolgunk, nemcsak holmi épületes pasztorális elvek leszögezésével. Ez természetesen nem zárja ki a szöveg, a fogalmazás esetleges gyöngéire való rámutatás lehetőségét és hasznosságát.

Az előszó körülírja a konstitúció tartalmát, de nem bocsátkozik a kinyilatkoztatással összefüggő bizonyos kérdések tárgyalásába, pl. miért nincs Jézus Krisztus után kinyilatkoztatás? Milyen utak vezetnek a mai embert a kinyilatkoztatáshoz? stb.

A konstitúció a trienti és az első vatikáni zsinat szellemében vizsgálja meg a kinyilatkoztatást, amennyiben kiegészíti, tovább elemzi ennek a két zsinatnak nem egyszer félreérthető, egyoldalú, túlságosan intellektuális kijelentéseit. A fősúlyt az önmagát kinyilatkoztató üdvözítő isteni akaratra helyezi, amely Jézus Krisztusban érte el tetőpontját.

Az Ószövetség alaposabb méltatást és elismerést érdemelt volna meg (4. fejt.). Az Újszövetség esetében a nyomaték a 4 evangéliumon

van. Ezek az apostolokra és apostoli férfiakra mennek vissza. A szövegnek ez a része is több változáson ment át: főleg az evangéliumok keletkezésének és történetiségének nehéz problémája miatt. A pápa is személyesen módosított még a szöveget. Általában véve azonban a fogalmazás nemcsak óvatos, hanem egyúttal tekintettel van az exegézis aktuális követelményeire (pl. a történetiség különböző módjai, a fokozatos kialakulás kérdése stb.)

Végül csak ennyit: eddig még egy zsinat se mondott ilyen sokat és ilyen világosan a Szentírásról. S ami még ennél is fontosabb: sok új utat nyitott meg ez a konstitúció az Egyházon belül és kívül is egyaránt.

Tartalma

A konstitúció célja az isteni kinyilatkoztatásról és annak továbbadásáról szóló helyes tanítás előterjesztése olyan módon, hogy ez a kérdés ne csak mint elvont tanítás, hanem mint a világ üdvösségére szolgáló igazság jelenjék meg.

1. A kinyilatkoztatás önmagában véve

Az önmagát és akaratának titkát nyilvánító Isten minden embert személyes szeretettel hívott meg a saját szentháromsági életének közösségébe. Ez az isteni önkítárlás lépésről lépésre valósult meg, mégpedig tettek és szavak által oly módon, hogy az események megerősítették a tanítást, viszont a tanítás értelmezte az eseményeket.

Isten, aki a teremtett világ egésze által folytonosan kinyilvánítja önmagát, ezen túlmenően a természetfölötti kinyilatkoztatással az üdvösség természetfölötti útját nyitotta meg az emberiség számára. Hosszú történelmi előkészítés után megjelent Jézus Krisztus a megtestesült Ige, akiben emberi alakban jött közénk az Isten, és aki szavaival és tetteivel, egész megjelenésével, főképpen azonban halálával, feltámadásával és a Szentlélek küldésével beteljesítette a kinyilatkoztatást, tanúságot téve arról, hogy Isten velünk van, mégpedig azért, hogy minket embereket a bűn és halál sötétségéből kiszabadítson és az örök életre feltámasszon“.

Mintegy válaszképpen erre a kinyilatkoztatásra az embernek személyes és szabad hittel át kell magát adnia az önmagát kinyilvánító Istennek, értelmével és akaratával elfogadva mindazt, amit Isten vele közölt. Hogy az ember ezt megtehesse, szüksége van az isteni kegyelem segítségére.

II. A kinyilatkoztatás átszármaztatása

A Krisztusban adott isteni kinyilatkoztatásnak, mivel az egész világnak szól, változatlanul el kell jutnia minden nemzedékhez. Ezért a Krisztus Urunk által kiválasztott apostolok igehirdetésük, életük példája, az általuk létrehívott intézmények, különösképpen pedig a sugalmazó Szentlélek hatása alatt létrejött írásaik által továbbadták az őket követő hívőknek mindazt, amit vagy közvetlenül Krisztustól kaptak, vagy amit a Szentlélek megvilágosítása következtében felismertek. Az apostolok ezenkívül püspököket is jelöltek ki, akikre átruházták saját tanítóhivatalukat. Az így továbbadott tanítás és a Szentírás mintegy a tükör, amelyben az Egyház Istent szemléli.

Az apostoloktól származó szenthagyomány magában foglalja mindazt, amire az Isten népének szüksége van, hogy az életszentségben és hitben előre tudjon haladni. Ez a szenthagyomány élő valóság, amely a Szentlélek segítő közreműködése folytán az Egyház életében állandóan fejlődik, mégpedig egyrészt azért, hogy a hívők az áthagyományozott valóságok értelmébe mind mélyebben behatolnak, másrészt azért, hogy „azok, akik a püspökségben az igazság charizmáját kapták”, ezeket az igazságokat mind világosabban kifejtik. Ez az élő hagyomány az, amely a hívő és imádkozó Egyház életét állandóan megtermékenyíti. Ezáltal ismeri meg az Egyház a Szentírás kánonját és ezáltal tárul fel előtte a Szentírás valódi értelme.

A szenthagyomány és a Szentírás egymáshoz való viszonyának megállapításánál szem előtt kell tartani, hogy mindkettő ugyanabból a forrásból ered és ugyanazon cél felé tör. A Szentírás a Szentlélek sugalmazására írásban rögzített isteni szó, míg a szenthagyomány az apostolokra bízott isteni ígét közvetíti azok utódai számára, hogy azt hűségesen megőrizték és terjesszék. A Szentírás és a szenthagyomány együtt alkotja az Egyházra bízott Isten szavát, amelynek hivatalos magyarázata kizárólag az élő egyházi tanítóhivatal feladata. Ez a tanítóhivatal nem áll az Isten szava felett, hanem annak szolgál, csak azt tanítva, amit az elődöktől átvett. A szenthagyomány, a Szentírás és a tanítóhivatal egymással elválaszthatatlan kapcsolatban állnak, és mindegyik a maga módján egyazon Szentlélek hatása alatt a lelkek üdvösségét mozdítja elő.

III. A szentírás isteni sugalmazottsága és magyarázata

A Szentírás isteni sugalmazás folytán jött létre, tehát az egész Szentírásnak Isten a szerzője, aki azonban az emberi szerzőkön keresztül, azok természetes képességeit felhasználva éri el célját. „Mivel mindazt, amit a szent szerzők állítanak mint a Szentlélek Ūristen kijelentését kell fogadnunk, azért meg kell győződve lennünk arról,

hogy azt az igazságot, amit Isten üdvösségünkre a Szentírásban közölni akart, a szent könyvek hűségesen és tévedésmentesen tanítják.” Tekintve, hogy a Szentírásban az Isten emberek által emberi módon szólott, a szentírásmagyarázónak elsősorban azt kell figyelmesen vizsgálnia, hogy mit is akart a szentíró mondani. Ezért, többek között, ügyelnie kell a különböző irodalmi műfajokra, mert az igazságot a különböző szövegek különböző módon fejezik ki. Így eljárva fel fogja tudni látni azt az értelmet, amit a szerző a maga korának és műveltségének megfelelően az akkoriban használatos irodalmi műfajok által ki akart fejezni és ki is fejezett. A Szentírás helyes magyarázatához ezenkívül figyelembe kell venni a Szentírás egészét, az Egyház élő hagyományát, és az összes, a kérdésre vonatkozó hitigazságokat. A szentírásmagyarázóknak a tudományos módszerek alkalmazásával a Szentírás mélyebb és teljesebb megértésére kell törekedniök, és ezáltal mintegy ki kell érlelniök az Egyház döntéseit. Mert a Szentírás magyarázata végső fokon a tanító Egyház feladata.

A Szentírásban az isteni leereszkedés csodájával állunk szemben. Benne az Isten szava az emberi szó képében jelent meg éppúgy, mint ahogy az Atya örök Igéje egykor testet öltött.

IV. Az Ószövetség

A végtelen isteni szeretet, hogy az egész emberiséget üdvözítse, egy népet választott ki magának, akire rábízta ígéreteit, és akinek önmagát Ábrahámon, Mózesen és a prófétákon keresztül mint az egyetlen élő és igaz Istent nyilatkoztatta ki. Az Ószövetség könyvei, amelyek az isteni üdvösségtervet, annak meghirdetését és történelmi kifejtését rögzítik le, mivel Isten örökérvényű szavát tartalmazzák, értéküket soha el nem veszítik. Az Ószövetség elsősorban arra szolgált ugyan, hogy előkészítse Krisztus Urunk és messiási országának eljövételét. Emellett azonban, noha tökéletlen és idejétmúlt dolgokat is tartalmaz, megmutatja számunkra, hogy miképpen nevel az Isten. Az ószövetségi iratokat tehát, amelyek élő istenfogalmat állítanak elénk, amelyekben magasztos Isten-tan és az emberi élet bölcs szemlélete található, amelyekben az imádság csodálatos gyöngyszemei és üdvösségünk titkai vannak elrejtve: mint nekünk szánt iratokat kell tekintenünk. Hiszen mindkét szövetség egyként Istentől ered, és az, ami az Újszövetségben teljesen kibontakozik, az Ószövetségben már csíraszerűen jelen van.

V. Az Újszövetség

Isten szavának üdvözítő ereje különösképpen is megmutatkozik az újszövetségi Szentírásban. Ezek az írások isteni módon tanúskodnak

a krisztusi valóságról, vagyis az Ige megtestesüléséről, emberi működéséről, haláláról, felmagasztalásáról és a Szentléleknek az Egyházban véghezvitt művéről. — Az újszövetségi szentkönyvek között kiemelkedő helyet foglalnak el az evangéliumok, ezek tartalmazzák ugyanis a legfontosabb tanúbizonyságot Krisztus Urunkról. Az Egyház mindig is meg volt győződve, hogy az evangéliumok isteni eredetűek és hogy az apostoli tanítást híven tolmácsolva hitünk alapját képezik. Az Egyház határozottan kitart amellett, hogy a négy evangélium hűségesen tudunkra adja mindazt, amit Jézus az Isten Fia emberi élete folyamán egészen mennybemeneteléig az emberek üdvösségére tett és tanított. Az apostolok az igét hirdetve hallgatóságukkal mindazt közölték, amit Krisztus követésekor láttak és hallottak. Tették ezt azon kiérett ismeret alapján, amelyet Krisztus felmagasztalásának megtapasztalása és a Szentlélektől eredő megvilágosítás alapján birtokoltak. Az evangélium szerzői ebből az anyagból válogattak, egyes részeket összefoglaltak, másokat az egyházak szükségleteinek megfelelően jobban kifejtettek. Mindebben mint hithirdetők jártak el, ami azonban éppen feltételezi és szavatolja, hogy tanúságuk által az igazat és valót akarták Jézusról közölni.

Az Újszövetségnek egyéb könyvei, amelyek szintén sugalmazottak, Isten tervei szerint megerősítik és bővebben kifejtik a Jézusról való tanítást.

VI. A szentírás az Egyház életében

A szentírást az Egyház mindig is ugyanúgy tiszteletben tartotta, mint az Úr szent Testét. Az Egyház az, amely elsősorban a liturgiában az Isten szavának és Krisztus Testének élő kenyerét nyújtja híveinek. Ezt tartja a szenthagyománnyal együtt hite legfőbb mércéjének úgyannyira, hogy minden igehirdetésnek és az egész keresztény valóságoságnak ebből kell táplálkoznia. Isten erős és hatalmas szava az Egyház támasza és ereje, a hit erősítője és a lelkiélet örök és tiszta forrása.

A Szentírás mindenki számára elérhető kell hogy legyen, ezért az Egyház nagyon ajánlja az eredeti szöveg alapján készült hűséges és jó fordításokat, amelyeket a nemkatolikus keresztényekkel együttműködve is ki lehet adni.

Az Egyház törekszik arra, hogy a Szentírás ismeretében állandóan előrehaladjon. A katolikus szentírásmagyarázóknak és hittudósoknak a Szentírást úgy kell magyarázniuk, hogy eredményeiket a lelkipásztorok is fel tudják használni. A katolikus szentírásmagyarázókat különösképpen is buzdítja a zsinat, hogy bátran folytassák a már megkezdett munkát, mindig szem előtt tartva az egyházi hitérzést.

Tekintve, hogy a Szentírás magának az Istennek szava, azért ennek tanulmányozása a hittudománynak mintegy lelke.

Nagyon ajánlja a zsinat a Szentírás olvasását elsősorban a papoknak, de ezenkívül minden rendű és rangú hívőnek is, akik között különösen is kiemeli a szerzeteseket. „Mert a Szentírást nem ismerni annyit tesz, mint Krisztust nem ismerni”. A szentírásolvasást azonban imádságnak kell kísérmie, hogy így valóban az Istennel való találkozássá váljon. A püspökök feladata, hogy ezt szorgalmazzák és lehetővé tegyék még a nemkeresztényeknek is.

Weissmahr Béla

AZ EGYHÁZ A MAI VILÁGBAN

(A lelkipásztori konstitúció)

I. MÉLTATÁSA ÉS DOKTRINÁLIS RÉSZE

A konstitúció méltatása

Ez a konstitúció kétségtelenül a II. Vatikáni zsinatnak egyik legfontosabb szövege, de egyben a legtöbbet vitatott is. A világ érdeklődéssel, néha feszült várakozással kísérte a szöveg újabb és újabb alakulását, mert legégetőbb problémáinak új fényben való megvilágítását várta a zsinattól. Ami azonban a világ közvéleményét leginkább érdekelte, az a szövegből kiáradó szellem volt, amely egy új korszak kezdetét jelezte az Egyház és a világ kétezer év óta folytatózó egymáshoz való viszonyában.

A pasztorális konstitúció teljesen a II. Vatikáni zsinat gyermeke. Az előkészítő bizottságok terveiben nem szerepelt; az első szövegek a társadalmi rend és a népek nemzetközi közreműködéséről tartalmaztak néhány fejezetet az előző enciklikák szellemében. XXIII. János pápa jelszava, az azóta híressé vált „aggiornamento” és egyes püspöki csoportok átütő erejű közbelépése teremtette meg azt a légkört, amelyben az „Egyház a mai világban” című zsinati konstitúció gondolata felmerülhetett, sőt az egész zsinati alkotás egyik sarkkövévé válhatott. Akik az általános ülések vitáit követhették, emlékeznek arra, hogy az első zsinati ülészak folyamán hogyan jött létre az új zsinati munkaprogram, amely ténylegesen a 13 szöveg megfogalmazásához és kihirdetéséhez vezetett. Suenens bíboros egyik történelmi jelentőségűvé vált felszólalásában merült fel először mint vezérfonál a határvonalat jelentő megkülönböztetés: „Ecclesia ad

intra — Ecclesia ad extra“: az Egyház a maga belső életében, mint misztérium és az Egyház a világhoz való viszonyában. E körül a két szempont körül kellett a zsinati atyák lelkes beleegyezésével az egész anyagot csoportosítani. Ez az irányelv lett a két nagy konstitúció kiinduló pontja, amelyet a kezdet szavainak hagyománya szerint „Lumen gentium“ és „Gaudium et spes“ cím alatt ismerünk. A két zsinati szöveg egymást kiegészíti, jóllehet stílusában és kifejezésformájában nagyon különbözik egymástól. Az Egyházzal szülő konstitúció előtérbe helyezte az Egyháznak, mint Isten népének a fogalmát, amely a történelem folyamán az üdvösséget magában hordja és az üdvösség gyümölcseit az egész világnak kiosztja. Isten népe szükségképpen a világban él és az egész emberiséggel kapcsolatban van. Minthogy a világban sokan nem ismerték még fel Krisztust mint Megváltót, Isten népének a határai nem azonosak a világ, vagyis az egész emberiség határaival. Isten népének kapui azonban minden időben nyitva állanak mindenki számára, mert halálával és feltámadásával Krisztus az egész emberiséget megváltotta. Ebből következik egyben, hogy a Szentlélek, az Úr Jézus lelke és az Egyháznak is különösképpen élelve, az Egyház szoros keretein kívül is működik és az emberiséget a történelemben keresztül titokzatos módon vezető-végső célja, Isten országának az idők végén való beteljesedése felé.

Ez az Egyház világhoz való viszonyának, továbbá az Egyház és a világ közti dialógus szükségességének teológiai alapja. Az emberiségnek szüksége van az Egyházra, mert Isten népe annak a kinyilatkoztatásnak a letéteményese, amely Isten szeretetéről beszél az emberekhez, amely az emberi méltóság záloga és az ember istengyermeki hivatásának a beteljesülése. Az Egyház szolgálata tehát az emberiség felé éppen abban áll, hogy állandóan felmutatja a világ előtt az emberi hivatás nagyságát, isteni eredetét, célkitűzéseit és ébren tartja az emberekben a tudatot, hogy többre vannak hivatva, mint hogy az anyagban elmerüljenek és a földi értékekben keressék végső tökéletességüket. Az Isten népe azonban az egész emberiséggel együtt benne áll a történelemben, részt vesz az emberi társadalomnak az építésében, emberibbé való formálásában, mert az ember mindenkor magán hordja Isten képét és ennek következtében erőfeszítéseivel, munkájával, anyagi és szellemi alkotásaival Isten tervét valósítja meg a világban. Az Egyháznak is szüksége van tehát arra, hogy a világgal szoros kapcsolatban, kölcsönös dialógusban maradjon, hogy a történelemben élő és küzdő embert megértse, mindenben testvérként kezelje és saját küldetését, Isten szavának a hirdetését és terjesztését betöltse, s az isteni kinyilatkoztatásban megjelenő örök szeretetről tanúságot tgyen.

A konstitúció keletkezésének története

Ezek a gondolatok sugallták a pasztorális konstitúció megfogalmazását. Természetesen sem a konstitúció célkitűzése, sem a tartalom fő gondolatai nem álltak ilyen világosan kezdettől fogva a zsinati atyák előtt, mint ahogy a konstitúció kihirdetése után ez számunkra világossá vált. A zsinati szöveg hosszas viták, ismételt újraszövegezések eredménye és megértéséhez szem előtt kell tartani ennek a konstitúciónak a keletkezési történetét.

Röviden öt fejezetre oszthatjuk a szöveg fejlődési korszakait.

1) Az előkészítő bizottság, mint említettük, szükségesnek tartotta, hogy a zsinat a mai kor igényeinek megfelelően nyilatkozzék az emberi személy méltóságáról és társadalmi helyzetéről, az emberi munka kiválóságáról és jogairól, a gazdasági és társadalmi rendben a szociális igazságosság megvalósításáról, a népeknek egymáshoz való viszonyáról, főleg pedig a békének keresztény értelmezéséről. A zsinati munkaprogram átalakításakor felmerült új terv szerint ezek a kérdések egy szélesebb látókörű szöveg részeivé lettek és így keletkezett az úgynevezett 17. schéma, első vázlata annak a munkának, amely a Gaudium et spes kezdetű konstitúcióban érte el csúcspontját.

2) A 17. schéma alapgondolata az volt, hogy az Egyház és a világ dialógusának kiindulópontja az ember istengyermeki hivatása: ez a transcendens cél ad értelmet a földi erőfeszítéseknek, amelyek szükségesek az emberi társadalom kiépítéséhez és az emberek egymás közötti viszonyainak az igazságosság és a szeretet követelményei szerinti alakításához. A dialógus gondolata ekkor még nem érlelődött meg eléggé és a szöveg stílusa sem elégítette ki a zsinat vezetőit. Attól tartottak, hogy az egyes részletkérdések körül nem lehet majd megnyerni a zsinati többséget és ezáltal a 17. schéma nem fog eljutni a végső jóváhagyáshoz. Ekkor merült fel a gondolat, hogy két részre kell osztani az anyagot: legyen egy rövid állásfoglalás az Egyháznak a mai világhoz való viszonyáról és egy hosszabb „független”, amely irányelveket tartalmaz a társadalmi élet mai problémáiról, amely azonban ne legyen se zsinati vita, se zsinati jóváhagyás tárgya.

3) Így született meg a második ülésszak után a 13. schéma első szövege (a 17. schémából ugyanis közben, egyéb szövegek kiküszöbölése és összevonása révén, 13. schéma lett; megtartotta azonban mindig az utolsó helyet). Ez a szöveg rövid és lendületes stílusban csak azokat a kérdéseket tárgyalja, amelyek az egyház és a világ közötti dialógushoz szükségesek: az ember földi és természetfölötti hivatása, az Egyház küldetése a mai világban, az Isten népének fela-

datai az egész emberiséggel szemben. Ehhez a szöveghez kapcsolódtak a „függelékek”, amelyek a modern élet fő problémáiról, az ember személyi méltóságának elismeréséről, a házasság megújításáról, a kultúráról, a gazdasági rend fő pontjairól, a népek együttműködéséről és a békéről tárgyaltak. Ezek a szövegek már nyomtatásban kerültek a zsinati atyák asztalára és a harmadik ülésszak vitáinak a tárgyát képezték.

4) Az említett szövegek elnyerték a zsinat általános elvi jóváhagyását, a bírálatok értelmében azonban az egész anyagot ismét új fogalmazásba kellett önteni és az atyák többségének kívánsága szerint a függelékeket ismét be kellett dolgozni a 13. schémába. Így keletkezett a végleges szövegben is található két rész: az első, amely az eredeti 13. schémának az átdolgozása és a második, amely a függelékek lerövidítése és elmélyítése folytán keletkezett. Az új 13. schémában sokkal nagyobb helyet nyert az úgynevezett „keresztény anthropológia”, az emberről szóló vizsgálódás a hit fényében, megmaradt azonban az Egyház szerepe a történelemben, mint az első rész utolsó fejezete. A második rész alaposabban megtárgyalta a keresztény házasságról szóló első fejezetet és a népek közösségének feladatairól, az egyes nemzetek fejlődéséről, valamint az általános béke követelményeiről szóló utolsó fejezetet.

5) A végső ülésszak alaposan megvitatta az újjáalakított 13. schémát és most már nem maradt más hátra, mint hogy a bírálatok alapján egy utolsó simítás történjék a szövegen, mielőtt a jóváhagyást és a pápai kihirdetést elnyerheti. Az utolsó, meglehetősen heves viták még három pont körül forogtak: az ateizmus értelmezése, a házasság céljainak egymáshoz való viszonya és a totális háború fenntartás nélküli elítélése körül.

Így jött létre a 13. schéma végső megfogalmazása, amely VI. Pál pápa szavai szerint az emberről szóló egyházi dokumentumok legfontosabbja az emberiség eddigi történetében. A konstitúció valóban főleg az emberről szól, de úgy, hogy az Isten képmását vegyük rajta észre és isten gyermekéi hivatását, mint mindegyikünk személyes hivatását tiszteljük benne. Ha a zsinati szöveg ezt ténylegesen fel tudja tárni az emberek előtt, akkor az Egyház elérte vele a célját és gyümölcsöző párbeszéd kiindulópontjává tette.

Az első rész tartalma

A Gaudium et spes kezdetű pasztorális konstitúció általános méltatása és keletkezése történetének feltárása után elemezzük röviden tartalmi kincseit.

Az első rész négy fejezetet foglal magában. Az emberről, az embernek és az Egyháznak a történelemben elfoglalt szerepéről beszél.

Érdeemes megfigyelní az egyes fejezetek felépítését. Mindegyik fejezetet azonos módszer szerint dolgozták ki. A kérdés általános körülírása, meghatározása után következnek a fejezetben felvetett kérdés különböző szempontjai; a végén pedig Krisztus jelenik meg, mint az emberiség vágyainak és erőfeszítéseinek beteljesítője. Így az *első fejezet* az ember személyi méltóságáról beszél. Ez az a legszélesebb alap, amelyre a párbeszéd felépülhet mindazokkal, akik az ember jövőjében és történelmi szerepében hisznek. A szöveg tehát, a fennvázolt módszer szerint az ember személyi méltóságának lényegét Isten képeinek tökéletes megvalósításában látja. Ehhez a feladathoz vannak szabva az ember testi és szellemi képességei, értelme, szabadsága, lelkiismerete. Az emberi lét vizsgálatánál nem hanyagolható el a bűn ténye, amely éppen az ember istenképiségét torzítja el és megakadályozza annak teljes kibontakozását. Hasonlóképpen, a halál szolgálása emberi értelemmel felfoghatatlan titok, amely csak a keresztény hit fényében talál megnyugtató megoldást. Krisztus viszont az „elsősüzlött a halottak közül”, aki legyőzte a halált, Ő az új ember, akiben az emberi természet ismét eléri istenképiségének teljes megvalósulását, sőt azt isteni módon túlszárnyalja. Ugyanez a gondolatmenet ismétlődik a második, harmadik és negyedik fejezetben.

Ebben a szöveg-összefüggésben találjuk a három sokat vitatott pontot az ateizmusról. Az ateizmus gyökere az emberi méltóságnak Isten mellőzésével, sőt tagadásával való állítása. Az ateizmus legtöbb esetben nem más, mint immanens, önmagába zárt humanizmus, amely nem tud megnyílni Isten teremtő és megváltó szeretete felé. Korunk egyik legsúlyosabb ténye, hogy a világban sokan vannak, akik nem tudnak az emberi tevékenység és történés mögé tekinteni, és nem képesek ott az Isten szerető kezét felismerni. A nem-hívő, hitetlen, vagy kifejezetten hit-ellenes álláspontnak sokféle oka lehet: egyesek a tudomány és hit látszólagos ellentétén akadnak meg, mások a vallásban a társadalmi haladás akadályát látják, ismét mások a vallás erkölcsi követeléseit tekintik elfogadhatatlanoknak. Bármi legyen is azonban a hitelenség oka, a zsinati konstitúció nagyon helyesen figyelmezteti a keresztényeket arra a tényre, hogy a hitelenség vagy a hit-ellenesség nem eredeti álláspont, hanem feltételezi a hittől való eltávolodást. Erre az eltávolodásra pedig gyakran éppen az egyházhoz tartozó hívők szolgáltatnak okot, amennyiben külsőleg vallott hitüket nem veszik komolyan, és a nem-hívők emberi problémáival szemben értetlenek maradnak.

Ezért van szükség a dialógusra, a párbeszédre a nem-hívőkkel. Az Egyháznak természetesen védekeznie kell a szervezett ateizmus propagandájával szemben, mindig nyitva kell állnia azonban a párbe-

széd lehetősége felé. A keresztény tanításnak a mai kor igényeinek megfelelő kifejtése és az abból fakadó életről vallott tanúságtétel lesznek a konstitúció szavai szerint ennek a párbeszédnek a pillérei.

A *második fejezet* az emberi személy közösségi dimenzióját teszi vizsgálat tárgyává. A mai élet fejlődése magával hozza a társadalmi kapcsolatok és kötelekek kiterjedését és az egyes embernek a társadalmi folyamatokba való mind szorosabb beilleszkedését. A testvéri megértést és a párbeszéd kiépítését az emberek között azonban nem ettől a fejlődéstől, hanem a személyi méltóság elismerésén alapuló közösségtől lehet várni. Ennek a közösségnek a kialakításához az Egyház mind tanításával, mind pedig belső életével lényegesen hozzá tud, és hozzá akar járulni. Ezért idézi fel a zsinati szöveg a következő alapelveket: minthogy minden ember magán hordja Isten képét, az emberi hivatás tökéletes megvalósítása is csak a testvéri megértésen és közreműködésen alapulhat; az egyes személy és a társadalom állandó kölcsönös kapcsolatban vannak egymással: a személy a társadalomban találja meg anyagi és szellemi kifejlődésének szükséges feltételeit, de csak abban az esetben, ha a társadalom az egyenlő személyi méltóság és szabadság elismerésére, az egymás iránti tiszteletre, szociális igazságosságra és szeretetre épül fel. Fontos, hogy ez a szeretet valóban egyetemes legyen és mindenkire kiterjedjen, tehát azokra is, akik a társadalmi élet kiépítésére más elveket tartanak igaznak és helyesnek. A személyi méltóság elismerése magába foglalja az egyes ember felelősségtudatának és a társadalmi életben való tényleges részvételének a lehetővé tételét és fejlesztését. Krisztus, aki elsőszületett az újjászületendő testvérek között, életét titokzatos testen, vagyis a hívők közösségén keresztül árasztja ki az emberekre.

A *harmadik fejezet* az emberi tevékenység történelemalkotó jellegét és erejét tárja fel. A történelem az emberi alkotás folyamatoságáról, mélységéről és kiterjedéséről tesz tanúságot. A keresztény világnézet az emberi erőfeszítés eredményeiben: a természet erőinek alaposabb ismeretében és az ember szolgálatába való rendelkezésében, továbbá a társadalmi kapcsolatok emberibbé formálásában, Isten tervének a megvalósítását látja. Az Isten képére teremtett és a Krisztusban újjászületett ember munkájával, testi és szellemi alkotásaival Isten gondolatainak a megvalósítója, az isteni gondviselés munkatársa.

Igen fontos ebben a fejezetben a 36. pont, amely az emberi értékek szükséges és helyes önállóságáról tesz említést. A tudományos kutatásnak, a szellemi élet megnyilatkozásainak, továbbfejlődésének és a társadalmi élet kiépítésének megvan a maga logikája, megvannak

a saját törvényei. Helytelen lenne a hitigazságok értelmezésére való hivatkozással ennek az emberi dinamizmusnak határt szabni. A keresztény ember alapmeggyőződése, hogy az emberi értékek és Isten Igéje között nem lehet ellentmondás, mert mind a kettő az egy Istenben gyökerezik. A kutatás és cselekvés szabadságának tehát mindig összhangban kell maradnia a kinyilatkoztatás tiszteletével, amely azonban nem zárja ki a teológia részéről is az elmélyítés és a párbeszéd fenntartásának a szükségességét.

A *negyedik fejezet* végül az Egyháznak a mai világban való hivatásáról beszél. Az Egyház és a világ, vagyis a történelemben küzdő és előrehaladó emberiség, mint már a bevezetésben említettük, egymásba fonódik, egymással állandó kölcsönös kapcsolatban áll. A kérdésnek a történelem folyamán rengeteg különböző arculata volt és valószínűleg lesz a jövőben is. Ezért a zsinati szöveg, a világosság kedvéért, ezt a bonyolult kapcsolatot két szempontból tárgyalja: mit adott és ad az Egyház az egyes embereknek és az emberi közösségeknek, másrészt mit kapott és mit kap az emberiségtől, a világtól. A történelem nagyszerű képe vonul így el előttünk, amelyben a világosság és az árnyék egymást követik, de amelyen keresztül mégis Isten lelkének a jelenléte, Isten irányító keze nyilatkozik meg. Az Egyház feladata, hogy az idők jeleit felismerje és az emberiség számára értelmezze.

'Sigmund Rajmund

II. NÉHÁNY ÉGETŐ KÉRDÉS

46. A zsinat kiemeli az ember személyi méltóságát és hogy ezzel kapcsolatban milyen egyéni és társadalmi feladatokat kell betöltenie. Különös figyelmet szentel a házasság és család, a kultúra, a gazdasági, társadalmi és politikai élet szempontjainak, ezenkívül a nemzetközi kérdésnek és a békének.

I. A házasság és családi élet méltósága

47. (Házasság és család a mai életben) Az egyén üdvössége szorosan összefügg a házasság és családi élet egészségével. Ez még a társadalom életét is erősen befolyásolja. Minden támogatást megérdemel az a törekvés, amely ennek a legkisebb közösségnek a szeretetben való megmaradását előmozdítja. — Lezüllesztíti az eszményi házasságot és családot a polygamia, az elválás és a szabadszerelm. Az önzés, élvezetvágy és fogamzásgátlás meg a terhesség megszakítása megszenteltségteleníti ezt a szentélyt. A gazdasági, társadalmi, lé-

lektani viszonyok sok zavart okoznak. A világ népességének a rohamos szaporodása is gondot jelent. Ezek a körülmények mind nyugtalanítják az emberek lelkiismeretét. A társadalmi élet betegségeinek a gyógyítása csak egészséges családoktól indulhat ki.

48. (A házasság és a család szent mivolta) A házasságnak a Teremtő alkotta, saját törvényei vannak; kölcsönös és visszavonhatatlan beleegyezéssel jött létre a szerződés. Ennek a szilárd kapcsolatnak nem szabad önkény szerint igazodnia és meglazulnia. A házasság céljai fontos kihatással bírnak, tőlük függ az egyéni üdvösség, a családi jólét és béke, a társadalom egészsége. A házastársak bensőséges kapcsolata eszményi esetben egyre inkább elmélyül, szorosabbá válik a kölcsönös szolgálat és segítség révén. Ez feltételezi az állandó hűséget és ezt kívánja meg a gyermekek érdeke is. Isten meg akarja áldani ezt az eszményi közösséget és a házastársak egymásiránti szeretetét isteni szeretetté akarja magasztosítani és erőssé tenni, hogy a nehézségek közt meg tudják állni a helyüket és egyre közelebb jussanak és juttassák egymást Istenhez. Csak az ilyen házasság élet válik Isten dicsőségére. A házasság hűséget Isten kívánja. Gen. 2, 24 szerint nem hárman vagy többen, hanem ketten lesznek egy testté és a férfi ragaszkodik az egy feleségéhez. Ef 5, 31 idézi: Ezért hagyja el az ember atyját és anyját, feleségéhez csatlakozik (nem máshoz) és a kettő testben egy lesz.

49. A házasság szeretet a házastárs összes érdekeit szem előtt tartja és neki minden szempontból jót kíván, összes jogait és igényeit kielégíti, amennyire lehetséges. A szentségi kegyelem megkönnyíti ennek a feladatnak a megvalósítását, amely emberi és isteni együttműködés. A házastársak így Krisztust követik az áldozatos önátadásban.

50. (A házasság termékenysége) Isten teremtő munkájában vesznek a házastársak lehetőségükhöz képest részt, ha utódoknak adnak életet fenntartva a társadalmat, államot és egyházat. A házastársak közös megtanácskozás alapján döntenek el, hány gyermeket tudnak és akarnak felnevelni figyelembe véve saját és gyermekeik érdekét, akik már megszülettek és akiket még Istentől elfogadnak, anyagi és egészségi állapotukat, az egész család, a társadalom és egyház viszonyait és lelkiismeretük szerint járnak e tekintetben el, amelyet az Egyház tanítóhivatala irányít. — A nemi aktus erkölcsiségét nem egyedül csak a szándék és az indítóokok határozzák meg, hanem tárgyi tényezők is, amelyek az emberi természetből adódnak, a kölcsönös önátadásnak, a nemzésnek és az igazi szeretetnek az értelmét megadják. Ha a házastársak szándéka ellenére a házasság mégis gyermektelen marad, a kölcsönös házastársi hűségnek és szeretetnek akkor is megmarad az értelme.

52. (A házasság és a család támogatása) A család a gazdagon kibontakozó emberi élet iskolája. Hogy azonban ezt a célját elérje, ahhoz a szülők egyetértésére, problémáik kölcsönös megtárgyalására és gondos együttműködésükre van szükség gyermekeik nevelésénél. — Az állam kedvezzen a családi élet megszilárdításának, mert ettől nagy mértékben függ a közérkölciség; ismerje el a szülők nevelői jogát. A biológia, az orvosi és társadalmi tudományok és a lélektan szakemberei nagyban hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a keresztények lelkiismereti kérdéseit tisztázzák.

A papság feladatai a házasság és családi élettel kapcsolatban: kapjanak megfelelő kiképzést; lelkipásztori működésükkel, az igehirdetéssel, az istentisztelet végzésével és egyébként is legyenek a házasságok a segítségére, türelemmel mutassanak megértést nehézségeikben, erősítsék meg őket.

II. A kulturális haladás helyes előmozdítása

54. (Új életformák) A mai ember életfeltételei szociális és kulturális szempontból mások, mint azelőtt. A tudományok haladása, a technikai tökéletesedés, a közlekedés és gondolatterjesztés kiépítése hozta a változásokat. Az emberek gondolkodásmódja, kritikai érzéke kifinomodott, a lélektan magyarázatot ad az emberi elhatározásokra, a történelem kimutatja a fejlődés útját, az életmód egységesebbé válik, az iparosodás, a városiasodás, a közös összefogás különböző módjai terjednek és a szabadidő egyre több lesz.

55. (Az ember a kultúra teremtője) Az emberekben ma tudatosabbá vált, hogy ők maguk közösségük sajátos kultúrájának a kialakítói. Ez a körülmény fontos az ember erkölcsi felelősségének kifejelesztése szempontjából, mert mindannyiunk feladata, hogy a világ rendjét igazságban és igazságossággal építsük. Így alakul ki egy új, egészséges humanizmus.

57. (Hit és kultúra) — A keresztények feladata elsősorban az, hogy keressék a túlvilági értékeket, ami azonban nem csökkenti annak fontosságát, hogy közreműködjenek a társadalmi élet kialakításán, meg, hogy úrrá legyenek az egész teremtésen és azt céljuk szerint tökéletesítsék, tőlük telhetőleg az igazságot, a jót és szépet keressék és mindezt az isteni bölcsességben, amelyet Krisztus nyilatkoztatott ki, meg is találják. Így nem lesznek az anyagnak a rabszolgái és nem fognak egyoldalú, hiányos tudományos kutatási módszerekben, a fenomenizmusban és agnoszticizmusban megrekedni. A keresztény mint ilyen nem éri be a kínált technikai és szórakozási javakkal, hanem magasabb értékeket is elismer.

58. (Az evangélium és a kultúra sokrétű kapcsolata) — Az Egyház felhasználja az igehirdetésben a különböző kultúrák és a tudományos, valamint technikai haladás eredményeit, de nincs kötve egyetlen fajhoz vagy kultúrához sem. Belső szabadságra neveli az embereket.

59. (A kultúra ápolásának helyes módja) Fontos, hogy kifejlesztjük az emberi szellemenben a kulturális dolgok mélyebb megértését, az önálló ítélet-alkotását, a vallási, erkölcsi és szociális érzéket. — Az erkölcsi rend határain belül az ember szabadon kutathat az igazság után, nyilváníthatja véleményét és fejtheti ki képességeit. De joga is van ahhoz, hogy az igazságnak megfelelően tájékozottassák a nyilvános eseményekről.

A közhatalomnak nincs joga eleve lefixálni a kultúra kifejeződési formáit, viszont kötelessége a szabadon alkotott kultúrformákat támogatni az összes állampolgárok és a nemzeti kisebbségek kívánságainak megfelelően. Ezért feladata, hogy a kultúrának egyoldalúan a gazdasági vagy politikai hatalmaknak kényszerű szolgálatbaállítását megakadályozza.

60. (Mindenkinek joga van a kultúra jótéteményeire) Ma aránylag könnyen lehetséges, hogy leküzdjük az inséget és a tudatlanságot. Ezért a keresztényeknek kötelességük, hogy politikai és gazdasági eszközök igénybevételével nemzeti és nemzetközi vonalon ilyen irányban is dolgozzanak, hogy az emberhez méltó életforma valóban kialakulhasson tekintet nélkül a faji vagy vallási különbségekre és a társadalmi állásra, vagyis hogy az analfabétizmus megszűnjék és alkalmas munkaprogramot dolgozzanak ki az illetékesek, hogy a tehetségek érvényesüljenek és mindenki neki megfelelő állásba juthasson. Viszont az eredményt nem lehet teljesen csak másoktól várni, mindenkinek magát is kell képeznie és ebben a törekvésében a többieket is támogatnia kell. Ez áll elsősorban a földműves rétegekre és azokra a munkaviszonyokra, amelyek akadályozzák a magasabb műveltség elérését. A nők is jussanak hozzá jogaikhoz és a nekik megfelelő kulturális szerephez.

61. (Általános emberi műveltségre nevelés) A gyermek édesanyjától tanulja a helyes rendet és az alpműveltséget. A jó könyvek és a hírközlő eszközök megkönnyítik a további műveltség elmélyítését annál is inkább, mivel a munkaidő egyre rövidebb lesz. Ezt jól ki kellene használni pihenésre, felüdülésre, kedvtelések kielégítésére, utazásokra, sportra, nemzetközi kapcsolatok ápolására és a nevelési módszer tökéletesítésére.

62. (Műveltség és kereszténység) A keresztény műveltség és a kultúra viszonya nem mindig feszültségmentes. A természettudomá-

nyok, a történelem és a bölcselet új kérdéseket vetnek fel, amelyekre a teológusoknak a kor hangján megfogalmazva kell feleletet adni.

A tudósok és művészek érzékké, hogy az Egyház elismeri teljesítményeiket, becsüli tudományos és művészi szabadságukat és a kereszténység felé közvetítő szerepüket, új kifejezési formájukat. Isten szentélyében azonban csak azok a formák nyerjenek bebocsátást, amelyek Isten szellemét tükrözik. Így az evangélium érthetőbbé válik és Isten helyes megismerése könnyebben terjed.

A hívek ne zárkózzanak el környezetüktől és iparkodjanak megérteni azoknak a gondolkozásmódját, akik a szellemi kultúra birtokában élnek. A tudományok eredményeit egyeztessék össze a hit és az erkölcs tanaival és kívánalmaival.

A teológiai és filozófiai tanárok tartsanak fenn kapcsolatot a világi tudományok képviselőivel és dolgozzanak velük össze úgy, hogy egyúttal el is mélyítsék teológiai szaktárgyukat és megkönnyítsék a híveknek a hit megértését a tudományok színvonalának megfelelően és ezt a tudományok művelőinél is iparkodjanak elérni. Világiak is képeztessék ki magukat a hittudományokban, biztosítsák a tudomány szabadságát.

III. A gazdasági és társadalmi élet

63. A gazdasági életre is áll, hogy egyrészt az emberi személy méltóságát, másrészt egyéni hivatását és a közérdekét is szem előtt kell tartania, mert az ember a kiinduló- és középpontja, de egyben célja is az egész gazdasági tevékenységnek.

A gazdasági élet egyre szorosabb kapcsolatokat és kölcsönös függőséget teremt az emberek és a nemzetek között. A közös érdekében egyre több beavatkozás történik az állam részéről, meg egyre több és kifinomultabb igénynek a kielégítése lesz lehetséges. Viszont sokhelyütt nincs meg a kellő kiegyenlítődés a túl nagy gazdagság és a túl nagy szegénység között és emiatt óriási a társadalmi feszültség, a kölcsönös irigység, illetőleg megvetés, elnyomás. Egyik oldalon túl nagy a szabadság, a másik oldalon túl kevés az önállóság, gazdasági függetlenség és felelősség.

Hasonló feszültség van sokhelyütt a mezőgazdaság és az ipar között. Ugyancsak az egyes szolgáltatások, továbbá némely ország egyes vidékei között, fejletlen és fejlett országok közt, ami esetleg a világbékét is fenyegetheti. Pedig a feszültség enyhítése nemcsak lehetséges volna, hanem ezt az igazságosság, a szociális béke és a felebaráti szeretet meg is követeli. A megvalósításához azonban szükséges volna egy bizonyos megújulás az evangélium szellemében.

65. (A haladás ellenőrzése és irányítása) A gazdasági hatalom ne jusson csak kis csoport kezébe, vagy egy bizonyos politikai irány ellenőrzése alá, vagy ne csak néhány erős nemzetnek legyen a kiváltsága. Lehetőleg széles néprétegek és lehetőleg minden nemzet arányosan vegyék ki részüket a gazdasági haladásból.

A jogok és kötelességek legyenek egyensúlyban és arányosan elosztva a polgárok köz, ezeket ismerje el és védje az állam, illetve a kötelességek teljesítését ellenőrizze és sűrgesse. Másrészt az állampolgárok támogassák az állam célkitűzéseit. Vétek különösen az elmaradtabb országokban a szellemi és anyagi erők be nem vetése, ki nem használása. Másrészt azonban jogos, hogy az egyén, ha kíván, kivándorolhasson más országba, ahol kedvezőbb gazdasági körülményeket talál.

66. (Az óriási gazdasági és társadalmi ellentétek kiküszöbölése) Segíteni kell a parasztságot áruik elhelyezésénél, termelési módszereik modernizálásában, hogy a földműves réteg az államnak ne másodosztályú állampolgára legyen, viszont a földműves osztály is tartson lépést a haladással. Az idegen-(vendég)-munkásokat emberi személyeknek tekintsék; lakhassanak együtt családjukkal, a bér- és munkafeltételek ne legyenek hátrányosak. A munkaképtelen idős nemzedék és a betegek ne nélkülözzék az emberhez méltó ellátást.

67. (Munka és pihenés) A lelkiismeretes munka kötelesség, de viszont jog is. A díjazás legyen arányos a teljesítménnyel és a vállalatok teherbírásuknak megfelelően adjanak lehetőséget a családi és szellemi élet szükségleteinek, igényeinek kielégítésére, sőt fejlesztésére is.

A munkamegosztás ne legyen senkire nézve sem hátrányos, vegye figyelembe a családanyák háztartási és nevelési költségeit, a munkások nemét és korát, képességeit, szükséges pihenőidejét és egyéb képességeinek a kifejlesztési lehetőségeit.

68. (Közös felelősség és részvétel a vállalatok vezetésében, a munka alkotmánya, összetűzések) A munkások szabadon szervezkedhetnek érdekeik védelmében és lehetőleg tegyék is ezt meg, hogy átérezzék felelősségüket az egész társadalom haladása és jóléte iránt. Összetűzés esetén az első teendő lépés a békés tárgyalás és csak végső esetben szabad a sztrájkhoz nyúlni.

69. (A földi javak rendeltetése) Minden szükséges termék lehetőleg olcsón jusson el mindenkihez, az elosztásnál pedig az igazságosság és szeretet legyenek az irányító elvek. A magánvagyonnak is van közösségi rendeltetése, akármilyen legyen is egy-egy országban a gazdasági rendszer, másrészt jogos is a magánvagyon, mert a

békének, rendnek, az igazságosságnak és a haladásnak szükséges előfeltétele.

70. (Befektetés és pénzgazdálkodás) A befektetések elégtisnek ki pillanatnyi és jövőbeli szükségleteket, teremtsenek munkaalkalmat, legyenek jövedelmezők és támogassák a kevésbé fejlett országokat is. A pénzgazdálkodás ne sértse a külföld vagy pedig a szegények jogos érdekeit (infláció) pl. az adósságok törlesztésénél, a pénz leértékelésénél, devizakorlátozások terén stb.

71. (Tulajdonszerzés, magánvagyon, nagybirtok) A tulajdon hozzájárul a személyiség kialakulásához. Az államosítás csak bizonyos határig jogos és csak a közjó érdekében lehet megengedett, akkor is csak kártalanítás ellenében. — A nagybirtokokat fel kellene osztani azok közt, akik megművelik, feltéve, hogy az új birtokosok kielégítő termést tudnak a földből kihozni.

72. (Gazdasági élet és Isten országa) Aki dolgozni akar azon, hogy több igazságosság és szeretet uralkodjék a gazdasági életben, az először maga is legyen tapasztalatokban gazdag, a szakmájában jártas, tartson rendet a maga háza táján és gazdálkodjék hűségesen, legyen szociális érzésű. Keresse első helyen az Isten országát és akkor kap majd munkájához isteni segítséget.

IV. A politikai közösség élete

73. (A politikai élet napjainkban) Az emberi méltóság eleven átélésének tudatából származik az a buzgalom, amely új politikai rendet akar alkotni, amelyben az emberi személy jogainak a védelme nagyobb biztosítékot nyer, a gyülekezési, egyesülési és vélemény szabadság, a vallás magán és nyilvános gyakorlatának a háborítatlan joga. Ezeknek a jogoknak a védelme az előfeltétele annak, hogy az állampolgárok egyenként és szervezeten a közéletben és az állam irányításában tevékenyen részt vehessenek. Ahogy az államok kulturális, gazdasági és szociális szempontból fejlődnek, úgy kívánják polgáraik egyre erőteljesebben a politikai élet alakításába való beleszólási jogaikat.

Az emberhez méltó politikai élet kialakításához semmi sem olyan fontos, mint az igazságosság, a jóakarát és az egész közösség szolgálata. Mindez pedig előfeltételezi a politikai közösség lényegéről kialakított szilárd alapmeggyőződést, hogy t. i. a közhatalomnak mi a célja, gyakorlásának mi a helyes módja és mik a korlátai.

74. (A politikai közösség természete és célja) Az állampolgároknak a felfogása sok tekintetben nagyon különböző. Ezért szükség van

tekintélyre, különben megszűnnék működni az államgépezet. A tekintély irányítja és fogja össze az erőket a közérdek biztosítására, nem mechanikusan és kényszerrel, hanem azzal az erkölcsi hatalommal, amely az emberi szabadságban és abban a tudatban gyökerezik, hogy a cél eléréséért felelősséggel tartozik. — Maga az államélet és a politikai tekintély szükségessége az emberi természetben bírja az alapját és hozzátartozik ahhoz a rendhez, amelyet Isten szabott meg, bár a kormányforma és a tekintély gyakorlóinak kiválasztása az állampolgároktól függ. Ennek az állításnak az alátámasztására utal a zsinat Szent Pál levelére: Róm. 13, 1-5.

A politikai hatalom gyakorlása magában az államban vagy egyes intézményeiben csakis az erkölcsi rend keretében megengedett, vagyis a dinamikusan értelmezett közjó szolgálatában, a törvényes jogi rend előírásai szerint, vagy ha ez még nem létezik, akkor úgy, hogy ezt megteremtsek. Ez a célkitűzés szabja meg az állam élén állók méltóságát, de felelősségét is. Ha pedig az államhatalom túllépi illetékessége határait és elnyomja a polgárait, akkor ezeknek nem szabad késlekedniük mindannak a megtételével, amit a közjó megkíván. Vagyis megvan a joguk arra, hogy önmagukat és polgártársaikat a hatalom visszaéléseivel szemben megvédjék a természetjog és az evangélium megengedte korlátok közt.

75. (Bekapcsolódás a közéletbe) Az megfelel az emberi természetnek, hogy olyan jogi és politikai szervezetek és keretek alakuljanak ki, amelyekben az állampolgárok minden megkülönböztetés nélkül szabadon gyakorolhatják jogaikat és aktívan részt vehetnek a közösségi élet megszabásában, céljainak kitűzésében, vezetőinek megválasztásában. A szabad választások jogának gyakorlása a közérdek szempontjából jog és egyúttal kötelesség.

Mindenki tartozik az államnak megadni mindazt, amit a közérdek megkíván anyagi szolgáltatás, munka, hivatali intézkedések terén. Viszont az állam ne akadályozza meg a családok, társadalmi és kulturális csoportok, testületek és egyéb szervezetek működését, ha ez összeegyeztethető a közjával, sőt ellenkezőleg, mozdítsa elő az ilyen irányú tevékenységet. Másrészt az állampolgárok ne ruházzák fel az állam vezetőit túl nagy hatáskörrel és hatalommal és ne kívánjanak tőle túlzott, jogosulatlan előnyöket és segélyeket, mert ennek az a következménye, hogy az egyesek, családok és társadalmi csoportok önálló felelőssége csökken.

Az egyes országok és a népek különböző fejlődési, meg fejlettségi foka szerint más és más lehet az egyén szabadságának és az államosítás fokának mértéke, ha a haladást biztosítani akarják. Azonban mihelyt a közérdek megengedi, vissza kell állítani az egyén szabad-

ságát, amelyet a közhatalom korlátozott, mert embertelenség a totalitárius és diktatori uralom, amely sérti az egyén és a társadalmi szervezetek szabadságát.

A politikai pártok támogathatják mindazt, amiről azt hiszik, hogy a közérdeket szolgálja, de megengedetten nem rendelhetik alá a közjót különérdekeiknek. Az egész népnek, de különösen az ifjúságnak nagy szüksége volna alapos állampolgári és politikai kiképzésre, hogy ennek birtokában eredményesen szolgálhassák az állami életet.

76. (Állam és Egyház) Igen fontos az, hogy különösen a világnézetileg és vallásilag nem egységes társadalomban meg legyen a kellő viszony az Egyház és a politikai vezetés között és világosan különböztessék meg azt, amit az egyes keresztények mint egyének vagy valamilyen szervezet tagjai a saját nevükben mint állampolgárok tesznek, akik saját keresztény lelkiismeretüket követik, mindattól, amit az egész Egyház nevében és főpásztoraik vezetése mellett tesznek. Az Egyház nem tévesztendő össze a maga illetékességének és feladatkörének határain belül a polgári társadalommal és nincs is egyik politikai rendszernek sem elkötelezve, másrészt azonban igenis az emberi személy transzcendentális elhivatottságának a védelmezője és őre.

A polgári társadalom és az Egyház függetlenek egymástól saját működésük területén és önállóak. Mindkét közület az emberek személyi és társadalmi feladatainak a szolgálatában áll különböző hivatások alapján, különböző küldetésének megfelelően. Annál eredményesebb lesz ez a szolgálatuk, minél szorosabban és megfelelőbb módon sikerül együttműködniük.

Az Egyház nem helyezi reményét valami kiváltságos helyzetbe, amelybe az állami tekintély juttatta. Sőt még törvényesen szerzett jogairól is hajlandó lemondani, ha kétségtelen az, hogy különben tanúságtételének tiszta szándékát kétségbevonják, vagy pedig ha a megváltozott viszonyok más elrendezést kívánnak meg. Azonban mindig és mindenütt igényli magának azt a jogot, hogy az igazi szabadság szellemében hirdesse a hitet és közölje társadalmi tanítását, hogy az emberek között akadálytalanul tudja feladatát betölteni, politikai ügyekben is hallassa szavát és mondjon erkölcsi ítéletet, ha az emberek személyi alapjogai és a lelkek üdvössége ezt megkívánja.

V. A béke és a népek nemzetközi közössége

77. Az egyház csak akkor tud eredményesen dolgozni ezen a téren, ha a népek elfogadják a békéről vallott felfogását: Boldogok a békekességek, mert ők Isten fiai (Mt 5, 9).

78. (A béke lényege) A béke nemcsak a háború szünetelése, hanem az igazságosságnak az eredménye és a rend gyümölcse, viszont itt a földön sohasem végleges állapot, hanem állandó feladat.

79. (A háború elkerülése) A világ valamelyik részén majdnem mindig folyik háború és kegyetlensége a harci eszközök tudományos fejlesztése révén egyre fokozódik. Leplezett háborút folytatnak a felforgató és alattomban dolgozó elemek és új terrormódszerek is vannak forgalomban. Ezekkel az erővel a nemzetközi jog elveit, a lelki ismeretességet kell szembeállítani.

Védekező háborúhoz csak akkor szabad folyamodni, ha minden békés eszköz hiábavaló a jogállapot helyreállítására. Idegen népek leigázása mindenképpen elvetendő. A hatalom és erő még nem jog.

81. (Fegyverkezési verseny) Sokan fegyverkezési versennyel akarják elriasztani az ellenséget a támadástól. Ez nem tudja teljesen biztosítani a békét, mert nem küszöböli ki a háború okait.

82. (Nemzetközi összefogás a háború megakadályozására) Minden háborút meg kellene tiltani és közös nemzetközi megegyezéssel kizárni a politika eszközei közül. Ezt azonban csak általánosan elismert tekintély tudná elérni, amelynek módja volna a biztonságot, igazságosságot és a jogok tiszteletbentartását állandósítani. Amíg ilyen szerv nem létezik, a meglevő testületeknek kell a nemzetközi biztonságról gondoskodniuk.

A túlzó nemzetieskedés, nemzeti önzés és hatalmi vágy leküzdése ugyancsak előfeltétele a békének. Nemzetközi kongresszusok vizsgálják felül a béke és leszerelés problémáit.

83. (A civakodás okai és ezeknek kiküszöbölése) Elsősorban az igazságtalanságokat, azután a nagy vagyoni különbségeket kell megszüntetni, és nem szabad tovább elodázní a kellő segítséget. Az uralomvágy, lenézés, irigység, bizalmatlanság, gőg, önzés ugyancsak okot szolgáltatnak összetűzésre, erőszakosságokra, mert az ilyesmit az emberek nem tudják sokáig elviselni.

84. (Népközösség és nemzetközi intézmények) A nemzetek egymástól való függése egyre inkább fokozódik és ezért szükség van arra, hogy egymáshoz való viszonyuk rendezett, békés legyen, ezt pedig csak intézményesített munkával lehet elérni.

85. (Nemzetközi gazdasági együttműködés) Bár a legtöbb nemzet ma önálló, mégis szükség van gazdasági együttműködésre, mert nagy a gazdasági potenciálkülönbség közöttük és sok állam a kellenél szorosabban függ gazdasági viszonylatban a többitől, ami szintén konfliktusok forrása lehet.

86. (Gyakorlati együttműködés) A fejlődésben lévő népek haladásának célja polgáraik teljes emberi kibontakozása. Ez főleg munka és szorgalom által érhető el, nem pedig elsősorban idegen segítség révén, viszont a fejlett országok kötelessége a segítség. Sok helyütt szükség volna a gazdasági és társadalmi szerkezet megváltoztatására is.

88. (A keresztények feladata) Az inség megszüntetésére szolgáló gyűjtés és elosztás országoként, egyházmegyéenként, az egész világon megszervezve, másvallású keresztényekkel együttműködve történjék. A püspökök járjanak elől jó példával, ne csak fölöslegükből, hanem vagyonuk állagából is segítsenek.

89. (Az egyház jelenléte a nemzetközi közösségben) Az Egyház főfeladata az evangélium hirdetése és az isteni kegyelem közvetítése. Ezáltal a békét is erősíti és előmozdítja az emberi testvériességet, mert terjeszti az isteni és természetes erkölcsi törvényeket. Aholcsak az Egyház jelen van, sürgeti az együttműködést, az összmunkát. Az ifjúságot vallási és állampolgári kiképzése folyamán ilyen irányban kell nevelni.

90. (Az egyes keresztények és egyházak feladata) Fontos, hogy az életet testvériesen alakítsák ki az emberek. Csak a testvéries érzület biztosítja a kívánatos eszmecsere eredményességét. Erről elsősorban saját sorainkban gondoskodjunk, hogy ne hiányozzon nálunk a kölcsönös nagyrabecsülés, tisztelet és egyetértés. A szükséges ügyekben legyen meg az egység, kétely esetén megengedett a jogos szabadsággal való élés, de a jóakaratnak és szeretetnek mindig meg kell maradnia.

Német Béla

B) DEKRÉTUMOK

A PÜSPÖKÖK LELKIPÁSZTORI FELADATA AZ EGYHÁZBAN

A püspökök hivatalával foglalkozott már a trienti zsinat is. Erre vonatkozó határozataiban azonban inkább csak a szükséges reformot tartotta szem előtt. Ezért hangsúlyozta a püspökök kötelességeit: az ige hirdetését, a püspöki székhelyen való tartózkodást, az egyházmege látogatását stb. Az I. Vatikáni Zsinat az egyre terjedő hitetlenség és hitközömbösség elleni védekezést tekintette főfeladatának. Mint hittételt hirdette ki a pápai tévedhetetlenséget, foglalkozott a püspökök kormányzói hatalmával is, de a végső állásfoglalásig nem jutott el, mert a kitört német-francia-háború miatt munkája megszakadt.

A II. Vatikáni Zsinat aztán az Egyházzól szóló konstitúcióban dogmatikailag meghatározta a püspökök helyzetét és hivatását az Egyházban. Alapvetőleg megállapította, hogy Krisztus apostoli kollégiumot, testületet alapított és ennek élére állított egyet az apostolok közül. Az apostolok küldetése azonban a világ végéig szól, ezért adták hatalmukat tovább utódaiknak, a püspököknek. Amint egykor az apostolok, úgy utódaik, a püspökök is együttest alkotnak, élükön Péter utódjával, a pápával. Ennek az együttesnek, amelynek élén a pápa áll, hatalma van a világegyház kormányzására és viseli is érte a felelősséget.

A püspökök főpásztori feladatáról szóló dekrétum (III, 44) az előbb említett megállapításokat a gyakorlati életre alkalmazza. Ahogy a zsinat nem egy határozatát, úgy ezt is a tervezetek alapos megvitatása, összevonása, rövidítése és sok javítási javaslat előzte meg. 149 zsinati atya szolt hozzá, 218 írásbeli javaslatot nyújtottak be érdekében. A határozat végső szövege, amelyet 1965 őszén nagy szótöbbséggel (14 non placet) fogadtak el, három szempontból nézi a püspök főpásztori feladatát: 1. a püspökök szerepe a Világegyházban, 2. a püspökök és az egyház egy része, vagyis az egyházmegye, 3. a püspökök összmunkája több egyháztartomány érdekében.

I. A püspökök szerepe a Világegyházban. A püspökök tagjai a püspöki kollégiumnak, ebből ered a hatalmuk a világegyház kormányzására. Ezért nemcsak az egyetemes zsinaton vesznek részt,

hanem azonkívül is gyakorolják testületi hatalmukat, amikor a pápa felszólítására véleményüket nyilvánítják vagy szavazatukat adják le. A világegyházért való felelősségük jellegzetes kifejezője lesz a püspöki szinodus. Ennek tagjai „a világ különböző vidékeiről kiválasztott püspökök” és feladata lesz a pápát a világegyház kormányzásában támogatni. A római kúria a pápa eszköze az egyház vezetésében; tagjait a jövőben nagyobb mértékben kell majd az egyház különböző területeiről kiválasztani; néhány megyéspüspök is kapjon abba meghívást. Mint a kollégium tagjai, terjedjen ki a püspökök gondja azokra az országokra is, amelyekben még nem hirdették az evangéliumot és ahol paphiány miatt veszélyben van a hívek vallás-erkölcsi élete.

II. A püspökök és egyházmegyéik. Az egyházmegye Isten népének egy része, „rész-egyház, amelyben az egy, szent, katolikus, apostoli Egyház valóban működik és jelen van”. A megyéspüspökök a gondjukra bízott részegyházat mint tulajdonképpeni, rendes és közvetlen főpásztorok vezetik az Úr nevében. Feladatuk hármas: tanítani, megszentelni és kormányozni. Mint Krisztus tanúi, „Krisztus titkát csorbitatlanul közölgék az emberekkel”. Gondjuk terjedjen ki minden emberre. Mint Istentől hivatott tanítók mutassák a helyes irányt az ember és a társadalom életének minden megnyilvánulásában. Különösen vegyék a szegényeket és elhagyatottakat gondjaikba. Keressék a kapcsolatot az emberekkel és folytassanak velük eszmecserét. Legyenek példaképek a szeretetben, alázatban és egyszerű életmódban. Lelkipásztori teendőikben őrizzék meg függetlenségüket minden világi hatalomtól. A zsinat meg akarja szüntetni az államfők jogait és kiváltságait, hogy püspökjelölteket terjesszenek fel kinevezésre.

Ez a fejezet foglalkozik továbbá a megyéspüspökök munkatársaival is, a püspöki helynökkel, a segédpüspökkel, a felállítandó lelkipásztori tanáccsal és természetesen az egyházmegyei papsággal, amely nagy családot alkot. A családfő a püspök, az tekintse papjait gyermekeinek, barátainak és legyen gondja megfelelő lelki- szellemi továbbképzésükre és gazdasági helyzetükre. Mivel a papi szolgálatban egyedül a lelkek üdve mérvadó, megszűnik minden előterjesztési jog a plébánosok kinevezésére. A püspöknek szabad keze van a plébániák felállítása és megszüntetése tekintetében.

III. A püspökök összmunkája több egyháztartomány érdekében. „A püspökök manapság csak úgy tudják hivatalukat megfelelően és gyümölcsözően ellátni, ha működésüket minél inkább összhangba hozzák püspöktársaik munkájával.” Ezért óhajtja az egyetemes zsinat, hogy az egyházmegyei zsinatok és az országos püspöki konferenciák nagyobb szerephez jussanak. Ha a helyzet úgy kívánja, több

ország püspökei közösen is rendezhetnek püspöki konferenciákat. Egyes országok püspöki konferenciái is keressék egymással az érintkezést.

Vannak országos lelkipásztori feladatok, amelyeket csak egységes tervezés és vezetés mellett lehet jól megoldani. Ezért célszerű egy, az egyházmegyék fölött álló, egységesítő hivatal létesítése, amelynek élén természetesen püspök is állhat.

Tekintettel a katonák különleges életkörülményeire, lelkigondozásuk céljából lehetőleg meg kell szervezni a tábori püspökséget. Ennek a vezetői működjenek együtt a megyéspüspökökkel.

Ö s z s e f o g l a l á s. Az itt röviden ismertetett dekrétum nem egy tekintetben új irányt jelent a püspöki hivatalról vallott fölfogásban. A kollegialitás elvéből kiindulva jelentékenyen kibővíti a püspök hatáskörét és egyben felelősségét is. A zsinat előtt a püspököknek számos „engedélyt” kellett kérniök a pápától. Ezeknek a száma a fölértékelt püspöki hatalomra és a közjóra való tekintettel egész keveset korlátozódik. A püspök alapjában véve a szenteléssel kapja meg mindazt a felhatalmazást, amelyre mint apostol utódjának az egyházmegye vezetésében szüksége van.

A püspöki hivatal felértékelését jelenti a püspöki szinodus is, amely a világegyház összes püspökeinek a képviselőiből tevődik össze és élén a pápával részt vesz a világegyház kormányzásának gondjaiban és az érte való felelősségben. Szintén a kollegialitás elvén alapul a római kúria és a papi követségek nemzetközibbé tétele. Emellett természetesen a részegyházak, az egyházmegyék kormányzása marad a püspökök elsőrangú feladata és ebben, a sok üdvös előírás kivül, nagy fontossága lesz az újonnan megszervezendő lelkipásztori tanácsadó szervnek, amelynek tagjai az egyházmegye különböző rétegeiből kerülnek ki: a világi papságból, a szerzetes rendekből és a világiak képviselőiből. Mindez, a zsinat többi határozataival együtt, új tavasznak, új pünkösödnek a záloga az egyház életében.

Stephan László

AZ ÖKUMENIZMUSRÓL SZÓLÓ HATÁROZAT

Az ökumenizmus történetében, amely nem más, mint a keresztény egység helyreállítására törekvő egyetemes mozgalom, a zsinat Unitatis Redintegratio kezdetű, ökumenizmusról szóló dekrétumának rendkívüli jelentősége van. Katolikus részről Elchinger strassburgi püspök, protestáns részről Prof. Cullmann baseli teológiai tanár idézte a dekrétum jelentőségének elismeréseként P. Congar szavait: ez a szöveg több, mint ökumenikus tanítás, — ez ökumenikus tett.

Jaeger bíboros, paderborni érsek, az ökumenikus bizottság tagja, a dekrétumhoz írt kommentárjának előszavában rámutat a dekrétum alapvető szándékára és tanításának azon pontjaira, amelyekkel valóban előrevizsi az egység ügyét. A dekrétum szándéka nem az, hogy az egész ökumenikus mozgalom magna charta-ja legyen, hanem az, hogy a katolikusoknak utat mutasson a benne való részvételre; a katolikusok részvételével azonban magának a mozgalomnak is egyetemes jelleget ad és további, még átfogóbb munkára ösztönzi. A zsinat ebben a dokumentumában nyíltan elismeri, hogy az egyházszakadás kölcsönösen elkövetett bűnök következménye s hogy az egyház egységét egyedül Isten kegyelme állíthatja helyre, de a kegyelem működésének első jele éppen az, ha szívből megbocsátjuk egymásnak a múltban elkövetett bűnöket. Az egységre törekvés igazi indítéka csak lelki motívum lehet: az evangéliumhoz, Krisztus rendelkezéseihez való nagyobb hűség szándéka, a keresztény tanításban és lelkiéletben a hiteles értékek tudatosabb keresése, végül pedig az egész egyházi élet megújítása. A zsinat ebben a dokumentumban is úgy beszél az egyházzól, mint Isten zarándok népéről, amely reménységgel eltelve megy az egykor majd dicsőségben visszatérő Krisztus elé; s a szakadás megszüntetésére irányuló törekvésben éppen a megdicsőült Krisztus erejének, ennek a bűn és meghasonlás sötét hatalmasságain diadalmaskodó isteni erőnek megnyilvánulását látja.

A dekrétum eredete és kidolgozása

A dekrétum eredete és kidolgozásának története kétségkívül a zsinat történetének egyik különösen is érdekes és jellegzetes fejezete,

mivel az első ülészakon végbement tudatosulási folyamatnak és a problémákkal való nyílt és józan szembenézésnek kifejező bizonyítéka. A zsinat előkészítő időszakában két tervezet is készült a keresztények egységének kérdéséről. Az elsőt a Keleti Egyházak Bizottsága dolgozta ki (De uniate Ecclesiae — Ut omnes unum sint), s az első ülészak vége felé, 1962 november 26-án mutatta be a zsinatnak. Ebben a skémában azonban, címe ellenére, nem az egyetemes keresztény egységről, hanem csak a keleti egyházakról s azok közül is csak az Apostoli Szentszékkal egységben élőkről volt szó. Az elszakadt keleti egyházakról csakis az egységben élő egyházakhoz való viszonyuk szempontjából történt említés. A második tervezet az egyházzól szóló dogmatikai konstitúció skémájának De Oecumenismo című 11. fejezete. Ez a fejezet már egyetemesen tárgyalta a keresztény egység ügyét és a katolikus egyháznak a többi keresztény közösséghez való viszonyán kívül kifejezetten szólt az ökumenikus mozgalomról is, de szemléletében inkább konzervatív jellegű maradt.

Az első tervezet háromnapos vitája során, — amikor főleg annak juridizmusát és a keleti hagyományok hiányos értékelését kifogásolták, — a zsinati atyák közt nyilvánvalóvá vált, hogy az egység ügye szoros kapcsolatban áll az egyházzól szóló tanítással, s ezért ezt a kérdést nem megosztva, hanem egységes, átfogó keretben kell az egyházzól szóló konstitúcióval szoros kapcsolatban, de külön tervezetként tárgyalni. Közben a Keresztény Egység Titkársága pontosan ennek a ténynek felismeréséből kiindulva szintén kidolgozott egy tervezetet az ökumenizmusról. Amikor Bea bíboros a vita alkalmával az ökumenizmus egységes tárgyalása mellett szólalt fel, a zsinat elnöksége az atyák véleményét kérte ebben az ügyben. Döntésük csaknem egyhangúlag (2068 igennel szemben mindössze 36 nem) az volt, hogy a három tervezetet egységes ökumenikus skémában terjesszék a zsinat elé. Ennek a döntésnek az ökumenizmus szempontjából az volt a jelentősége, hogy az új skéma kidolgozása így a Teológiai és a Keleti Bizottság közreműködésével ugyan, de a Keresztény Egység Titkárságának feladata lett.

Az 1963 tavaszán kidolgozott új skémát János pápa április 22-én hagyta jóvá. A zsinati atyáknak megküldött szöveg felépítése már a dekrétum végső struktúráját nyújtja ugyan, de a második ülészak hozzászólásai és vitái nyomán mind tartalmában, mind pedig megfogalmazásában mégiscsak alapos átdolgozást nyert.

A második ülészakon, 1963 november 19-én bemutatott skémához negyedik fejezetként az egyháznak a zsidókhöz való viszonyát tárgyaló tervezet, ötödik fejezetként pedig a vallásszabadságról szóló tervezet is csatlakozott. A zsinat azonban az ökumenikus kérdés további megvitatása alapjául csak az első három fejezetet fogadta el —

95.8 %-os többséggel, — mivel a másik két kérdés ettől eltérő problémákat vetett fel.

A nyílt szellemben és teológiai alapossággal lefolyt vita eredményeképpen a második ülészak előtt már benyújtott 60 vélemény és az ülészakon elhangzott vagy írásban adott 471 hozzászólás alapján az Egység Titkársága 1964 elején újra munkához látott. A második átdolgozott skémát április 27-én hagyta jóvá Pál pápa, s ez már mint a dekrétum végleges szövege került október 5-én a zsinat elé. A tizennégy részletben szavazásra került sémán 29 javítást hajtottak végre, sőt a szavazás előtti napon a Szentatya kifejezett óhajára még 19 változtatás történt. Ezt a legfelsőbb helyről történt beleszólást a szöveg néhány félreérthető pontatlansága tette szükségessé. Köztük 17 voltaképpen inkább csak stiláris javítás volt; az ökumenizmus szemszögéből csak a 21. és 22. pontban végrehajtott változtatás jelentősebb, de a szöveg teljes összefüggésében ezek sem jelentenek lényeges tartalmi változást. Alább szó lesz mind a kettőről. Végül is a november 21-én megtartott ünnepélyes szavazáson 2137 igenlővel szemben csak 11-en voltak a dekrétum ellen, amelyet a Szentatya még azon az ülésen megerősített és érvénybe léptetett.

A dekrétum tanítása

Előszó. — A dekrétum annak ünnepélyes kijelentésével kezdődik, hogy a keresztények egységének helyreállítása, illetőleg annak előmozdítása egyike a zsinat legfőbb célkitűzéseinek, mivel Krisztus egy egyházat alapított; a keresztények megoszlása tehát ellenkezik Krisztus akaratával, botrány az emberek szemében és akadályozza az evangélium hirdetésének ügyét a világban. A szakadás okairól és a kölcsönös felelősségről itt nincsen szó, de kétségtelen, hogy teológiai szempontból, csak a mysterium iniquitatis-szal összefüggésben lehet értelmezni. Annál öröndetesebb, állapítja meg a dekrétum, hogy a Szentlélek Úristen felkeltette az egység vágyát az elszakadtak lelkében, ami az ökumenikus mozgalomban jut kifejezésre.

Ez a mozgalom voltaképpen protestáns körökben keletkezett. 1910-ben; az Edinburghban tartott egyházközi missziós konferencián tették először nyíltan szavá, hogy a keresztények megoszlása paralizálja az evangélium terjesztésének ügyét, mivel az egymással versengő egyházak és a tanbeli különbségek bizalmatlanná teszik a nyugati világtól különböző kultúrkörben felnőtt embereket, főleg a művelteket. Az egység munkálására az első világháború után megindult dogmatikusabb jellegű Faith and Order (Hit és Egyházi alkotmány) és gyakorlatibb jellegű Life and Work (Élet és munka) mozgalom végül is 1948-ban, az Amsterdamban

megalakult World Council of Churches (Egyházak Egyetemes Tanácsa) szervezetben egyesül. Ennek a célkitűzése valóban ökumenikus: nem valami protestáns „szuper-egyház” akar lenni, hiszen orthodox egyházakat is számlál tagjai között; kifejezetten vallja, hogy az isteni üdvösség rendje egy és oszthatatlan, s ezért az egyház, Krisztus titokzatos Teste is egy és oszthatatlan, ennek az egységnek azonban láthatóan is meg kell nyilvánulnia, hogy az egyház betölthesse krisztusi küldetését a világban.

A zsinat ezt a célkitűzést helyesli, és a mozgalmat a Szentlélek indításának tulajdonítja. Kijelenti, hogy a maga részéről is elő akarja mozdítani az egység ügyét. Ennek a dekrétumnak, amelynek dogmatikai alapja az egyházzól szóló konstitúció, az a célja, hogy a katolikus híveknek megmutassa annak útját-módját, hogyan vegyenek részt katolikus szellemben a keresztény egység munkálásában.

I. Az ökumenizmus katolikus elvei. — A dekrétum első fejezete foglalja össze a katolikus egyháznak az ökumenizmussal kapcsolatos elvi állásfoglalását. Először az egyház egységéről és egyetlenségéről, azután az elszakadt keresztényeknek a katolikus egyházhoz való viszonyáról, végül magáról az ökumenizmusról szól.

A De Ecclesia konstitúció részletesen kifejti, hogy az egyház az isteni üdvösség misztériuma a világban. A dekrétum mindebből csak azt ismétli meg, ami az egyháznak Isten szándéka szerint való egységét és egyetlenségét bizonyítja. Az egyházi egység belső elve és teremtő ereje a Szentlélek Úristen: az ő kegyelmi működése az Apostol tanítása szerint nemcsak abban nyilvánul meg, hogy bensőleg egyesíti a hívőket Krisztussal és egymás között, hanem abban is, hogy hivatást és kegyelmet ad azokra az egyházi feladatokra, amelyek Krisztus titokzatos Testének növekedését és teljessé válását szolgálják. Ez a feladat elsősorban, de nem kizárólagosan, Péter vezetésével az apostoli kollégium küldetése az evangélium tanítására, az egyház kormányzására és a hívek megszentelésére. Krisztus Szentlelke általuk és utódaik által, de az erre hivatott és velük együtt működő hívek által is, őrzi és valósítja meg egyre teljesebben Isten népének egységét, amely végeredményben az isteni élet szentháromsági egységében gyökerezik és abba torkollik bele. A Szentlélek tesz ugyanis Krisztus élő tagjává és testvérévé, Krisztusban pedig, mint Isten gyermekei, szent életközösségbe lépünk mennyei Atyánkkal.

A szakadás tényére térve a zsinat sajnálattal állapítja meg, ebben az isteni szándék szerint egy és egyetlen egyházban az idők folyamán belső ellentétek és meghasonlások támadtak. A felelősség ezért kölcsönösen terheli a történeti események részeseit. Akik azonban ma

az egymástól elszakadt keresztény közösségekben születnek, azokat nyilván nem terhel semmiféle felelősség sem. Sőt a hittani és erkölcsi tanításban, valamint az egyházi szervezetben mutatkozó különbségek ellenére, kereszttség szentsége és a belső megigazulás kegyelme által ők is Krisztus tagjai és a katolikusok testvérei.

A zsinat készségesen elismeri azokat a hiteles keresztény értékeket, amelyek a katolikus egyházon kívül is, éppen ezekben az elszakadt közösségekben is megtalálhatók. Ezek közt különösen jelentős a Szentírásból táplálkozó kegyelmi élet, a hit, remény és szeretet isteni erényei, valamint a Szentlélek többi adományai. Sőt közösségi istentiszteletüknek is megvan a maga sajátos értéke, amennyiben a Szentlélek ez által is megigazulásra és üdvösségre vezet a hívőket.

Emellett azonban a zsinatnak meggyőződése, hogy az üdvösségre vezető eszközök a maguk Krisztus által rendelt teljességében csak a katolikus egyházban található meg, s ezért szükségesnek tartja, hogy azon egyének és közösségek, amelyek valamilyen módon már Isten népéhez tartoznak, a katolikus egyházban találják meg Krisztus titokzatos Testének teljes egységét.

E cél megvalósítása értelmében a zsinat buzdítja a katolikusokat, hogy helyes ökumenikus magatartással vegyenek részt az egység munkálásában. Az ökumenikus magatartás elsősorban megértő szeretetet követel: szavainkból és tetteinkből ki kell küszöbölnünk mindazt ami elszakadt testvéreink igaz szándékainak és törekvésének félremagyarázásából eredne. A művelt és főleg a teológiában jártas hívők s papok közt dialógusnak kell kialakulnia, mert ennek folyamán tudjuk csak sajátos felfogásunkat kölcsönösen kifejteni, s csak így jutunk el egymás kölcsönös megértésére, megbecsülésére és a továbbvezető út felfedezésére. A dialógust a közös imádság és a közös jócselekedet teszi teljessé. Ma egyre gyakoribbak a főpásztorok által engedélyezett közös könyörgések az egységért; a különböző hitvallású keresztények a szociális munkában is kölcsönösen támogatják egymást. Az ökumenizmus szempontjából a döntő azonban a lelkek belső megújulása: egymásközt csak akkor találjuk meg az egységet, ha benső lelki egységben élünk Krisztussal. Szent Ágoston figyelmeztetése szerint a lényeges dolgokban legyünk egységesek, a vallási élet gyakorlataiban, sőt vitatott teológiai kérdésekben becsüljük meg egymás szabadságát, de mindenben őrizzük meg az egymás iránt való szeretetet. Így törekedjünk az ökumenizmus eszményi céljára: a katolicitás teljességére.

II. Az ökumenizmus gyakorlata. — A második fejezet, fenti általános elvek alapján felsorolja, hogy mi mindent kell a hívőknek és

lelkipásztoroknak saját életkörülményeik közt az egység ügyének előmozdítása érdekében tenniük.

Az első kétségkívül az egyházi élet megújítása. Nemcsak az erkölcsi és fegyelmi megújulást említi itt a dekrétum, hanem az egyházi tanítás korunk igényeinek megfelelő közlését, a bibliai és liturgikus mozgalmat, az igehirdetés és hitoktatás korszerű módját, a világiak apostolkodását, az egyháznak a társadalmi megújulásban való közreműködését és a többit. Mindezen aktivitás azonban belső megújulást, evangéliumi metanoia-t kíván és az önmegetagadás, az alázat meg a szolgáló szeretet szellemét követeli. Ez a szívbeli megtérés az egység kegyelmi ajándékáért végzett egyéni és közös könyörgéssel együtt alkotja az ökumenizmus lelki programját.

A gyakorlati ökumenikus munkához azonban az is szükséges, hogy megismerjük az elszakadt közösségek történetét, vallási életét, tanítását és szellemét. Erre különösen alkalmasak az eszmecegerét lehetővé tevő összejövetelek, ahol egyenlő felekként kölcsönösen megismertethetjük egymással felfogásunkat. De a teológiai oktatásnak is figyelemmel kell lennie erre az ökumenikus igényre és a lelkipásztorokat nem hitvitákra, hanem egységet kereső dialógusra kell nevelni. Ez a békés szellem nyilván nem vezethet a katolikus tanítás kárára történő megalkuváshoz, de képessé tehet a nem katolikusok gondolkodásmódjához való alkalmazkodásra s főként ránevelhet arra, hogy állandóan szem előtt tartsuk tanításunk igazságainak „hierarchikus rendjét”, továbbá, hogy fontos vagy kevésbé fontos voltukat hitünk központi igazságaihoz való viszonyukon mérjük le. Ma szükség van arra, hogy közösen tanúságot tegyünk hitünknek az Apostoli Hítvallásban foglalt üdvözítő igazságairól, de az is feltételek, hogy közösen megvédjük az emberi személy méltóságát és jogait, meg hogy közösen közreműködjünk az emberiség mai problémáinak megoldásában, kulturális és gazdasági fejlődésének előmozdításában.

III. A római Szentszéktől elszakadt egyházak és egyházi közösségek. — A dekrétum harmadik fejezete külön beszél a római egyháztól elszakadt keleti és nyugati egyházakról és egyházi közösségekről.

A zsinat ünnepélyesen elismeri a keleti egyházak ősi hagyományait és pátriarchális szervezetét, hiszen ezen egyházak közül nem egy apostoli eredetű. Nem kétséges, hogy tulajdon liturgikus, spirituális és jogi hagyományaik követése jogukban áll. Ez érvényes az alapvető dogmákkal egybehangzó teológiai tanaira is, amelyek a nyugatitól eltérő sajátos fejlődésüknek az útját követték.

Nagyobb a különbség a katolikus egyház és a tőle nyugaton elszakadt keresztény közösségek között. A zsinat elsősorban azokra gondol, akik Krisztust Istenüknek és Uruknek vallják, őt elismerik egyet-

len közvetítőjüknek Isten és ember között, s hisznek a Szentháromságban. Kétségtelen, hogy a katolikus egyháznak Krisztusra, az egyházra és Máriára vonatkozó tanítása sokban különbözik az ő tanaiktól, de összeköt velük a Szentírás, a keresztség szentsége és az Úrvacsora ünneplése. Ez utóbbi, ha nem is őrizte meg az Eucharisztia eredeti és teljes értelmű misztériumát, felfogásuk szerint mégis az Úr halálának és feltámadásának kegyelemkövetítő emléke.

Itt kell megemlítenünk, hogy a dekrétum 21. pontjában eredetileg az állott, hogy a protestánsok a Szentírásban megtalálják a Krisztus által hozzájuk szóló Istent. A Szentatya óhajára történt javítás a „megtalálják” szót a tartózkodóbb „keresik” szóval cserélte fel. A másik jelentősebb változtatás, amely a 22. pontban olvasható, az Eucharisziáról szól s az eredeti értelmet lényegében nem módosítja.

Végül a zsinat óvja a híveket minden meggondolatlanságtól, de buzdítja őket, hogy kövessék a Szentléleknek az egység munkálására ösztönző indításait és bizzanak Istenben, aki meg tudja valósítani azt is, ami az emberi erőket meghaladja.

Hegyi Márton

A KATOLIKUS KELETI EGYHÁZAKRÓL SZÓLÓ HATÁROZAT

Az ökumenikus dekrétum mellett a zsinat külön határozatban igyekezett a régebben Róma joghatósága alá került kisebb keleti egyházcsoportok helyzetét rendezni. Ennek indítóokát a határozat bevezető sorai abban látják, hogy a katolikus egyház nagyra becsüli a keleti egyházak szertartásait, hagyományait, életfegyelmét, hiszen ezek a szentatyák közvetítésével maguktól az apostoloktól maradtak ránk.

A határozat először a helyi egyházak illetve „szertartások” fogalmát tisztázza. Megjegyzendő, hogy a római törvényhozásban „szertartás” valamiképpen az ortodoxia autokefál nemzeti egyházaihoz hasonló liturgikus, nyelvi és egyházkormányzati egységet jelöl, mint például a maronita, a bizánci-arab, vagy a bizánci-magyar egyház. A határozat megállapítja, hogy az egyes „szertartások” egyformán a római pápa kormányzása alá tartoznak, de liturgiájukban, egyházfegyelmükben és „lelki örökségükben” (értsd. az ökumenikus határozat szerint: teológiájukban és lelkiségükben) egymástól különböznek. A határozat szorgalmazza a helyi egyházak kiépítését, saját egyházszerkezetük kialakítását; óhajtja, hogy a különböző szertartások együttműködjenek s hogy mindenki a saját szertartása szerint

élhessen. A Rómával egyesülni akaró ortodoxoktól is azt kívánja, hogy maradjanak meg eredeti szertartásuk mellett.

A határozat a keleti hagyományokat az egész kereszténység közkincsének tekinti, és megállapítja: a helyi egyházaknak „joguk és kötelességük”, hogy saját ősi fegyelmüket kövessék, mert ez híveik lelki javát jobban szolgálja. A keletieknek meg kell őrizniük liturgikus és fegyelmi szokásaikat, s csak saját szerves fejlődésük jogosítja fel őket e téren a változtatásokra.

A határozat legjelentősebb része az egyes helyi egyházak, illetve „szertartások” élén álló pátriárkákról s az ezekkel egyenrangú „vezető érsekekről” (archiepiscopi maiores) szól. Mivel a pátriárkátus Kelet hagyományos egyházszervezeti formája, szorgalmazza a keleti egyházcsoportok számára pátriárkátusok felállítását, s a pátriárkák jogainak olymértékű helyreállítását, hogy ez az első évezred gyakorlatának feleljen meg: „... azt határozza a Szent Zsinat, hogy jogait s kiváltságait az egyes egyházak hagyományainak s az egyetemes zsinatok döntéseinek megfelelően állítsák vissza. Jogaik s kiváltságaik pedig azok, amelyek Kelet és Nyugat egysége idején érvényben voltak, mégha kissé a mai viszonyokhoz is kell alkalmazni őket” (9. pont). A pátriárkátusok hatáskörébe sorolja a zsinat többek között meghatározott területeken egyházmegyék felállítását és püspökök kinevezését is.

A szentségi életet illetően a határozat kötelezi a keleti szertartású hívőket, hogy ünnepeken vagy a szentmisén, vagy pedig más, előesti vagy ünnepnap szertartáson részt vegyenek; tilosnak, de mégis érvényesnek mondja ki keleti katolikusoknak ortodoxokkal kötött házasságát, ha az ortodox templomban katolikus egyházi engedély nélkül kötötték. Emellett megállapít néhány, a liturgiára vonatkozó elvi szabályt.

A Rómával egyesült keleti keresztények különös feladatának tekinti a határozat, hogy imájukkal, példaadó életükkel, testvéri jóindulatukkal s keleti hagyományaik iránti hűségükkel a keresztény egység ügyét szolgálják. Ennek érdekében megengedi, hogy — a püspökök engedélyével s lehetőleg az ortodox egyházi vezetők véleményének tekintetbevételével — bizonyos istentiszteleti közösség jöhessen létre az ortodox testvérekkel. Ezen túlmenőleg a határozat azt is megengedi, hogy mindazok az ortodoxok, akik „jóhiszeműleg vannak távol Róma közösségétől”, katolikus templomban járulhassanak szentségekhez, és hogy katolikus hívők is részesülhessenek az ortodox szentségeiben, valahányszor az valóban lelki hasznukra válik, másrészt katolikus pap nem érhető el könnyen.

A katolikus keleti egyházakról szóló zsinati határozat néhány fontosabb elvi újítása vitán felül áll. Legfeljebb csak azt lehetne ezzel

kapcsolatban kétségbevonni, hogy az egyesült keleti egyházak, kisebbség lévén, valóban találnak erőt és módot hagyományaik s autonómiájuk teljes visszaállítására.

A határozat pozitív vonásai mellett azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy mind a katolikus ökumenisták, mind az ortodoxok bírálatával illették e zsinati okmány szellemét. A pápaság központi elvként való erős kihangsúlyozása, a keleti hagyományokat valamiképpen liturgikus térre korlátozó, régi „szertartás”-fogalom állandó használata nem emlékezteti az ortodox olvasót a keleti szentatyák felfogására. A határozatban még sok a nyoma annak a felfogásnak, amely a katolicizmust a szó szoros értelmében „egyetemes” egyháznak tekintette s következőképpen az ortodox „megtérítését”, nem pedig az egyenlő félként velük való találkozást szorgalmazta. A katolikus ökumenisták ma inkább azt vallják, hogy lényegükben az ortodox egyházak az első századok keleti egyházainak a folytatói, nem pedig a sajnálatosképpen elnyugatiasodott egyesült keletiek, és hogy ennél fogva az egyesültek helyzetét csak az ortodoxokkal való párbeszédől függően lehet rendezni. Éppen ezért javasolta a zsinaton Lercaro bíboros a katolikus keletiekről szóló határozat elnapolását.

Bár a zsinat a határozatot ennek ellenére megszavazta, néhány javítással ökumenikusabb irányt igyekezett neki adni. A határozat címébe beiktatták a „katolikus” megkülönböztető jelzőt annak bizonyítékául, hogy más, nem katolikus keleti egyházak létezését és egyház-voltát is elismerik. Emellett a határozat befejező sorai nyitvahagyják a kérdés későbbi felülvizsgálatának lehetőségét: „Mindezeket az előírásokat (a zsinat) mindaddig a jelen körülményekre vonatkoztatja, amíg a katolikus egyház és a tőle elkülönült keleti egyházak nem jutnak teljes egységre” (30. pont).

Patacsi Gábor

A VILÁGI HÍVŐ ÚJ HELYZETE A MEGÚJULÓ EGYHÁZBAN

Az Egyház fogalmának tartalma történetének századai alatt fejlődött és változott. Ezeknek a változásoknak a jellege nem mindig volt pozitív. A XI. századtól kezdve a nyugati Egyház lényegéről vallott felfogás tartalmában egyre szűkült. Ez a folyamat gyakorlatilag azt jelentette, hogy mindinkább a klérus Egyháza lett. A történelmileg kifejlődött klerikalizmus ellenhatásaként jött létre az újkori laicizmus. A mozgalom törekvése arra irányult, hogy az egykor helyes értelemben vett laikusok, azaz világi hívők rétegét szembeállítsa az Egyházzal. A vallást magánügynek minősítette és ezzel a hívő apos-

tolí hivatását elhomályosította. Még napjainkban is megfigyelhetjük, hogy az Egyház említésekör valójában a klérusra gondolunk és a laikus elferdült fogalmát és ezzel együtt a hívők leszűkült apostoli hivatástudatát általánosságban mai napig sem sikerült teológiai szempontból helyes értelemben átalakítani.

Ezzel a fejlődéssel párhuzamosan azonban már a felvilágosodás kora is elfogadta a világi hívő aktív küldetésének pedagógiai jelentőségét. A következő századok során az Egyház azzal felelt a laicizmus erősödésére, hogy teológiailag is elmélyítette a világi hívőknek az Egyházban elfoglalt helyzetéről szóló tanítását. Ez a fejlődés századunkban X. Pius eucharisztikus mozgalmából kiindulva a liturgikus szolgálat jelentőségének felismerésén keresztül megalapozta a világi hívő általános papságának teológiai és szentségi alapjait. Ezt a fejlődést megerősítette XII. Pius Mediator Dei kezdetű enciklikája és azok a gyakorlati eredmények, amelyek a Katolikus Akció működéséhez fűződnek.

A második vatikáni zsinatnak a világiak apostolkodásáról szóló dekrétuma ennek a folyamatnak a betetőzése. A határozatban megtaláljuk az elmúlt évtizedek tapasztalatainak felhasználását és a zsinat új egyházszemléletéből eredő és a világi hívő helyzetét érintő következményeket.

A dekrétum szükségességét és jelentőségét bizonyítja, hogy a zsinat második ülészakán betérjesztett, majd átdolgozott szövegjavaslat felett a harmadik ülészakon jelentős ellentéteket eláruló vita folyt. A több módosítás után elfogadott és 1965 november 18-án kihirdetett dekrétum szavazati aránya így oszlott meg: 2305 placet és 2 non placet. A határozat egy-egy példányát a szavazás után a pápa adta át a zsinaton hivatalosan résztvevő világiak közül három férfinak és három nőnek, mint valamennyi katolikus világi jelképes képviselőinek.

A világiak apostolkodásáról szóló dekrétum tudomásom szerint még nem jelent meg magyarul. Első, kitűnő és átfogó értékelését magyarul a Katolikus Szemle 1966 évi 2. számában Tolnay Imre tanulmánya adja „Laikusok hivatása” címmel. Ebben a zsinati határozatokkal alaposan tisztában lévő, teológiai műveltségű író mondja el a világiak apostoli hivatásáról szóló dekrétum lényegét a világi hívőknek, gondos tárgyilagossággal.

A határozatnak ez a most következő laikus értelmezése ismertetés, értékelés és állásfoglalás szeretne lenni, a teljesség igénye nélkül. Éppen ezért nyilván nem lesz mentes a súlyponti eltérésektől, esetleges egyéni meglátásoktól, talán tévedésektől sem. De éppen ez fogja megmutatni az olvasónak, hol keres segítséget az Egyház nagy

belső átállásában a világi hívő és miben találhat talán nem is sejtett segítőtársra a lelkipásztor.

Régi program új tartalommal?

A dekrétum mondanivalójának lényege akkor válik igazán érthetővé, ha szövegét a többi zsinati határozat, konstitúció és nyilatkozat összefüggésében szemléljük. Nemcsak azért, mert más határozatok is foglalkoznak a világi hívők helyzetével és feladataival. Elmélyíti, illetve távlatba helyezi a dekrétum egyes megállapításait, sőt egész koncepcióját az a szemlélet is, ahogyan a zsinat korunk problémáit látta, és ahogyan azokban állástfoglalt. Az egyházzal szemben a hittani konstitúció például újrafogalmazza és új szempontokkal gyarapítja az Egyház hivatásáról szóló tanítást. Nyilvánvaló, hogy ennek következtében már eleve új nyomatékot kap a világi hívő szerepe is. Az egyházzal szemben a konstitúció külön fejezetben foglalkozik a világiak megváltozott helyzetével és többek között hangsúlyozza, hogy a teremtett javakat az Istentől adott rend szerint, tanításának értelmében a világiaknak kell továbbfejleszteniük és elosztaniuk az emberi munka, technika, civilizáció és kultúra eszközeivel.

„A felszentelt pásztorok ismerjék el és erősítsék a világi hívők méltóságát és felelősségét az Egyházban. Vegyék igénybe szívesen tanácsaikat, bizalommal adjanak nekik feladatokat az Egyház szolgálatában, és hagyjank nekik szabadságot és teret a cselekvésre; bátorítsák őket, hogy saját kezdeményezésükből vállaljanak feladatokat . . . a világi hívők szellemi és világi életében szerzett tapasztalatainak segítségével pontosabban és jobban tudnak itélni. Így, az egész egyház minden tagjával erősítve hatásosabban teljesítheti hivatását a világ életében.” (1)

A vallásszabadságról szóló nyilatkozat az ember lelkiismereti szabadságát helyezi a központba és elismeri annak autonóm jellegét. Külön hangsúlyozza, hogy a családot, mint a legősibb társadalmi közösséget megilleti az a jog, hogy belső vallásos életét a szülők vezetésével szabadon rendezhesse be. Ezzel alátámasztja apostoli hivatásukat életük legközvetlenebb környezetében. A nevezetes 13. konstitúció állástfoglal az Egyház és a mai világ párbeszéde mellett, amelyben a világi hívőre eddigi szerepét ugyancsak meghaladó új hivatás vár. A lelkipásztori konstitúció az egyház világi küldetéséről szólva hangsúlyozza, hogy a hívek az evangélium szellemében teljesítsék földi kötelességüket. Nem helyesli, hogy az örökkévaló célok mellett elhanyagolják evilági feladataikat, de kifogásolja azt is, ha valaki annyira elmerül a földi életben, hogy nem törődik a lelkiakkal.

A világi hívő helyzetének és feladatainak felmérése tehát végigvonnul a második vatikáni zsinat egész munkáján. Tulajdonképpen újraértékeli helyzetét és ezt az átértékelést teszi teljessé a világiak apostolkodásáról szóló önálló dekrétum.

Ennek az önálló határozatnak a kidolgozása és elfogadása már önmagában is mutatja, hogy a második vatikáni zsinat nem tartotta elégségesnek sem a világiak hivatásáról szóló eddig is érvényes pápai enciklikákat, illetve teológiai meghatározásokat, sem a zsinat hivatalos szövegében található és a világiak apostolkodására vonatkozó megállapításokat. A határozat ugyan összefoglalja azt a tanítást, amely szerint a világi hívőt a keresztség Krisztus misztikus testének tagjává avatja és a Szentlélek a bérálás szentségével megerősíti ebben az állapotában. Szövegéből azonban világosan kitűnik, hogy korunk szükségessé teszi ennek a szentségekkel megerősített apostoli küldetésnek tartalmi és gyakorlati újrafogalmazását. A dekrétum előszavában többek között ezt olvassuk:

„Korunk követelménye a világi hívővel szemben nem csökkent. Ellenkezőleg: a mai körülmények az apostoli hivatás kifejezett aktiválását és kiterjesztését kívánja tőle. A föld lakóinak állandó létszámnövekedése, a tudomány és technika folyamatos fejlődése, az emberi együttélés terének szűkülése a világiak apostolkodásának határait — ezek nagyrésztben csak előttük állnak nyitva — végtelenül kiszélesítette. Ez a folyamat egyúttal új problémákat is vetett fel, amelyek megoldása szinte követeli a világiak szakszerű érdeklődését és közreműködését.” (2)

A második vatikáni zsinat tehát elismerte, hogy a modern technika és tudomány hatása alatt kialakult, erősen differenciált világ megszentelése minden eddiginél nagyobb feladatot hárít a világi hívőre. Tudomásul vette, hogy híveinek szuverénitása az élet területein rendkívül megnövekedett és a megváltozott helyzethez az egyháznak is alkalmazkodnia kell. Ennek értelmében továbbfejlesztette a világiak apostoli hivatásáról szóló teológiai felfogását is.

„Mivel Krisztus, akit az Atya küldött, az egyház egész apostoli hivatásának forrása és eredete, a laikusok apostolkodásának termékenysége nyilvánvalóan Krisztussal való eleven egyesülésüktől függ. . . . Ezt a Krisztussal az Egyházban történő legbelsőbb egyesülést számos lelki forrás . . . mindenekelőtt a szent liturgiában való cselekvő részvétel táplálja; ezeket a forrásokat a világi hívőnek úgy kell igénybe vennie, hogy világi kötelességeinek szokásos életkörülményei között történő helyes elvégzése ne válassza el életét a Krisztussal való egyesüléstől. Sőt, sokkal inkább növekedjék ebben a közösségben, amennyiben mun-

káját Isten akarata szerint teljesíti. Haladjanak a világiak ezen az úton örömteli és vidám szívvel a megszentelődés felé vezető úton és törekedjenek a nehézségeket okosságban és türelemben áthidalni.” (3)

Ezek szerint a világi hívő hivatásbeli kötelességeinek lelkiismeretes elvégzése, ha élete lelki és erkölcsi vonatkozásban nem áll szemben az Egyház tanításával, megszentelő jellegű.

A zsinati dekrétum tehát a világi hívő apostoli hivatásának újrafogalmazásával, személyes lelkiismereti szabadságának határozott elismerésével kifejezésre juttatta, hogy evilági hivatásuk messze túllép a szervezett egyházi kereteken. Közvetve tudomásul veszi, hogy papjai sok esetben már nem tudják követni a világi hívőt hivatása teljesítésében. Értelem szerint következik ebből, hogy a hierarchia befolyása híveinek társadalmi és szakmai hivatásában minden eddiginél nehezebb feladattá vált, és ezen a téren a hívő erkölcsi érték-szemléletének és lelkiismereti érzékenységének finomítására és irányítására korlátozódik. Ezzel a világi hívő apostoli hivatása Krisztus megváltói művének teljesítésében, a világ megszentelésében az eddiginél mélyebb, gazdagabb és személyesebb tartalmat kapott.

Ki a világi apostol?

A világi hívők apostolkodásáról szóló zsinati dekrétum hat fejezetben fejt ki ezt az újrafogalmazott, mélységében és szélességében minden eddiginél jobban feltárt hivatását. A világiak apostoli küldetését tárgyaló első fejezetet tulajdonképpen a hívők teljes „rehabilitálásának” tekinthetjük. A tapasztalat szerint ugyanis a világi hívőnek a „laikus” fogalmával való megjelölése — különösen a magyar nyelvben — leértékelő jellegű. A szó történetileg kialakult értelme szerint a laikus „hozzá nem értő”, másodrangú kisegítő. Az egyházon belüli helyzetüknek ez az alárendelt jellege a szó eredeti jelentésével szemben gyakorlatilag is kialakult. A Katolikus Akció és a jellegükben hasonló, szervezett kezdeményezések nem hoztak ezen a téren átütő és egyetemes érvényű változást. A zsinati dekrétum természetesen változatlanul megtartja ezeket a mozgalmakat, mint a világi hívők tevékenységének lehetséges kereteit. A világi hívők új státusának kialakulását azonban nem ezek munkájának megjavításától, hanem az Egyházhoz és a világhoz való viszonyuknak lényeges elvi és gyakorlati változásától, illetve személyes hivatásvállalásuknak eredményétől várja.

A klérus és a világi hívők egymáshoz való viszonyának, apostoli munkakörének újszerű értelmezéséhez ugyancsak hozzájárul a világi apostol fogalmának és szerepkörének világosabb meghatározása.

„Az egyházban megkülönböztetjük a szolgálatban az eltérést és a hivatásban az azonosságot. Az apostolok és utódaik ugyanis megbízatást kaptak Krisztustól arra, hogy nevében és teljes hatalommal tanítsanak, szenteljenek és vezessenek. A világiak viszont, akik ugyancsak részesei Krisztus papi, prófétai és királyi méltóságának, Isten népének küldetésében, az egyházi és világi életben a saját részüket valósítják meg.” (4)

A „laikus” megjelölés tehát valójában a papságtól eltérő szereposztást és annak másfajta tartalmát fejezi ki, de önmagában még nem jelent „rangsorolást”. A világi hívőnek a hierarchiához való viszonyát más szempontból a dekrétum 5. fejezete, a világi apostolkodás rendjéről szóló része határozza meg:

„A hierarchia feladata, hogy a világiak apostoli hivatását elősegítse, elvi és lelki segítséggel támogassa, gyakorlati tevékenységét beillesse az egyházi közérdek rendszerébe és öröködjék a tanítás és a rend épsége felett.” (5)

Végül is méltán mondhatjuk, hogy a laikus, vagyis a világi apostol ugyanazon szervezetnek a papsággal azonos hivatású tagja, az egyházi hierarchia lelki irányítása, szervezeti és tanítói felügyelete mellett.

A világ megújítása

Krisztus megváltói művének célja az ember üdvözítése, kiterjed azonban az egész időbeli rendre is. Ezért a zsinati dekrétum a világi apostolkodás céljáról szóló második fejezetében kimondja:

„Az egyház hivatása nemcsak az, hogy Krisztus üzenetét és kegyelmét megismertesse az emberekkel, hanem az is, hogy az időben jelentkező világi rendet áthassa az evangélium szellemével és így tökéletesítse.” (6)

A világ rendje azonban a kultúra, a tudomány és technika koronként eltérő hatása alatt változik és az ember az evangéliumi eszmény és az időben-térben jelentkező világ feszültségében él. Ennek a feszültségnek a csökkentése, a világ rendjének az evangélium szellemében való tökéletesítése tehát éppen úgy feladata az Egyháznak, mint az ember megszentelése. A világi hívő apostoli hivatását az Egyházban és a változó világban teljesíti. Egyszerre két síkon is él, tehát végtelen lehetősége van arra, hogy apostoli hivatását gyakorolja. Nyilvánvaló azonban, hogy az idő és tér által meghatározott rend formálása a világban elfoglalt helyzeténél fogva különösképpen

is ráháruló feladat, és ezt a zsinati dekrétum a világi apostolkodás céljairól szóló második fejezetében nyomatékosan is hangsúlyozza:

„Dolgozzanak együtt — (a világi hívők) — mint a civil társadalom polgárai polgártársaikkal különleges szakképzettségük, saját felelősségük alapján és keressék mindenütt és mindenben Isten országának igazságosságát. Az evilági rendet úgy kell kialakítani, hogy sajátos törvényeinek tiszta megőrzése mellett megfeleljen a keresztény élet magasabb alapelveinek és emellett mégis alkalmazkodják a hely, idő és népek sajátos jellegéhez.” (7)

Ezt a hivatást a dekrétum bölcsen összeköti a karitatív tevékenység követelményeivel. Rámutat arra, hogy a technika fejlődése következtében az emberiség egy családdá fejlődött és az egyes népek nyomora az egyes ember szükségével együtt az eddiginél tudatosabbá vált. A karitatív tevékenységnek tehát minden szükségben lévő emberre és népre ki kell terjednie. A zsinati dekrétum ezért a világi hívő egyéb hivatása mellett hangsúlyozza a szeretet gyakorlati művének fontosságát. Arra biztatja híveit, hogy értékeljék és erejükhöz mértén támogassák a karitatív munkát is.

Az egyházközségtől a népek közösségéig

A világi hívő apostoli tevékenységének hivatásszerű jellege nyilvánvaló, a dekrétum megjelölte célját is. Harmadik fejezetében az apostoli tevékenység különböző területeit mutatja be. Elsősorban arra figyelmezteti a hívőket, hogy papjaikkal szorosan együttműködve egyházközségünk keretei közt dolgozzanak. Hozzák ide a saját problémáikat és a világ gondjait; vitassák és oldják meg azokat a közösség erejére támaszkodva. Ebből az alapsejtből kiindulva vegyenek részt az egyházmegye életében és terjesszék ki tevékenységüket nemzeti és nemzetközi síkra és ne feledkezzenek meg a missziók támogatásáról sem.

De ugyanígy területe az apostolkodásnak a családi élet, az ifjúság, a társadalmi környezet is. A család és tagjainak testi-lelki egészségéről való gondoskodás mellett képviseljük a világi hívők a szülők jogait és kötelességeit is. Harcoljanak a gyermekneveléshez való szülői előjogokért, a család valamennyi jogának törvénybefoglalásáért és szociális védelméért.

A zsinati határozat felhívja a figyelmet a fiatalság növekvő társadalmi és politikai jelentőségére, a velejáró apostoli hivatás fontosságára. Leginkább maguk a fiatalok legyenek az ifjúság első és közvetlen apostolai, de a felnőttek is törekedjenek arra, hogy baráti be-

szelgetés alakuljon ki a fiatal nemzedék és ő köztük. A felnőttek azonban mindenekelőtt példájukkal, okos tanácsaikkal és tetterős segítséggel gyakorolják a fiatalság felé irányuló apostoli hivatásukat.

A társadalom magatartásának, erkölcsének és törvényeinek Krisztus szellemében való átalakítása annyira a világi hívők feladata és kötelessége, hogy azt más nem is vállalhatja, — olvassuk a dekrétumban. A munka, a munkavégzés körülményei, a hivatás teljesítése, a tanulmányok, a lakóhely, a szabadidő és társas együttlét mind olyan alkalom, amely lehetőséget nyújt az apostolkodásra.

Az apostoli szolgálat személyes és közösségi jellege

A világiak apostoli működésének legfőbb formája a személyes tevékenység vagy az erre a célra alakult szervezetek munkájában való részvétel. A határozat negyedik fejezete külön szakaszban foglalkozik a személyes apostolkodásnak azzal a formájával, amely a szabadságától megfosztott egyház területén kínálkozik, vagy ahol a katolikusok diaszporában élnek. Nehéz körülmények között a világiaknak helyettesíteniök kell a papot is, amennyire csak lehetséges.

A közösségi formában kifejtett apostoli hivatás elsődleges kerete az egyházközség, az egyházmegye, de a dekrétum hangsúlyozza, hogy a világi hívőknek lehetőségük van illetékes egyházi tekintély felügyelete mellett új szervezetek létrehozására, azok vezetésére, vagy meglévő szervezetek támogatására. A világi apostolkodásra alapított szervezeteknek ma már egész sora ismeretes. A dekrétum kiemeli a sok országban működő Katolikus Akció jelentőségét és megjelöli tevékenységének céljait és területeit.

A papság felelőssége

A világi hívők apostoli tevékenységét be kell illeszteni az egész Egyház életébe. Nyilvánvaló, hogy ez nem történhet meg helyes módon az Egyház egyetemes érdekeinek veszélyeztetése nélkül, ha nem a hierarchia segítségével és ellenőrzésével megy végbe. Ezért a dekrétum 5. fejezete kizárólag ezzel a kérdéssel foglalkozik. A rend és a koordináltság igényének kifejezése után azonban hangsúlyozza, hogy a hierarchia feladata — egyeztető és ellenőrző tevékenysége mellett — a világiak apostoli tevékenységének sürgetése és támogatása az elvi és lelki irányítás eszközeivel.

„A püspökök, lelkészek, a világiak és szerzetesi papság többi tagjai tartsák szemük előtt, hogy az apostoli hivatás teljesítése minden hívő, a

klérus és világiak közös joga és kötelessége, és hogy az egyház kiépítésében a világiaknak őket megillető, sajátos szerepük van. Ezért dolgozzanak testvéri egyetértésben a világiakkal az Egyházban, az Egyházzért, és viseljék különös gondját apostoli működésüknek." (8)

A dekrétumnak ezek a mondatai tehát nyomatékosan hangsúlyozzák a klérus felelősségét részben a világi hívők aktiválásában, részben munkájuk elvi és szellemi támogatásában.

Eredeti kezdeményezés körvonalai bontakoznak ki a zsinati határozat következő mondataiból:

„Az egyházmegyékben létesüljenek a lehetőségekhez mérten tanácsadó testületek, amelyek alátámasztják az Egyház apostoli tevékenységét az evangélium terjesztésében, az ember megszentelésében, továbbá a karitatív, szociális és egyéb munkák területein, a klérus, a szerzetesek és világi hívők megfelelő együttműködése alapján." (9)

Ezeknek a tanácsadói szervezetnek lényege nyilván abban keresendő, hogy az eddig kialakult apostolkodó szervezetek és munkakörök tevékenységét a közös megbeszélések segítségével felmérjék, egyeztessék, racionalizálják, aktiválják és végül is a zsinat új követelményeket támasztó szellemiségének szolgálatába állítsák.

Felkészülés az apostoli hivatásra

A dekrétum tehát sokoldalú lehetőséget kínál és egyúttal új követelményeket is támaszt mind a klérussal, mind a világi hívekkel szemben. Nyilvánvaló azonban, hogy a fokozott igények teljesítése az eddigieknél nagyobb érdeklődést és képzettséget kíván. A határozat utolsó fejezetében ehhez is megadja az irányítást. Felvázolja a világiak apostoli kiképzésének elveit, hivatásuk elméleti és gyakorlati igényeit, a kiképzés lehetséges módszereit, a szülő, az iskola, a katolikus intézmények ilyen irányú feladatait, és hangsúlyozza a kiképzés elméleti és gyakorlati jellegének egyenrangú fontosságát.

„Az ilyenirányú kiképzést úgy kell megszervezni, hogy tekintettel legyen a világi apostolkodás egész hivatáskörére. Ez nem korlátozódhat csupán az egyes szervezetek összejöveteleire, folytatni kell állandóan az egész életen keresztül, annak minden helyzetében. Valójában minden egyes hívőnek magától kell törekednie arra, hogy előkészítse apostoli tevékenységét és ez a követelmény különösen vonatkozik a felnőttkorú hívőkre." (10)

Megjelöli a zsinati határozat a világiak apostoli tevékenységéhez igazodó kiképzés különböző formáit is. Hangsúlyozza továbbá a diakonátust, a társadalmi munkát, a szeretet és irgalmasság cselekedeteit elősegítő művelődés fontosságát és felsorolja a felkészülés eszközeit.

A dekrétum és a világiak apostoli küldetését érintő többi zsinati határozat, konstitúció és nyilatkozat szövegeinek meglepő gazdagsága, szerteágazó, részletekre is kiterjedő jellege végeredményben nem teszi lehetővé, hogy teljes képet nyújtsunk tényleges jelentőségéről egy tanulmány keretében. Ezért megkísérlem pontokba foglalni a lényegét és egyben utalni szeretnék arra, hogy mindez nem teszi feleslegessé a világi hívők apostolkodásáról szóló zsinati határozatok és a hozzátartozó, máshol is előforduló részletek lefordítását és alapos feldolgozását.

- Az élet számos területének autonómiája megnövekedett. Ez a folyamat az eddiginél nagyobb mértékben igényli a klérus és a világiak együttműködését és a világi hívők határozottabb bevonását az Egyház megváltói hivatásának teljesítésébe.
- A világi hívő az Egyháznak a papsággal azonos hivatású tagja, őt megillető feladatkörrel.
- Ennek a sajátosságnak a lényege abból ered, hogy az evilági rend a maga önálló törvényei szerint alakult ki és ennek figyelembevételével kell a keresztyén tanítás magasabb alapelveihez igazítani.
- Az ennek érdekében folytatandó apostoli munka a családból és az egyházközségből indul ki, de kiterjed a társadalmi élet minden jellegzetes területére.
- Az apostoli hivatás határfokának növelése érdekében szükséges a katolikus szervezetek munkájának különböző szinteken való egyeztetése tanácsadó testületek létesítésével, a klérus és a világiak együttműködése alapján.

Kovács Károly

A források jegyzéke:

- (1) Az egyházzól szóló dogmatikus konstitúció 4. fejezete, 37. szakasza.
- (2) A világi hívők apostoli hivatásáról szóló dekrétum előszava, 1. szakasz.
- (3) Uo. 1. fejezet, 4. szakasz. (7) Uo. 2. fejezet, 7. szakasz.
- (4) Uo. 1. fejezet, 2. szakasz. (8) Uo. 5. fejezet, 26. szakasz.
- (5) Uo. 5. fejezet, 24. szakasz. (9) Uo. 5. fejezet, 26. szakasz.
- (6) Uo. 2. fejezet, 5. szakasz. (10) Uo. 6. fejezet, 30. szakasz.

AZ EGYHÁZ MISSZIÓS TEVÉKENYSÉGE

A missziós dekrétum szövege sok változáson ment keresztül, míg végre a zsinati atyák mai formájában elfogadták. Az első megfogalmazás meglehetősen rövid volt. Maga VI. Pál pápa hívta föl rá a püspökök figyelmét és kifejezte óhaját, hogy a zsinat egy kis módosítással akár mindjárt el is fogadhatja. A püspökök többsége (1601 szavazattal 313 ellen!) visszavetette. Főleg a missziós püspökök voltak elégedetlenek: nem tartották elég gyakorlatinak, túlságosan rövid, külsőséges, felületes, nem volt teológiailag eléggé megindokolva stb. A negyedik ülésen, egy évvel később került sor a végleges megfogalmazásra és a szöveg megszavazására. Addig azonban a püspököknek legalább húszszor hozzá kellett szólniok a szöveg egyes részeihez.

A dekrétum elég hosszú. Hat fejezetre van felosztva: 1. Teológiai alapelvek. 2. A missziós tevékenység. 3. Az egyes „egyházak”. 4. A misszionáriusok. 5. A missziós tevékenység céltudatos irányítása. 6. Az együttműködés.

Az első fejezet a missziós tevékenység teológiai, szentírási alapjait tárgyalja. A misszió az Egyház természetében, lényegében gyökerezik. Az Egyház ugyanis az üdvösség egyetemes „szentsége”. Csak Alapítójának engedelmeskedik és az apostolok példáját követi, amikor missziós tevékenységet fejt ki a pogányok között. S egyúttal lényeges hivatásának megfelelően (a föld sója és a világ világossága) az egész emberiséget egy családba, Isten népének nagy családjába igyekszik egybegyűjteni. Isten ugyanis nemcsak az egyént akarja a maga titokzatos módján üdvözíteni, hanem az egész emberiséget, mint választott népet óhajtja az üdvösségre kalauzolni (az Egyház által). A missziókban növekszik Krisztus misztikus teste; Isten egyre jobban megdicsőül; az ember maga is mind közelebb jut igazi céljához, t. i. hogy mint Isten képmása Benne találja meg mindannyiunk közös Atyját. Mivel pedig Krisztus az egész emberiség központja, eleven példaképe és mintája (principium et exemplar), Krisztusban éri el az emberi természet végső beteljesedését. Az evangéliumnak az egész világon való hirdetése által valósul meg az emberiség legnemesebb vágyakozása: t. i. az egyetemes béke és egység álma. A dekrétum ezeket a tényeket a Szentírásból vett számtalan idézettel

támasztja alá. Mindezekből világosan kitűnik, hogy Isten, főleg a megtestesülés nagy ténye által új és végleges módon belépett a történelembe. Krisztus és az Egyház történelmi valóság: általuk, bennük dolgozik a Szentlélek, valósul meg Isten üdvözítő terve. Az Egyháznak tehát nemcsak joga, de kötelessége a hitelesítés.

Világos azonban, hogy ez nem megy máról-holnapra. Az Egyház sem tud, sem nem akar mindent egyszerre megvalósítani. A missziós tevékenységnek is megvannak a maga fokozatai. A módszerek is mások és mások kell hogy legyenek az egyes népeknek, koroknak, valamint a történelmi, társadalmi és lélektani körülményeknek megfelelően.

Mi tulajdonképpen a misszió? Az evangélium hirdetése, az Egyház meggyökereztetése ott, ahol még nem ismerik Krisztus üdvösségét. Jogilag az egyházi küldetés tesz egy területet misszióvá. A missziós munka végső célja az önálló egyház megteremtése bennszülött papsággal, öntudatos laikusokkal, akik a maguk lábán is meg tudnak állni és a misztikus test aktív tagjait alkotják. Ahol a közvetlen missziós munka (katekézis, hitelesítés, keresztelezés stb.) még nem lehetséges, ott legalább a példa és szeretet tanúbizonyságával kell Krisztust a pogányok előtt jelenvalóvá tenni. Ilyen értelemben a misszió az isteni üdvözítő terv megnyilatkozása, epifániája és beteljesedése a világban. Központjában az Eucharisztia áll Krisztussal, az üdvösség szerzőjével. Mivel a vég, a beteljesedés messze van (eschatologikus), roppant feladat vár még megvalósításra (adhuc in gens opus).

A második részben magáról a missziós tevékenységről van szó. Legfontosabb a példaadás, a tanúságtétel. Leghatásosabb misszió a példás keresztény élet! Kívánatos, hogy honfitársaik szeressék a katolikusokat, hogy általános tiszteletnek örvendjenek és hogy igazi keresztény szeretet kapcsolja őket egymáshoz. Működjenek együtt népük, koruk minden jogos és nemes törekvésében; a gazdasági, társadalmi erőfeszítésből vegyék ki ők is részüket. Tevékenyen dolgozzanak együtt a jobb, emberibb életszínvonal elérésében és az egyetemes béke megszilárdításában. (Bizonyítsák be az evangélium szerinti életükkel, hogy Krisztus a pogányok legmerészebb, legszebb vágyait is fölülmúlja.) A következő lépés a missziós munkában a gondolkodás és az erkölcsök fokozatos átalakítása és a keresztény életbe való gyakorlati bevezetés. Ez nem csak a misszionárius feladata, hanem az egész közösségé, főleg a keresztszülőké! (A dekrétum külön kiemeli, hogy tilos erőszakkal, vagy keresztényekhez nem illő módszerekkel, fogásokkal téríteni.)

A missziós tevékenység elsősorban a püspökök joghatósága alá tartozik. Nekik kell gondoskodni a bennszülött papság kiképzéséről,

a misszionáriusok munkájának összehangolásáról; a módszerek helyes megválasztásáról; a szükséges és hasznos alkalmazkodásról; a hívek megszervezéséről, világi apostolok képzéséről; diakonusok (ahol szükséges) és katekisták toborzásáról, neveléséről és eltartásáról; az aktív és szemlélődő szerzetesrendek, világi szervezetek helyes és célszerű alkalmazásáról; a civil hatóságokkal valamint a többi vallásokkal való kapcsolatok kiépítéséről és fenntartásáról stb.

A további fejezetekben a már említett pontok bőségebb kifejtése következik. Majd a misszionáriusról van szó. Mit vár el az Egyház a misszionáriustól: legyen érkeke mind az Egyház egyetemessége, mind pedig az egyes népek különbözöségét illetőleg. Nem elég az illető nép múltját ismerni: a jelen problémáival is tisztában kell lennie. A dekrétum ezután a misszió szervezetének jogi és egyéb gyakorlati szempontjait, főleg a Propaganda Fidei-nek és a püspököknek a missziók irányításában való szerepét tárgyalja. Leszögezi, hogy a misszió az összes püspökök, minden pap és minden egyes hívő szívügye kell legyen. A püspökök, papok és képzett laikusok feladata, hogy előmozdítsák a missziós felelősség és öntudat felébredését és kifejlődését a katolikus tömegekben (a missziók ismertetése; imádság, áldozat, pénz s egyéb erkölcsi és anyagi támogatás szükségességének tudatosításával).

A zsinat erős óhaja, hogy minden nép eljusson az igazság ismeretére és hogy Isten fényessége minél előbb felragyogjon láthatóan Krisztus arcán az egész emberiség előtt.

A dekrétum sok szép gondolatot tartalmaz az Egyház missziós küldetésére vonatkozólag. Mégis az az ember érzése, hogy túlságosan általános képet ad az igazi misszióról. Néha úgy tűnik, mintha prédikációt hallanánk a misszióról: sok az ismétlés és a buzdító, általános kijelentés (pl. a misszionáriusok leírása éppúgy ráillik a nem misszionárius papokra is; a laikusok esetében is csak általános kívánások, buzdítások és kijelentések pótolják a konkrét valóságot, stb.). Lépten-nyomon kiérződik, hogy még nincs igazi missziós teológiánk.

Az Egyházzól vagy a Liturgiáról szóló Konstitúcióhoz képest bizonyos szerény dokumentum áll előttünk ebben a dekrétumban. Ez is bizonyosság rá, hogy a misszió még nincs egészen beleegykerezve a keresztények öntudatába és hogy maguk a missziók is kritikus pont-ra jutottak. De éppen ezért kell hálásaknak lennünk ezért a dekrétumért. Ha nem is tökéletes, azért mégis benne van mindaz a lényeges elv és meglátás, ami szükséges a missziók méltányolásához és fellendítéséhez.

Béky Gellért

A TÖMEGTÁJÉKOZTATÁSI ESZKOZOK HASZNÁLATA

A zsinati határozatok sorában egyike a legvitatottabbaknak a hírközlés és a tömegtájékoztatás eszközeiről szól. Ezen a néven foglalta össze a zsinat a sajtóra, filmre, rádióra, televízióra és színházra vonatkozó megállapításait. A határozat mindössze két fejezetből áll. A bevezetőben a zsinat megállapítja, hogy a tudományos fejlődés és a technika a hírközlés és a társadalom gyors tájékoztatását is kifejlesztette. A tájékoztatási eszközök lehetővé teszik, hogy az események híre, a gondolatok és utasítások pillanatok alatt eljussanak a nagyközönséghez. Az Egyház tisztában van vele, hogy ezeket az eszközöket — ha jól használják — az emberiség javára, szórakoztatására, szellemi és kulturális megvallási fejlesztésére fordíthatják, de ha visszaélnék velük, a társadalomnak súlyos kára származhatik belőlük. Éppen ezért a zsinat szükségesnek tartja, hogy a pápák és a püspökök gondjait ebben a fontos kérdésben magáévá tegye és a tájékoztató eszközökkel kapcsolatos problémákat megvitassa. Teszi pedig ezt abban a biztos tudatban, hogy tanításával és útmutatásával nemcsak a hívek üdvösségét, hanem az egész emberiség haladását szolgálja.

A határozat *első fejezete* kimondja: az Egyházat Krisztus Urunk arra alapította, hogy hirdesse az emberiségnek az üdvösséget, ami elválaszthatatlan az evangélium terjesztésétől. Az isteni feladatból származik az Egyház joga, hogy az evangélium terjesztésére a hírközlő és tájékoztatási eszközöket is igénybe vegye és ezek helyes használatára vonatkozólag alapvető utasításokat adjon. A határozat azt is kimondja, hogy az Egyháznak nemcsak a tájékoztatási eszközök használatára, hanem birtoklására is joga van. A határozat következő pontja hangoztatja, hogy a laikusoknak is feladatuk ezeket az eszközöket a humanus és keresztény szellem szolgálatába állítani. Azáltal, hogy a hírterjesztő illetve a tájékoztatási eszközöket humanus és keresztény szellemmel töltik meg, Isten terve szerint cselekszenek és az emberiség nagy reményeit elégtítk ki.

A tájékoztatási eszközök helyes használata azonban — folytatja a zsinati határozat — megköveteli, hogy azok, akik velük dolgoznak,

ismerjük az erkölcsi értékek helyes rendjét és meglegyen bennük a szándék is ezen értékek tiszteletben tartására. A határozat elismeri, hogy a hírközlő és tájékoztatási eszközöknek sajátos törvényeik vannak, de ezek figyelembe vétele mellett a körülményekre is tekintettel kell lenni. A hírközlésnél egyik lényeges követelmény az, hogy tárgyilagos legyen és kerüljön minden olyan mozzanatot, mely a hír erkölcsi értékét módosíthatja vagy teljesen megváltoztathatja. Ami pedig az eszközök sajátos törvényeit illeti, figyelembe kell venni a különböző eszközök hatását a közönségre. Az eszközöknek néha olyan hatása is lehet a szemléltre illetve az olvasóra, hogy ez nem képes az eseményt követni és feldolgozni. Éppen ezért — folytatja a zsinati határozat — a hírközlő és tájékoztató eszközök használatánál világos lelkiismereti alapelvekre van szükség.

A társadalomnak joga van a tárgyilagos, megbízható tájékoztatáshoz. A tájékoztatásnak első rendű kötelessége e jogot kielégíteni és a gondosan összeszedett hírekkel, gyors hírközléssel elősegíteni a közjó érdekében a közönség helyes ítéletének kialakítását. A hírszolgálat legyen tárgyilagossága mellett erkölcsileg is helytálló és kifogástalan. Azaz a hírek továbbadásánál tartsák tiszteletben az ember jogai mellett emberi méltóságát is, mert nem minden tudás hasznos, a szeretet az, ami épít, idézi a határozat az I. korintusi levél 8. fejezetének első versét.

A zsinati határozat 6. pontja az irodalommal, filmmel, televízióval és színházzal foglalkozik. Főleg a művészet és az erkölcsi törvények viszonyát tárgyalja. Kiemeli, hogy a kettőnek összhangban kell állnia. Helytelen az a vélemény, amely szerint az esztétika és az etika nem áll szükségszerűen kapcsolatban egymással. A zsinat hangsúlyozza, hogy az objektív erkölcsi rend mindenek fölött áll, a művészet fölött is. Az erkölcsi rend az ember szellemi méltóságával és magas szolgálatával együtt jár és a művészetnek is ezt kell szolgálnia.

A zsinati határozat kitér az erkölcsi rossz válaszára is és megállapítja, hogy ennek leírása és bemutatása az embert mélyebb ismeretekre vezetheti. Elősegítheti, hogy jobban megismerje az emberi természetet. Igen alkalmas eszköz az igazság és a jó magasabbrendűségének érzékeltetésére. De ezt a művészi alkotást is alá kell rendelni az erkölcsi törvényeknek, különben többet árt, mint használ: főleg olyan esetekben, amikor bizonyos tartózkodás ajánlatos, vagy az a veszély fenyeget, hogy az eredeti bűnnel illetve annak következményeivel terhelt emberben az alacsonyabb rendű ösztönöket mozgósítja.

A zsinati határozat ezek után a közvélemény szerepéről és az ezzel kapcsolatos felelősségről szól. Tekintettel arra, hogy a közvélemény-

nek igen nagy hatása van az egyesek és a társadalom magatartásának kialakítására, a társadalom minden egyes tagjának kötelessége az igazság és szeretet parancsának szellemében a tömegtájékoztatási eszközök segítségével a helyes közvélemény megteremtésére törekedni. Ez a kötelesség a határozat értelmében az olvasókra, a mozilátogatókra, rádióhallgatókra és a televízió illetve színház rajongóira éppen úgy vonatkozik, mint a rendezőkre illetve az írókra. Hiszen a tájékoztató eszközök közönsége szabad elhatározásából veszi igénybe a sajtótermékeket illetve a műsorokat. Erkölcsi kötelességük ezek közül azokat kiválasztani, amelyek mind erkölcsileg, mind művészileg kifogástalanok. Legyen bátorságuk a silány vagy kevésbé értékes termékeket elutasítani. Utasítsák vissza azt is, — folytatja a határozat, — ami rossz példát adhat. Silány termékeket nagyobbára üzleti okokból találunk a közönségnek — olvassuk a zsinati határozatban. Éppen ezért ajánlatos, hogy a közönség előbb kikérje a szakértők, megbízható kritikusok, tájékoztató hivatalok véleményét. Ez fokozottabban áll az ifjúság számára, akit a zsinati határozat arra biztat, hogy legyen válogató, kritikus és fegyelmeztett. Törekedjék minél jobban megérteni azt, amit olvas, lát vagy hal és beszélje meg nevelőikkel, a szakemberekkel a problémákat. Tanuljon meg helyesen ítélni. A szülők pedig vigyázzanak arra, hogy erkölcstelen kiadványok, sajtótermékek ne kerüljenek otthonukba.

Az írókat, a műsorszerkesztőket, rendezőket, színészeket és pénzadókat a zsinati határozat felkéri, hogy a színházvezetőkkel, a mozitulajdonosokkal és kritikusokkal együtt alakítsanak közös szervezetet az erkölcsi törvények tiszteletben tartására és gondoljanak arra, hogy közönségük tekintélyes része fiatalokból tevődik össze, akiknek olyan írásokra és rendezvényekre van szükségük, amelyek a jóban megerősítik és szórakoztatják is őket.

A zsinati határozat következő pontja az állami hatóságok kötelességeit hangoztatja, akiknek a közjó érdekében olyan törvényekről kell gondoskodniuk, amelyek az erkölccsel ellenkező, romboló hatású sajtót és műsorokat üldözik. A polgári hatóságoknak továbbá meg kell fontolnuk, hogy a vallás védelme és támogatása ugyanúgy kötelességük, mint a kultúra és művészetek ápolása, illetve az olvasók és a mozilátogató meg rádiót hallgató nagyközönség védelme. Az állami hatóságoknak támogatniuk kell az olyan vállalkozásokat, amelyek különösen az ifjúságra nézve hasznosak, de más kisebb társaságok egymagukban nem képesek azokat megvalósítani.

A zsinati határozat *második fejezete* kimondja, hogy az Egyház minden tagjának kötelessége a hírközlő és tájékoztató eszközöket az

apostolkodás céljaira felhasználni. Éppen ezért a főpásztorok tegyennek meg mindent, hogy az e tekintetben rájuk háruló felelősségnek megfeleljenek. A világiak meg igyekezzenek — folytatja a határozat — ezen eszközök segítségével a lelkipásztorkodást elősegíteni. A határozat sürgeti a katolikus sajtó támogatását és ajánlja, hogy évenként lehetőleg minden egyházmegyében rendezzék meg a sajtónapot. Hívják fel a hívek figyelmét a katolikus sajtó fontosságára és terjesztésére. A katolikus sajtó meg foglalkozzék minél bővebben az Egyház életével, a katolikus eseményekkel és kommentálja azokat. Törekedjék arra, hogy az olvasókat hozzásegítse az eseményekről alkotandó katolikus vélemény kialakításához.

A püspökök gondoskodjanak megfelelő intézményekről, iskolákról, egyetemi fakultásokról, ahol a papokat és a világiakat szakszerűen kiképezzék a tájékoztató eszközök használatában. A határozat befejezőben hangoztatja, hogy Rómában adjanak ki a zsinat megbízásából lelkipásztori tájékoztatót, amelynek az összeállításában különböző nemzetek szakemberei segídjenek.

Ennyit a hírközlő és tájékoztató eszközök használatáról szóló zsinati határozat *tartalmáról*. Aki elolvassa a határozatot és összehasonlítja szövegét a későbbi zsinati döntések szövegével és hangnemével, észreveszi, hogy mennyit változott a zsinat menetközben. Az említett határozatot 1963 december 4-én hagyta jóvá a zsinat. Hangneme és tárgyalási módja a zsinat előtti stílusra vall. A határozat egyház-fogalmát a hierarchia szűk keretei határozzák meg. A határozaton szembeötünően végigvonul, hogy az Egyház a hierarchiából áll. Az Egyházban mindenért a püspökök és a pápa felelős. Az Egyház élete a hierarchia döntéseiből, előírásaiából épül fel. A híveknek az a feladata, hogy ezeket a rendelkezéseket végrehajtsák. Innen ered, hogy a zsinati határozat tartalma és fogalmazási módja illetve hangneme sok helyen bántó a világiakra nézve. Különösen bántólag hat azokra, akikre vonatkozik. Ha meggondoljuk, hogy ez a zsinati határozat az egyik legfontosabb értelmiségi illetve művészi rétegnek szól, amelynek lelkes munkájától sokban függ az evangélium és a keresztény szellem terjesztése és éppen ezért ezt a fontos réteget meg kell nyerni Krisztus ügyének, még jobban kitűnnek a zsinati határozat hiányosságai. Mennyivel megnyerőbb lenne a határozat, ha az újságírókat, írókat, filmrendezőket, színészeket, rádiós és televíziós szakembereket az Egyház élő tagjainak tekintené és a többi zsinati határozatban kialakult teljes egyházfogalom szellemében kezelné. A későbbi zsinati határozatokban az az örvendetes jelenség, hogy az Egyház Isten népének tekinti magát. Az Isten népének minden tagjához szól és arra mozgósítja a keresztényeket, hogy a keresz-

ténység illetve a bérálás szentségében nyert kegyelemmel éljenek és törekedjenek arra, hogy az Egyházban a krisztusi életet a maga szín pompájával kifejlesszék. Ez az egyházfogalom sokkal rokonszenvesebb annak a rétegnek, amelyhez a fenti határozatot intézték. A parancsok teljesítése helyett inkább hivatásukra, felelősségükre emlékeztették volna őket, ami a zsinat lelkipásztori célkitűzéseinek is jobban megfelelt volna. Sokkal több helyet kellett volna biztosítania a határozatnak a laikusok számára. A jelenlegi szöveg éppen csak megemlíti a laikusokat, a szakembereket, figyelmeztetvén őket, hogy munkájukkal, újságírói, írói, művészi képességeikkel segítsék a lelkipásztorkodást. Ezért mondtuk, hogy ez az egyik legvitatottabb zsinati határozat és a katolikus sajtó neves képviselői azon fáradoztak, hogy a zsinati atyákat meggyőzzék átdolgozásának szükségességéről és, hogy e fontos kérdésben olyan határozatot tegyenek közzé, amely valóban megfelel az Egyház új fogalmának és a zsinat célkitűzéseinek. Ez azonban sajnos, nem sikerült.

Péter Károly

C) NYILATKOZATOK

A VALLÁSSZABADSÁGRÓL SZÓLÓ NYILATKOZAT

A zsinat ebben a dokumentumban proklamálja az egyén és csoportok vallásszabadságát amennyiben ez nem ellenkezik a közrenddel és közérkölcssel. A deklaráció kétségtelenül a zsinat egyik legfontosabb dokumentuma. A vallásszabadság új látásmódja érvényesül benne, amennyiben tekintetbe veszi a mai társadalom pluralisztikus szerkezetének tényét, amely nemcsak eltűri, hanem el is ismeri és hirdeti a nem-katolikus egyének és szervezetek jogát vallásuk szabad gyakorlataira, — és lehetővé teszi az állam-egyházak viszonyának megértését. Ez az új látásmód nem fakad vallási relativizmusból (minden vallás egyformán jó), hanem abból a meggyőződésből, hogy minden vallási ténykedésnek szabad elhatározásból kell fakadnia és a vallási aktusok ezen lényeges feltételét a gyakorlatban is biztosítani kell.

A deklaráció rövid története

A „Keresztény Egység Titkársága” még a zsinat megnyitása előtt elkészített egy dokumentumot „Vallásszabadság és pluralizmus” címmel. Ezt a dokumentumot — kissé módosított formában — De Smedt, Bruges püspöke terjesztette elő a zsinat 70-ik gyűlésén (második ülészak) 1963 nov. 19-én mint az ökumenizmusról szóló székma 5-ik fejezetét. A vallásszabadság problémája — mondotta Mgr. De Smedt — az Egyház kettős feladatából származik: egyrészt az Egyháznak mindenkor, mindenütt és minden embernek hirdetnie kell az igazi evangéliumot, de ugyanakkor védelmeznie kell az emberi személy méltóságát és a személyi elhatározás szabadságát mint alapvető emberi jogot. Az igazság hirdetésének kötelezettségét össze kell kapcsolni a lelkiismeret szabadságának elismerésével és védelmével. Ez utóbbi kizár minden vallási erőszakot, legyen az direkt vagy indirekt. (Cf. Kánon 1351). Minden embernek alapvető joga, hogy szabadon gyakorolja vallását, amennyiben az nem ellenkezik a közjával, ugyanakkor erkölcsi kötelessége, hogy az igaz vallást és amit igaznak ismert, kövesse. A vallásszabadság természetesen magában foglalja a vallás hirdetésének és nyilvános gyakorlásának szabadságát is.

Az előterjesztett szöveget az U.S.A. püspökei Spellman, Mayer és Ritter bíborosok vezetésével erősen támogatták, de érezhető volt erős ellenzék is, különösen spanyol és olasz püspökök személyében. Florit érsek (Florenc) például felvetette a kérdést, hogy vajon van-e és lehet-e jog hamis vallás terjesztésére, Bueno Y Monreal bíboros (Sevilla) pedig kijelentette, hogy a vallásszabadság ellen nincs kifogása, de erősen ellenzi egy nem katolikus evangélium hirdetését.

Az ellenzéknek nem volt nehéz megakadályozni, hogy a szövegről leszavazzanak, amiben az idő-hiány is segítségükre volt. A zsinat második ülészaka hamarosan végetért, de a túlnyomó többség akaratára és Bea bíboros személyes tekintélye garانتálta, hogy a kérdést a harmadik ülészakon újra tárgyalják.

A revideált szöveget újból vitatták a 86-89 gyűléseken 1964 szept. 23-tól 28-ig az ökumenizmusról szóló szkéma függeléke gyanánt. Az erős kisebbségi ellenzék megmaradt és minden alkalmat megragadott, hogy kimutassa bizalmatlanságát a Keresztény Egység Titkársága ellen. 1964 okt. 9-én Felici érsek bejelentette, hogy egy új bizottság fogja a szöveget elkészíteni. 17 befolyásos bíboros tiltakozása a pápánál meghiúsította az ellenzéknek ezt a manőverét. A teljesen új szöveget a 3-ik ülészak végén a zsinat elé terjesztették, de szavazásra ekkor sem került sor. A szavazás elmaradása nem pusztán az ellenzék munkájának tudható be, a szöveg maga is valóban hiányos volt. A vallásszabadság lényegét ugyan világos definíciókkal meghatározta, de sem a természetjogból, sem a kinyilatkoztatásból merített érvelése nem volt meggyőző. Ezért még olyan püspökök is kifogást emeltek a szöveg ellen, akik elvileg nyilvánvalóan a deklaráció mellett voltak.

A deklaráció zsinati történetében a döntő lépés 1965 szept. 11-én történt. A pápa intervenciójának következményeként egy előzetes szavazást ejtettek és a szöveget 1997 szavazattal 224 ellenében egy későbbi végleges szöveg alapján elfogadták azzal a kikötéssel, hogy az majd tartalmazni fogja a katolikus hagyomány tanítását az „igazi vallás”-ról.

A szavazatok a 153-ik és 154-ik gyűléseken (1965 okt. 26, 27) még mindig viszonylag erős ellenzékot mutattak. 254-en szavaztak a deklaráció második szakasza ellen, amely a lényegot tartalmazza. Mivel azonban a „placet juxta modum” szavazatok száma sohasem lépte túl a 543-at, a szükséges 2/3 többség bőven megvolt a deklaráció elfogadására. A Titkárság minden próbálkozása eredménytelennek bizonyult, hogy megnyerje a kisebbséget és még az utolsó szavazáskor is 249 negatív szavazatot számoltak össze (164. gyűlés, 1965 nov. 19). A negatív szavazatok száma csak az 1965 dec. 7-iki formális közgyűlésen csökkent 70-re.

Amint e rövid történeti összefoglalásból is látható, a deklaráció nehezen született meg. Szövegét több mint hétszer újrairták, illetve revideálták. A vele kapcsolatos heves viták a zsinat történetének egyik legérdekesebb fejezetét alkotják.

A nyilatkozat tartalma

1) A mai ember mindinkább tudatára ébred személyi méltóságának. (cf. „Pacem in terris“ AAS 55, 1963, p. 279, ib. 265) Ezzel egyidejűleg felmerül az igény, hogy az egyén mindinkább mentes legyen minden kényszertől, szabadon követhesse saját ítéletét és gyakorolhassa felelősségtejes szabadságát. E szabadságra való törekvés azon lelki értékekkel kapcsolatos, amelyek magukban foglalják a vallás szabad gyakorlatát.

Amikor a zsinat megvizsgálta a vallásszabadság kérdését, újból megvallotta a hitét az Egyház ősi tanításában, hogy Isten az emberi nem számára nyilvánosságra hozta azt az utat, amelyen minden ember elnyerheti az üdvösséget és örök boldogságát Krisztusban. Ez az út, az igazi vallás útja a katolikus apostoli Egyházban van. Krisztus Urunk megbízta az Egyházat, hogy terjessze ezt a vallást az emberek között, amikor azt mondta apostolainak: „Menjetek, tegyetek tanítványaimmá minden népet megkeresztelve őket az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében. . .” (Mt. 28, 19-20) E feladat végrehajtásának azonban mentnek kell lennie minden erőszaktól. Kell, hogy az igaz vallást az igazság meggyőző ereje fogadtassa el. A zsinat további szándéka, hogy a jelenkor pápáinak a vallásszabadságról szóló tanát továbbfejlessze.

A vallásszabadság általános elvei

2) A vatikáni zsinat kijelenti, hogy az egyénnek joga van a vallásszabadságra. E szabadság azt jelenti, hogy vallási téren minden kényszertől tartózkodni kell. Senkit sem szabad arra kényszeríteni, hogy akár magánéletében, akár a közéletben lelkiismerete ellen cselekedjen. A vallásszabadság az ember személyi méltóságán alapszik, amint az a kinyilatkoztatásból ismeretes és a természetes ész fénye mellett is belátható. (Cf. XXIII. János, Pacem in terris, AAS 55 (1963), p. 260-61; XII. Pius, Rádióbeszéd, 1942 december 24, AAS 35 p. 19; XI. Pius, Mit brennender Sorge, 1937 március 14., AAS 29 p. 160; XIII. Leo, Libertas praestantissimum, 1888 június 20 Acta Leonis XIII, 8. p. 237-38).

Az egyén jogát az államnak, mint polgárjogot el kell ismernie. A vallásszabadság nem az egyén alanyi magatartásán alapszik, és kény-

szertől való mentesség joga még akkor is fennáll, ha az egyén nem tesz eleget az igazságkeresés és követés kötelességének.

3) Az igazság keresésének eszközei a szabad kutatás, a viták és dialógus. Mihelyt valaki megtalálta az igazságot, ahhoz teljes erejéből ragaszkodnia kell.

Mivel az ember társadalmi lény, vallása gyakorlását külső, közösségi cselekedetekben is ki kell fejeznie. Az államhatalomnak nincs joga megtagadni vagy korlátozni a vallás szabad gyakorlatát.

4) Az államhatalomnak nem szabad törvényekkel és közigazgatási rendelkezésekkel a vallási közösségek életét gátolnia. Az ilyen közösségeknek meg van a joguk, hogy maguk válasszák, képezzék tagjaikat és maguk nevezzék ki a megfelelő tagokat bizonyos feladatok elvégzésére. Abban sem szabad meggátolni a vallási közösségeket, hogy szabadon tanítsák — akár szóban, akár írásban — meggyőződésüket, amennyiben ezt becsületesen, kényszer vagy erkölcstelen rábeszélés alkalmazása nélkül teszik. A vallási közösségek szabadságához tartozik, hogy szabadon tarthassanak gyűléseket, és kulturális, karitatív és szociális szervezeteket alapíthassanak.

5) A családoknak megvan az alapvető joguk, hogy maguk szervezzék meg vallási életüket otthonukban a szülők irányítása mellett. A szülők joga, hogy meghatározzák gyermekeik vallási nevelését, és a polgári hatalomnak ezt a jogot mindig tiszteletben kell tartania.

Ez a jog megsérül, ha a gyerekeket olyan iskolába kényszerítik, ahol vallási meggyőződésük ellen propagandát fejtenek ki, vagy ahol csak egyfajta kötelező iskolarendszer van, amelyben a vallási nevelés hiányzik.

6) Előfordulhat az, hogy bizonyos vallási közösség az állam különleges támogatását élvezzi. Azonban az államnak ilyen esetekben is tekintetbe kell vennie minden más vallási közösség és állampolgár vallásszabadságát. Igazságtalanság tehát hátrányba részesíteni valakit vallási meggyőződése miatt.

7) Mivel a vallásszabadság jogát a társadalom keretében gyakorolják, e jog bizonyos praktikus korlátozás alatt áll. A társadalomnak védenie kell önmagát minden visszaélés ellen, amelyet a vallásszabadság nevében követnek el. A társadalomnak joga van fellépni olyan cselekmények ellen, amelyek a közrendet vagy közérkölcst fenyegetik. Törvényes előírásokkal kell meghatározni ezeket a korlátokat. Általános elv azonban, hogy az egyén szabadságát a lehető legnagyobb mértékben tiszteletben kell tartani és a lehető legkisebb mértékben korlátozni.

8) A vallásszabadságnak arra kell irányulnia, hogy képessé tegye az embert társadalmi kötelességeinek minél nagyobb felelősségtudattal való betöltésére.

A vallásszabadság a kinyilatkoztatás fényében

9) A vallásszabadság tanának gyökere megtalálható a kinyilatkoztatásban is, ezért a keresztényeknek különös gonddal tiszteletben kell tartaniuk a vallásszabadságot. Igaz ugyan, hogy a kinyilatkoztatás sehol sem beszél kifejezetten az erőszaktól való mentesség jogáról vallási kérdésekben, de állítja az emberi személy nagy méltóságát. Megmutatja és követendő példának állítja Krisztus Urunk nagy tiszteletét az ember szabadsága iránt.

10) A hit gyakorlása természeténél fogva szabad elhatározás és ezért senkit sem lehet rákényszeríteni. Ez a katolikus tanításnak olyan lényeges pontja, amely megtalálható mind a Szentírásban, mind az Egyházatyáknál. Az ember szabadon veti alá magát Istennek a hitben és ezért a vallásszabadság a hit természetével összhangban van.

11) Isten szabadon hívja az embert, hogy szabadon szolgáljon neki lélekben és igazságban. Isten maga tiszteletben tartja az ember méltóságát. Ezt a ténnyt leginkább Krisztus példájában látjuk, akiben Isten teljesen kinyilatkoztatta önmagát. Bár Krisztus Úr és Mester (cf. Jn. 13, 13), mégis szelid és alázatosszívű (Mt. 11, 29). Türelemmel hívta meg és gyűjtötte maga köré tanítványait (Cf. Mt. 11, 28-30; Jn. 6, 67-68). Nem kívánt politikai Megváltó lenni és nem akarta a hatalmat erővel magához ragadni (cf. Mt. 4, 8-10; Jn. 6, 15), hanem azért jött, hogy szolgáljon és életét adja sokakért áldozatul (Mk. 10, 45). Az igazságról jött tanúságot tenni (cf. Jn. 18, 37), de nem erőszakkal, hanem kereszthalálával.

Az apostolok Krisztus Urunk példáját követték. Az igehirdetés erejével próbálták megtéríteni az embereket. (cf. 1. Cor. 2, 3-5; 1. Thess. 2, 3-5). Tanították, hogy mindenki maga fog számot adni önmagáról Istennek (cf. Róm. 14, 12). Céljuk az volt, hogy tanúságot tegyenek az igazságról, megvetve minden földi fegyvert (cf. 2. Kor. 10, 4; 1. Thess. 5, 8-9), tisztelettel a földi hatalom és tekintély iránt, (cf. Ap. Cs. 5, 19), de félelemmentesen.

12) Az egyház tehát követve Krisztus Urunk és az apostolok példáját, hirdeti a vallásszabadságot, mint olyan elvet, amely összhangban van az emberi méltósággal és az isteni kinyilatkoztatással. A történelem folyamán Isten Népe időnként láthatott olyan viselkedésmódot, amely ellentétben állt az evangélium szellemével, az Egyház mégis mindig ragaszkodott tanításához, hogy senkit sem szabad a hitre kényszeríteni.

13) Az Egyház alapvető érdeke, hogy szabadságot élvezzen a társadalomban. Ezt a szent, szabadságot az Isten Egyszülött Fia adta az Egyháznak, megvásárolva azt vére árával. Ez a szabadság olyan lényeges kelléke az egyháznak, hogy aki támadja, minden további nélkül Isten akaratával kerül ellentétbe.

Nem elég az, hogy az Egyház szóbeli, vagy külső törvényes szabadságot élvezzen. E szabadságnak a gyakorlatban is érvényesülnie kell. Csak így tudja az Egyház a gyakorlatban is megőrizni szükség-függetlenségét és Istentől kapott hivatását betölteni. Nincs el-
lentmondás az Egyház szabadsága és a vallásszabadság között, amely elismeri minden ember és minden közösség vallásszabadsági jogát.

14) A vallásszabadságnak nem szabad csökkentenie sem az Egyház iránti engedelmesség, sem az apostolság szellemét. A kereszténynek el kell ismerni az Egyházat mint az igazság tanítóját, és az igazságot hirdetnie kell minden ember számára, de olyan módszerekkel, amelyek nincsenek az evangélium szellemével ellentétben.

15) A legtöbb államhatalom elismeri a vallásszabadságot, mint polgárjogot. Sajnos, vannak olyan államok is, amelyekben a vallásszabadság törvényes elismerése ellenére a gyakorlatban akadályozzák a plgárok vallásgyakorlatát, és a vallási közösségek életét rendkívül megnehezítik.

Az emberi család egysége napról-napra nagyobb lesz. Különböző kultúrák és vallások mindinkább kapcsolatba kerülnek egymással. Növekszik a személyi felelősségtudat. A mai korban a vallásszabadság különösen fontos az emberi nem békés kapcsolatainak szempontjából.

Adja meg Isten, minden ember Atyja azt a nagy kegyelmet, hogy a vallásszabadság biztosításával, az emberi család elnyerje a Szentlélek hatalma által „Isten fiainak dicsőséges szabadságát.” (Róm. 8, 21).

Megjegyzések

a) *A vallásszabadság fogalma.* A zsinati vitákon kiderült, hogy a vallásszabadság fogalma nem volt egyértelmű az atyák számára. Újból és újból hangsúlyozni kellett, hogy a vallásszabadság **társadalmi** és polgári szabadságot jelent és nem olyan értelemben vett szabadságot, hogy bárki önkényesen, erkölcsi felelősség nélkül válogathat a vallások között, vagy vethet el minden vallást. Ezért a deklaráció ismételtén kijelenti, hogy mindenkinek az igazságot kell keresnie és ha megtalálta, ahhoz kell ragaszkodnia. Maga a tény, hogy a félreértések ellenére a zsinat megtartotta a „vallásszabadság” kifejezést és általános, személyes jognak jelentette ki, határozott haladást jelent az Egyház gondolkodásmódjában. XII. Pius a vallásszabadságot

még teljesen az Egyház szempontjából határozta meg, és nem jogról, hanem toleranciáról beszélt.

Amikor a zsinat a vallásszabadsággal kapcsolatban bármilyen kényszertől való tartózkodásról szól, nemcsak fizikai, hanem társadalmi és pszichológiai kényszert is ki akar zárni. A kényszertől még akkor is tartózkodni kell, amikor valaki nyilvánvalóan lelkiismerete ellen cselekszik, mert — amint azt a 2-ik szakasz kimondja — a vallásszabadság nem alapszik a személy alanyi magatartásán, hanem alapvető méltóságán.

b) *Lelkiismereti szabadság.* Bár a lelkiismereti szabadság lényeges kapcsolatban van a vallásszabadsággal és bizonyos értelemben az az utóbbi alapjául szolgál, mégsem magyarázza azt meg teljesen. A vallásszabadság elvéből következik, hogy senkit sem szabad lelkiismerete elleni cselekedetre kényszeríteni, de arra sem, hogy lelkiismerete szerint cselekedjen, — hacsak a közrend ezt nem követeli meg.

c) *Lelkipásztori következmény.* A vallásszabadság elve önmagában véve nem szól az embernek az Egyházhoz való viszonyáról, mégis hatással van rá. Az Egyháznak is tartózkodnia kell minden fizikai, társadalmi és pszichológiai kényszertől, nemcsak missziós munkájában, hanem belső életében is. Az erőszakos térítés összeegyeztethetetlen a vallásszabadság elvével. Silva Henriquez bíboros a zsinati viták folyamán új apostoli szellemről beszélt, amelyet a deklaráció inspirál. Ezt az új szellemet ezekben a szavakban lehet röviden összefoglalni: nagyobb tisztelet az emberi szabadság és felelősség iránt. Az Egyháznak minden gazdasági, politikai, társadalmi és pszichológiai nyomás nélkül kell befolyását kifejtenie az igazság meggyőző erejével.

d) *A közrend és közerkölcs mint a vallásszabadság korlátai.* A deklaráció első fogalmazványában a 'közrend' és 'közerkölcs' helyett a 'közjó' szerepelt. Ez utóbbi azonban igen általános fogalom, sokféle értelmezést enged meg és ezért helyébe a konkrétabb tartalommal rendelkező 'közrend' és 'közerkölcs' került. Sajnos e fogalmak sem teljesen világosak, ezért visszaélésekre adhatnak alkalmat. A 'közrendet' sokszor a hatalmon lévő rezsim érdekei határozzák meg és ezért a 'közrend mint a vallásszabadság korlátja' elvét tulajdonképpen csak demokratikus országokban lehet érvényesíteni. A 'közerkölcs' fogalma szintén nehézségeket okoz. A 'közerkölcs'-öt nem lehet egyszer és mindenkorra meghatározni, mivel az a konkrét helyzetekkel és társadalmi fejlődéssel bizonyos mértékig változik.

A deklaráció nem old meg minden vallásszabadsággal kapcsolatos problémát, mégis biztos irányt mutat és nagy szolgálatot tesz az ember egyik alapvető joga védelmében.

Nemesszeghy Ervin

AZ EGYHÁZ VISZONYA A NEM-KERESZTÉNY VALLÁSOKHOZ

A nyilatkozat története

Ez a nyilatkozat többszöri átalakításon ment keresztül. XXIII. János pápa óhajára már 1962 nyarán kidolgozták. Az eredeti elgondolás inkább csak a zsidókat tartotta szem előtt. A pápa ugyanis egyszer s mindenkorra fel akarta számolni a keresztények és a zsidók közti ellenségeskedést. Ezért az eredeti szöveg főleg az antiszemitizmus ellen irányult. Az arabok tiltakozó magatartása miatt azonban elejtették az eredeti megfogalmazást. 1963-ban az ökumenizmus negyedik fejezeteként terjesztették elő. Ám itt is heves ellenállásba ütközött. Ekkor került a vallásszabadságról szóló nyilatkozat függelékébe. A teljesen átdolgozott új szöveg a többi nem-keresztény vallást is megemlíti. Az így kibővült nyilatkozatot 1964 novemberében lényegében el is fogadták az atyák. 1965 október 28-án pedig, kissé módosítva 2221 szavazattal (88 ellen) végleg belekerült a zsinati határozatok közé.

A nyilatkozat megértése és helyes méltatása szempontjából jó emlékezetbe idézni a fentebb említett körülményeket. Ez a magyarázata annak, miért esik aránylag olyan kevés szó a többi vallásról. Ez a kevés is meglehetősen általános és nem föltétlenül a legtalálóbbról. Ennek ellenére mind a megfogalmazásban, mind a belső dinamika tekintetében az egész Egyház és a teológia történelmében egyedülálló dokumentummal van dolgunk. Már az első fejezetben feltűnik, hogy a nyilatkozat nem a másvallású hívekről beszél, hanem a nem-keresztény vallásokkal állítja magát szembe. Nem apologetikus módon akarja kimutatni a maga igazát, hanem az emberiség számára létfontosságú béke és kölcsönös szeretet motívumára hivatkozva veti meg a nem-keresztény vallásokkal való békés együttélés reális alapjait.

A második örvendetes újdonság: a nyilatkozat határozottan elismeri a nem-keresztény vallások vallásos tapasztalatának autentikus voltát, rejtett istenélményét (itt főleg a buddhizmus és a hinduizmus szerepel példaképp). A nem-keresztény vallásokban is van igaz és

szent valóság és tartalom. Ezzel gyakorlatilag is nagyon megkönnyíti a zsinat a velük való dialógus eredményes folytatását.

A harmadik főbb mozzanat az Izlámmal szemben tanúsított magatartásban tűnik ki. Igaz, ez részben taktikai megfontolásnak az eredménye, de ez nem változtat a lényegen.

A negyedik részben végül a nyilatkozat magja áll előttünk: a zsidókérdés. Ezzel nemcsak a múlt számtalan bűnével óhajt a zsinat egyszer s mindenkorra leszámolni, hanem ennél sokkal messzebbmenően a kérdés üdvösségtörténeti távlatait eleveníti fel előttünk. A zsidókat az üdvösségtörténet egészében kell nézni és megítélni.

Tartalma

1) (Bevezetés) — Tekintve, hogy korunkban az emberi nem mindinkább eggyé válik és a kölcsönös függés egyre inkább növekszik, az Egyház a nemkeresztény vallásokhoz fűződő kapcsolatát vizsgálva elsősorban is arra irányítja figyelmét, ami egyesít és összeköt. Az összes népek egyetlen közösséget alkotnak, hiszen mindnyájan ugyanattól a teremtő Istentől származnak és ugyanaz az Isten a végső céljuk. „A különböző vallásoktól az emberek az emberi lét rejtett titkaira várnak választ, amelyek ma éppúgy mint hajdan az emberi szívet nyugtalansággal töltik el: Mi az ember? Mi az élet értelme? Mi a jó és mi a bűn? Honnan a szenvedés és mire szolgál? Mi az igazi boldogság útja? Mi a halál értelme és milyen a halál utáni sors? És végül: Mi az a végső és kimondhatatlan titok, amely létünket körülfogja, amelyből eredetünket levezetjük és amely felé törekszünk?”

2) (A különböző nemkeresztény vallások). — A különböző népeknél a legrégebb időktől fogva megtalálható az istenség ismerete. Ez a felismerés bensőséges vallásos érzéssel tölti el őket. A fejlettebb kultúrával rendelkező népek vallásai az emberi sorskérdéseket már árnyaltabb fogalmakkal közelítik meg. Így a hinduizmusban az emberek az isteni misztériumot kutatják, és ezt mítikusan és filozófiai elmélkedés útján fejezik ki; a buddhizmusban a változékony világ eredendő elégtelenségét ismerik el, és arra törekszenek, hogy elérjék a teljes felszabadulás állapotát. Hasonlóképpen a világban fellelhető többi vallás is azon fáradozik, hogy tanításai, életszabályai és szertartásai által fölébe kerekedjenek az emberi szív nyugtalanságának.

„A katolikus Egyház semmit sem utasít el abból, ami igaz és szent ezekben a vallásokban.” Tisztelettel szemléli őket, mivel, noha sokban eltérnek attól, amit maga hisz és tanít, mégis annak az igazság-

nak visszfényét sugározzák, amely minden embert megvilágosít. Mindamellet hitet tesz Kriszus mellett, akiben az embereknek meg kell találniuk a vallásos élet teljességét és akiben Isten mindeneket kiengesztelt önmagával.

„Az Egyház ezért arra inti gyermekeit, hogy okosan és szeretettel, a más vallások követőivel folytatott dialógus és együttműködés révén, ilymódon téve tanúságot saját hitükről és keresztény életükről, ismerjék el, tartósítsák, fejlesszék tovább azokat a szellemi, erkölcsi és szociális-kulturális értékeket, amelyeket ezekben a vallásokban találnak.”

3) (Az Izlám) — „Az Egyház megbecsüléssel tekint a muzulmánokra, akik az egy Istent imádják, aki önmagában örökké él, aki könyörületes és mindenható, aki az eget és a földet teremtette, és aki az emberekhez szólott.” A muzulmánok teljes szívvel azon vannak, hogy az Isten még elrejtett intézkedéseinek is alávéssék magukat. Noha Jézust nem ismerik el mint Istent, mint prófétát mindenestre tisztelik, és tiszteletben részesítik a Szűzanyát is; várják ezenkívül az utolsó ítéletet és a feltámadást, és nagyra becsülve az erkölcsös életet, Istent főként imádsággal, jótékonykodással és bűntel tisztelik.

Ha a multban nem kevés ellenségeskedés támadt is, a zsinat arra kér mindenkit, hogy felejtse el a multat és fáradozzanak őszintén a megértés érdekében, vállalva előmozdítva az emberiség békéjét és szabadságát.

4) (A zsidó vallás) — Krisztus Egyháza elismeri, hogy hitének és kiválasztásának kezdetei a pátriárkáknál, Mózesnél és a prófétáknál található meg, és vallja, hogy minden Krisztus-hívó a hit szerint Ábrahám gyermeke. Éppen ezért az Egyház nem feledkezhet meg arról, hogy az ószövetségi kinyilatkoztatást a zsidó nép közvetítésével kapta, és hogy annak a jó olajfának a gyökerei táplálják, amelybe a vad olajágakat, vagyis a pogányokat oltották. Az Egyház hiszi, hogy Krisztus keresztáldozata által a zsidókat és pogányokat valóban eggyé tette. Tudatában van annak is, hogy Krisztus Urunk is a zsidó népből származott, és hogy az apostolok és sokan az első tanítványok közül is a zsidó népből eredtek. — Jeruzsálem ugyan nem ismerte meg látogatásának idejét, és a zsidó nép többségében nem követte Krisztust, mégis az Egyház az apostollal együtt várja azt a napot, amikor majd az összes népek egyhangon dicsőítik az Urat.

Tekintve, hogy a keresztények és zsidók közös szellemi öröksége oly gazdag, a zsinat elő akarja mozdítani a kölcsönös megértést és

megbecsülést, ami főként a biblikus és teológiai tanulmányok és a testvéri dialógus révén érhető el.

„Ámbár a zsidó hatóságok és követőik szorgalmazták Krisztus halálát, mégis mindaz, amit Krisztus kinszenvedése során elkövettek, nem tudható be megkülönböztetés nélkül az akkor élt összes zsidónak.” Habár az Egyház az Isten új választott népe, mégsem állítható, hogy Isten a zsidókat elvetette, miért is ügyelni kell arra, nehogy valaki is ilyesmit tanítson.

Az Egyház azonkívül, hogy elítél minden üldözést, „megemlékezve a zsidókkal közös örökségről és nem politikai szempontból, hanem az evangéliumi vallásos szeretettől vezetve”, mélységesen fájlalja az antiszemitizmust.

Mivel Krisztus önként vállalta a szenvedést és halált minden ember bűne miatt, ezért a kereszt a kegyelem forrása.

5) (Az egyetemes testvériség, mely kizár minden megkülönböztetést) — „Nem fordulhatunk imádsággal Istenhez, minden ember Atyjához, ha megtagadjuk, hogy testvér módjára viselkedjünk bármelyik emberrel szemben, aki Isten képére és hasonlóságára teremtett.” — „Alaptalannak bizonyult tehát minden olyan elmélet vagy gyakorlat, amely az emberi méltóság és a neki kijáró jogok tekintetében megkülönböztetést vezet be ember és ember, nép és nép között. Ennek következtében az Egyház, mint Krisztus akaratával ellenkezőt, elítél mindenfajta emberek közötti diszkriminációt és minden faj, bőrszín, társadalmi helyzet, vagy vallás miatti üldözést.” Kéri végül a zsinat, hogy a keresztények, amennyiben tőlük függ, minden emberrel békességben éljenek, hogy valóban gyermekei lehessenek a Mennyei Atyának.

Weissmahr Béla

A KERESZTÉNY NEVELÉSRŐL SZÓLÓ NYILATKOZAT

A nevelés jelentősége mindig megnövekszik, azokban a korokban, mikor az emberiség a régi hagyományoktól elfordulva új utakra tér át. Ezekben a napokban az Egyház mélyen átérzi isteni küldetését: „...Elmenvén tanítsatok...” és tudatában van annak a megrendítő igazságnak, hogy ez a kialakuló új világ csak akkor fogja magán viselni Krisztus arcát, ha azt időben belevéstük a lelkébe. A múltban, amikor még úgyszólván kizárólag az Egyház nevelte az embereket, könnyen végezte ezt a világnézetet kialakító munkát. Ma azonban annyi különböző, egymással homlokegyenest ellenkező benyomás éri az egyént, hogy nagy felkészültséggel kell rendelkeznie, ha az eszméknék ebben a zűrzavarában meg akar maradni a helyes úton. Az egyháznak most kettőzött éberséggel kell ügyelnie arra, hogy fiaiban a nevelés segítségével a megfelelő világszemléletet kialakítsa, képessé tegye őket a helyes ítéletalkotásra, és korrekt katolikus magatartásra.

Az a tény, hogy a személyi méltóságára ébredt ember egyre inkább igényli a szociális, gazdasági és főleg politikai életbe való aktív bekapcsolódást, egyben növeli benne a tanulás, a művelődés utáni vágyat. A technika bámulatos fejlődése, a tudományos kutatások s a különböző kulturális intézmények révén a mai ember sokkal könnyebben hozzájut ismereteinek megszerzéséhez, látóköre tágabb, tudása sokoldalúbb, mint régen, mert módjában van gondolatait, eredményeit másokkal, esetleg más nemzetbeliekkel is kicserélni.

Ma már minden állam törvényesen elismeri az embernek a művelődéshez való alapvető jogát, és minden lehetőséget megad, hogy ezzel a jogával élhessen. A tanulók számának rohamos növekedése szükségessé teszi az iskolahálózat kibővítését, és új nevelőintézetek létesítését. Új pedagógiai módszereket dolgoznak ki, és tökéletesítik a már meglévőket. Az egyes államok komoly erőfeszítéseket tesznek arra, hogy azokat is részesítsék a kultúra áldásaiban, akik eddig kénytelenek voltak nélkülözni azt a nevelést, melynek hivatása: ki-művelni a lelket szeretetben és igazságban.

Midőn az Egyház maga is kiveszi részét ebből a nevelő munkából, akkor tulajdonképpen isteni alapítójának megbízását teljesíti, vagyis

hirdeti a megváltás titkát, és mindent megújít Krisztusban. Gondja kiterjed az ember egész földi életére, amennyiben az örök hivatásával összefügg. Éppen ezért a Szent Zsinat igen nagy gonddal tárgyalta meg ezt a kérdést. Meghatározta a nevelés — főleg az iskolai nevelés — főbb alapelveit, ezeket egy zsinati bizottság kidolgozta, és a különböző püspöki konferenciákon az adott körülményeknek megfelelően konkretizálták.

A Szent Zsinat mindenekelőtt leszögezte, hogy az embereknek személyi méltóságuk erejénél fogva elvitathatatlan joguk van a neveléshez tekintet nélkül származásukra, vagyoni helyzetükre, vagy korukra. Joguk van olyan neveléshez, mely földi és örök céljuk elérésében segíti őket, kultúrigényüknek megfelel, a nemzetek közötti megbecsülést és így az annyira óhajtott békét megvalósítja.

Az igazi keresztény nevelés kifejleszti a személyiség minden képességét örök céljának elérése érdekében. Megtanítja a morális kérdések helyes értékelésére, s arra, hogy elhatározásaiban, tetteiben azokhoz igazodjon, Istent mindig tökéletesebben megismerje és szeresse. Minden embernek, aki a keresztség révén újjászületett vízből és Szentlélekből, joga van a keresztény neveléshez, melynek segítségével megismeri megváltásunk történetét, a liturgiába való bekapcsolódással tudatosan megvalósítja Isten imádását... lélekben és igazságban. A keresztény nevelés segíti az egyént arra, hogy magában az új embert kialakítsa, és így eljusson a lelki nagykorúsághoz, a Krisztusban való élet teljességéhez, hogy tanúságot tegyen a benne levő reményről, és közreműködjék a keresztény világ kialakításában. A nevelés egyben az ifjúság testi és szellemi képességeit is harmonikusan kifejleszti, felébreszti benne a saját maga és másokkal szemben kötelező felelősségtudatot, alkalmassá teszi arra, hogy mint felnőtt, hasznára lehessen annak a társadalomnak, amelynek tagja; kifejleszti benne a más népek iránti barátság és méltányosság érzését, mely az igazi egységhez és békéhez vezet. A Szent Zsinat éppen ezért nyomatékosan kéri az államfőket és nevelőket, legyen gondjuk arra, hogy a gyermekeket ettől a szent joguktól soha senki meg ne fossa. Ugyanakkor kéri a katolikusok összességét, hogy nagylelkűen támogassák az Egyháznak ezt a nevelő munkáját, hogy mihamarabb minden ember, minden nép élvezze annak áldásait.

A gyermek első és leghivatottabb nevelője a család. A szülőknek istenadta joguk, de egyben súlyos és felelősségteljes kötelességük is gyermekeik helyes nevelése. A családban szerzett első benyomások oly mélyek, hogy igen gyakran az ember egész életére hatással vannak. Ezért olyan nehezen tehetők jóvá a családban elkövetett pedagógiai hibák. A szülők kötelessége, hogy a családban olyan lég-

kört teremtsenek, melyet a jámborság és istenszeretet hat át! Itt tanulja meg a gyermek Istent ismerni és szeretni, és embertársait megbecsülni, segíteni, érdekükben lemondást, önmegtagadást vállalni. . . egyszóval mindazokat az erkölcsi és szociális erényeket, melyek nélkül nem lehet a társadalom érdemes tagja. A szülők nevelőmunkájának megbecsülhetetlen értéke van az egészséges emberi társadalom kialakulása és Isten népének élete s növekedése szempontjából. De éppen azért, mert a nevelés oly komoly feladat, a szülők nem nélkülözhetik az állam támogatását. Az állam feladata iskolákat és tanintézeteket felállítani, amennyiben azt a közjó megkívánja, védeni a szülők és gyermekek kulturális érdekeit, sőt az állam feladata a gyermekek neveléséről gondoskodni akkor is, ha a szülők vagy helyetteseik akár anyagi akár morális vagy egyéb okból kifolyólag arra képtelenek, természetesen szem előtt tartva a szülők intencióit, amennyiben a józan megfontolás és a gyermek érdeke megengedi.

Különösen segítséget nyújt a szülőknek a nevelés terén az Egyház, nem csak azért, mert isteni küldetésénél fogva a nevelői hivatásra legalkalmasabb testület, hanem azért is, mert az ő feladata minden embert az üdvösség útjára vezetni. Az Egyház, mint a mi jószágos Édesanyánk nemcsak arról gondoskodik, hogy életünket Krisztus szelleme hassa át, hanem hathatós segítséget nyújt mindenkinek, hogy személyes értékeit kifejlesztve az emberi társadalom hasznos tagjává váljon. Éppen ezért az Egyház nagyrabecsül minden olyan eszközt, mely elősegíti a totális keresztény egyéniség kialakítását, így például a sajtót, egyesületeket, társulatokat, a hitoktatást és legelsősorban a leghatékonyabbat: az iskolát.

Az iskola különleges missziója, hogy az emberiség kulturális értékeit átadja az egymást követő nemzedékeknek, mintegy lépcsőfokokat alkotva a szellemi fejlődés felfelé vezető útján, megnyitja az értelmet, önálló ítéletalkotásra nevel, ismeretanyagot és eligazítást ad a jövődő élethivatás számára. A különböző származású és társadalmi helyzetű tanulók között baráti közösséget teremt, s ezzel lerakja a későbbi békés és megértő együttélés alapjait. Ugyanakkor valamiféle szellemi központ szerepét tölti be, melynek munkájába bekapcsolódik a család, az állam, a polgári és vallási élet a maga intézményeivel, egyesületeivel, egyszóval az emberiség egész nagy családja.

A nevelői hivatáshoz gondos felkészültség, meleg szív, türelem kell, nagyfokú fejlődőképesség és mély vallásosság, mert csak így lehet a nevelő az iskolában helyettese a szülőknek és képviselője az egész emberi társadalomnak. Az iskolának és nevelőnek igen fontos szerepe van a keresztény lelkiiség kialakításában. Nem mindegy,

hogy a gyermek milyen környezetben szerzi első benyomásait. Éppen ezért a szülőknek lelkiismeretbeli kötelességük gondosan megválasztani azt az iskolát, ahova gyermeküket beiratják. Ugyanakkor azonban az állami hatóságoknak is kötelességük védeni a polgárok jogait, és az „osztó igazság” értelmében módot kell adni minden szülőnek arra, hogy gyermeke számára lelkiismerete szerint választhasson iskolát. Ezenkívül az államnak kell gondoskodnia arról is, hogy kivétel nélkül mindenki részesülhessen a kulturális javakban, és honpolgári kötelességei és jogai gyakorlására kellőképpen felkészülhessen. Az állam feladata a gyermekek megfelelő iskolai nevelését, a pedagógusok képességeit, a tanítás színvonalát, az iskola egészségi viszonyait ellenőrizni. A híveket viszont arra inti a Zsinat, hogy minden tehetségükkel támogassák az iskola munkáját.

Az Egyház tudatában van annak a súlyos kötelességének, hogy gyermekei erkölcsi és vallásos neveléséről gondoskodnia kell. Éppen azért különös figyelemmel kíséri azokat a gyermekeket, akik tanulmányaikat nem katolikus iskolában végzik. Ezeknek valláserkölcsi nevelése elsősorban természetesen a hitoktató dolga, akár pap az illető, akár világi, aki a tanulók korának és egyéb adottságaiknak megfelelően végzi a hitoktatást. De éppen úgy kötelessége minden katolikus nevelőnek, sőt tanulóknak is, hogy jó példájával, önkéntes apostoli munkájával segítse az Egyház lélekformáló munkáját. A szülők súlyos hibát követnek el, ha gyermekeiknek nem adják meg a kötelező vallásos nevelésre az alkalmat. Helyesen teszik, ha ott, ahol mód van rá, katolikus iskolába járatják gyermekeiket, mert az Egyház befolyása ott érvényesül a maga egészében. Ezekben az iskolákban ugyanis nemcsak a hittanórán hall a gyermek a vallásról, hanem az egész tanítást a hit szelleme hatja át. A katolikus iskolában tanulja meg a gyermek, hogy mindent a hit szemével nézzen, és emberi és állampolgári magatartásában szilárdan a hit alapjain álljon. A katolikus iskola nemcsak személyiségének teljes kibontakozásában támogatja a tanulót, hanem abban is, hogy a természetes ember mellett a keresztségben természetfeletti rangra emelt emberiségét is kiművelje. Ma, amikor éppen a II. Vatikáni Zsinat kezdeményezésére megindult a különböző világnézetet valló embercsoportok között a kiegyenlítődést és kölcsönös megértést célzó „diológ”-ok sora, az Egyháznak különösen szüksége van saját iskolákra, ahol a tanulókat hitük megvédésére alaposabban felkészíti. Ezért hangsúlyozza a Szent Szinódus több ízben is az Egyház tanító hivatalából származó azon jogát, hogy iskolákat alapíthasson és tarthasson fenn. Egyben figyelmeztet arra, hogy ennek a jogának gyakorlására a lelkiismereti szabadság, a szülői jog és a kulturális haladás szempontjából is feltétlenül szükség van.

A nevelők azonban legyenek meggyőződve róla, hogy végeredményben az ő lelkiismeretes felkészültségüktől, világi és vallási ismeretekben való jártasságuktól, a zsinati határozatok bátor és bizakodó követésétől függ, hogy a katolikus iskola milyen mértékben tudja megvalósítani szándékait és célkitűzéseit. Egymás iránti szeretetben, a tanulókkal való szoros kapcsolatban, a szülőkkel együttműködve, apostoli szellemtől áthatva életükkel és szavaikkal tanúskodjanak az egyetlen Tanító, Krisztus mellett. — Növendékeiket a szünidőben se hagyják magukra, hanem időnkint gyűjtsék össze őket, érdeklődjenek otthoni körülményeik után, lássák el őket jótanácsokkal, nehogy a vakáció ideje alatt elveszítsék azt, amit a tanévben építettek. Erre szolgálnak a különböző egyesületek, amelyeknek munkáját a nevelők és a többi vezetők vannak hivatva megtölteni az egyház szellemével.

A Zsinat a nevelők munkáját apostoli munkának mondja, mert valóban az is, ha Isten szolgálatába állítják erőiket. Viszont a keresztény szülőknek erősen lelkükre köti, hogy ha csak egy mód van rá, gyermekeiket egyházi iskolába járassák.

Valamennyi egyházi iskolának kötelessége arra törekedni, hogy az eszményi katolikus iskolatípust megvalósítsa, természetesen mindig helyet adva a helyi körülmények megkövetelte formáknak. Igen kívánatosnak tartja az Egyház, hogy iskoláiban, kivált missziós területeken, nem katolikus tanulók is tanulhassanak. Nagyon fontos, hogy a katolikus iskolák felállításakor az időszerű követelményekkel is számoljanak. Fordítsanak gondot az elemi és középfokú iskolákon kívül a különféle technikai- és szakiskolákra, a felnőttek továbbképzésére, a szociális továbbképzésre. Fontosak az átképző tanfolyamok is, például a tanítói szakképesítés hitoktatásra vagy profán tárgyra.

A Zsinat inti a főpásztorokat és a híveket, hogy áldozatos lélekkel támogassák a katolikus iskolákat, hogy fontos feladatukat mindig világosabban felismerjék és megvalósítsák, hogy felkarolják és segítsék azokat, akik szegények az evilági javakban, avagy nélkülözik a család védelmét és szeretetét, vagy el vannak zárva a hit kegyelmétől.

Nem kevesebb gonddal ügyel az Egyház a főiskolákra és egyetemekre, amelyeket ő alapított. Azoknak vezetőitől megkívánja, hogy a reájuk bízott intézményt annak sajátos fegyelme, elvei és módszerei szerint, a tudományos kutatáshoz szükséges szabadság szellemében vezessék, és ne csak a tudományokban való alapos jártasságot követeljék meg, hanem a haladó idők új kérdéseit és különböző eredményeit is figyelemmel kísérjék, mert ez vezet leginkább

annak megértéséhez, hogy a hit és értelem ugyanahhoz az igazsághoz vezet. Teremtsék meg a keresztény világnézet mindent átfogó jelenvalóságát, és közös erővel fáradozzanak egy magasabbrendű kultúra megteremtésén. Hallgatóikat neveljék emberséges, művelt, szakmájukban képzett emberekké, akik alkalmasak lesznek arra, hogy a társadalomban fontos szerepet töltsenek be, s emellett az igaz hit tanúi legyenek a világ előtt. — Azokon a katolikus egyetemeken, ahol nincs teológiai fakultás, gondoskodjanak róla, hogy valami intézet vagy tanszék létesüljön, ahol teológiai előadásokat hallgathassanak ne csak az egyháziak, hanem világiak is.

A Zsinat javasolja az egyetemeknek és főiskoláknak egyenletes elosztását a különböző világrészekben, és ajánlja, hogy azok létrehozásánál ne annyira a számukra, mint inkább a tudományos teljesítmény tökéletesítésére fordítsanak gondot. Támogassák a tehetséges, a szegénysorsú tanulókát, különösen azokat, akik az újonnan alakult államokból kerültek ki. A tehetséges hallgatókat, akik későbbi kutató munkára, vagy tanításra alkalmasnak mutatkoznak, különös gonddal képezzék ki, hogy így a különböző tanszékeken az utánpótlást biztosítsák.

Az Egyház igen sokat vár a teológiai fakultások munkájától. Rájuk vár ugyanis az a fontos feladat, hogy bennlakó hallgatóikat ne csak a papi szolgálatra képezzék ki, hanem különösen a teológiai tanszékeken való későbbi működésre, önálló tudományos kutatásra, esetleg az apostolkodás nehezebb feladatainak megoldására is készítsék fel őket. Az Egyház szükségesnek tartja a hittudományi tanszékek reformját, az egyes tanítási normák és kapcsolatos tudományok erőteljes továbbfejlesztését, modern segédeszközök és módszerek bevezetését, amellyel elősegítenék a hallgatók alaposabb felkészülését.

A korszellemnek megfelelően az iskolák vonalán is egyre sürgetőbbé válik a közös munka megteremtésének szükségessége. Minden eszközzel arra kell törekedni, hogy a katolikus iskolák között minél szorosabb kapcsolat jöjjön létre, s így egymással és a többi iskolával együttműködjenek a társadalom javára. Ettől a közös munkától különösen a főiskolákon és egyetemeken lehet bő gyümölcsöt várni.

A Zsinat szeretetteljes sürgetéssel fordul az ifjúság felé, kérve őket, hogy értsék meg a nevelői munka fontos voltát, és nagylelkű készséggel vállalják azt, különösen ott, ahol a pedagógushiány miatt a gyermekek iskoláztatásában nehézségek álltak elő.

Végül a Zsinat köszönetet mond a papoknak, szerzeteseknek és szerzetesnőknek, meg világiaknak, akik életüket az evangélium szel-

lemében való nevelés és tanítás ügyének áldozták. Lelkesíti őket, hogy a vállalt feladat mellett vidám lélekkel tartsanak ki, és a tanulók egyéniségének Krisztus szelleme szerint való formálásában, az igazi nevelés művészetében és a tudományos munkában igyekezzenek olyan tökéletességre törekedni, amellyel nemcsak az Egyház megújulását segítik elő, hanem jótékony hatását is növelik és mélyítik a mai világ embere, főleg annak műveltebb rétege előtt.

Jósika Mária

IV.

VÁLOGATOTT ZSINATI
BIBLIOGRÁFIA

KIADVÁNYOK

A szent liturgiáról. Budapest (Szent István) 1965.

Az Egyházzól szóló dogmatikus konstitúció. Budapest (Szent István) 1966.

Határozat a világiak apostolkodásáról. Budapest (Szent István) 1966.

A vallásszabadságról szóló nyilatkozat. Budapest (Szent István) 1966.

Az Egyház a mai világban. „Gaudium et spes”. Róma 1967.

Nyilatkozat az Egyház és a nem-keresztény vallások viszonyáról. A zsinat: 93-97 old.

Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II. Constitutiones Decreta Declarationes. Cura et studio Secretariae Generalis Concilii Oecumenici Vaticani II. Città del Vaticano 1966. XXIV + 1292 old.

LA VALLE R. *Il Concilio nelle nostre mani.* Brescia (Morcelliana) 1966. XX + 745 old.

K. RAHNER - VORGRIMLER. *Kleines Konzilskompendium.* Alle Konstitutionen, Dekrete und Erklärungen des Zweiten Vaticanums. Freiburg (Herder), 1966. 763 old.

Zweites Vatikanisches Oekumenisches Konzil. Register zu den Kon-

zilsdokumenten über Übersichts-schemata. Verwendbar für alle Ausgaben. Hg. von R. Spiecker — W. Brachthäuser — M. Birner. Luzern (Rex) 1966. 191 old.

Vaticanum II. Eine Zusammenfassung der Konzilsergebnisse mit schematischen Aufriß der einzelnen Dokumente. Freiburg, Schweiz (Paulus) 1966. 16° 130 old.

DERETZ J. - NOCENT A. *Synopse des textes conciliaires.* Paris (Éd. Universitaires) 1966. 1413 old.

The Documents of Vatican II. Ed. by W. M. ABBOTT and J. GALLAGHER. (With Notes and Comments by Cath., Prot., and Orthod. Authorities). London (Chapman) 1966. 16° XXII + 794 old. — Idem. New York (Guild P.) 1966.

The Teachings of the Second Vatican Council. Complete Texts of the Constitutions, Decrees and Declarations Introd. by G. Baum. Indexed. Westminster (Newman) 1966. XI + 676 old.

Les Actes du Concile Vatican II. Textes intégraux des Constitutions, Décrets et Déclarations promulgués. 2. éd., revue, corrigée et augmentée. Paris (Cerf) 1966. 271; 253; 293 old. (1 kötetben).

Documents Conciliaires, Conc. Oecum. Vatican II, Paris (Centurion), 1965-66.

1. *L'Église. L'oecuménisme. Les Églises Orientales*, 256 old.
2. *Les évêques. La vie religieuse. La formation des prêtres. L'éducation chrétienne. Les religions non chrétiennes*. 229 old.
3. *L'Église dans le monde. L'apostolat des laïcs. La liberté religieuse. Les moyens de communication sociale*. 429 old.
4. *La révélation. L'activité missionnaire de l'Église. Ministère et vie*.
5. *La Liturgie*. 1966. 252 old.
6. JEAN XXIII - PAUL VI. *Discours au Concile*. 1966. 372 old.

Das Zweite Vatikanische Konzil. Konstitutionen, Dekrete und Erklärungen. Lateinische und deutsche Kommentare. Freiburg (Herder) 1966. (= Lexikon f. Theol. u. Kirche).

1. *Constitutio de Sacra Liturgia, Decretum de instrumentis communicationis socialis. Constitutio dogmatica de Ecclesia. Decretum de Ecclesiis Orientalibus Catholicis*. 1966. 392 old.

Konzilsdekrete. Erste Übersetzung im Auftrag der deutschen Bischöfe. 3. Aufl., Recklinghausen (Paulus) 1966.

1. *Fragen des Glaubens, der kirchlichen Ordnung und des Gottesdienstes*. (Über Offenbarung, Kirche, Hirtenaufgabe der Bischöfe, Liturgie). 178 old.
2. *Das Verhältnis der katholischen Kirche zu den Nichtkatholiken*. (Über Religionsfreiheit, nicht-

christliche Religionen, kath. Ostkirchen, Missionstätigkeit). 122 o.

3. *Lebensfragen der Priester und Ordensleute*. (Über Priester, Ordensleben, Priestererziehung). 77 old.
4. *Der Christ in der Welt*. (Über die Kirche in der Welt, Laien, Erziehung, Publizistische Mittel). 175 o.

Dokumente des Zweiten Vatikanischen Konzils. Authentische Textausgaben, lateinisch-deutsch, Trier (Paulinus).

1. *Dogmatische Konstitution über die Kirche*. 1965. 185 old.
2. *Dekret über die katholischen Ostkirchen — Dekret über den Ökumenismus — Dekret über die publizistischen Mittel*. 1965, 131 old.
3. *Über die Liturgie. Konstitution — Motu proprio — Instruktion — Reskripte*. 1965. 276 old.

Vatikanum II. vollständige Ausgabe der Konzilsbeschlüsse mit ausführlichen Stichwortverzeichnis. — Hg. von A. BERCKEL - H. REIRING - O. B. ROEGELE. Osnabrück (Fromm) 1966. 814 old. (= Fromms Taschenbücher, Sonderband 44.

Zweites Vatikanisches Oekumenisches Konzil. Konzilsdokumente, Luzern (Rex) 1966. 9 füzet.

Concilio Vaticano II. Constitutiones, Decretos, Declarationes. Legislación postconciliar. Introducciones históricas y esquemas. Nueva redacción a cargo de comisiones de especialistas. 3 ed. Madrid (B.A.C.) 1966. XVI + 1118 old. (= B.A.C. 252).

Sacro Concilio Ecumenico Vaticano II. Costituzione, Decreti, Dichiarazioni.

zioni. Prima ed. ital. interamente riveduta e corretta sulla ed. latina della Segreteria Generale del Concilio con nove indici. A cura di S. GAROFALO. Milano (Ancora) 1966. XV + 1583 old. (Latin és olasz szöveg).

Collana Magistero Conciliare. Torino (Elle Di Ci) [Cronistoria. Testo lat. e ital. Esposizione. Commento].

1. *La Costituzione dogmatica sulla Chiesa*. 2 ed. 1966. 1085 old.

2. JAVIERRE A. M. *Promozione conciliare del dialogo ecumenico*. 1965. 319 old.

Ford.: *Promoción conciliar del dialogo ecuménico*, Madrid (Cristianidad) 1966. 333 old. (= Cristianesimo y Hombre Actual 76).

3. *La Costituzione dogmatica sulla divina Rivelazione*. 1966. 350 old.

4. *Il Decreto sull'apostolato dei laici*. 1966. 280 old.

5. *La liberta religiosa nel Vaticano II*. 1966. 280 old.

15. *La Dichiarazione su „Le relazioni della Chiesa con le religioni non cristiane.“* 1966. 328 old.

Konzilsreden, Hg. von Y. CONGAR, H. KUNG u. D. O'HANLON. Einsiedeln (Benziger) 1964. 218 old.

Ford.: *Council Speeches of Vatican II*. Glen Rock, New Jersey (Paulist P.) 1964. 16° 288 old.

Discours au Concile Vatican II. Paris (Cerf) 1964. 16° 300 old.

Discursos conciliares. Madrid (Cristianidad) 1964. 291 old.

Zweites Vatikanisches Konzil, 1. (2.-4.) *Sitzungsperiode, Dokumente, Texte, Kommentare*. Osnabrück (Fromm) 1963-1966. (= Fromms Taschenbücher: Zeitnahe Christentum 27. 30. 34. 38.). 217; 346; 357; 672 old.

KOMMENTÁROK

CSERHÁTI J. *Az Egyház képe a zsinati konstitúciók után*. Vigilia 30 (1965) 325-334.

CSERHÁTI J. *A második vatikáni zsinat céljai és mozgó eszméi*. Vigilia 31 (1966) 361-371.

BEA A. *Az Egyház magatartása a nem-keresztény vallások irányában*. Vigilia 31 (1966) 214-225.

SZORÉNYI A. *A vatikáni zsinat tanítása a kinyilatkoztatásról*. Vigilia 31 (1966) 289-399.

GÁL F. *Az Egyház és a modern világ viszonyát tárgyaló zsinati konstitúció*. Vigilia 31 (1966) 577-584.

MIHELICS V. *A vallásszabadságról szóló zsinati nyilatkozat*. Vigilia 31 (1966) 721-734.

MIHÁLYI G. *Liturgia és hitélet*. A II. vatikáni zsinat liturgikus döntvényének méltatása. Bruxelles, Magyar Ház, 1966, 95 old.

DE MARCO A. A. *A Key to the New Liturgical Constitution. An Al-*

phabetical Analysis, New York (Desclée) 1964. 132. old.

BARAUNA G. *A Sagrada Liturgia Renovada pelo Concilio. Estudos e comentários em torno da Constituição do Concilio Vaticano Segundo*. Em colab. ed. Petrópolis (Vozes) 1964. 808 old. — Ford.: angol, Chicago (Franciscan Herald P.) — olasz, Torino (Edele Di Ci).

Commentaire complet de la Constitution sur la Liturgie: Maison-Dieu n. 77 (Paris, 1964) 224 old. — Ford.: olasz, Brescia (Queriniana).

CRICHTON J. D. *The Church's Worship. Considerations on the Liturgical Constitution of the Second Vatican Council*. London (Chapman) 1966. X + 246 old.

Die Konstitution des zweiten vatikanischen Konzils über die heilige Liturgie. Lateinisch-deutscher Text mit einem Kommentar von E. J. LENGELING. Münster (Regensberg) 1964. 96* + 286 old.

SCHMIDT H. *Die Konstitution über die heilige Liturgie. Text, Vorgeschichte, Kommentar*. Freiburg (Herder) 1964. 16° 268 old. (= Herder-Bücherei 218). — Ford.: hollandból. Egyéb ford.: francia, Bruxelles (Lumen vitae); japán, Tokyo (Herder); olasz, Roma (Herder).

Zweites Vatikanisches Konzil. Konstitution über die Kirche. Authentischer lateinischer Text. Deutsche Übersetzung im Auftrage der deutschen Bischöfe. Mit einer Einleitung von J. RATZINGER. Münster (Aschendorff) 1965. 4° 169 old.

De Ecclesia. Beiträge zur Konstitution „Über die Kirche“ des Zweiten Vatikanischen Konzils. Hg. von G. BARANA. Freiburg (Herder) 1966. 629; 604 old. — Ford.: francia, Paris (Cerf); olasz, Firenze (Vallecchi); portugál, Petrópolis (Vozes); spanyol, Barcelona (Flors).

Comentarios a la Constitución sobre la Iglesia. Ed. dirigida por C. MORCILLO GONZÁLEZ. Madrid (B.A.C.) 1966. XI + 1124 old. (= B.A.C. 253).

ESPOSITO R. F. *Decreto sulle Chiese Orientali „Orientalium Ecclesiarum“*. Testo e commento. Roma (Ed. Pauline) 1965. 375. old.

JAEGER L. *Das Konzilsdekret „Über den Ökumenismus. Sein Werden, sein Inhalt und seine Bedeutung“*. Lateinischer und deutscher Text mit Kommentar. Paderborn (Bonifacius) 1965. 173 old. (= Konfessionskundliche u. Kontroverstheol. Studien 13). — Ford.: angol, London (Chapman); francia, Tournai (Casterman); olasz, Brescia (Morcelliana).

LEEMING B. *The Vatican Council and Christian Unity. A Commentary on the Decree on Ecumenism of the Second Vatican Council, with a translation of the Text*. London (Dartton) 1966. XV + 333 old.

NICOLAU M. - SANCHEZ VAQUERO J. *Decreto de ecumenismo del Concilio Vaticano II. Texto y comentario teológico y pastoral*. Madrid (Apostolado de la Prensa) 1965. 190 old. — Ford.: olasz, Roma (Coletti).

THILS G. *Le Décret sur l'œcuménisme, Commentaire doctrinal*. Bruges (Desclée de Brouwer) 1966. 206 old. (= Textes et Études Théol.).

Instrumentos de comunicación social. Comentario al Decreto „Inter mirifica“ del Concilio Ecuménico Vaticano II. Ed. por R. ANDRES. Madrid (Razón y Fe) 1966. 378 old. (= Bibl. „Razón y Fe“ de Theol. 10).

Das Konzil und die Orden. Die Lehre des II. Vatikanischen Konzils über den Ordenstand mit einem ausführlichen Kommentar. Hg. von K. SIEPEN. Kommentar von A. SCHEUERMANN. Köln (Wienand) 1966. 71 old.

BONI A. *I religiosi nella dottrina del Concilio Ecumenico Vaticano II*. Roma (Ateneo Antoniano) 1966. 146 old. (= Bibl. Pont. Athenaei Antoniani 15).

GALOT J. *Renouveau de la vie consacrée. Le décret du Concile*. Présentation et commentaire. Gembloux (Duculot) - Paris (Lethielleux) 1966. 179. old.

STAKEMEIER E. *Das Konzilsdekret über die Ausbildung der Priester*. Lateinischer und deutscher Text mit Kommentar. Paderborn (Bonifacius) che Schriften 7).

MARTIL G. *Los seminarios en el Concilio Vaticano II*. Salamanca (Sigueme) 1966. 218. old.

L'educazione cristiana dopo il Concilio. A cura di E. GIAMMANCHERI. Brescia (Scuola) 1966. 223 old.

FEDERICI T. *Il Concilio e i non cristiani. Declaratio, testo e commento*. Roma (A.V.E.) 1966. 429 old. (= Minima 24).

BEA A. *Die Kirche und das jüdische Volk*. Freiburg (Herder) 1966. 167 old. — Ford.: angol, London (Chapman); olasz, Brescia (Morcelliana).

STAKEMEIER E. *Die Konzilskonstitution „Über die göttliche Offenbarung“*. Werden, Inhalt und theologische Bedeutung. Lateinischer und deutscher Text mit Kommentar. Paderborn (Bonifacius) 1966. 267 old. (Konfessionskundliche und Kontroverstheol. Studien 18).

SEMMELOTH O. - ZERWICK M. *Vatikanum II über das Wort Gottes. Die Konstitution „Dei Verbum“*. Einführung und Kommentar, Text und Übersetzung, Stuttgart (Kath. Bibelwerk) 1966. 95 old. (=Suttgarter Bibelstudien 16).

LATOURELLE R. *Théologie de la révélation*. 2 éd. revue et augmentée. Bruges (Desclée de Brouwer) 1966. 563 old. (= Studia 15). — Ford.: angol, New York (Alba House).

SCHUTZ R. - THURIAN M. *La parole vivante au Concile. Texte et commentaire de la Constitution sur la Révélation*. Taizé (Les Presses de) 1966. 190 old.

Commento al Decreto sull'apostolato dei laici. A cura di G. CERIANI, Milano (Massimo) 1966. 210 old. (= Quaderni di Orientamenti Pastoralii 5).

BRUGNOLI P. *La missione dei laici nel mondo di oggi. Dimensioni teologiche e urgenze pastorali del messaggio conciliare*. Brescia (Morcelliana) 1966. 284 old.

SANTOS A. *Decreto „Ad gentes” sobre la actividad misional de la Iglesia. Evolución conciliar del decreto. Texto y comentario*. Madrid (Apostolado de la Prensa) 1966. 630 old. (= Vaticano II 5).

Les prêtres dans la pensée de Vatican II. Textes conciliaires, introductions, commentaires; Vocation n. 233. (Paris 1966) 259 old. — Ford.: olasz, Roma (U.A.C.).

Alle sorgenti della spiritualità sacerdotale. Commento del Decreto „Presbyterorum ordinis” sul ministero e la vita sacerdotale. A cura di G. GIAQUINTA, Roma (Ed. „Pro Sanctitate”) 1966. XXIII + 493 old.

Vatican II. Constitution pastorale Gaudium et Spes. L’Église dans le monde de ce temps. Trad. élaborée

par les soins de l’Épiscopat français. Introd., notes et index analyt. par l’Action Populaire. Paris (Spes) 1966. 387 old.

La Chiesa nel mondo contemporaneo. Costituzione pastorale del Concilio Vaticano II. Introd. e commento a cura di S. QUADRI. Torino (Borla) 1966. 337 old. (= Nuova Cristianità 25).

La Chiesa e il mondo contemporaneo. Costituzione pastorale „Gaudium et spes”. Introd., testo, note, indice analitico. Roma (Orientamenti Sociali) 1966. 258 old. (= Studi e Documenti 8).

Das Konzil zur Wirtschaftsgesellschaft. Lateinischer und deutscher Text nach der Pastoralconstitution über die Kirche in der Welt dieser Zeit. [Pars II. Cap. III]. Mit Erläuterungen von W. WEBER-W. SCHREIBER-A. RAUSCHER. Münster (Regensberg) 1966. 130 old.

IRODALOM

A Zsinat. A második vatikáni egyetemes zsinat története, tanítása és szelleme. Róma, 1966 99 old.

VITÁNYI GYORGY. *II. Vatikáni Zsinat*. Budapest (Ecclesia) 1967. 429 o.

Il Concilio Vaticano II. Cronache del Concilio Vaticano II edite da „La Civiltà Cattolica”. A cura di G. CAPRILE. Roma (Civ. Catt.).

1. *L’annuncio e la preparazione* — (1959-1962).

1. 1959-1960. 1966, IX + 437 old.

3. *Secondo periodo 1963-1964*. 1966. XII + 674 old.

4. *Terzo periodo 1964-1965*. 1965 XI + 583 old.

Il Concilio Ecumenico Vaticano II: L’Osservatore della Domenica. Numero speciale (Roma 1966). 4° 226

old. — Zsinati krónikán kívül katolikus és nem-katolikus vezetőségnyilatkozatai, statisztikai adatok.

CONGAR Y.M.J. *Vatican II. Le Concile au jour le jour*. Paris (Cerf) 1963. 16° 143 old.

—... *Deuxième session*. 1964. 220 o.

—... *Troisième session*. 1965. 179 o.

—... *Quatrième session*. 1966. 272 o. Ford.: angol, London (Chapman) — spanyol, Barcelona (Estela), — olasz, Torino (Borla).

Council Daybook Vatican II. Ed. by F. ANDERSON. Washington (Nat. Welfare Conference) 1965. 4°

1. Session 1 - Session 2. 367 old.

2. Session 3 XV + 368 old.

SEIBEL W. - DORN L. A. *Tagebuch des Konzils. Die Arbeit der zweiten Session*. Nürnberg (Sailer) 1964. 286 old.

DORN L.A. - DENZLER G. *Tagebuch des Konzils. Die Arbeit der dritten Session*. 1965. 453 old.

DORN L. A. - SEIBEL W. *Tagebuch des Konzils. Die Arbeit der vierten Session*, 1966. 418 old.

GALLI M. - MOOSBRUGGER B. *Das Konzil und seine Folgen*. Luzern (Bucher) 1966. 4° 300 old.

HELBING H. *Das zweite Vatikanische Konzil. Ein Bericht*. Basel (Reinhardt) 1966. 235 old.

Le Journal du Concile, tenu par H. FESQUET (envoyé spécial du „Mon-

de“). *Le Jus par Forcalquier (Morel)* 1966. 1155 old.

LAURENTIN R. *L'enjeu du Concile*. Paris (Seuil) 1965. 205 old.

—... *Bilan de la première session*. 1963. 156 old.

—... *Bilan de la deuxième session*. 1964. 318 old.

—... *Bilan de la troisième session*. 1965. 415 old.

Bilan du Concile. Histoire - Textes Commentaires avec une chronique de la quatrième session. 1966. 449 o.

LA VALLE R. *Coraggio del Concilio. Giorno per giorno la seconda sessione*. Brescia (Morcelliana) 1964. XVI + 574 old.

Fedeltà del Concilio. I dibattiti della terza sessione. 1965. XXIV + 760 old.

LINNERZ H. *Das Konzil hat gesprochen. Themen-Texte-Tendenzen*. Kevelaer (Butzon) 1966. 291 old.

PALAZZINI G. *Il Concilio Ecumenico Vaticano II tra cronaca e storia. Roma (Nuova Città)* 1966. 244 old.

PLATE M. *Weltereignis-Konzil. Darstellung, Sinn, Ergebnis*. Freiburg (Herder) 1966. 352 old.

Das II. Vatikanische Konzil. Vorgesichte-Verlauf-Ergebnisse. Dargestellt nach Dokumenten und Berichten von H. REUTER. 2., verbesserte Aufl. Köln (Wort u. Werk) 1966. X + 378 old.

- RYNNE X. *Letters from Vatican City. Vatican Council II (First Session)*. London (Faber), New York (Farrar) 1963. XIII + 289 old.
- ... *The Second Session*. 1964. XXIII + 390 old.
- ... *The Third Session*. 1965. XIII + 399 old.
- ... *The Fourth Session*. 1966. XI + 368 old.
- Ford.: német, Köln (Kiepenheuer) — holland, Utrecht (de Fontein), — spanyol, Mexico (Diana)
- VALLQUIST GR. *Das zweite Vatikanische Konzil*. Nürnberg (Glock) 1966. 698 old. — Svéd eredeti rövidített fordítása.
- WENGER A. *Vatican II. Premiere session*. Paris (Centurion) 1963. 16° 347 old.
- ... *chronique de la deuxième session*. 1964. 342 old.
- ... *de la troisième session*. 1965. 496 old.
- ... *de la quatrième session*. 1966. 514 old.
- LACKMANN M. *Mit evangelischen Augen. Beobachtungen eines Lutheraners auf dem zweiten Vatikanischen Konzil*, 5 Bde. Graz (Styria) 1963-1966. 404, 329, 493, 437 old.
- SCHILLEBEECKS E. *Die Signatur des Zweiten Vatikanums. Rückblick nach drei Sitzungsperioden*. Freiburg (Herder). 1965. 181 old.
- ... *Besinnung auf das Zweite Vatikanum. Vierte Session, Bilanz und Übersicht*. 1966. 83 old. — Ford. holland eerdetiből. — Egyéb ford.: angol, (Gill); Tielt (Lanno).
- BEA A. *Der Weg zur Einheit nach dem Konzil*. Freiburg (Herder) 1966. 340 old. — Ford.: olasz, Brescia (Morcellina).
- LECLERCQ J. *Vatican II un Concile pastoral*. Bruxelles (Vie Ouvrière) 1966. 166 old. (= L'Église au monde).
- KARRER O. *Das Zweite Vatikanische Konzil. Reflexionen zu seiner geschichtlichen und geistlichen Wirklichkeit*. München (Kösel) 1966. 276 old.
- RAHNER K. - CULLMANN O. - FRIES H. *Sind die Erwartungen erfüllt? Überlegungen nach dem Konzil*. München (Hueber) 1966. 132 old.
- Le dialogue est ouvert. Le Concile vu par les observateurs luthériens*. Éd. par G. A. LINDBECK. Neuchâtel (Delachaux) 1965. (= Bibl. Théologique).
1. *Les trois premières sessions du Concile Vatican II*. 262 old. — Ford.: angol, Minneapolis (Augsburg Publ. H.); német, Göttingen (Vandenhoeck).
- Kimeritő zsinati bibliográfia található a következő munkában:
- P. ARATÓ. *Bibliographia Historiae Pontificiae*. In: Arch. Hist. Pont. 1(1963) 465-719, 2(1964) 369-611, 3 (1965) 385-628, 4(1966) 4061-669.

TARTALOM

Dr. Stephan László eisenstadti püspök: Előszó	5
---	---

I. A zsinat méltatása

Ballagh István: Isten előtt — a zsinat után	9
Pásztor Lajos: Számvetés a küldetéssel	13
A zsinat időrendje	32
A zsinat statisztikája	35
Végrehajtási utasítások	37
Morel Gyula: Lelkipásztori problémáink a Zsinat után	38
A zsinati határozatok	46

II. Papi lelkiség

Hegyi János: A papságról szóló határozat	49
Papi szolgálat és élet (Csizmazia Placid fordítása)	51
Cser-Palkovits István: A szerzetesi dekrétum	84
A szerzetesi élet korszerű megújítása (Baják Mihály fordítása)	89
Viola Kálmán: A papnevelésről szóló határozat	102
Baják Mihály: Irányelvek és utasítások négy zsinati határozat végrehajtására	109

III. A zsinat határozatai

A) *Konstitúciók*

Gálambos Ferenc: A liturgikus konstitúció	115
Szegedi József: Az egyháziról szóló hittani konstitúció	127
Weissmahr Béla: Az isteni kinyilatkoztatásról szóló dogmatikus konstitúció	142
Lelkipásztori konstitúció: Az Egyház a mai világban	147
Sigmund Rajmund: I. Méltatása és doktrinális része	
Német Béla: II. Néhány égető kérdés	

B) Dekrétumok

Stephan László: A püspökök lelkipásztori feladata az Egyházban	164
Hegyi Márton: Az ökumenizmusról szóló határozat	167
Patacsi Gábor: A katolikus keleti egyházakról szóló határozat	173
Kovács Károly: A világi hívő új helyzete a megújuló Egyházban	175
Béky Gellért: Az Egyház missziós tevékenysége	185
Péter Károly: A tömegtájékoztatási eszközök használata	188

C) Nyilatkozatok

Nemesszeghy Ervin: A vallásszabadságról szóló nyilatkozat	193
Weissmahr Béla: Az egyház viszonya a nem-keresztény vallásokhoz	200
Jósika Mária: A keresztény nevelésről szóló nyilatkozat	204

IV. Válogatott zsinati bibliográfia

Kiadványok	213
Kommentárok	215
Irodalom	218

